Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

3e druk.

KK Dram: No 250

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

~~Elzevier~~
~~B 101~~
KW 224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Koninklijke Bibliotheek 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Clariſſimo Doctiſſimoque Viro

JOANNI DE LAET

amico veteri

DANIEL HEINSIVS

S. D.

EXtat in veteri Græco epigrammate, Læti præſtantiſſime, eas Gratias, quas venuſtatis eſſe Deas voluit antiquitas, cum templum ſibi quærerent quod immortale eſſet futurum, inveniſſe animam poëtæ Ariſtophanis. Venuſtè illi quidem atq; eleganter, ut omnia. Si quidem delubrum nullum, nullum templum magis dignum eſſe ejus animo exiſtimabant ac mente, qui tam multos tamque lepidos excogitaſſet ſales. Porro non jam illud dicam, virgines eſſe illas Deas, neque obſcœnitate ac licentia jocorum delectari, qui antiquã maxima ex parte conſtituunt comœdiam: neq; illud dicam, multa ibi eſſe quæ ridendi materiem, nonnunquam violenter, plerumque ſine modo, quærunt. Quod ut gratum erat illi populo, & dexte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ritate incredibili ab illo fit, ita aliquantulum, ne dicam plurimum, ab illa Gratiarum elegantia recedit, quæ non artis modo, verum honeſtatis quoque ac decori, omnibus in rebus curam primam habent: ideoq; non diſſolvunt animum lectoris eruditi, ſed remittunt. Equidem poëtam Ariſtophanem cum tabula eximii atque in arte ſua abſoluti artificis, in qua cum omnia accurate ſupra fidem ſunt delineata, ea tamen partes eminent potiſſimum, quas natura oculis ac verecundia ſubduxit: Terentii autem fabulas conferre cum pictura ſoleo. in qua, non membra modo ſingula proportione quadam conſtant ineffabili, ſed ea ipſa quoque vivere ac ſpirare videntur: non ut docte modo atque ex arte ſingula delineata ſint, ſed ut cum natura contendere ac de victoria venire in certamen videantur. Vt omittam eſſe in picturis aliquid, quod ideo quam veritas delectat magis, quia ipſa nos ſimilitudo veritatis rapit. Quod ab Ariſtotele jam pridem & à nobis dictum alibi, cum de hoc autore loquimur. Iam, quanti eſt hominis, omnium mores ita pingere ut vivant? omnium ætatum indolem ita effingere, ut non ſermonem tantum, ſed ſermone expreſſos homines, adeſſe coram ac loqui credas! Ita ſexũ utrũq;,

ita

ita vitia omnium ac virtutes, qui tum vivebant atque ævum agitabant hominum, ſicut in antiquo carmine eſt, omnibus ob oculos ponere, ut à ſingulis quoque hoc tempore agnoſcantur! Itaque qui pueris modo propter inimitabilem Latinæ linguæ puritatem Terentium commendant, bis mihi pueri videntur. hoc eſt, ſenes ſtolidi, atque iis ipſis pueris ineptiores. Equidem, quanquam ſæpe obſervaſſem, ſenem Scaligerum (at quem virum!) poſtquã omnium diſciplinarum ac ſcientiarum prope perluſtraſſet adyta, ſemper in manibus geſtaſſe hunc Comicum, neque illius lectione divinum illud pectus explere potuiſſe: quanquam ſcirem, ut de reliquis ne dicam. Deſiderium Eraſmum, poſtquam nihil ignoraret, nihil tamen magis quam lepores & prope ineffabilem Terentiani genii indolem, fuiſſe admiratum: tamen ſero deperire eum cœpi. hoc eſt, poſtquam in dicendi arte, & in ea quæ de moribus eſt ſapientia, ſub præceptore Ariſtotele ſerio proficere cœpiſſem. Videbam enim, quæ, cum alibi ab eo, tum præcipue in divinis Rhetoricorum libris, de affectibus non modo hominum in genere, ſed & iis qui peculiariter ætati cuilibet ſunt proprii, traduntur, ita eſſe ab eo expreſſa, ut qui non ad ea, tanquam ad picturam

quandam animorum & humanæ vitæ, hæreat atque obſtupeſcat, nullum ei ſit cum Gratiis commercium. Illud vero ſæpe deplorabam, cum in verbis & ſermone maxima ex parte ſita ſit authoris tam venuſti elegantia ac lepos, is autem in ſuaviſſima antiquitatis, hoc eſt, ejus quæ tum vulgo obtinebat, linguæ, imitatione, maxima ex parte, ac potiſſimũ, conſiſtat; ea verba aut mutata, aut pro iis alia à ſciolis hominibus & invenuſtis, eſſe repoſita. Quaſi noſtrum ſit ætatem ſuam dare autoribus, aut docere eos quomodo Romani ea tempeſtate ſint locuti, ac non potius dare operam, ut ab iis carnificibus librorum vindicentur, qui damnare audent quicquid non intelligunt, & Terentium, non illum priſcum καὶ ἡδύτατα ἀρχαΐζοντα, ſed novum, hoc eſt ſuum, edunt. Serio igitur in hoc incubui, hoc egi, ut ex codicum authoritate & autoris genio, illum elegantem, illum lepidum, illum venuſtum repræſentarem comicum, cujus, propter ſummam puritatem atque venuſtatem, fabulas, vulgo Lælius & Scipio, compoſuiſſe putabantur. Et profecto, niſi fallor, hominis unius, quanquam nobiliſſimi, curam atque induſtriam, ſummum quod hic admiramur, artificium excedit. Ne quis Afrum unum, quanquam Romæ edu-

educatum cogitet. Sane, cum eorum tempeſtate hæc ſcripſerit Terentius, cauſæ nihil video, cur aliter quam illi vulgo ſunt locuti, loqui debeat. Accipe ergo, Læti præſtantiſſime, autorem, quem, quod ſoli poſſunt eruditi, præ omnibus mirari ſoles; ea diligentia, niſi ipſe fallor, aut incuria operarum aliquid turbavit, recenſitum, ut qui illum amant, maxime videre & complecti velint. Vale, & majores illas cogitationes tuas, hoc eſt ſacras, quibus me quoque unice ſcis oblectari, ac quodcunque poſſum temporis largiri, venuſtiſſimis his, hoc eſt, Lælii ac Scipionis, ſalibus aſperge. Lugduni Batav. Anno CIↃ IↃC XXXV. XXV. *Novemb.*

DANIELIS HEINSII,

Ad Horatii de Plauto & Terentio judicium, Diſſertatio.

At noſtri proavi Plautinos, & numeros, &
Laudavere ſales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam ſtulte, mirati: ſi modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumque ſonum digitis callemus & aure.

DVrum equidem judicium, & quod non nemo hac ætate de leporum omnium parente, ſummo critico ac maximo poëtæ excidiſſe nollet: cujus tamen vernæ melius de Plauto judicabant, quam qui familiam in literis tueri hac ætate creduntur. Qui nec ſæculi, quo vixit, & quo, cum poëſis, tum Latina lingua, ad ſupremum culmen ac faſtigium evecta fuit, ignorare potuit judicium; vir tantus, & quod rei caput arbitror, principibus, qui inter ſe quotidie de iis judicabant, intime familiaris ac amicus. Auguſto autem, optimo ingeniorum judici, tam gratus atq; acceptus, ut non raro lepidiſſimus homuncio ab eo diceretur, & quem, ſi antiquitati habenda hic fides, etiam habere ab epiſtolis optavit. Qui cum contra tanti Terentii fecerit fabellas, ut & integras ex iis ῥήσεις deſcripſerit, & ubique accommodet, ſoli denique artem tribuat; hominis αὐθάδους potius quam eruditi eſſet, ita diſſentire à tanto viro, ut ne cauſſam quidem prius cognoſcendam crederet. Quare videamus ſaltem, quid adferri pro utroque poſſit. Ne vel Flacci judicium in poſterum, ut ſolent, aut Terentium ſecure nimium damnare quidam pergant in Comœdia. Omnia autem pro Horatii judicio, qui Plautũ ſic amamus ut è manibus rariſſime putemus deponendum, dicentur potius

quam

quam noſtro. Ac de numeris quidem nonnulla Donatus. qua etiam in parte haud parum veteribus nonnullis placuit Terentius. Rufino quidem Grammatico, cum inquit:

Agnovit metrùm, ſervatque Terentius artem:
Nam prologos trimetro didicit componere verſu,
Scenarumque actus primos pede claudit eodem.

Quanquam certe Fabius, non ſtetiſſe intra trimetros deplorat. de quo forte alias dicturi ſumus. Ad alterum priuſquam veniamus, quædam præmittenda erunt. Cum eædem Comœdiæ propemodum ſint partes ac Tragœdiæ, finis quoque ex parte idem, ex parte diverſus, multa eſſe utriq; communia neceſſe eſt. Delectare enim ac docere eſt Comœdiæ: neque minus Comici διδάσκαλοι & κωμῳδοδιδάσκαλοι, quam Tragici à Græcis dicuntur. Nec movere riſum ſane conſtituit Comœdiam, ſed plebis aucupium eſt, & abuſus. Nam Ridiculum, ut recte Ariſtoteles, *vitium eſt & fœditas, doloris expers; quæ partem in homine aliquam corrumpit abſque morbo.* Sicut fœda & detorta facies, ſi nullo cum dolore id fiat, riſum movet. Vnde ipſum quoque riſum, omnes fere antiquiſſimi philoſophi indignum ſapiente judicarunt. Adeo ut Plato, tanquam ſacrilegum, traducere non dubitet Homerum, qui ridentes introduxit Deos: quod in homine non τὸ κατὰ λόγον, verum τὸ κατὰ αἴσθησιν, quemadmodum philoſophi loquuntur, διαθέσεως ſit ſignum. à quo longe abeſt Deus: αὐτὴ ἡ οὐσία λόγου, καὶ αὐτόνους. Vnde Theſpis:

Ὁρᾷς ὅτι Ζεὺς τῷδε προὔχει θεῶν,
Οὐ ψεῦδος, οὐδὲ κόμπον, οὐ μωρὸν γέλων
Ἀσκῶν, τὸ δ' ἡδὺ μοῦνος οὐκ ἐπίσταται.

Quare divinitus ab Ariſtotele dictum eſt, partem turpitudinis eſſe, id quod eſt ridiculum. Diſerte enim ait, ὅτι τὸ γελοῖον, μόριον τοῦ αἰσχροῦ ἐστιν.

 Ita

Ita quæ vel in verbis autorum vel ſenſibus, vel in ſermone hominum & factis, aut detorta ſunt aut depravata, animos plebeios vehementer movent, & hoc ipſo riſum ut plurimum excutiunt. Ideoq; inuſitata dicta & obſcœna, optimorum cavillationes, ſingulorum contumelias, ſententias perverſas, ideoque inexpectatas, aliaque id genus (qualis imitatio dictorum vel factorum, & inprimis improborum) riſum maxime in Comœdia, quam Veterem dicebant, expreſſiſſe conſtat. Quod intelligunt, qui genium ridiculi intelligunt atque indolem. Cujus ſegetem largiſſimam vel unus Ariſtophanes ſuppeditat. Qui non modo Plautum, ſed quoſcunque hac in parte ſuperavit, omneſque τοῦ γελοίου modos ac figuras lepidiſſime expreſſit. Denique ut acetum, niſi vinum ſit corruptum, bonum nunquam erit; ita quæ ſincera ſunt & vera, riſum nunquam excitabunt. Appoſite Quintilianus, ubi de Ridiculo: *Et hercule omnis ſalſa dicendi ratio, in eo eſt, ut aliter quam eſt, rectum verumque dicatur.* Quare & compoſitus ad riſum ſermo, ab oratione recta, quam πολιτικὴν magiſtri vocant, quam longiſſime abeat neceſſe eſt. cujus propriæ virtutes, ἡ σαφήνεια, ἡ ἐπιείκεια, ἡ ἀφέλεια, ἡ ἀλήθεια, *perſpicuitas, æquitas, ſimplicitas, veritas,* ponuntur. Qua in parte ſupra admirationem omnium Menander apud Græcos, Terentius Romanis fuerit neceſſe eſt. qui ut viris ſapientibus ac eruditis voluptatem potius afferrent quam quacunque ratione riſum extorquerent, duplici jucunditate utilitatem (imitatione vitæ ſcilicet humanæ, & inimitabili lepore) condierunt. Metu enim Macedonicæ potentiæ, licentia antiquæ, ut obſervant Critici, defecit. Cujus locum occupavit Nova. Cujus & formam nondum penitus vidiſſe abſolutam, ſed jam concepiſſe animo, putatur Ariſtoteles. Ejus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

vero unicum propoſitum, humanos noſſe atque imitari mores. Quo & D. Hieron. Epiſtola ad Furiam, De viduitate ſervanda reſpicit, cum inquit: *Nec mirum, hoc figulum ſenſiſſe de vaſculo, quod ipſe fabricatus eſt, cum etiam Comicus, cujus finis eſt humanos mores noſſe atque deſcribere, dixerit: Sine Cerere, & Libero, friget Venus.* Omnis autem imitatio, ut poſtea dicemus pluribus, natura placet & delectat. Hoc enim proprium eſt hominis, ut recte Ariſtoteles. qui & μιμητικώτατον τῶν ζώων merito ab eo dicitur. Ioci vero, ſi petantur undique, moleſti ac frigidi, aut theatrales fiunt, ſi à vita ſint alieni. Qui ut plebi forte, ita doctis placere ac ſapientibus non poſſunt. Conſtantis enim viri ac ſapientis animus, laxari vult, nõ ſolvi. Illam autem conſtitutionem, ἐπὶ τὴν, ut cum Stoicis hic loquar, ἐν ταυτῷ τοῦ ἤθους μονὴν riſus ſolvit. Quem præclare, τὴν διὰ χαρείας ὑπερέκχυσιν τῆς ψυχικῆς, antiqui vocant. Ideoq; & Socratici, quorum libri penuarium leporum omnium fuerunt, ac facetiarũ, quod è Xenophonte & Platone etiam hoc tẽpore apparet, χαριεντίζεσθαι, non γελωτοποιεῖν, ſolent. Ac ne ipſi quidem Siculi, ad feſtivitatẽ nati, & qui primi omnium Comœdiæ putantur inventores, alium illius finẽ, quam τὸ χρήσιμον, id eſt, utilitatem, poſuerunt. De Epicharmo Theocritus:

Πολλὰ γὰρ ποτ' αὖ ζωαῖν τοῖς παισὶν εἶπε χρήσιμα.

Μεγάλα χάρις αὐτῷ.

Id quia ſecus in Comœdia Antiqua, ſtatim defecit. In qua omnia, à veritate & conſuetudine aliena, hoc eſt, vere γελοῖα, & ad riſum erant comparata. Quis non ridet, cum exemplum vitæ, pater omnium virtutum, ipſa innocentia, probitas, ac virtus, Socrates ridetur? cum in corbe feſtiviſſime philoſophatur? cum, quot pedes pulex ſaliat, ſubtiliter

liter

liter ac geometrice metitur? Pleraque enim falſa de ſententiis opinionibusq; veterum philoſophorum, & ad riſum facta aut excogitata ſunt. Quæ præcipue hunc excitare ſolent. Ideo nec omnes Plauti, tantam materiem ridendi, quantam una quævis ex Ariſtophanicis ſuppeditat. Alteri enim omnia, alteri pauca per leges licebant. Cæterum, ut modo dicebamus, quicquid maxime ab agendi conſuetudine aut dicendi alienũ eſt, riſum maxime movere ſolet. In ſententiis, qualis illa Comici Nebulis,

Καί τοι πρότερον τὸν Δί' ἀληθῶς ᾤμην διὰ
κοσκίνου οὐρεῖν.

In verbis, ut cum furaciſſimus ſervus, *κλεπτίστατος* à domino vocatur, qui laudare taciturnitatem in eodem videtur.

Ἀλλ' οὔ σε κρύψω· τῶν ἐμῶν γὰρ οἰκετῶν
Πιστότατον ἡγοῦμαί σε καὶ κλεπτίστατον.

Quod ipſum aliquanto caſtigatius Nero extulit, qui de tali ſervo, *Nulli apud ſe plus fidei haberi* dicebat: *nihil enim ei neque incluſum neque ſignatum eſſe. Vox enim κλεπτίστατος*, tantum abeſt, ut ſermoni convenire poſſit, *ὥστε οὐδὲ αὐτοῦ τὴν διάλυσιν* (dicerent ſubtiles harum rerum judices) *πολιτικὴν εἶναι*: hoc eſt, ut ne quidem voce alia quæ eam exprimat, conſuetudini aut uſui accommodari poſſit. Itaque corrumpit vocem, plane ut faciem, qui ſic movere riſum cogitat. Qualia prope infinita Ariſtophanis. Exemplo ſint diminutiva, quæ tam diligenter tertio Rhetoricorum in illius Babyloniis Rex Criticorum Ariſtoteles notavit: *χρυσιδάριον, λοιδορημάτιον, ἱματιδάριον, καὶ νοσημάτιον*. Quod & in ſermone ejus paſſim & in ſenſibus obſerves, quos non raro riſus cauſa effert corruptiſſimos. Sæpe tamen cum illudit aliis. Quare voces, phraſes, ſenſus, etiam ſtructuram, Novæ, ut imitari cuivis tutum eſt, ita Antiquam ſi quis

imitari

imitari velit, maximo delectu ac judicio eſt opus. quod ſi quiſquam, recte Ariſtoteles notavit. Atque hæc cauſa, cur, ut multo perfectior utiliorque, ita minus ridicula, ſit Nova. in qua omnes, ut jam abſoluta, acquieſcunt. Cum antiqui Comici, iis pariter quæ dicunt, & dicendi ratione, urbanitatem, quia nihil aliud ſpectarunt quam ridiculum, pleriſque in locis, imprudenter excedant: ideoque & vitium plerunque, quod βωμολοχίαν dixit Ariſtoteles, incurrant. Qui vir magnus Ethicorum quarto, ubi de urbanitate agit, quæ in primis locum in his habet, eoſdem & urbanos & honeſtos vocari ait: εὐτραπέλους enim, quaſi εὐτρόπους, dici. Sicut autem de corporibus ex motu, ita ex urbanitate judicari de animo: utrum nempe honeſtus ſit an turpis. Qui de corporibus locus, cum obſcurus nobis videretur, neq; quicquam in recentibus ſcriptoribus, qui interpretati eum ſunt, præſidii ad manum eſſet, ad Andronicum Rhodium, cujus Paraphraſin in illos libros, plane admirandam, primi & edidimus, & in Latinum convertimus ſermonem, ut ſæpe alias, confugimus. Qui hoc modo: ἡ δὲ μεσότης, εὐτραπελία, καὶ οἱ ἔχοντες, εὐτράπελοι, οἷον εὔτροποι. καὶ γὰρ τοῦ ἤθους δοκοῦσι τοιαῦται κινήσεις· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παίζοντες ἐμμελῶς, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε. ὥσπερ γὰρ αἱ κινήσεις τὰ σώματα χαρακτηρίζουσιν, οἷον πῦρ μὲν ἡ εἰς τὸ ἄνω κίνησις καὶ πᾶν κοῦφον· βαρὺ δὲ ἡ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ φαινομένων τοῦ ἀνθρώπου κινήσεων, αἱ ἕξεις τῆς ψυχῆς φαίνονται καὶ τὰ ἤθη. Quod eſt ex interpretatione noſtra: *Medium vero, εὐτραπελία, id eſt, urbanitas, quique in eo excellunt, εὐτράπελοι, quaſi εὔτροποι, hoc eſt, bene morati, dicuntur. Etenim potiſſimum à moribus videntur eſſe hi motus. Hi autem ſunt, qui concin-*

ne , & quemadmodum , & cum oportet, jocantur. Sicut enim corpora diſtinguunt ſui motus; ut, exempli gratia, ignem & quicquid leve eſt , motus qui in altum fertur, grave contra , motus qui ad medium, eodemque modo in aliis; ita ex iis qui extra ſunt, & qui in oculos incurrunt hominum motibus , habitus quoque apparent animæ & mores. Quia autem riſus iis, ut plurimum , qui minus ſunt honeſti, quales homines plebei ſunt aut ſcurræ , gratus eſſe ſolet ; hinc fit, inquit idem Ariſtoteles , ut qui ſcurriles ſint , urbani etiam dicantur. Addit autem, quod ſpectare huc propius videtur : *Diſcrimen vero ex Antiqua Comœdia apparet & Nova. Nam in illa id quod obſcœnum , in hac autem , quod ſuſpicionem tantum ejus movet, riſum quoque exprimit. quæ non parum differunt ad venuſtatem.* Idem de cavillis quoque addit & conviciis. Quibus abſtinuiſſe Plautum conſtat , cum obſcœnitate nemini concedat. Hujus autem in utroque ex Ariſtotelis judicio diſcrimen videamus. Byrrhia apud Terentium Andria :

Ego illam vidi virginem. forma bona
Memini videre. quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis quam illum amplecti maluit.

Vides in his, non obſcœnitatem , ſed ſuſpicionem rei parum verecundæ , ἢ ὑπόνοιαν. quæ tam eſt honeſta , ut à quavis virgine id , urbanitate ſalva, dici poſſit. Quid enim ſuavius , *quam in ſomnis amplecti?* & quidem, ſi de viro & formoſa conjuge dicatur! Non enim dicit βινεῖν , quod Ariſtophanes dixiſſet, nec quæ in re tali Plautus uſurpare ſolet. qui nec honeſte ea dicit , & obſcœne circumloquitur. Nam qualia ſunt iſta Caſina !

OL. *Ubi locus ſumptus porro eſt , continuo ſtricto gladio. atat! papæ! papæ!* CL. *quid id papæ ?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

OL. *Flagitium oh erat maximum. gladium ne haberet metui: id quærere occœpi.*
Dum gladium ne habeat quæro, arripio capulum.

Nam cætera in quibus plane loquitur, præſertim cum de Venere ἀῤῥήτῳ agit, ea vero, ne commemorare quidem malo. Puto autem ſatis eſſe manifeſtum, etiam cum circumloquitur quæ parum ſunt honeſta, ne honeſte quidem, & cum honeſtarum aurium faſtidio, id fieri. Vides ergo paſſim veteris imaginem. Etiam, de quo mox paulo poſt, dicacitate ac maledicentia. Quæ Athenis partim leges, partim metus, partim ipſa emendavit ratio: cum tamen ſola riſum feliciſſime moverent. Novæ autem rex princepſque Menander fuit: cujus expreſſa imago ac effigies Terentius. Quem cũ uterque accepiſſet, Ariſtophanis virtutes hac mercede expreſſit Plautus, ut nec omnes poſſet, (quod & linguæ diverſitas, & Romanorum leges, & tempora, ac Rerumpublicarum ratio vetabat, ſublata jam maledicendi libertate, quę præcipua, quod nemo neſcit, τοῦ γελοίου pars eſt,) & quæcunq; in Ariſtophane Plutarchus à communi conſuetudine loquendi abhorrere notat, retineret. Nam & κατὰ τὸ λεξικὸν, ut Critici loquuntur, καὶ τὸν τῆς διανοίας τρόπον, θυμελικὸς eſt, & theatralis, non πολιτικὸς, neq; τῇ κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἰδέᾳ διαπρέπει: neque pauciora addidit, in quibus dum ridiculus videri vult, frigidus ac odioſus fit. quod non noſtrum, ſed Horatii judicium eſt, & Donati. quos utroſque emunctæ naris, utroſq; Criticorum primos ſuo tempore fuiſſe, conſtat. Sed & in dicteriis, de quo jam dicebamus, ita Veterem Comœdiam amavit Plautus, ut ad eam ſæpe flectat, &, quod proprium in illa erat, ἐπωνύμως, & expreſſo nomine, aut circumſcribendo, non tam vitam hominum, quam hominem, perſtringat. Vt in illo:

Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipſum amo,
Nullam æque invitus ſpecto, ſi eam agit Pellio.

Sed & crudeliſſime infelicem Nævium Milite excepit:

Nam os columnatum poëta ineſſe audivi barbaro,
Cui bini cuſtodes ſemper totis horis accubant.

Videor audire κώδιον Κρατίνου, & quæ reliqua in Veteri Comœdia occurrunt, ὅση κόνις. Nam ad Ariſtophanis τὸ εὔθικτον, fruſtra ſane aſpiravit. Quis enim riſu non emoritur, cum vinoſitatem Cratini excepit Irene?

Ει. Τί δ᾽ Κρατῖνος ὁ σοφός ἐστιν; Τρ. Ἀπέ-(θανεν,
Ὅθ᾽ οἱ Λάκωνες ἐνέβαλον. Ει. τί παθών;
Τρ. Ὅ,τι;
Ὠρακιάσας (οὐ γὰρ ἐξηνέσχετο)
Ἰδὼν πίθον καταγνύμενον οἴνου πλέον.

Id eſt,

P. *Sapiens autem Cratinus quid agit?* TR. *Obiit,*
Cum Lacones huc irruerent. P. *Quo morbo?*
TR. *Quo?*
Miſere pallere cœpit (ferre enim hoc non potuit)
Frangi cum videret vino plenum dolium.

Alter enim vitium Cratini ridet: alter Nævii miſeriam. Ridiculum autem à miſeria prudenter Ariſtoteles ſejungit. Riſus enim cum atroci alicujus malo aut calamitate ſi conjunctus ſit, immanis fit ac barbarus. Illa autem plane extra novæ legem Comœdiæ:

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in comitium;
Qui mendacem & glorioſum, apud Cloacinæ ſacrum.

& quæ deinde ſequuntur. Quod profecto eſt à pulpito ad plauſtrum redire. Legat cætera qui volet. Sed hæc ὡς ἐν παρεθεωρείας μέρει, obiter ſint dicta. Nunc, ingenii exercendi cauſa ac judicii, ad

ſingula eamus, & utrumque paulo quam plerique accuratius inſpiciamus. Primum in Comœdia Tragœdiaque, eſt diſpoſitio. Neque dubitandum, quin cum Ariſtoteles de diſpoſitione diſputat Tragœdiæ, etiam Comœdiæ ex iis convenire pleraq; exiſtimaverit. Niſi quod ut Tragicus diſponit, ita Comicus quoque invenit. Alter enim accipit ab aliis. lter ipſe ſibi dat quod diſponendum eſt. niſi ſi ab lio deſumat argumentum. Certe apud Græcos. Nam Latini fabulas Græcorum, diſpoſitione aliquantulum plerunque immutata & perſonis, expreſſerunt. Vt cũ è Menandri Eunucho, ſuam paucis immutatis Terentius expreſſit. Ea ratione, ut Davus. Parmeno, Chryſis, Thais, Chæreſtratus hic eſſet Phædria. Plautus in Tragico comico Amphitryone, more Tragicorum fabulam accepit & diſpoſuit: ſed & nomina retinuit ex parte, quod non ſolet in Comœdia: ex parte fecit. Vnde raro, nveniſſe argumentũ Tragicus poëta dicitur. (quod ut è relatione aliorum aut è ſcriptis, ut pleriq; ex Homero aut Cyclo Epico, petebant.) contra autem Comici. Ariſtoteles, τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις ἦρξαν. Ita eam vocem, non ut quidam, hic accipio. Μῦθος enim, ut ubique ere Ariſtoteli, non drama eſt, ſed ea actio, è qua drama conſtituitur, ἡ πρᾶξις, ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. Quomodo & accipit, cum dixit, μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. Et ipſe, πολυμύθους eos vocat, qui vel varias, vel quæ tempore eodem, ab alio, non uno & odem, geſtæ ſunt, conjungunt. Ideoque fabulam ligere, & electam recte ac ordine diſponere, ut prima virtus, ita primum maximumque opus eſt. n Amphitryone maneamus. Nam ut argumentum hoc accepit, ita ipſe ex animi ſententia diſpoſuit. Quare potuit, ut voluit, ligare fabulam ac

ſolvere. In ea igitur divina δέσις: mira enim ratione impeditur fabula & intricatur actio. At tranſitio, quæ non eſt Tragica ſed Comica (μετάβασιν vocavit Ariſtoteles) pars quæ opponitur τῇ δέσει, (quam & λύσιν, ſeu ſolutionem vocant) ex ſententia ſuccedere non potuit. Quare impeditus, & oblitus ſui, ire cogitur ad Deum: hoc eſt ἀπὸ μηχανῆς finire. quod eſt ultimum refugium Poëtæ, cum τὴν δέσιν, hoc eſt, nodum, quem ligavit ipſe, ſolvere non poteſt, & rem parum provide tractavit. Nam cæteræ quæ ibi adhibentur machinæ, ad ſcenæ & choragii ornatum, καὶ τὴν ὄψιν, ut philoſophus de iis loqui ſolet, referuntur: quale eſt brontium, & ceraunoſcopium. quorum altero ad tonitru, hoc ad fulmen exprimendum, in Amphitryone opus fuit. Finem vero quæ à machina, lubentius in Tragico quam Comico excuſat Ariſtoteles. quia argumento Tragicus aſtringitur, quod accipit. Quanquam ne huic quidem eam fecit gratiam, cum inquit: Φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ι'λιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν. id eſt, *Manifeſtum ergo eſt, etiam exitum fabulæ, è fabula ipſa peti debere, non à machina, ut in Medea. aut quemadmodum in Iliade, in iis quæ circa reditum Græcorum fiunt.* Medeam autem, non Euripideam, ſed alterius intelligit poëtæ. Idem & Horatius, è Pariano credo Neoptolemo, è quo pleraque præcepta ſua in hoc ſcripto hauſit, fugiendum monet.

Nec Deus interſit, niſi dignus vindice nodus
Inciderit.

Vbi *nodus* eſt ἡ δέσις. quæ interdum ope humana ſolvi non poteſt. Qui quidem, niſi præter Poëtæ voluntatem aut ex argumenti eveniat neceſſitate, non à Deo, quod cujuſvis etiam imperitiſſimi eſt homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ominis, verum à Poëta ſolvi debet. Rurſus, ſicut
ctor primo ambitum delineat, deinde ſingula ab-
lvit, ita ſapiens poëta actionē ſuam circumſcri-
it. Primum, ut ſit tota: hoc eſt, ut principium, ut
nem habeat, & medium: quæ in minimis quoq;
ſe poſſunt. Minima autem ſenſum vix admit-
nt: magna nimium diſpergunt. Sic formicam vix
demus: in conſpectu elephanti, viſus vix colligi-
ır. Quare, Comœdiæ Tragœdiæque magnitudo,
periodus, ut cum Philoſopho hoc dicam, è na-
ra utriuſque & ratione peti debent. Et mutatio-
prima, hoc eſt, cum infelicitate ad felicitatem
Comœdia, contra autem in Tragœdia, mutari
teſt actio: ita ut ex argumento nihil, quod ad
m ſpectet, prætermitti ſit neceſſe. Summus Ari-
oteli ambitus unius Solis eſt: poteſt eſſe aliquot
rarum. Qua in parte admirandus Sophocles Te-
ntiuſque. Plautus vero novem menſes uno dra-
ate complexus eſt. ut vix major ampliorque Ho-
ericæ Iliados quam Amphitryonis ſit periodus.
lcumena autem concipit & parit. quod ſi fieret
ique, nullo epiſodio jam opus eſſet: Ideoque nec
s eſſet, ſcribere Comœdiam. Præterquam quod
: monſtri inſtar, & cū ratione ac natura pugnet,
quæ ſimul & concipiat & pariat. Qualia non-
lla in ſcriptore hoc ſummus Criticorum Cæſar
aliger notavit. Atq; hæc vitaverant poëtæ Græ-
, quorum ſcripta hic tantopere commendat Flac-
ıs: Technici Græcorum, quomodo vitanda eſ-
nt ac cavenda, ſæpe inculcarunt ſuis. Plautus ſuſ-
e deque habuit. ut in Captivis. Quam incuriam
ëta cum videret, continere ſe non potuit, quin
clamaret:

—— vos exemplaria Græca
Nocturna verſate manu, verſate diurna:

ntra negligentiam ſuorum, & incuriam graviſ-
ſime

ſime taxaret. Quidni enim? qui hoc tum agebat, quod ante eum Ariſtoteles: qui ubique Euripidem & alios in iſtis reprehendit; nam de Comicis quæ ſcripſit, hodie non extant. Porro ſimul ac Poëta Actionem habet, locum quoque ut actioni det, neceſſe eſt. Quia ſine loco, fieri nil poteſt. Hic autem locus, σκηνὴ δράματος à Criticis vocatur. cujus finem tranſilire nefas. Nemo enim tempore eodem, quod à Plauto recte dicitur, alibi atque alibi verſari poteſt: niſi aliquid monſtroſum fiat in Comœdia. Idem tamen, cum Curculionis ſcenam, Epidauri poſuiſſet, Romam tranſit in eadem, & in Romanorum mores, ſcenæ ſuæ jam oblitus, libere invehitur. & quidem, ut antiqui Comici, tributim. Ita ut & ſingula deſcribat loca. Act. IV. Scena *Ædepol.* Iam τὰ ἄλογα in Fabulis quam multa? Ita voco, quæ nil veriſimile habent. Tale eſt, Soſiclem Menæchmum, qui veniret è Sicilia, ſurreptũ item qui in Illyria jam habitaret, habitu, eodem tempore, ita ſimili fuiſſe, ut dignoſci à ſpectatoribus non poſſent; cum nil ſimile haberent iſtæ gentes. Quod vitium, ne à chorago quidem emendari poteſt. Nam Mercurius Amphitryone & Iupiter, Dii ſunt: quibus omnia concedi, etiam hic, ſolent. quare incurrere τὸ ἄλογον non poſſunt. Vbi enim Dii agunt, ceſſat ratio. Quidvis enim poſſe eos, nemo eſt qui non intelligat. In Terentio, cui ſoli artem Flaccus noſter aſſignavit, nihil tale. Omnia cum judicio, cum ratione, circumſpecte, ex arte, & cum cura. Nam & Fabulæ inſignem fere cum agnitione mutationem habent: quas inter τὰς μὴ ἁπλᾶς ſive πεπλεγμένας, eſſe perfectiſſimas neceſſe eſt, qualis & in reliqua ubique diſpoſitione eſt. Quod ad dictionem autem, quis negabit, quædam eſſe in Plauto, quæ nec locum extra ſcenam, neque uſum niſi inter hiſtriones habent: unde ſolo

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

exiguo theatri ambitu circumſcribuntur? Nam ἀγωνιστικὸν in foro, neque minus γραφικὸν, ſi- e uſitatum in ſcribendo characterem, longe ex- dunt. quo ubique Nova, & jam emendata, re- icit Comœdia. Quare Varro cum ſermonis lau- m illi tribuit, idem quod ubiq; in ſcriptis, quanti ceret antiquitatem, profitetur: ut qui τὰ ἀπηρ- χαιωμένα, quæ in Plauto partim ævum quo hæc ipſit, partim quæ pleriſque placet, ipſa deſita an- quitas, commendat. Vnde & ipſe qui ſic judica- t, ut nimium antiquitatis in ſcribendo ſtudio- s, neque ſatis ævi ſui memor, Varro ab antiquis riticis notatur. Qui cum ſentiant ſic judicentque; obis qui ab illis merito pendemus, equidem ta- ndum reor. Autor de cauſis eloquentiæ corru- æ: *Neminem nominabo, genus hominum ſignaſſe ntentus: ſed vobis utique verſantur ante oculos, i Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro Vir- lio legunt, quibus eloquentia tui Aufidii Baſſi, t Servili Noviani, ex comparatione Siſennæ aut rronis, ſordet.* quod ex vocibus antiquis patet, as ex libris ejus Critici legerunt. Cum non pau- alia ex ſcriptis ejus peti poſſint. Ideoque Cicero, i de ætatis ſuæ & ſermone & venuſtate maxi- a cum cura judicabat, laudem hanc Terentio ſſiſſe merito pronunciat. Sic enim ad Atticum: *cutus ſum*, *non dico Cæcilium*; Mane ut ex por- in Pireæum: *malus enim Latinitatis autor eſt: Terentium, cujus fabellæ propter elegantiam ſer- nis, putabantur à Lælio ſcribi:*

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Pireæum.

Servius, proprietate cæteris præpoſitum, hunc tat. Idem de ſententiis, quas διανοίας vocant, licari poteſt. omnes enim fere Plauti & θυμελι- κὰ ſunt, & ab uſu alienæ. quales paſſim habet. In- mis cũ philoſophatur καὶ γνωμολογεῖ. Vt ecce:

Inſa-

Inſanum eſt malum, in hoſpitium divorti ad Cupidinem.

vere ſcenicum & illud:

Et poſtremo, niſi me auſcultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te; latebis facile, ne inveniat te honor.

Et quis illud extra ſcenam uſurpare auſit?

Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.

Quare nunquam effugient quin ſint inepti, qui hæc & alia id genus, ad ſerium dicẽdi genus transferunt. Conſequuntur enim, quod non vident, ut inviti riſum moveant. quod non pauci hodie in ſcriptis maximo molimine à lectore impetrant. Sequitur τὸ ἦθος. quod, ut docet Ariſtoteles, in oratione, uniuſcujuſque inſtitutum indicat & voluntatem. Quod in ſingulis repræſentare, niſi viri aut prudentis aut philoſophi, nullius eſt. Nam quemadmodum è ſingulis experientia, ita nemo ſingulorum mores ſine hac exprimit. Quare omnium accuratiſſime & optime, quid ſit facere ut ſit ἠθικὴ oratio, Philoſophus oſtendit. quod vel ſolum tanti eſt, ut nihil minus nonnulli, qui ad Rhetoricarum ſuarum leges, magnorum quoque & ſublimium ingeniorum orationes exigere audent, hac in parte videant: in qua, ad ipſius quoque antiquitatis ſtuporem, Afer iſte regnat. Recte ergo Varro: *In argumentis Cæcilius poſcit palmam, in ethesin Terentius.* Significat enim, Cæcilium εὐρετικὸν, aut potius εὐοικονόμητον fuiſſe: quemadmodum ἀνοικονόμητος nonnunquam præ reliquis videtur Plautus. cui ſermonis idem aſſignavit laudem. Quod, ſi quicquam ſapimus, Terentium eſt Plauto præferre. Vt cum eum, qui excellit in majori, magis quam qui in minori, dicimus excellere. Neq; cauſa fuit alia, quare, quod obſervant veteres, idem Varro, etiam Menandro, in quibuſdam prætulerit Teren-

ntium. Exempli cauſa, Adelphorum initio. Ne-
ne immeritò. Mirifice enim, cum alibi, tum ibi
gnat τὸ ἦθος. Idem Varro, cum Tragœdiæ, Co-
œdiæ, ac Satyræ effingat formas, quid de noſtro
dicet, diſerte expreſſit. Vbertatem enim tribuit
agœdiæ, quam dat Paccuvio: gracilitatem Saty-
, quam tribuit Lucilio: mediocritatem vero Co-
œdiæ, quam dat Terentio. Vt ſi quis uberrimo
monis genere heroicum definiat poëtam: &
c tribuat Virgilio. Aulus Gellius lib. 7. cap. 13.
*ra autem & propria ejuſmodi formarum exem-
, in lingua Latina, M. Varro eſſe dicit, ubertatis
cuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis
entium.* Quæ eſt de Comœdiæ, quemadmodum
ſcholis loquimur, eſſentia. Cum Plautus ſæpe
gico, nonnunquam quoq; ſerio, utatur. Quan-
m ibi ſane ſermo, ut priore loco à Varrone ac-
itur. Sermo enim & τὸ ἦθος differunt, ut ho-
prudentiſſimus, & fœmina quæ pure loquitur.
alis dicitur Gracchorum mater. Vnumquem-
: enim recte exprimere, & humanam optime
ineare vitam, ſummus atque extremus viri at-
: autoris maximi conatus eſt. Recte Gramma-
ad Sophoclem: Ἔστι δὲ τοῦτο μέγιστον ἐν ποιη-
ῇ, δηλοῦν ἦθος. *Eſt autem illud maximum in
ice, exprimere ethos.* Debebat addidiſſe, *in Dra-
tica præſertim.* Et Horatius tam multis, vitam
gœdiæ τὸ ἦθος eſſe docuit. Ariſtoteles vero,
m in Tragœdia, poſt Actionem, (quam Fabu-
plerunque vocat) quæ eſſentiæ pars prima,
tem eſſentiæ ſecundam conſtituit, τὸ ἦθος.
rum eſt autem, locum Varronis à nemine in-
ectum. Qui cum palmam in argumentis Cæci-
concedit, principem Comœdiæ haud dubio
cilium conſtituit. Quare? Pars Tragœdiæ præ-
ua, eſt Argumentum. Ariſtoteles modo μῦθον,

modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

modo τῶν πραγμάτων σύνθεσιν, vocare ſole
qui & multis probat, eum qui hac parte exce
lit, etiamſi cæteris deſtituatur, Dramaticum po
tam dici poſſe. Pars ſecunda eſt τὸ ἦθος. quo
cum Terentio aſſignat Varro, locũ illi proximu
concedit. Quod non poteſt ignorare, qui antiquo
Criticos, inprimis autem Ariſtotelem, cum cu
legit, ac intelligit. Sermonis enim laus, quam Plau
to tribui ab eo volunt, tantum abeſt ut cum rel
quis conferri poſſit, ut poſtremo loco, & poſt τὴ
διάνοιαν, ponatur. Quare ex ſententia Varroni
qui hic Ariſtotelem expreſſit, primus eſt Cæciliu
ſecundus eſt Terentius: quos deinde Plautus ſequ
tur. Quod debebat cogitaſſe Siren ævi noſtri I
ſtus Lipſius: qui profecto locum ſummi Rom
norum Critici non penetravit. Τὸ ἦθος autem
Plauto Horatius abjudicat, cum inquit,

—— aſpice Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi.

Et videtur Charinum habuiſſe in animo: qui Me
catore, τὸ μανικὸν καὶ τὸ ἐρωτικὸν confund
ἦθος. hoc eſt, ita amat, ut Menæchmus furit. Fu
rere autem præ amore, Comœdiæ non ἦθος, ſe
Tragœdiæ eſt πάθος: ut ex Phædra aliiſq; pate
Quare? quia πάθος aliquod immane expectatu
quod Tragœdiam conſtituit, ut μετάβασις co
veniat furenti. Sed hæc triviales non intelligun
qui ſummum virum Ariſtotelem tam facile co
temnunt, quam nos & judicia illorum & mag
ſtros merito contemnimus. quibus perſuaſum eſ
omnem veram eruditionem ex hoc uno fon
limpidiſſimo petendam. Charinus autem Plaut
ad frigiditatem uſque calet, quam non potuit v
tare. Qualia ſunt iſta, Scena *Divûm atque h*
minum:

—— jam Cyprum veni, &c.

Iten

Item,

Porro proficiſcor quaſitum. nunc perveni Chalcidem.
Video ibi hoſpitem Zacyntho. dico quid eo advenerim:
Rogito quis eã vexerit, quis habeat, ſi inaudiverit.
Hoſpes reſpondit, Zacyntho ficus fieri non malas.

Vides hominem tam triſtem, ut feſtivus eſſe quærat. At divinus hac in parte, duos amatores in Eunucho, ſuo more, Phædriam & Chæream, divinius utrumque, ἠθοποιεῖ. Quare cum poëtæ omnes, quorũ imitatione conſtat inſtitutum ac conſilium, pictorum inſtar, teſte Criticorum Rege ac Principe, aut ſimiles, aut (quod non raro evenit, vel imperite καὶ ἐξ ἀσθενείας, vel captandi riſus cauſa) nunc pejores quam ſunt, exprimant, nunc meliores, ſervos pejores Plautus, ut plurimum, Terentius hos ſemper ſimiles, non meliores; meretrices vero partim ſimiles partim meliores aliquando introducit. Similes, ut Thaidem: meliores, ut Bacchidem. Paraſitos ſemper deteriores & voraciores Plautus, nunquam meliores. ut & Doſſennus, qui hos ſolos propemodum curabat, in perſonis reliquis ἐκπίπτων. Phormio Terentianus plane eſt admirandus: ut & Gnatho. Plautini quia riſum quærunt, veritatem & ſermone & ſententiis omittunt. Tres virtutes enim ſermo, quem non ſine cauſa ἠθικὸν dixerunt Græci, nos Moratum dicimus, Æquitatem nempe, Veritatem & Simplicitatem, poſtulat: quæ τὸ ἐνδιάθετον, hoc eſt, id quod unicuique eſt inſitum, ob oculos proponit. Cum ridiculum, ut violentum, quia à natura alienum, quod recte de eo Ariſtoteles pronuntiat, corruptum ſit, & à corruptis cauſis, quod jam dixi, moveatur. Moratum quia ſimile eſt naturæ, leniter delectat: quod ætatum ſingularum, hominum, & nationum, totiuſque vitæ, ſimulacrum quod-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

dam ac imaginem, in ſcena repræſentat. Plane ut pictura quæ à vero abit, & vel cubitalem naſum, vel diſtortum os facete repræſentat, riſum movet: ſimilis delectat. Atq; hoc eſt quod omnes tribuunt Menandro, quem Terentius expreſſit. Vt Hermogenes: *παρά τε αὐτῷ Μενάνδρῳ ἂν μυρία εὕροις τοιαῦτα καὶ γυναῖκας λεγούσας, καὶ νεανίσκους ἐρῶντας, καὶ μαγείρους, καὶ παρθένους θρυπτομένας, καί τινας ἄλλους· ὅλως τε διὰ τὸ ὑποπίπτειν τοῦ ἠθικοῦ λόγου καὶ τῶν ὁμοίων, ταῦτά γε πάντα ἢ τάγε πλεῖστα αὐτῶν, ὑποκεῖσθαι τῇ ἀφελείᾳ δεῖ.* Quemadmodum Hieronymus Menandrum & Terentium, cum maximo judicio, conjungit. Ad Paulinum enim: *Poëtæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium.* Audi orationem patris irati. Heaut. Act. v. Scena *Si unquam.*

—— non ſi ex capite ſis meo
Natus, itidem ut ajunt Minervam eſſe ex Iove, ea
cauſa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

Et quæ ſequuntur. Audi mitis viri potius quam boni.

Auſculta. ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi.
Is meus eſt factus. ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Opſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commo-
dum:
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, Dis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.

Et divina illa.

—— credo hercle: nam ingenium novi tuum

Libe-

Liberale. ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem arbitrare te vivere?

Et quæ ſine motu animi & ſuaviſſima voluptate legi non poſſunt. Hecyra:

—— odioſa hæc eſt ætas adoleſcentulis:
E medio æquum excedere eſt. poſtremo jam nos fabula
Sumus, Pamphile, ſenex atque anus.

Et cætera: pluſcula ſunt enim. Quis cum illa Phormione legit, non uxorem honeſtam adulteri agnoſcit?

—— an quidquam hodie eſt factum indignius,
Qui mihi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
(na,
Hæcine erant itiones crebræ, & manſiones diuti-
Lemni? hæccine erat quæ noſtros fructus minuebat calamitas?
Quid? ego æquo animo cupio miſera in hac re defungier.
(putem?
Sed quid ſperem? ætate porro minus peccaturum
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit,
An mea forma atque ætas jam magis expetenda eſt, Demipho?
Quid mihi nunc adfers, quamobrem expectem, aut ſperem porro non fore?

Et quandoquidem ſimplicitas, maxima moratæ orationis virtus, ſi intendatur, ſuavitatem parit; nemo ſine incredibili ac ſumma voluptate illud Bacchidis leget,

—— recte amaſti, Pamphile,
Vxorem tuam. nam nunquam ante hanc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa eſt.

Ideoque fabulæ Terentianæ, doctiorem hiſtrionem, quam reliquorum, deſiderabant. Semper enim quæ morata eſt oratio, τῇ ὑποκρίσει fulcienda.

cienda. Nam quæ moribus affectibuſque deſtituitur, teſte Philoſopho, eſt ἀνυπόκριτος. neque ulla fere apud eum ſyllaba extat, quæ non animi aut affectus alicujus ſit index. Iam ut ad lepores, ſales, gratias, & venuſtates veniamus; certum eſt, fere omnes eos tolli à ridiculo, non ſecus quam in vita ab exceſſu morum virtus, ab exceſſu apparatus, in ſcena tollitur voluptas. Quare Menandro ac Terentio lepores tribuunt antiqui, ſales Plauto Horatius concedit: quos nonnunquam inurbanos eſſe notat. Audi Paterculum: *dulceſque Latini leporis facetiæ per Cæcilium Terentiumque & Afranium, ſub pari ætate floruerunt.* Græci χάριτας & χαριεντισμοὺς vocant. Remiſſiores ſunt enim, quam ut riſum violenter moveant: circumſpectiores, quam ut frigeant. Abſurdum enim ſæpe cauſa eſt riſus, aut inuſitatum. Contra autem ſermo, qui & uſitatus & moratus, quiq; leniter decorum ſervat, ſicut eo ipſo fit venuſtus & delectat, ita quidam eminere joci poſſunt. Qui quidem in hoc Afro, (niſi Lælio eos potius ac Scipioni tribuendos putes,) & Menandro, ſi judicium Horatii & antiquorum ſequimur, ex eodem ſale, è quo nata Venus eſt, deprompti videntur. Ecce ſtatim Andria. Act. v. Scena *Mitte.*

—— *Davo iſtuc dedam jam negoti.* S. *non poteſt.*
P. *Qui?* S. *quia habet aliud magis ex ſeſe & majus.* P. *quidnam?* S. *vinctus eſt.*
P. *Pater, non recte vinctus eſt.* S. *haut ita juſſi.*

Iam Gnathonem vide, qui cum putidos Thraſonis mores Phædriæ ac Chæreæ expoſuiſſet, contra autem illi perſuaſiſſet, & jam gratias ineptus homo ac ridiculus haberet,

—— *bene feciſti: gratiam habeo maximam,*
Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum;

reſpon-

eſpondet ad utrumque converſus,

Dixin' ego in hoc ineſſe vobis Atticam elegantiam?

Certe tota ſcena tertia tertii Actus in Adelphis, in qua luditur à Syro Demea, divina eſt. Qualia nim illa?

—— mihi quidem non placent,
Et clamo ſæpe. ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre.

Plane enim præter expectationem omnia. Iam um Vetus Comœdia, nihil æque ac παρῳδίαν met, quæ plerumq; & acerba eſt, & extra ſcenam uæritur, urbaniſſimus virorum rationem, qua ex ctione ipſa parodiam, lepidam ſane & venuſtam, eteret, invenit. Nam cum Demea dixiſſet,

—— fit ſedulo,
Nihil prætermitto, conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito,

: quæ ſequuntur; Reſpondet Syrus,

Conſervis ad eundem præcipio modum.
Hoc ſalſum 'ſt, hoc aduſtum 'ſt, hoc lautum 'ſt pa-(rum.
Illud recte: iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum, pro mea ſapientia.
Poſtremo tanquam in ſpeculum in patinas Demea
Inſpicere jubeo: & moneo, quid facto uſus ſit.

a ſane & Plato, & Xenophon, omneſque Socraci jocantur. nunquam frigide, nunquam obſcœ-e, nunquam inepte, nunquam putide. Videamus m Plautina quædam. Ac Plutarchus quidem il-d tanquam frigidum ex Ariſtophanis Theſmo-oriazuſis de Euripidis matre adducit,

Ἀγρία γὰρ ἡμεῖς, ὦ γυναῖκες. δρᾷ κακά,
Ἅτ' ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

ui illud, quamvis non in ſimili omnino genere, ljungas licet,

Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi quæ eſt mala:
Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.

Rhetores θυμελικὸν, ſive theatrale, vocarent. Ridiculum enim potius quam feſtivum eſt: & ut ſit feſtivum, nemo, vere in his ſubactus dixerit venuſtum eſſe. Ab uſu enim quam longiſſime remotum eſt. Iam vero, cum in verbis frigidum aut in rebus; de verbis Ariſtoteles, de rebus alii egerunt. Frigidum autem jam vocamus, non magniloquentiæ vicinum illud vitium, (quanquam illud quoq; habere hic locum poteſt) quod diſcedere ab urbanitate dicitur. Quod, ut nonnihil à dicendi hic magiſtris abeamus, modis fit pluribus. Vel in frigida tranſlatione. Vt cũ dentes *calceati* dicuntur. Capt.

Cum calceatis dentibus, veniam tamen.

Et cum victus, *ſenteis eſitare*, & *ſcrupoſam viam commeare*, dicitur. quæ ſane frigent. Vel in minimis alluſiunculis & longe petitis. Vt Pœnulo:

MI. *Aſſum apud te eccũ.* AG. *At ego elixus ſis volo.*

& quod illi placuit non ſemel:

——*magis calleo quam aprugnum callum callet.*

Item,

—— *callum aprugnum æque callere non ſinam.*

Et,

Quanta ſumini abſumedo, quãta callo calamitas!

Et, Curcul.

——— *facite ventum, ut gaudeam.*

PH. *Maxime.* CV. *Quid facitis? quæſo.* PH. *ventum.* CV. *nolo equidem mihi*
Fieri ventulum. PH. *quid igitur vis?* CV. *eſſe, ut ventum gaudeam.*

Quas cum Grammatici Latini, qui citius cœlum digito, ut ita loquar, expugnaſſent, quam ut minimam Horatii Oden expreſſiſſent, Morologias in Plauto

Plauto dixerint, nondum video, quare Horatio, ut ſummo maximoq; Poëtæ, ita Critico incomparabili, quem acutum doctumq; virum ipſe D. Hieronymus ad Pammachium vocavit, idem non licuerit. Ejus ſane generis ſunt, quæ in Ariſtophane accuſat, quæq; trivialia potius, quam ut viris eruditis, etiam in ſcena, placere aut debeant aut poſſint, accuratus cenſor Plutarchus judicavit. Καὶ γὰρ ὁ μὲν ἀπαίδευτος καὶ ἰδιώτης οἷς ἐκεῖνος λέγει, ἁλίσκεται· ὁ δὲ πεπαιδευμένος δυσχεραίνει· λέγω δὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ ὁμοιόπτωτα, καὶ παρονομασίας· τούτοις γὰρ ὁ μὲν μετὰ τοῦ προσήκοντος λόγου καὶ ὀλιγάκις χρῆται, ἐπιμελείας αὐτὰ ἀξιῶν· ὁ δὲ πολλάκις, καὶ οὐκ εὐκαίρως, καὶ ψυχρῶς. Et adducit exemplum: ut cum, τοὺς ταμίας, λαμίας vocat. Nam quæ ille de Menandro, ad Terentium fere omnia referri poſſunt. In quo nihil putidum eſt aut ineptum. Quanquam multa quæ notavit, potius Antiqui Comici virtutes, quam illius de quo ibi judicavit, vitia cenſenda ſunt. Princeps enim inter illos fuit, & ad leges eas plane ſe compoſuit. Quod de Plauto nemo dicet. Eſt & frigidum, quod longe ab eo abeſt, quod aut eſſe aut poſſe fieri putatur. Quale eſt, *pugno frangere elephanto brachium*, *horiola in cœlum pervenire*. Eſt & frigidum, cum ita à familiari ſermone oratio recedit, ut ad uſum amplius transferri nequeat. Tale eſt illud ibidem:

Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine,
Concubium ſit noctis, priuſquam ad poſtremum perveneris.

Creſcit tamen frigidum, cum addit alter,

Opus face eſt & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.

Quæ ſi pedem unum extra ſcenam feras: protinus putiſcent: neq; ad uſum applicari poterunt. Qualia nec Scipio nec Lælius, flos nobilitatis, vel in ſcena,

 appro-

approbaſſent. Plutarchus certe, extra liberalium theatra ac doctorum, libere relegat. Ridiculi enim ac inepti ſunt, qui plebeis tantum ſcribi Comœdiam exiſtimant. cum non minus eruditis ſcribatur. Quod & Flaccus ſcivit: qui non ſine cauſa,

Creditur, ex medio quia res arceſſit, habere
Sudoris minimum; ſed habet Comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus.

deinde autem Plauti & Doſſenni utitur exemplo, quos ſecuros de judiciis doctorum ait. Et hæc ad divinum, ut jam dixi, ac ſubactum in his Principem, cujus nec judicium nec cæterorum ignorare ea tempeſtate potuit. & cujus judicium vereri debuiſſet, niſi idem aliorum fuiſſet. Iam illa Epicharmi imitatio, ut feſtiviſſima, ita, ſi ſit frequens, frigore non caret. quæ fit, cum vel ſalſa opponuntur, aut ſubiectum idem eſt cum prædicato. Vt cum Epicharmus dixit:

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼ ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις,
Tunc inter illos ego eram, tunc apud illos.

Bis enim idem dicit. quæ eſt fraus in verbis præter expectationem. Idem autem eſt cum prædicato ſubjectum: ut in illis Curcul. Act. IV. Scena IV.

Quoi homini Dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.

Sticho:

E malis multis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.

Captivis:

Hos quos videtis ſtare captivos duos,
Hi ſtant, non ſedent.

quæ jam docti collegerunt. Vnde & iſtam ſummi Critici cenſuram meruit:

Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi
Dicitur.

Quanquam ſane, alibi non invenuſte iis uſus eſt.

Quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quæ Menander tamen, & imago ejus, de quo nunc agitur, Terentius, tanquam cum periculo conjuncta, ſerio fugerunt. Hæc pro viro maximo Horatio;neque adverſus Plautum dicta ſunt.quem amamus, ſuſpicimus, diligimus, ac veneramur. Verum, ut judicium ſic acuamus. ſimul ut acuti iſti, quod videntur ſibi, ita faceti ſſimum ſcriptorem ament, legant, tractent atque ediſcant (quod & recte & ordine ab iis fieri fatemur: neque enim ſatis commendari poteſt) ut nec plane & ubique veteribus probaſſe ſe meminerint; &, quod hic præcipue ſpectamus,de Horatio ejuſq; criſi,minus libere loquantur: Terentii autem miram,ac prope ineffabilem amœnitatem, elegantiam, judicium ac venuſtatem, intelligere paulatim diſcant. Cujus incredibiles lepores, ut Ioſephus Scaliger dicebat olim,vix centeſimus eruditorum quiſq; videt. Ne cum illo ſimul & Afranium, antiquum Comicum, condemnent, cujus veriſſimum atque abſolutum extat judicium,

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Nobis eruditi ignoſcent, quod hæc fuſius: ſi cogitent præſertim, minus veri Critici eſſe ac cenſoris, non literulam ejicere alibi, aut innocentem ſyllabam damnare, vocem tollere alibi aut emendare, ſed ſincere de autoribus,ac rebus judicare: quod & ſolidæ & abſolutæ eruditionis eſt. Quo, ni fallor, omnes aſpiramus. neque ulla in re magis antiquitas præivit nobis. De autoribus autem Comicis, uter melius judicare potuerit, is ne qui ætate illa vixit, quo ad ſummum culmen poëſis pervenit, qui Poëta ſummus, ſummus Criticus, familiariter cum Cæſare Auguſto ac Mæcenate vixit, eorumque atque aliorum quotidie de his judicia audivit; an qui hodie harum rerum plane imperiti judicant; ipſi viderint.

Idem lib. De Conſtitutione Tragœdiæ; ubi de morato agitur ſermone.

Longe autem omnibus palmam hac in parte Terentius præripuit. Cujus, ſine ſumma voluptate, moratum nec legere nec recordari poſſumus ſermonem. Sane præ reliquis ſcriptoribus decorum intellexit: ac pene ſolus quæ ab Ariſtotele Rhetoricorum ſecundo de moribus præclare obſervata ſunt, divinitus expreſſit; veræ Muſarum deliciæ, & ſcenæ voluptas. A cujus elegantia, venuſtate, lepore, venere, quo quis longius abeſt, eo minus cum urbanitate commercii habet. Quod ubique vir emunctæ naris Horatius inculcat: & quod optime hac ætate Scaliger noſter, ante hunc Eraſmus; ante utrunque Varro intellexit. qui, In argumentis Cæcilius palmam poſcit, in ethesin Terentius, in ſermonibus Plautus. *Argumentum eſt Fabula. Hæc laus prima eſt. Secundum ſunt Mores. Hæc ſecunda eſt. Poſtremum eſt Sermo. Hæc poſtrema eſt. Quanquam cur ſermonem præferret Plautinum Varro, alibi nobis dictum eſt: cum ut nimius ſermonis priſci ſuo tempore amator, ab antiquis notetur. Qui pro* argumentis, pathesi *legerunt, quia laus hæc à Chariſio peculiariter Cæcilio tribuitur; neque intellexerunt, quid eſſet argumentum, neque eundem in utroque ſimul poſſe laudari. Ecce mores mitis viri:*

—— credo, hercule. nam ingenium tuum novi
Liberale. ſed vereor, ne indiligens nimium ſies.

Iracundi,

Hei mihi, quid faciam? quid agam, quid clamem, aut querar?
O cœlum! ô terra! ô maria Neptuni!

Adoleſcentis, qui in proſpera fortuna,

Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter!

Nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Nunc eſt profecto, interfici cum perpeti me poſſum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine.

Senis qui in adverſa verſatur,

Quid hoc (malum) infelicitatis, nequeo ſatis decernere,
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuntio. ægre ſolus, ſi quid fiet, fero.

Fœminæ honeſtæ, quæ adulterii maritum convincit:

—— an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mihi ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.

Et quæ ſequuntur. Vides ſermones, qui, quod eleganter ſint morati, intimos ſenſus pertentant. Hoc intereſt, quod pro perſonarum ratione, quibus gravioribus Tragœdia utitur, iſti quoque variant.

VETE-

VETERVM
Scriptorum de TERENTIO judicia.
ORATORUM.

Cicero lib. 7. Epiſt. 3. ad Atticum.

SEcutus ſum, non dico Cæcilium (malus enim auctor Latinitatis eſt) ſed Terentium; cujus Fabellæ propter elegantiam ſermonis putabantur à Lælio ſcribi.

Idem in Lælio ex perſona Lælii.

Verum eſt quod in Andria familiaris meus Terentius dixit. *Et mox*: In obſequio, quoniam Terentiano verbo lubenter utimur, comitas adſit.

Tuſcul. quæſt. lib. 3.

Multa Terentius è Philoſophia ſumpſit.

Lib. 1. de Finibus.

An Synephebos ego potius Cæcilii, aut Andriam Terentii, quam utramq; Menandri legam?

Lib. de optimo gen. Oratorum.

In re quod optimum eſt, quæritur, in homine dicitur, quod eſt. Ita licet dicere, & Ennium ſummum Epicum poëtam, ſi cui ita videtur, & Pacuvium Tragicum, & Cæcilium fortaſſe Comicum. Oratorem genere non divido: perfectum enim quæro. Vnum eſt autem genus perfecti, à quo qui abſunt, non genere differunt, ut ab Attio Terentius, ſed in eodem non ſunt pares.

M. Terentius Varro apud Nonium.

In argumento Cæcilius poſcit palmam, in etheſin Terentius, in ſermonibus Plautus.

Plinius Junior Lib. 1. Epiſt. 16.

Legit mihi nuper Pompeius Saturninus epiſtolas, quas uxoris eſſe dicebat. Plautum vel Terentium metro ſolutum legi credidi.

Quin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quintilian. lib. 10. Inſtit. Orat. cap. 21.

In comœdia (Latini) maxime claudicamus: licet Varro Muſas, Æli Stilonis ſententia, Plautino dicat ſermone locuturas fuiſſe, ſi Latine loqui vellent. Licet Cæcilium veteres laudibus ferant, licet Terentii ſcripta ad Scipionem Africanum referantur.

HISTORICORUM ET GRAMMATICORVM.

T. Livius lib. 30. ab V. C.

SEcutus Scipionem triumphantem eſt pileo capiti impoſito P. Terentius Culleo: omniq; deinde vita, ut dignum erat, libertatis auctorem coluit.

Velleius Paterc. Hiſtor. lib. 1.

Nam niſi aſpera ac rudia repetas, & inventi laudanda nomine, in Attio circaque eum Rom. tragœdia eſt: dulceſque Latini leporis facetiæ, per Cæcilium, Terentiumque & Afranium, ſub pari ætate nituerunt.

Corn. Nepos apud Donatum.

Æquales Terentii Scipio & Lælius. Et: Auctore certo comperi, C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis, admonitum ab uxore, tempoius ut diſcumberet, petiiſſe ab ea, ne interpellaretur; ſerius tandem egreſſum triclinio, dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi. deinde rogatum ut ſcripta illa proferret, pronunciaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno:

> Satin' pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.

Feneſtella ibid.

In fine ſecundi belli Punici, natum Terentium,

&

& ante tertii initium mortuum. *Et Donatus:* Cum Scipione Africano & C. Lælio familiariter vixiſſe Terentium negat Feneſtella; contendens utroque majorem natu fuiſſe. Santra quoque Terentium exiſtimat, ſi modo in ſcribendo auditoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto, & qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel, Q. Fabio Labeone & M. Pompilio, conſulari utroque ac poëta. Ideo ipſum non juvenes deſignaſſe (*in prologo Adelphorum*) ſed viros qui ſe adjuviſſe dicerentur: quorum operam & in bello, & in otio, & negotio, populus ſit expertus.

Euſeb. Chron. interprete D. Hieronymo.

Ptolomæi VI, id eſt Philometoris, regno, deceſſit P. Terentius. quo tempore Ariſtarchus, Homericorum ille verſuum cenſor, floruit.

Agell. lib. 7. cap. 14.

Vera & propria hujuſmodi formarum exempla, in lingua Latina M. Varro eſſe dicit, ubertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium.

Idem lib. 17. cap. 21.

Neque magno intervallo poſtea Ennius, & juxta Cæcilius & Terentius, ac ſubinde Pacuvius, & Pacuvio jam ſene Attius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius, fuit.

Servius Honoratus in 1. Æneidos.

Sciendum eſt Terentium, propter ſolam proprietatem, omnibus Comicis eſſe præpoſitum.

POETARVM.

Afranius in Compitalibus.

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Porcius

Porcius Poeta. (eſt:

Ipſus ſublatis rebus ad ſummam inopiam redactus
Itaque è conſpectu omnium abiit in Græciam, terram ultimam. (blius
Mortuus eſt in Stymphalo Arcadiæ opido. nil Pu-
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime. (ductitiam,
Eorum ille opera ne domum quidem habuit con-
Saltē ut eſſet, quo referret obitū domini ſervulus.

Cicero in Limone.

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone, Terenti,
Conſervum expreſſumq; Latina voce Menandrum,
In medio populi ſedatis vocibus effers:
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

C. Cæſar.

Tu quoque, tu in ſummis, ô dimidiate Menander,
Poneris. & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque utinam ſcriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte jaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe, Terenti.

Auſonius in Protreptico ad Auſonium nepotem,
De ſtudio puerili.

Tu quoque qui Latium lecto ſermone, Terenti,
Comis, & aſtricto percurris pulpita ſocco;
Ad nova vix memorem diverbia coge ſenectam.

Et Epiſtola ad Vrſulum.

Protulit in ſcenam quot dramata fabellarum,
Arcadiæ medio qui jacet in gremio.

Ovidius in Ibin.

Comicus ut periit liquidis dum nabat in undis.

Quod Domitius de Terentio accepit vel Menādro. Bapt. Egnatius de Eupoli. de quo Suidas & Ariſtop. Scholiaſtes. Turnebus de Menandro lib. IX. Adverſ. c. XIX. Volcatius & L. Conſentius apud Donatum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

redeuntem è Græcia periiſſe in mari Terentium dicunt, cum CVIII Fabulis converſis è Menandro.

Horatius lib. 2. Epiſt. 1.

Ambigitur quoties uter utro ſit prior; aufert
Paccuvius docti famam ſenis, Attius alti:
Dicitur Afrani toga conveniſſe Menandro.
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediſcit, & hos arcto ſtipata theatro
Spectat Roma potẽs, habet hos numeratq; poëtas.

Quo loco Acron ſic ait:

Vincere Cæcilius gravitate] Cæcilius libros vicit antiquiores, alta verba & ſonora in ſuo carmine ponere ſolitus. *Terentius arte.* Id eſt proprietate verborum & artis Grammaticæ. Vnde principatum inter omnes Comicos habere dicitur.

Volcatius Sedigitus apud Agell. lib. XV. *c.* XXIV.

Cæcilio palmam ſtatuo de Comico:
Plautus ſecundus facile exſuperat cæteros:
Dein Nevius, qui ſervet pretium, tertiu' ſt.
At ſi quid quæro detur, dabitur id Licinio,
Poſt inſequi Licinium facio Atilium.
In ſexto ſequitur hos loco Terentius.

Loci MENANDRI, quos TERENTIUS Latine eſt imitatus, collectore And. Schotto.

Andria ACT. I. SCENA I.

FEci è ſervo ut eſſes libertus mihi. *Verſus Menandri legitur etiam in Elenchis:* Ἐγώ σε δοῦλον ὄντ' ἔθηκ' ἐλεύθερον.

ACTVS I. SCENA II.

Nihil me fallis. *Menander apud Donatum,* Νῦν δ' οὐδὲν λέληθεὶς με ἄν.

ACT. II. SCENA II.

Olera & piſciculos. *Menandri verba è Perinthia huc pertinentia, quæ ab Athenæo l.* VII. *Dipnoſophiſt. referuntur:*

Τὸ παιδίον δ' εἰσῆλθεν ἑψητεῖς φέρον.
Intrat puer minutos piſciculos ferens.

ACT. III. SCENA III.

Amantium iræ. *Explic. Victor. Var. lect.* IV. *l. c.* XIV.
Ὀργὴ φιλούντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον.
Amantium iræ exiguo durant tempore.

ACT. V. SCENA IV.

Sycophantas. *Menander* Γεωργῷ:
Καὶ συκοφάντης εὐθὺς, ὁ τὸ τριβώνιον
Ἔχων καλεῖται, κἂν ἀδικούμενος τύχῃ.
Cui veſtis ſqualida, ſycophanta dicitur
Statim, quamvis patiatur ipſe injuriam.

Eunucho ACT. I. SCENA I.

Sed ipſa egreditur. *Menander in prologo fabulæ, Thais inſcripta, elegantiſſimis verſibus ejus* ἦθος *expreſſit, quos Plutarchus in commentario, De audiendis poëtis, refert hoc modo:*

Ἐμοὶ μὲν οὖν ἄειδε τοιαύτην θεὰ,
Θρασεῖαν, ὡραῖαν δὲ, καὶ πιθανὴν ἅμα,
Ἀδικοῦσαν, ἀποκλείουσαν, αἰτοῦσαν πυκνὰ,
Μηδενὸς ἐρῶσαν, προσποιουμένην δ' ἀεί.

ACT. II. SCENA II.

Is quæſtus. *Menand.* πράττει δ' ὁ κόλαξ ἄριστα πάντων.

Cum adulatore agitur nunc omnium optime.

Nec ſurſum. *Menandro eſt*, στρέφεσθαι ἄνω κάτω. *Sic enim:*

Ὤμην ἐγὼ τοὺς πλουσίους, ὦ Φανία,
Οἷς μὴ τὸ δανείζεσθαι πρόσεστιν, οὐ στένειν
Τὰς νύκτας, οὐδὲ στρεφομένους ἄνω κάτω
Οἴμοι λέγειν.

Verſus hi ita rectè leguntur in Plutarchi libellis, non modo impreſſis, verum etiam M. S. duobus περὶ εὐθυμίας. *Nam apud Stobaum cap.* XCV. *mendoſe legitur*, στρεφομένους ἂν νύκτα.

ACT. IV. SCENA VI.

Sed tu quod cavere poſſis. *Tranſlata à Menandro ſententia. cujus hi citantur à Stobæo ſenarii :*
Εὐήθεά μοι φαίνεται δηλουμένη,
Τὸ νοεῖν μὲν ὅσα δεῖ, μὴ φυλάττεσθαι δ' ἃ δεῖ.

ACT. V. SCENA IX.

Quod vis donum præmium. *Menander,*
Εὔξαι τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται.
Elige quod optes, optata feres omnia.

Heautontimor. Prologo.

Hodie ſum acturus. *Menander quoq;* Ἑαυτὸν τιμωρούμενον *ſcripſit, teſte Stobæo,* λόγῳ λθ. *Cicero Tuſcul.* III. Quid ille Terentianus ſe puniens ? *id eſt,* ἑαυτὸν τιμωρούμενος ? *Quod autem pœnæ genus ſit* τιμωρία, *explicat Agell. lib.* VI. *Noct. Attic. cap.* XIV.

ACT. I. SCENA II.

Periclum ex aliis. *Huc pertinet illud Menandri :*
Βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.
Mala intuens aliorum, doctus ego fui.

ACT. III. SCENA I.

Aliena melius ut videat. *In hanc ſentent. Menand.*
Οὐδεὶς ἀφ' αὑτοῦ τὰ κακὰ συνορᾷ, Πάμφιλε,
Σαφῶς, ἑτέρου δ' ἀσχημονοῦντος ὄψεται.
Aperte ſua mala nemo videt, ô Pamphile,
Sed alterius peccata conſpicabitur.

ACT. IV. SCENA I.

Nil tam difficile quin quærendo. *Menander apud Stobæum* λόγῳ κ.
Ἁλωτὰ γίνεται ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ ἅπαντα.
Omnia queunt laboribus & induſtria comprehendi.

ACT. IV. SCENA IV.

Ius ſummum ſumma injuria. *Cicero* I. *Off. Ex quo illud,* Summum jus ſumma injuria, *factum eſt, jam tritum ſermone proverbium. Muretus teſtatur*

etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

tiam ſic in ſuo M. S. legi, Summa injuria eſt. *Me-ander apud Stobæum ſermone μβ.*

— ὁ δ᾽ ὁρῶν τοὺς νόμους
Λίαν ἀκριβῶς, συκοφάντης φαίνεται.
— qui leges intuetur optimas
Nimis accuratè, ille ſycophanta prorſus eſt.

Adelphis. ACT. IV. SCENA V.

Erubuit, ſalva res eſt. *Menander*,
Ἐρυθριῶν πᾶς χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ.
Qui erubuit, eſſe mihi videtur vir bonus.

ACT. V. SCENA IV.

Duxi uxorem. *Huc ſpectat illud Menandri apud Stobæum*,
Τὸ γυναῖκ᾽ ἔχειν, εἶναί τε παίδων, Παρμένων,
Πατέρα, μερίμνας τῷ βίῳ πολλὰς φέρει.
Vxorem habere, & liberorum, Parmeno,
Patrem eſſe, curas multas in vitam invehit.

Phormione. ACT. I. SCENA IV.

Fortes fortuna adjuvat. *Menander apud Stobæum*,
Τόλμῃ δικαίᾳ καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Audaciam juſtam vel adjuvat Deus.

ACT. II. SCENA I.

Injuriam audiſti. *Menander Myſogyno.*
— ὄμνυμί σοι τὸν ἥλιον
Ἦ μὴν ποιήσειν σοὶ γραφὴν κακώσεως.
— juro ſolem tibi,
Injuriarum me tibi ſcripturum dicam.

Ratione. Rationem, *quod eſt in Palatino codice, magis placet. Nam ita quoque citat Victor. l. v. c. xx. ubi inter alios verſus Menandri hunc adducit:*
Τὸ γὰρ τρέφον με, τοῦτ᾽ ἐγὼ κρίνω θεόν.
Nam quod me alit, id ego plane judico Deum.

Hecyra. ACT. IV. SCENA IV.

Amaræ mulieres ſunt. *Hoc Menander apud Stob.*
Φύσει γυνὴ δυσήνιόν ἐστι καὶ πικρόν.
Natura mala mulier atque effrænis eſt.

P. TERENTII VITA,

EX ÆLIO DONATO.

P. TERENTIUS *Afer, Carthagine natus, ſervivit Romæ Terentio Lucano ſenatori. à quo ob ingenium & formam, non inſtitutus modo liberaliter, ſed & mature manumiſſus. Quidam captum eſſe exiſtimant. quod fieri nullo modo potuiſſe, Feneſtella docet; cum in fine belli Punici, & ante initium tertii natus ſit & mortuus: nec, ſi à Numidis aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum pervenire potuiſſet; nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, ſed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus exiſtimatur, quod ipſum Feneſtella arguit: contendens utroque majorem natu fuiſſe; quamvis Cornelius Nepos æqualeis omneis fuiſſe tradat; & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:*

Dum laſciviam nobilium & fucoſas laudes petit,
Dum Africani voci divinę inhiat avidis auribus,
Dum ad Furium ſe cœnitare & Lælium pulcrum putat,
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebro in Albanum rapi
Ob florem ætatis ſuæ; ad ſummam inopiam redactus eſt.
Itaque è conſpectu omnium abiit, in Græciam, terram ultimam.
Mortuus eſt Stymphalo Arcadiæ oppido. nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut eſſet, quo referret obitum domini ſervulus.

Scripſit

Scripſit comœdias ſex: ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, juſſus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem cum veniſſet, dictus eſt initium quidem fabulæ, quod erat contemtiore veſtitu, ſubſellio juxta lectulum reſidens, legiſſe: poſt paucos vero verſus, invitatus ut accumberet, cœnaſſe unà: deinde cætera percurriſſe; non ſine magna Cæcilii admiratione. Et hanc autem & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribit:

Sumetur Hecyra ſexta ex iis fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt, meruitque pretium quantum nulla antea cujuſquam comœdia, id eſt, octo millia nummûm. Propterea ſumma quoque titulo adſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt, adjutum Terentium in ſcriptis à Lælio & Scipione, quibuſcum familiariter vixit. Eandem ipſe auxit. nunquam enim, niſi leviter, ſe tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nā quod iſti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adjutare, aſſidueque una ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,
Qui vobis univerſis & populo placent.
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe levius defendiſſe, quia ſciebat, Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hanc opinionem: quæ tamen magis & uſque ad poſteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro ſe ait: P. Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos auctore certo comperiſſe ſe ait, C. Lælium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore, temporius ut diſcumberet, petiiſſe ab ea, ne interpellaretur: ſerius tandem ingreſſum triclinium, dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi: deinde ro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

gatum ut ſcripta illa proferret, pronunciaſſe verſus qui ſunt in Heauton.

Sati' pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modo in ſcribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quam Sulpicio Gallo; homine docto, & qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popillio, conſulari utroque ac poëta. ideo ipſum non juvenes deſignaſſe, qui ſe adjuviſſe dicerentur: ſed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas comœdias nondum quintum atque trigeſimum egreſſus annum, cauſſa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro ſuis edere, ſeu percipiendi Græcorum inſtituta moreſque, quos perinde exprimeret in ſcriptis; egreſſus urbe eſt, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

Sed ut Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit; navim cum ſemel
Conſcendit; viſus nunquam eſt: ſic vita vacat.

Q. Conſetius redeuntem è Græcia periiſſe in mari dicit, cum centum & octo fabulis converſis à Menandro. Cæteri, mortuum eſſe in Arcadiæ Stymphalo, ſive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore conſulibus, morbo implicitum, acri dolore ac tædio amiſſarum fabularum, quas in navi præmiſerat, ac ſimul fabularum, quas novas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupſit. Item hortulos XX *jugerum, via Appia, ad Martis villam. quo magis miror Porcium ſcribere:*

---- Nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:

Saltem

Saltem ut eſſet quo referret obitum domini ſer-
vulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert;
ribens in Compitalibus :

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolum Nævio, & Plauto, & Cæ-
ilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone
actenus laudat:

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone, Terenti,
Converſum expreſſumque Latina voce Menan-
drum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicẽs.

Item C. Cæſar.

Tu quoq; tu in ſummis, ô dimidiate Menander,
Poneris. & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque utinam ſcriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neq; in hac deſpectus parte jaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe, Terenti.

ac Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios
ëtas fuiſſe ſcribit Mettius: quorum alter Fregella-
us fuerit Terentius Libo: alter Libertinus Teren-
us, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis
bulas edidiſſe Terentium, Valgius in Actæone ait:

Hæ quæ vocantur fabulæ, cujus ſunt?
Non has, qui jura populis recenſens dabat
Summo honore affectus, fecit fabulas?

uæ ab Apollodoro tranſlatæ eſſe dicuntur Comico;
hormio, & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro.
: quibus magno ſucceſſu & pretio ſtetit Eunuchus:
ecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

TERENTII
EFFIGIES
In Bibliotheca Vaticana.

SEIREN LATEINA, QVAM DE-
DIT VICTA AFRICA.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

P. TERENTII
ANDRIA.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS, CLAUDII F. TIBIIS PARIBUS DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO C. SULPICIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
SIMO ſenex.
SOSIA ſervus.
DAVVS ſervus.
MYSIS ancilla.
PAMPHILVS adoleſcens.
CHARINVS adoleſcens.
BYRRHIA ſervus.
LESBIA obſtetrix.
GLYCERIVM, alias PASIBVLA, Chremetis filia.
CHREMES ſenex.
CRITO hoſpes.
DROMO ſervus.

Perſonæ mutæ.

ARCHILIS ancilla.
CHRYSIS meretrix.
NICERATVS adoleſcens.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Andriæ Argumentum,

C. SVLPICIO APOLLINARI

AUCTORE.

Sororem falſo creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium, vitiat Pamphilus:
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem ſibi
Fore hanc: nam aliam pater ei deſponderat
Gnatam Chremetis. atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias; cupiens, ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Davi ſuaſu non repugnat Pamphilus,
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Carino conjugem.

Aliud,

M. ANT. MURETI.

CHremes, & Phania, fratres Athenienſes fuerunt. eorum, Chremes profecturus in Aſiam, Paſibulam filiolam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit. Profecto eo, contingit, ut in Græcia magni bellorum motus excitarentur. quos fugiens Phania, cum, impoſita ſecum in navim puella, ad fratrem iter cepiſſet, vi tempeſtatis fracta navi, apud Andrum inſulam ejectus eſt. Ibi applicat ſe ad Andrium quendam, hominem haud magna in re. à quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita multo poſt moritur. Hoſpes Andrius relictæ apud ſe puellæ commutat nomen, & pro Paſibula Glycerium nominat: cumque per aliquot annos eam cum filia Chryſide, pari utramque ſtudio educaſſet; decedit ipſe quoque de vita. Chryſis, quæ ſe &

*& orbam & inopem videret, abrepta ſecum Gly-
rio, Athenas navigat. ubi cum aliquandiu vi-
m lana telaque toleraſſet, ad poſtremum, adole-
entum blanditiis & pollicitationibus victa, quæ-
um corpore facere incepit. Ventitabat ad eam in-
r cæteros Pamphilus, Simonis filius, probus & li-
rali præditus ingenio adoleſcens: qui non Chryſidis
le quidem, ſed ipſius Glycerii mirifico quodam
more percuſſus, primus ſoluſque cum ea rem ha-
uit, fidemque jam gravidæ dedit, eam ſibi uxorem
re. Suſceperat & poſtea Chremes aliam filiam,
hilumenam nomine, eamque (jam enim nubilis
at) Pamphilo, bona adoleſcentis impulſus fama,
llocare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simo-
em venit, cum eo negotium conficit. inſcio Pam-
hilo, de communi ſenum ſententia faciundis nu-
iis conſtituitur dies. Adhuc hæc erant, cum Chry-
 moritur. Ibi primum Simo de filii amore cogno-
it. nam cum ambo una in funus prodiiſſent, acci-
t, ut, poſita in ignem Chryſide, Glycerium ſe, præ
loris impatientia, eodem conjectura videretur.
ccurrit Pamphilus, eamque mediam amplexus,
a conſolari cœpit, ut plurimas minimeque dubias
tius rei ſignificationes daret. Itaque venit ad Si-
onem poſtridie Chremes, conditionem renunciat:
mperiſſe ſe, Pamphilum peregrinam illam habere
 uxoris loco; neſcius, ex ſe natam eſſe eam, quam
a contumeliæ cauſſa peregrinam nominaret. Gau-
re, ea re intellecta, Pamphilus: dolere contra ac
ngi Simo. Advenit interea dies, qui nuptiis ini-
o fuerat præſtitutus. Simo, veteratoria quadam
lliditate, ſimulandas ſibi, ad pertentandum filii
nimum, nuptias ſtatuit: hoc cogitans, ſi abnueret
lius, veram ſibi objurgandi illius cauſſam fore:
uæ ad eum diem nulla ſatis juſta fuerat: ſin an-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

nueret, facile ſe, quod vellet, à Chremete impetraturum; atque ita vero nuptias, Diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud forum, ſecuro jam & nihil tale metuenti filio, Pamphile, inquit, abi domum, ac Deos comprecare: uxor tibi ducenda hodie eſt. Hoc dicto, velut improviſo quodam jaculo, ſauciatus adoleſcens, quid ageret, aut quid conſilii caperet, neſciebat: cum ad eum Davus, vafro admodum ac verſuto ingenio ſervus, animadverſa ſenis aſtutia, accurrit. Erat tum una cum Pamphilo Charinus. qui adoleſcens miro quodam amore Philumenæ incenſus, fruſtra ſæpe tentatis illius nuptiis, ad poſtremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in ſummam deſperationem adductus, eum orabat, ſi ſe ſalvum vellet, ut vel eam ne duceret, vel ſaltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus eum ſua quidem cauſſa bono eſſe animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri jubebat: ſe, quantum in ſe eſſet, effecturum, ea ut ne daretur ſibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum, jam ſpei plenum, abire ad ambiendos ſenis amicos jubet: deinde ſeorſum Pamphilo conjecturas ſuas aperit; perſuadetque, ut patri dicat, ſe paratum eſſe uxorem ducere. nam eo pacto, inquit, & patri omnem jurgandi occaſionem præcideris, & non erit tamen verendum, ne nuptiæ fiant: numquam enim Chremes tibi, ſemel repudiato, filiam ſuam iterum commiſſurus eſt. Hæc ita de ſervi conſilio acta, longe aliter cecidere ac putabantur. exorat enim Chremetem Simo. ita res in verarum nuptiarum diſcrimen adducitur. Forte eo ipſo die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit. eum puerum Davus, cum aliter nuptias diſturbare non poſſet, pro foribus ædium Simonis ab ancilla collocandum curat. In eum cum incidiſſet Chremes, & è

Pam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

*amphilo natum eſſe cognoſſet, rurſum abducit a-
imum à nuptiis. Turbæ maximæ concitantur: do-
ec advenit Crito Andrius, qui, quod Chryſidi ge-
ere proximus fuiſſet, ad cernendam illius hæredi-
tem Athenas venerat. ejus interventu Chremes
liam agnoſcit. Ita, ſumma omnium lætitia, Cha-
no Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.*

PROLOGUS.

OETA cum primum animum ad ſcribendum
appulit,
l ſibi negoti credidít ſolum dari,
opulo ut placerent quas feciſſet fabulas.
erum aliter evenire multo intellegit:
am in prologis ſcribundis operam abutitur,
on qui argumentum narret, ſed qui malevoli
eteris poëtæ maledictis reſpondeat.
unc, quam rem vitio dent, quæſo animum ad-
vortite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam:
ui utramvis recte norit, ambas noverit.
on ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
iſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo.
uæ convenere, in Andriam ex Perinthia
tetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
ti id vituperant factum, atque in eo diſputant,
ontaminari non decere fabulas.
ciunt næ intellegendo ut nihil intellegant:
ui cum hunc accuſant, Nævium, Plautum, En-
nium
ccuſant, quos hic noſter auctores habet:
uorum æmulari exoptat neglegentiam
otius, quam iſtorum obſcuram diligentiam.
ehinc ut quieſcant porro, moneo, & deſinant
aledicere, malefacta ne noſcant ſua.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Favete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

SI. VOs iſthæc intro auferte: abite. Soſia
Ades dum: paucis te volo. SO. dictum puta
Nempe ut curentur recte hæc. SI. imo aliud SO. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?
SI. Nihil iſthac opus eſt arte ad hanc rem quam paro:
Sed iis, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. SO. exſpecto, quid velis.
SI. Ego poſtquam te emi à parvulo, ut ſemper tibi
Apud me juſta & clemens fuerit ſervitus,
Scis. feci è ſervo ut eſſes libertus mihi,
Propterea quod ſerviebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium, perſolvi tibi.
SO. In memoria habeo. SI. haud muto factum. SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo, &
Id gratum fuiſſe advorſum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc moleſtum eſt: nam iſthæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris benefici.
Quin tu uno verbo dic, quid eſt, quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi:
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
SO. Cur ſimulas igitur? SI. rem omnem à principio audies:
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.

Nam

Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia,
Liberius vivendi fuit poteſtas. nam antea
Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ętas, metus, magiſter prohibebant? SO. ita eſt.
SI. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos;
Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. non injuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe utile, ut, ne quid nimis.
SI. Sic vita erat: facile omneis perferre ac pati.
Cum quibus erat cumque una, iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, advorſus nemini,
Nunquam præponens ſe aliis. ita facillime
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.
SO. Sapienter vitam inſtituit. namq; hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopia & cognatorum neglegentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
SO. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
SI. Primum hæc pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quæritans:
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter, ita ut ingenium eſt omnium
Hominum à labore proclive ad lubidinem;
Accepit conditionem, dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc ſecum, ut una eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: certe captus eſt.
Habet. obſervabam mane illorum ſervulos
Venienteis, aut abeunteis. rogitabam, heus puer,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? quid? ſymbolam
Dedit, cœnavit. gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. Enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re, ſcias
Tum jam ipſum habere poſſe ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes
Vltro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit: deſpondi. hic nuptiis dictus eſt dies.
SO. Quid obſtat, cur non veræ fiant? SI. audies.
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO. ô factum bene!
Beaſti: heu! metui à Chryſide. SI. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidem, una aderat frequens:
Curabat una funus. triſtis interim,
Nonnumquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hem, hic parvæ conſuetudinis
Cauſa mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus cauſſa in funus prodeo,

Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. hem, quid eſt?
SI. ſcies.
ffertur. imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam adſpicio adoleſcentulam,
orma. SO. bona fortaſſe. SI. & voltu, Soſia,
ideo modeſto, adeo venuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
'iſa eſt, & quia erat forma præter cæteras
Ioneſta, & liberali; accedo ad pediſſequas;
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
ercuſſit illico animum. at at, hoc illud eſt,
Iinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
o. Quam timeo, quorſum evadas. SI. funus interim
rocedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus.
n ignem impoſita eſt. fletur. Interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
ati' cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus,
ene diſſimulatum amorem & celatum indicat:
ccurrit: mediam mulierem complectitur.
Iea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
'um illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
ejecit ſe in eum flens quam familiariter.
o. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægre ferens.
Jec ſatis ad objurgandum cauſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui aut peccavi pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem injicere, prohibui,
ervavi. Honeſta oratio eſt. SO. recte putas:
Jam ſi illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
I. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans
ndignum facinus, comperiſſe Pamphilum

Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud ſedulo
Negare factum, ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
Neget daturum. SO. Non tu ibi gnatum? SI. ne hæc quidem
Sati' vehemens cauſa ad objurgandum. SO. qui, cedo?
SI. Tute ipſe his rebus finem præſcripſti, pater.
Prope adeſt, cum alieno more vivendum eſt mihi:
Sine, nunc meo me vivere interea modo.
SO. Quis igitur relictus eſt objurgandi locus?
SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere;
Ea primum ab illo animadvertenda injuria eſt.
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera objurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul, ſceleratus Davus ſi quid conſili
Habet, ut conſumat nunc, cum nihil obſint doli.
Quē ego credo manibus pedibuſq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obſequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed quid opu'ſt verbis? ſin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil ſit moræ; reſtat Chremes:
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene ut adſimules nuptias:
Perterrefacias Davum, obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. SO. ſat eſt:
Curabo. eamus jam nunc intro. SI. i præ, ſequar.
Non dubium eſt, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit. ſed ipſe exit foras.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS I. SCENA II.

DAVUS, SIMO.

D. Mirabar, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum evaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio uxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
S. At nunc faciet: neque, ut opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo gaudio,
Speranteis jam amoto metu; interea oſcitanteis opprimi,
Ut ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute. S. carnufex quæ loquitur? D. herus eſt, neque prævideram.
S. Dave. D. hem, quid eſt? S. ehodum, ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare. D. id populus curat ſcilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego vero iſthuc. S. ſed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris eſt. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.

D. Ho

D. Hoc quid ſit? S. omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt.

D. Ita aiunt. S. tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,

Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.

D. Non hercle intellego. S. non? hem. D. non: Davus ſum, non Oedipus.

S. Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me loqui. D. ſane quidem.

S. Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis

Fallaciæ conari, quo fiant minus,

Aut velle in ea re oſtendi, quam ſis callidus;

Verberibus cæſum te in piſtrinum, Dave, dedam uſque ad necem;

Ea lege atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid, hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem D. immo callide:

Ita aperte ipſam rem modo locutus: nihil circui-

S. tione uſus es.

Vbivis facilius paſſus ſim, quam in hac re, me deludier.

D. Bona verba quæſo. S. irrides? nihil me fallis. Sed dico tibi,

Ne temere facias; neque tu haud dicas, tibi non prædictum. cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

D. ENimvero, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ,

Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum perſundabunt.
Nec, quid agam, certum eſt, Pamphilum ne adjutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: ſin opitulor, hujus minas;
Cui verba dare difficile eſt. Primum jam de amore, hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii; aut, ſi libitum fuerit, cauſam ceperit,
Qua jure, quaque injuria, præcipitem in piſtrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,
Sive iſta uxor, ſive amica eſt, gravida è Pamphilo eſt.
Audireque eorum eſt operæ pretium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quidquid peperiſſet, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Civem Atticam eſſe hanc. Fuit olim quidam ſenex
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obiit mortem. ibi tum hanc ejectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, parvam. fabulæ.
Mihi quidem non hercle ſit veriſimile.
Atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS, ARCHILIS.

M. AVdivi, Archilis, jam dudum: Leſbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria,
Nec ſati' digna, cu committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. Importunitatem ſpectate aniculæ:
Quia compotrix ejus eſt. Di, date facultatem, obſecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed, quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid ſiet.
Opperiar, ut ſciam, num quidnam hæc turba triſtitiæ adferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS, MYSIS.

P. HOccine eſt humanum factum aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud eſt?
P. Pro deûm atque hominum, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?
Vxorem decrerat dare ſeſe mi hodie. Non ne oportuit
Præſciſſe me ante? non ne prius communicatum oportuit?
M. Miſeram me, quod verbum audio? P. quid Chremes? qui denegaverat,
Se commiſſurum mihi gnatam ſuam uxorem; mutavit id;

Quo-

Quoniam me immutatum videt.
Ita ne obſtinate operam dat, ut me à Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem invenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, ut ego ſum?
Pro deûm atque hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? Quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. Hem,
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt. ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. oratio hæc me miſeram exanimavit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah!
Tantam ne rem tam neglegenter agere? præteriens modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda eſt, Pamphile hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi viſus eſt dicere, abi cito, & ſuſpende te.
Obſtupui. cenſen' ullum me verbum potuiſſe proloqui,
Aut ullam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quod ſi ego prius id reſciſſem, quid facerem, ſi quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc primum quid exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorſim trahunt;
Amor, hujus miſericordia, nuptiarum ſollicitatio,

Tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: ei ne ego ut advorſer? hei mihi!
Incertum eſt, quid agam. M. miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropu' eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa advorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis, ſalve. M. ô ſalve, Pamphile. P. Quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt die,
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. Hem, ego ne iſthuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quæ mihi ſuum animum atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,
Bene & pudice ejus doctum atq; eductum ſinam,
Coactum egeſtate, ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon' me ignavum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neq; commoneat, ut ſervem fidem?
M. Vnum hoc ſcio, meritam eſſe, ut memor eſſes ſui.
P. Memor eſſem? ô Myſis, Myſis, etiam nunc mihi
Scripta

ripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
e Glycerio. Iam ferme moriens me vocat:
cceſſi: vos ſemotæ: nos ſoli: incipit:
i Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:
ec clam te eſt, quam illi utræque res nunc utiles
ad pudicitiam & tutandam ad rem ſient.
uod ego te per hanc dextram oro, & ingenium tuum;
r tuam fidem perque hujus ſolitudinem
obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras:
te in germani fratris dilexi loco,
ve hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
u tibi morigera fuit in rebus omnibus.
iſti virum do, amicum, tutorem, patrem:
na noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
nc mi in manum dat: mors continuo ipſam occupat.
cepi: acceptam ſervabo. M. ita ſpero quidem.
Sed cur tu ab illa? M. obſtetricem acceſſo. P. propera:
que audin'? verbum unum cave de nuptiis.
ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS, BYRRHIA, PAMPHILUS.

QVid ais, Byrrhia?
Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. ſic eſt. C. qui ſcis, Byrrhia?
Apud forum modo de Davo audivi. C. væ væ miſero mihi!
animus in ſpe atque in timore uſque antehac attentus fuit,
, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.

B. Quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

B. Quæſo ædepol, Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt,
Velis id, quod poſſit. C. Nihil aliud, niſi Philumenam, volo.
B. Ah, quanto ſatius eſt, id operam te dare,
Iſtum qui amorem ex animo amoveas, quam id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. age age, ut lubet. C. ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt prius, quam pereo. B. Quid hic agit?
C. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. id aliquid nihil eſt. C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid ni? Si nihil impetres,
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
C. Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione iſti hac, ſcelus.
P. Charinum video. ſalve. C. ô ſalve, Pamphile:
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. Neque pol conſili locum habeo, neque auxili copiam.
Sed iſthuc quidnam eſt? C. Hodie uxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi,

Vereo

Vereor dicere: huic dic, quæſo, Byrrhia. B. Ego dicam. P. quid eſt?

B. Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,

Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? C. ah Pamphile,

Nil. P. quam vellem! C. nunc te per amicitiam & per amorem obſecro,

Principio, ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. ſed ſi id non potes,

Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi. P. cordi? C. ſaltem aliquot dies

Profer, dum proficiſcor aliquo, ne videam. P. Audi nunc jam:

Ego, Charine, neutiquam officium liberi eſſe hominis puto,

Cum is nil promereat, poſtulari id gratiæ apponi ſibi.

Nuptias effugere ego iſtas malo, quã tu adipiſcier.

C. Reddidiſti animum. P. nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,

Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi.

Ego id agam, mihi qui ne detur. C. ſat habeo. P. Davum optime

Video. hujus conſilio fretu' ſum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,

Niſi ea, quæ nihil opu' ſunt ſciri. fugin' hinc? B. ego vero, ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS, CHARINUS, PAMPHILUS.

D. DI boni, boni quid porto? ſed ubi inveniam Pamphilum,

Vt metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?

C. Lætus

C. Lætus eſt, neſcio quid. P. nihil eſt. nondum
hæc reſcivit mala.
D. Quem ego nunc credo, ſi jam audierit ſibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? quo nunc primum intendam?
C. ceſſas alloqui?
D. Abeo. P. Dave, ades, reſiſte. D. quis homo eſt, qui me? ô Pamphile,
Te ipſum quæro. euge ô Charine! ambo opportune: vos volo.
P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii.
D. quid timeas, ſcio.
C. Mea quidem hercle certe in dubio vita eſt. D. & quid tu, ſcio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id ſcio. P. hodie. D. obtundis, tametſi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas.
C. rem tenes.
P. Iſthuc ipſum. D. atqui iſthuc ipſum, nil pericli eſt: me vide.
P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu. D. hem,
Libero. uxorem tibi jam non dat Chremes. P. qui ſcis? D. ſcio.
Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi uxorem dare
Hodie. item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.
Continuo ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Vbi te non invenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum.
Circumſpicio, nuſquam. forte ibi hujus video Byrrhiam:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

.ogo: negat vidiſſe. mihi moleſtum. quid agam, cogito.
.edeunti interea ex ipſa re mi incidit ſuſpicio. hem,
'aululum obſoni, ipſus triſtis, de improviſo nuptiæ.
Ion cohærent. P. quorſumnam iſthuc? D. ego me continuo ad Chremen.
um illo advenio, ſolitudo ante oſtium. jam id gaudeo.
Recte dicis. perge. D. maneo. interea introire neminem
ideo, exire neminem, matronam nullam, in ædibus
il ornati, nil tumulti. acceſſi, introſpexi. P. ſcio.
lagnum ſignum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?
Non opinor, Dave. D. opinor, narras. non recte accipis.
erta res eſt. etiam puerum inde abiens conveni, Chremi
lera & piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.
Liberatus ſum Dave hodie tua opera. D. at nullus quidem.
Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum caput.
uaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam uxorem ducere.
liſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones.
oo: etſi hercle ſæpe jam me ſpes hæc fruſtrata eſt. vale.

ACTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS, DAVUS.

P. QVid igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? D. ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipſu' ſibi eſſe injurius videatur: neque id injuria:
Prius, quam tuum, ut ſeſe habeat, animum ad nuptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid vis? patiar? D. pater eſt, Pamphile.
Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier. dictum ac factum invenerit
Aliquam cauſam, quamobrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam, Dave? D. dic te ducturum. P. hem! D. quid eſt?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem. tu, ducam, inquies:
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta ut fient,
Sine omni periclo. nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea cauſa minueris
Hæc quæ facis, ne is ſuam mutet ſententiam.
Patri dic velle: ut, cum velit tibi jure iraſci, non queat.
Nam quod tu ſperes, propulſabo facile: uxorem his moribus

Dabit

bit nemo. inopem inveniet potius, quam te corrumpi ſinat:

ſi te æquo animo ferre accipiet, neglegentem feceris.

ium otioſus quæret. interea aliquid acciderit boni.

tan' credis? D. haud dubium id quidem eſt. P. vide, quo inducas. D. quin taces?

icam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illa, cautio eſt:

n pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ô facinus audax! P. hanc fidem

, me obſecravit, qui ſe ſciret non deſerturum, ut darem.

urabitur. ſed, pater adeſt. cave, te eſſe triſtem ſentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

Eviſo, quid agant, aut quid captent conſili.

Hic nunc non dubitat quin te ducturum neges.

t meditatus alicunde ex ſolo loco:

ionem ſperat inveniſſe ſe,

differat te: proin' tu face, apud te ut ſies.

odo ut poſſim, Dave. D. crede hoc mihi, inquam, Pamphile,

quam hodie tecum commutaturum patrem

m eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

YRRHIA, SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

HErus me relictis rebus, juſſit Pamphilum

Hodie obſervare, ut, quid ageret de nuptiis,

m. id propterea nunc hunc venientem ſequor.

Ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Ipſum adeo præſto video cum Davo. hoc agam

S. Vtrunque adeſſe video. D. hem, ſerva. S. Pamphile.

D. Quaſi de improviſo reſpice ad eum. P. ehem pater.

D. Probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.

P. Neque iſthic, neque alibi tibi uſquam erit in me mora. B. hem!

D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet,

Cum iſthuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.

D. Sum verus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.

S. I jam nunc intro, ne in mora, cum opu' ſit, ſies.

P. Eo. B. nullane in re eſſe homini cuiquam fidem!

Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,

Omnes ſibi malle melius eſſe, quam alteri.

Ego illam vidi virginem: forma bona

Memini videre. quo æquior ſum Pamphilo,

Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.

Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS, SIMO.

D. HIc nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.

S. Quid Davus narrat? D. æque quidquam nunc quidem.

S. Nihil ne? hem. D. nihil prorſus. S. atqui expectabam quidem.

D. Præter ſpem evenit: ſentio: hoc male habet virum.

S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.

S. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,

Hujuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?

D. Nih

. Nihil hercle: aut ſi adeo, bidui eſt, aut tridui
Hæc ſolicitudo: noſtin'? deinde deſinet:
tenim eam ſecum rem recta reputavit via.
Laudo. D. dum licitum eſt illi, dumq; ætas tulit,
mavit: tum id clam.cavit, ne unquam infamiæ
a res ſibi eſſet, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem appulit.
Subtriſtis viſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.
. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil. S. quin dic, quid eſt?
. Ait, nimium parce facere ſumptum. S. mene? D. te.
ix, inquit, drachmis opſonatus eſt decem:
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
otiſſimum nunc? &, quod dicendum hic ſiet,
'u quoque perparce nimium. non laudo. S. tace.
. Commovi. S. ego, iſthæc recte ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVUS, LESBIA, GLYCERIUM.

I. ITa pol quidem res eſt, ut dixti, Leſbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
. Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras! D. ita eſt.
I. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit fidem. S. hem.
. Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
I. Nam quod peperiſſet, juſſit tolli. S. ô Iupiter,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optimum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrina? jam ſcio: ah!
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ait?
S. Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina fer opem. ſerva me obſecro.
S. Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium
Me audivit ſtare, approperat. non ſat commode
Diviſa ſunt temporibus tibi, Dave, hæc. D. mihin'?
S. Num immemor es diſcipuli? D. ego, quid narres, neſcio.
S. Hiccine ſi me imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo fit. ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILIS, SIMO, DAVUS.

L. ADhuc, Archilis, quæ adſolent, quæque oportent
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſthæc ut lavet: poſt deinde,
Quod juſſi, ei date bibere, & quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.
Per caſtor ſcitu' puer natu' eſt Pamphilo.
Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes; quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere injuriam.

S. Vel

. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum? D. quidnam id eſt?

. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ:

ed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via:

) Dave, itan' contemnor abs te? aut ita ne tandem idoneus

ibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis?

altem accurate, ut metui videar certe, ſi reſciverim.

. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. S. edixin' tibi?

nterminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid rettulit?

redon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc è Pamphilo?

. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?

. Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.

. Mihin' quiſquam? D. eho, an tute intellexti hoc adſimulari? S. irrideor.

. Renunciatum eſt: nam qui iſthæc tibi incidit ſuſpicio?

. Qui? quia te noram. D. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.

. Certe enim ſcio. D. non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.

. Ego ne te? D. ſed, ſi quid narrare occœpi, continuo dari

ibi verba cenſes. S. falſo. D. itaque hercle nihil jam mutire audeo.

. Hoc ego ſcio unum, neminem peperiſſe hic. D. intellextin'?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Sed nihilo-ſeciu' mox deferent puerum huc ante oſtium.
Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut ſis ſciens:
Ne tu hoc mihi poſterius dicas, Davi factum conſilio, aut dolis.
Prorſus à me opinionem hanc tuam eſſe ego amotam volo.
S. Vnde id ſcis? D. audivi, & credo. multa concurrunt ſimul,
Qui conjecturam hanc nunc facio. jam primum hæc ſe è Pamphilo
Gravidam dixit eſſe. inventum eſt falſum. nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum ut adferret ſimul.
Hoc niſi ſit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras,
Id conſilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſere hanc amarit: nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negoti. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: & id ſpero adjuturos deos.
S. Imo abi intro. ibi me opperire, &, quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed parvi pendo. illud mihi multo maxumum eſt,
Quod

Quod mihi pollicitu' eſt ipſius gnatus. Nunc Chremem
Conveniam : orabo gnato uxorem. id ſi impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitu' eſt, haud dubium eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeo in tempore eccum ipſum obviam Chremem.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

S. IVbeo Chremetem. C. oh, te ipſum quærebam. S. & ego te. C. optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato. id viſo, tu ne, an illi inſaniant.
S. Auſculta pauca: & quid ego te velim, & tu quod quæris, ſcies.
C. Auſculto: loquere, quid velis.
S. Per te deos oro, & noſtram amicitiam, Chreme,
Quæ incepta à parvis cum ætate accrevit ſimul,
Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cujus tibi poteſtas ſumma ſervandi datur;
Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem eſt utrique, ut fiant, accerſi jube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quam commodi
Utrique; id oro te, in commune ut conſulas,
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
S. Imo ita volo, itaque poſtulo ut fiat, Chreme:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat.
C. quid eſt?
S. Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.
S. Ita magnæ, ut ſperem poſſe avelli. C. fabulæ.
S. Profecto ſic eſt. C. ſic hercle, ut dicam tibi:
Amantium iræ, amoris integratio eſt.
S. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque ejus lubido occluſa eſt contumeliis,
Prius quam harum ſcelera & lacrumæ confictæ dolis
Reducunt animum ægrotum ad miſericordiam.
Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Conjugio liberali devinctum, Chremes,
Dehinc facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
C. Tibi ita hoc videtur. at ego non poſſe arbitror
Neq; illum hanc perpetuo habere, neq; me perpeti.
S. Qui ſcis ergo iſthuc, niſi periclum feceris?
C. At iſthuc periclum in filia fieri, grave eſt.
S. Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit;
Si eveniat, quod di prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide.
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum & filiæ invenies virum.
C. Quid iſtic? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Merito te ſemper maxumum feci, Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
S. Ipſu' mihi Davus, qui intimu' eſt eorum conſiliis, dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num cenſes faceret, filium niſi ſciret eadem hæc velle?

Tute

Tute adeo jam ejus audies verba. heus, evocate huc Davum.
Sed eccum, video ipſum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS, SIMO, CHREMES.

D. AD te ibam. S. quidnam eſt?
D. Cur non acceſſitur? jam adveſperaſcit. S. audin' tu illum?
Ego dudum non nil veritus ſum, Dave, abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes,
Propterea quod amat filius. D. egon' iſtuc facerem? S. credidi:
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid? S. ſcies:
Nam propemodum habeo tibi jam fidem. D. tandem agnoſti, qui ſiem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. ſed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? S. ſic res eſt. D. vide.
Nunquam quivi ego iſthuc intelligere. vah conſilium callidum.
S. Hoc audi. ut hinc te juſſi introire, opportune hic fit mihi obviam.
D. Hem, numnam periimus? S. narro huic, quæ tu dudum narraſti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatam ut det oro, vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optume inquam factum. S. nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio.

S. Nunc te oro, Dave, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.

D. Ego vero ſolus. S. corrigere mihi gnatum porro enitere.

D. Faciam hercle ſedulo. S. potes nunc, dum animus irritatus eſt.

D. Quieſcas. S. age igitur: ubi nunc eſt ipſus? D. mirum, ni domi eſt.

S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullus ſum.

Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?

Nihil eſt preci loci relictũ: jam perturbavi omnia:

Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium:

Feci hodie, ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo.

Hem aſtutia! quod ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali.

Sed eccum: ipſum video. occidi:

Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS, DAVUS.

P. VBi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii. P. atque hoc confiteor,

Iure obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli conſili

Sum. ſervon' fortunas meas me commiſiſſe futili?

Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquam à me auferet.

D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi evito hoc malum.

P. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec de me equidem. atque id ago ſedulo.
Dicam, aliquid jam inventurum; ut huic malo aliquam producam moram. P. oh.
D. Viſus ſum. P. ehodum, bone vir, quid ais? viden' me conſiliis tuis
Miſerum impeditum eſſe? D. at jam expediam. P. expedies? D. certe, Pamphile.
P. Nempe ut modo. D. imo melius ſpero. P. oh, tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam & perditam reſtituas? hem, quo fretu' ſum,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re conjeciſti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus? D. crucem.
Sed paululum ſine ad me ut redeam: jam aliquid diſpiciam. P. hei mihi,
Cum non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, uti volo:
Nanque hocce tempus, præcavere mihi me, haud te ulciſci, ſinit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS, PAMPHILUS, DAVUS.

C. HOccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
Alterius ſua ut comparet commoda? ah,
Idne eſt verum? Imo id genus eſt hominum peſſumum,
In denegando modo queis pudor eſt paululum:
Poſt ubi jam tempus eſt promiſſa perfici,

Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, & timent;
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proximus ſum egomet mihi. attamen ubi fides,
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus eſt,
Non verentur: illic, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo injuriam hanc expoſtulem?
Mala ingeram multa. atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum. moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.
P. Charine, & me & te imprudens, niſi quid dii reſpiciunt, perdidi.
C. Ita ne imprudens? tandem inventa eſt cauſa: ſolviſti fidem.
P. Qui tandem? C. etiam nunc me ducere iſtis dictis poſtulas?
P. Quid iſthuc eſt? C. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, quum tuum animum ex animo ſpectavi meo.
P. Falſu' es. C. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
Habeas. P. habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantaſque hic ſuis conſiliis mihi confecit ſollicitudines.
Meus carnufex. C. quid iſthuc tam mirum, ſi de te exemplum capit?
P. Haud iſthuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.

C. Scio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

C. Scio, cum patre altercaſti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Imo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.
C. Scio: tu coactus tua voluntate es. P. mane,
Nondum etiam ſcis. C. ſcio equidem illam ductu-rum eſſe te.
P. Cur me enicas? hoc audi. nunquam deſtitit
nſtare, ut dicerem eſſe ducturum patri:
uadere, orare, uſqueadeo donec perpulit.
C. Quis homo iſthuc? P. Davos. C. Davos? P. Da-vos omnia.
. Quamobrem? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis
cio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.
. Factum hoc eſt Dave? D. factum eſt. C. hem quid ais, ſcelus?
t tibi dii dignum factis exitium duint.
ho, dic mihi, ſi omnes hunc conjectum in nuptias
nimici vellent, quod, ni hoc, conſilium darent?
. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.
. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via:
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe jam ad ſalutem converti hoc malum.
. Imo etiam: nam ſati' credo, ſi advigilaveris,
x unis geminas mihi cõficies nuptias.
. Ego, Pamphile, hoc tibi pro ſervitio debeo,
onari manibus, pedibus, noctesque & dies
apitis periculum adire, dum proſim tibi.
uum'ſt, ſi quid præter ſpem evenit, mi ignoſcere.
arum ſuccedit quod ago, at facio ſedulo.
el melius tu aliud reperi, me miſſum face.
. Cupio. reſtitue in quem me accepiſti locum.

D. Fa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

D. Faciam. P. at jam hoc opus eſt. D. hem, ſt, mane : crepuit à Glycerio oſtium.
P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nunccine demum? D. at jam hoc tibi inventum dabo.

ACTVS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINUS, DAVUS.

M. IAm, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum
Tuum Pamphilum : tu modo, anime mi, noli te macerare.
P. Myſis. M. quid eſt? hem Pamphile, óptime mihi te offers. P. quid eſt?
M. Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſeſe venias:
Videre ait te cupere. P. vah, perii. hoc malum integraſcit.
Siccine, me, atque illam, opera tua nunc miſeros ſolicitarier?
Nam idcirco accerſor, nuptias quod mi apparari ſenſit.
C. Quibu' quidem quam facile poterat quieſci, ſi hic quieſſet.
D. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. M. atque ædepol,
Ea res eſt, proptereaque nunc miſera in mœrore eſt. P. Myſis,
Per omneis tibi adjuro deos: nunquam eam me deſerturum,
Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omneis homines.
Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant,
Qui inter nos diſſidium volunt: hanc, niſi mors, mi adimet nemo.

M. Reſi-

. Reſipiſco. P. non Apollinis magi' verum, atque
hoc, reſponſum eſt.
poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,
uo minus hæ fierent nuptiæ: volo. ſed ſi id non
poterit;
l faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe ut
credat.
uis videor? C. miſer æque atque ego. D. conſi-
lium quæro. C. fortis es.
cio, quid conere. D. hoc ego tibi profecto effe-
ctum reddam.
. Iam hoc opus eſt. D. quin jam habeo. C. quid
eſt? D. huic, non tibi, habeo; ne erres.
. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic mi
ut ſit ſati', vereor,
d agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narran-
dum credas.
roinde hinc vos amolimini: nam mi impedi-
mento eſtis.
. Ego hanc viſam. D. quid tu? quo hinc te agis?
C. verum vis dicam? D. imo etiam
larrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
. Eho impudens, non ſatis habes, quod tibi die-
culam addo,
Quantum huic promoveo nuptias? C. Dave, atta-
men. D. quid ergo?
. Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me ve-
nias, ſi quid poteris.
. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen ſi quid.
D. age, veniam. C. ſiquid,
Domi ero. D. Tu Myſis, dum exeo, parumper
opperire hic.
M. Quapropter? D. ita facto eſt opus. M. matura.
D. jam inquam hic adero.

ACTVS IV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS.

M. NIl ne eſſe proprium cuiquam? Dii voſtram fidem!
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quam illic boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid iſthuc obſecro eſt?
Quo portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

DAVUS, MYSIS.

D. MYſis, nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria atque aſtutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocius,
Atque ante noſtram januam appone. M. obſecro,
Humi ne? D. ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, ſi forte opus ad herum jusjurandum mihi
Non appoſuiſſe, ut liquido poſſim. M. intelligo.
Nova nunc religio in te iſthæc inceſſit, cedo?
D. Move ocius te, ut, quid agam, porro intellegas.
Pro Iupiter. M. quid? D. ſponſæ pater intervenit,
Repudio conſilium, quod primum intenderam.
M. Neſcio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me adſimulabo. tu, ut ſubſervias
Orationi, utcunque opu' ſit, verbis, vide.
M. Ego, quid agas nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ıod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
ıanebo, ne quid voſtrum remorer commodum.

ACTVS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVUS.

Evertor, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
ıatæ, paravi, ut jubeam accerſi. ſed quid hoc?
ıer hercle eſt. mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. ubi
ic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi,
ıliquit me homo, atque abiit. D. di voſtram fidem,
ıuid turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
ım annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
Cur tu obſecro hic me ſolam? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
ıo Myſis, puer hic unde eſt? quisve huc attulit?
Satin' ſanus es, qui me id rogites? D. quem ego igitur rogem,
ıui hic neminem alium video? C. miror, unde ſit.
Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.
. Deliras. non tute ipſe? D. verbum ſi mihi
ıum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
. Male dicis. D. unde eſt? dic clare. M. à nobis. D. ha ha hæ.
ıirum vero, impudenter mulier ſi facit.
Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego.
. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
ı quibus ſic illudatis? C. veni in tempore.
. Propera adeo puerum tollere hinc ab janua.
ſane: cave quoquam ex iſthoc exceſſis loco.
. Dii te eradicent. ita me miſeram territas.

D. Tibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hic appoſuiſti? dic mihi.
M. Tu neſcis? D. mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.
M. Veſtri. D. cujus veſtri? M. Pamphili: D. hem, quid? Pamphili?
M. Eho, an non eſt? C. recte ego ſemper fugi has nuptias.
D. O facinus animadvertendum. M. quid clamitas?
D. Quem ne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?
M. O hominem audacem. D. verum. vidi Cantharam
Subfarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud novit, cujus cauſa hæc incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D nunc adeo, ut tu ſis ſciens,
Ni puerum tollis, jamjam ego hunc mediam in viam
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.
M. Tu pol homo non es ſobrius. D. fallacia
Alia aliam trudit. jam ſuſurrari audio,
Civem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. au, obſecro, an nõ civis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens pene incidi.
D. Quis hic loquitur? ô Chreme, per tempus advenis:
Auſculta. C. audivi jam omnia. D. an ne tu omnia
C. Audivi inquam à principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Davom ludere.

M. Me

. Me miſeram: nihil pol falſi dixi, mi ſenex.
. Novi rem omnem. ſed eſt Simo intus? D. intus eſt.
. Ne me attigas ſceleſte. ſi pol Glycerio non omnia hæc.
. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. qui ſciam?
. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
t ſciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.
. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
t fert natura, facias, an de induſtria?

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVUS.

. IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſe inhoneſte optavit parere divitias
otius, quam in patria honeſte paupera vivere.
us morte ea ad me lege redierunt bona.
d quos perconter, video. ſalvete. M. obſecro,
uem video? eſt ne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
eſt. C. ô Myſis ſalve. M. ſalvos ſis Crito.
. Itan' Chryſis? hem. M. nos quidem pol miſeras perdidit.
. Quid vos? quo pacto hic? ſati' ne recte? M. nos ne? ſic
t quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
. Quid Glycerium? jam hic ſuos parentes repperit?
. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli:
Iam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem:
emper enim dicta eſt ejus hæc atque habita eſt ſoror:
uæ illius fuerunt, poſſidet. nunc me hoſpitem
ites ſequi, quam hic mihi ſit facile atque utile,

Alio-

Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquem amicum, & defenſorem ei: nam fere
Grandiuſcula jam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hæreditatem perſequi,
Mendicum. tum, ipſam deſpoliare non libet.
M. O optume hoſpes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. M. maxume.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

C. SAti' jam, ſati' Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Sati' pericli cœpi adire: orandi jam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiæ.
S. Imo enim quammaxume abs te poſtulo atque oro, Chreme,
Vt beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
C. Vide, quam iniquus ſis præ ſtudio. dum efficias id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. Quibus? C. ah rogitas? perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atq; incertas nuptias,
Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetraſti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert: feras,

Illam

…am hinc civem eſſe aiunt: puer eſt natus: nos miſſos face.

Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,

…uibus id maxume utile eſt illum eſſe quam deterrimum.

…uptiarũ gratia hæc ſunt ficta atq; incepta omnia.

…bi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.

Erras. cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. S. ſcio. C. at

…ero voltu; cum, ibi me adeſſe, neuter dum perſenſerat.

Credo: & id facturas, Davus dudum prædixit mihi:

neſcio quid tibi ſum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS, CHREMES, SIMO, DROMO.

ANimo jam nunc otioſo eſſe impero. C. hem Davom tibi.

Vnde egreditur? D. meo præſidio, atque hoſpitis. S. quid illud mali eſt?

Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. S. ſcelus.

…uemnam hic laudat? D. omnis res eſt jam in vado. S. ceſſo alloqui?

Herus eſt: quid agam? S. ô ſalve bone vir. D. hem Simo, ô noſter Chremes,

…mnia apparata jam ſunt intus. C. curaſti probe.

Vbi voles, accerſe. S. bene ſane. is enimvero hinc nunc abeſt.

…iam tu hoc reſpondes, quid iſthic tibi negotii eſt? D. mihin'? S. ita.

D. Mihi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

D. Mihi ne? S. tibi ergo. D. modo introii. S. quaſi
ego, quam dudum id rogem.
D. Cum tuo gnato una. S. an ne eſt intus Pamphilus? crucior miſer. (nufex?
Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias, car-
D. Sunt. S. cur igitur hic eſt? C. quid illum cenſes? cum illa litigat.
D. Imo vero indignum Chreme jam facinus faxo ex me audias.
Neſcio qui ſenex modo venit: ellum, confidens, catus:
Cum faciem videas, videtur eſſe quantivis preti:
Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atq; in verbis fides.
S. Quidnam adportas? D. nil equidem, niſi quod illum audivi dicere.
S. Quid ait tandem? D. Glycerium ſe ſcire civem eſſe hanc Atticam.
S. Hem Dromo, Dromo. D. quid eſt? S. Dromo. D. audi. S. verbum ſi addideris. Dromo.
D. Audi obſecro. DR. quid vis? S. ſublimem hunc intro rape, quantum potes.
DR. Quem? S. Davom. D. quamobrem? S. quia lubet. rape inquam. D. quid feci? S. rape.
D. Si quidquam mentitum invenies, occidito. S. nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. D. tamen etſi hoc verum eſt. S. tamen,
Cura adſervandum vinctum: atque audin'? quadrupedem conſtringito.
Age, nunc jam ego pol hodie, ſi vivo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, &
Illi patrem. C. ah ne ſævi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati. non ne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile; exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, SIMO, CHREMES.

QVis me volt? perii, pater eſt. s. quid ais omnium? c. ah.
m potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
Quaſi quidquam in hunc jam gravius dici poſſiet.
n' tandem, civis Glycerium eſt? p. ita prædicant.
ita prædicant? ingentem confidentiam:
im cogitat, quid dicat? num facti piget?
im ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
eon' impotenti eſſe animo, ut præter civium
orem, atque legem, & ſui voluntatem patris,
men hanc habere cupiat cum ſummo probro?
Me miſerum. s. modo ne id demum ſenſti, Pamphile?
m iſthuc, olim, cum ita animũ induxti tuum,
od cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi:
dem die iſthuc verbum vere in te accidit.
l quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
t meam ſenectam hujus ſolicito amentia? an
o hujus ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
o habeat, valeat, vivat cum illa. p. mi pater.
Quid, mi pater? quaſi tu hujus indigeas patris.
mus, uxor, liberi inventi invito patre:
ducti, qui illam civem hinc dicant. viceris.
Pater licet ne pauca? s. quid dices mihi?
Tamen Simo audi. s. ego audiam? quid audiam,
remes? c. attamen dicat ſine. s. age dicat, ſino.
Ego me amare hanc fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.
i pater me dedo. quidvis oneris impone: impera.
me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Hoc modo te obſecro, ut ne credas à me allega-
tum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram addu-
cam. S. adducas? P. ſine pater.
C. Æquum poſtulat: da veniam. P. ſine te hoc exo-
rem. S. ſino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar
Chreme.
C. Pro peccato magno paulum ſupplicii ſatis eſ
patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

CR. Mitte orare. una harum quævis cauſa me
ut faciam, monet,
Vel tu, vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupi
Glycerio.
CH. Andrium ego Critonem video? & certe is eſ
ſalvos ſis, Crito.
Quid tu Athenas, inſolens? CR. evenit. ſed hiccin
eſt Simo?
CH Hic eſt. S. me ne quæris? eho, tu Glycerium
hinc civem eſſe ais?
CR. Tu negas? S. Ita ne huc paratus advenis
CR. quare? S. rogas?
Tu ne impune hæc facias? tu ne hic homines ado
leſcentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem i
licis?
Solicitando, & pollicitando eorum animos lacta
CR. ſanu'n' es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
P. Perii: metuo, ut ſubſtet hoſpes. CH. ſi, Simo
hunc noris ſatis,
Non ita arbitrere. bonus hic eſt vir. S. hic vir
bonus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ne adtemperate venit hodie in ipſis nuptiis, veniret antehac nunquam ? eſt vero huic credendum, Chreme.

Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.

Sycophanta. CR. hem. CH. ſic Crito eſt hic? mitte. CR. videat, qui ſiet.

nihi pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.

iſthæc moveo, aut curo ? non tu tuum malum æquo animo feres ?

m, ego quæ dico, vera, an falſa audieris, jam ſciri poteſt.

icus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus eſt, (plicat

ſthæc una parva virgo. tum ille egens forte apnum ad Chryſidis patrem ſe. S. fabulam inceptat. CH. ſine.

Ita ne vero obturbat ? CH. perge. CR. tum is mihi cognatus fuit,

i eum recepit. ibi ego audivi ex illo ſeſe eſſe Atticum.

i mortuus eſt. CH. ejus nomen ? CR. nomen tam cito tibi ?

nia. CH. hem, perii! CR. verum hercle opinor fuiſſe Phaniam.

c certo ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. CH. ô Iupiter!

Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audivere. CH. utinam id ſiet?

od ſpero. eho dic mihi, quid is eam tum, Crito? m ne aiebat eſſe? CR. non. CH. cujam igitur? CR. fratris filiam.

Certe mea eſt. CR. quid ais ? S. quid tu? quid ais? P. arrige aures, Pamphile.

S. Qui

S. Qui credis? CH. Phania ille, frater meus fuit.
S. noram, & ſcio.
CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Aſiam per-
ſequens, proficiſcitur.
Tum illam hic relinquere eſt veritus. poſt illa nunc
primum audio,
Quid illo ſit factum. P. vix ſum apud me: ita ani-
mus commotus eſt, metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino
bono.
S. Næ iſtam multimodis tuam inveniri gaudeo.
P. credo, pater.
CH. At mihi unus ſcrupulus etiam reſtat, qui me
male habet. P. dignus es
Cum tua religione odio. nodum in ſcirpo quæris.
CR. quid iſtud eſt?
CH. Nomen non convenit. CR. fuit hercle aliud
huic parvæ. CH. quod, Crito?
Nunquid meminiſti? CR. id quæro. P. ego ne hu-
jus memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, cum egomet poſſim in hac re
medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Paſibu-
la. CR. ipſa eſt. CH. ea eſt?
P. Ex ipſa millies audivi. S. omneis nos gaudere hoc,
Chreme,
Te credo credere. CH. ita me dii ament, credo.
P. quid reſtat, pater?
S. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam.
P. ô lepidum patrem.
De uxore ita, ut poſſedi, nihil mutat Chremes.
CH. cauſa optuma eſt:
Niſi quid pater aliud ait. P. nempe. S. ſcilicet.
CH. dos, Pamphile, eſt
Decem talenta. P. accipio. CH. propero ad filiam.
eho mecum Crito: Na

am illam me haud noſſe credo. S. cur non illam huc transferri jubes?

Recte admones. Davo ego iſtuc dedam jam negoti. S. non poteſt.

Qui? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, & majus. P. quidnam? S. vinctus eſt.

Pater, non recte vinctus eſt. S. haud ita juſſi. P. jube ſolvi, obſecro.

Age fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô fauſtum, & felicem hunc diem.

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS, PAMPHILUS.

PRoviſo, quid agat Pamphilus. atque eccum. P. aliquis forſan me putet

on hoc putare verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.

o vitam deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror,

uod voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas

rta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit.

d quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?

Quid illuc gaudi eſt? P. Davom video. nemo eſt, quem mallem, omnium:

am hunc ſcio mea ſolide ſolum gaviſurum eſſe gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

AVUS, PAMPHILUS, CHARINUS.

PAmphilus ubinam hic eſt? P. Dave. D. quis homo 'ſt? P. ego ſum. D. ô Pamphile.

P. Neſcis, quid mihi obtigerit. D. certe; ſed, quid
mihi obtigerit, ſcio.
P. Et quidem ego. D. more hominum evenit, ego
ut quod ſum nactus mali,
Prius reſciſceres tu, quam ego, tibi quod eveni
boni.
P. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. D. ô fa-
ctum bene.
C. Hem. P. pater amicus ſummus nobis. D. quis?
P. Chremes. D, narras probe.
P. Nec mora ulla eſt, quin jam uxorem ducam.
C. num ille ſomniat
Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero, Dave?
D. ah deſine:
Solus eſt, quem diligunt dii. C. ſalvus ſum, ſi hæc
vera ſunt.
Conloquar. P. quis homo eſt? Charine, in tempo-
re ipſo mi advenis.
C. Bene factum. P. hem, audiſti? C. omnia. age
me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes. facturum, quæ voles
ſcio, omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum ex-
pectare, dum exeat.
Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Da-
ve, abi domum,
Propere accerſe, hinc qui auferant eam. quid ſtas?
quid ceſſas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſponde-
bitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. plau-
dite.

P. TERENTII

EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA, ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATILIUS PRÆ NESTINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII TIBIIS DUABUS DEXTRA, ET SINISTRA. GRÆCA MENANDRU, ACTA II. M. VALERIO C. FANNIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS
PHÆDRIA adoleſcens.
PARMENO ſervus.
THAIS meretrix.
GNATHO paraſitus.
CHÆREA adoleſcens.
THRASO miles.
PYTHIAS ancilla.
CHREMES ſenex.
ANTIPHO adoleſcens.
DORIAS ancilla.
DORVS eunuchus.
SANGA ſervus.
SOPHRONA nutrix.
LACHES ſenex.

Perſonæ mutæ.

STATO militis ſervus.
SIMALIO ſervus.
DONAX ſervus
SYRISCVS ſervus.
SANNIO ſervus.
PAMPHILA adoleſcentula, omnibus amica.

Eunuchi Argumentum,
C. SVLPICIO APOLLINARI AUCTORE.

Sororem falſo dictitatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles advexit Thraſo,
Ipſique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur; ſuadet Parmeno.
Introiit: vitiat virginem. ſed Atticus
Civis repertus frater ejus, conlocat
Vitiatam Ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

Aliud,
M. ANT. MURETI.

Civis quidam Athenienſis filiam cui Pamphilæ, & filium cui Chremeti nomen erat, habuit. ex iis Pamphilam adhuc infantulam prædones rapuere è Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidere: qui, Rhodum advectam, meretrici, quam amabat, dono dedit. Hæc acceptam puellam pari cura ac ſtudio cum Thaide filia cœpit educere: nemo ut eſſet, qui non utramq; ex ipſa genitam eſſe arbitraretur. Thais, quæ grandiuſcula erat, cum ad eam ætatem perveniſſet, ut viris placere poſſet; maternam, ut fit, vivendi rationem inſecuta, cum hoſpite quodam Athenas venit, qui eam poſtea moriens hæredem reliquit. Interea miles, Thraſo nomine, ad eam adjecit animum: cumque cum ea per aliquod tempus conſueviſſet, in Cariam profectus eſt. Thaidis mater per eos dies vitam morte commutaverat, fra-

erque ipſius Pamphilam venalem propoſuerat, ſpe-
ans eam, quod & formoſa eſſet, & fidibus ſciret,
præclare à ſe venditum iri. Forte accidit, ut eo ipſo
empore Thaidis amator miles eſſet Rhodi: qui, ha-
um omnium rerum inſcius, Pamphilam emit; ut
ſet, quod amicæ, Athenas reverſus, dono daret.
Thais, profecto milite, aliam conditionem quæſie-
at, adjunxeratque ſibi Phædriam, adoleſcentem
thenienſem, Lachetis filium. Inaudiverat inte-
im etiam aliquid de Pamphila; jamque cum fra-
re ipſius Chremete aliquoties collocuta, eo pervene-
at, ut non dubiis indiciis intelligeret, ſororem illius
ſe, quæ ſecum in maternis ædibus educata foret.
ummopere cupiebat igitur occaſionem ſibi aliquam
ari, qua Pamphilam ſuis reſtitueret, eodemque
cto, & puellam ſummo afficeret beneficio, & pro-
nquorum illius amicitia fortunas conſtabiliret
as. Redit miles: ſed, cum cognoſſet de amore Phæ-
riæ, puellam ſe, niſi eo repulſo, daturum negat.
hais, quid ageret, neſcire: nam & Phædriam ama-
at ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratia quid-
is ſibi faciundum putabat. tandem, cum ſperaret,
poſtea facile conſilium ſuum ei ipſi cujus animum
fenderet, probaturam; Phædriam, ut militi gra-
ficaretur, excludit. poſtridie accerſito ei, atque
gre ferenti, tandem ſe purgat, multiſq; precibus ab
impetrat, ut, per biduum, priores partes habere
hraſonem ſineret: ubi primum eripuiſſet puellam,
ihil ſibi cum illo amplius fore. Phædria, ut hujus
dui moleſtiam æquiore animo ferret, rus ſibi ab-
ndum eſſe ſtatuit. itaque abiens, mandat Parme-
oni, ut Eunuchum & Æthiopiſſam ad Thaidem,
i eos emerat, duceret. Pamphilam, cum ex ædi-
us Thraſonis ad Thaidem deduceretur, conſpicatus
via Phædriæ frater natu minor Chærea, ita ejus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

amore flagrare cœpit, nihil ut penſi haberet, dum ea potiretur: neque prius conquievit, quam, ejus rei cauſſa, ad Thaidem pro Eunucho deductus eſt. Quid plura? Thaide ad cœnam cum milite profecta, virgini à Chærea per vim vitium offertur. turbæ undique mirabiles, donec, tota re patefacta, Thaïs à Lachete in fidem & clientelam recipitur, Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem. Thraſo diu illuſus, tandem in amoris meretricii partem, Gnathonis paraſiti opera, admittitur.

PROLOGUS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, & minime multos lædere;
In his poëta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimavit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, & eaſdem deſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quam illic, qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus jam ſum, nihil eſt quod dicat mihi.
Is ne erret, moneo, & deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur,
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, ut facere inſtituit. nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poëtam fabulam

Dediſſe,

Dediſſe, & nil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævi, & Plauti veterem fabulam:
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poëtæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca; ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quod ſi perſonis iiſdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari: denique
Nullum eſt jam dictum, quod nō dictum ſit prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, & cum ſilentio animadvortite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

PH. QVid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accerſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, revocat. redeam? non, ſi me obſecret.
PA. Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:
Verum ſi incipies, neque pertendes naviter,
Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, ilicet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Periſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atq; etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neque conſilium neq; modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, injuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Ego ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modo:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem.
Hæc verba me hercule una falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te ultro accuſabit, & ei dabis
Vltro ſupplicium. PH. indignũ facinus. nunc ego &
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Vivus, videnſque pereo: nec, quid agam, ſcio.
PA. Quid agas? niſi ut te redimas captum quam queat
Minimo. ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. itane ſuades? PA. ſi ſapis:
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

T. Miſeram me! vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorſum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromiſſus non eſt. PH. totus, Parmeno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

'remo horreoque, poſtquam aſpexi hanc. PA. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, jam caleſces plus ſatis.
. Quis hic loquitur? hem, tun' eras, mi Phædria?
Qui hic ſtabas? cur non recta introibas? PA. cæterum
De excluſione verbum nullum. T. quid taces?
H. Sane quia vero hæ mihi patent ſemper fores,
ut quia ſum apud te primus. T. miſſa iſtæc face.
H. Quid miſſa? ô Thais, Thais, utinam eſſet mihi
ars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
t aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
ut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
. Ne crucia te, obſecro, anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
o feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
A. Credo, ut fit, miſera præ amore excluſiſti hunc foras.
. Siccine ais, Parmeno? age. ſed, huc qua gratia
e accerſi juſſi, auſculta. PH. fiat. dic mihi
loc primum, potin' eſt hic tacere? PA. egone? optume.
erum heus tu, lege hac tibi meam adſtringo fidē:
uæ vera audivi, taceo, & contineo optume:
n falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
lenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
roin tu, tacere ſi vis, vera dicito.
. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
A. Poteſt taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam
uellam dono quidam mercator dedit,
x Attica hinc abreptam. PH. civem ne? T. arbitror:
ertum non ſcimus: matris nomen & patris
icebat ipſa: patriam & ſigna cetera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat,
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat, ſe audiſſe, abreptam è Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam, hoſpite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quę habeo, omnia.
PA. Vtrunque hoc falſum eſt: effluet. T. qui iſtuc? PA. quia
Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.
T. Ita eſt, ſed ſine me pervenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus. te interea loci
Cognovi. tute ſcis, poſt illa quam intumum
Habeam te, & mea conſilia ut tibi credam omnia.
PH. Neque hoc tacebit Parmeno. PA. oh, dubium ne id eſt?
T. Hoc agite, amabo. mater mea illic mortua eſt
Nuper. ejus frater aliquantum ad rem eſt avidior.
Is ubi hancce formâ videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignarusque omnium:
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare,
Verum id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

d virginem animum adjecit. PH. etiamne amplius?
. Nil: nam quæſivi. nunc ego eam, mi Phædria,
ſultæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere.
rimum, quod ſoror eſt dicta: præterea, ut ſuis
eſtituam ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminem,
Ieque amicum, neque cognatum. quamobrem, Phædria,
upio aliquos parare amicos beneficio meo.
d, amabo, adjuta me, quo id fiat facilius.
ine illum priores parteis hoſce aliquot dies
pud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma,
go quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
A. Eu noſter, laudo. tandem perdoluit: vir es.
H. Haud ego neſciebam, quorſum tu ires. parvola
Iinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
oror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
xcludor ego, ille recipitur. qua gratia?
Niſi illum plus amas, quam me, & iſtam nunc times,
Quæ abducta eſt, ne illum talem præripiat tibi?
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo ſollicitat? cedo.
Num ſolus ille dona dat? Nunc ubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Non ne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſivi? Eunuchum porro dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ. reperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. quid iſtuc, Phædria?

Quan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume; veruntamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam, ut juſſeris.
PH. Vtinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres,
Potius quam te inimicum habeam. ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quidvis poſſem perpeti.
PA. Labaſcit, victus uno verbo. quam cito?
T. Ego non ex animo, miſera, dico, quam joco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas ſolum. PH. ſiquidem biduum.
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. Profecto non plus biduum, aut. PH. aut? nihil moror.
T. Non fiet. hoc modo ſine te exorem. PH ſcilicet
Faciundum eſt, quod vis. T. merito amo te. bene facis.
PH. Rus ibo. ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. PA. maxume.
PH. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Phædria,
Et tu. nunquid vis aliud? PH. egone quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens ut ſies:
Dies, noctesque ames me: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes. me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.
T. Me miſeram, forſitan hic mihi parum habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.

Ego

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædria:
t quidquid hujus feci, cauſa virginis
eci: nam me ejus ſpero fratrem propemodum
am reperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: &
hodie venturum ad me conſtituit domum.
oncedam hinc intro, atq; expectabo, dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

H. ITa face, ut juſſi, deducantur iſti. PA. faciam. PH. at diligenter.
A. Fiet. PH. at mature. PA. fiet. PH. ſatin' hoc mandatum eſt tibi?
A. Ah rogitare? quaſi difficile ſiet. utinam
am aliquid facile invenire poſſis, Phædria,
oc quam peribit. PH. ego quoque una pereo; quod mi eſt carius.
e iſtuc tam iniquo patiare animo. PA. minime, quin
fectum dabo. Sed nunquid aliud imperas?
. Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: &
um æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
. Memini, tametſi nullus moneas. PH. ego rus ibo, atque ibi manebo.
. Cenſeo. PH. ſed heus tu. PA. quid vis? PH. cenſen' poſſe me obfirmare &
rpeti, ne redeam interea? PA. te ne? non hercle arbitror:
am aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.
. Opus faciam, ut defatiger uſque, ingratiis ut dormiam.

PA. Vigi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

PA. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. PH. ah, nil dicis, Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc mollities animi. nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? PA. hui,
Vnivorſum triduum? vide, quid agas. PH. ſtat ſententia.
PA. Dii boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe? Hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis ſeverus quiſquam, nec magis continens.
Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho
Militis. ducit ſecum una virginem huic dono: papæ!
Facie honeſta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. Dii immortales, homini homo quid præſtat? ſtulto intellegens
Quid intereſt? Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurrierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis annisque obſitum.

Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

uid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer,
quod habui, perdidi.
em quo redactus ſum? omnes noti me atque
amici deſerunt.
c ego illum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignaviſſime?
ne paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
nul conſilium cum re amiſti? Viden' me ex eodem ortum loco?
i color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
nnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum
eſt, nil deſit tamen.
ego infelix neque ridiculus eſſe neq; plagas pati
ſſum. Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via.
im iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius.
c novum eſt aucupium: ego adeo hanc primus
inveni viam.
t genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium
rerum volunt,
c ſunt. hoc conſector: hiſce ego non paro me ut
rideant, (ſimul:
d eis ultro arrideo, & eorum ingenia admiror
uidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
gat quis, nego: ait, aio: poſtremo impetravi
egomet mihi,
nnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo uberrimus.
Scitum hercle hominem: hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum
ubi advenimus,

Con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Concurrunt læti mi obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus & re ſalva & perdita profueram & pro-
ſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulátur
Ille ubi miſer, famelicus, videt me eſſe in tantum
honorem,
Et tam facile victum quærere; ibi homo cœpit me
obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari juſſi,
Si potis eſt. tamquam philoſophorum habent di-
ſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem ut Gnathonici vocentur
P. Viden' otium, & cibu' quid facit alienus. G. ſed
ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœ-
nam ut veniat.
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem
video,
Rivalis ſervum. ſalva eſt res. nimirum hic homi-
nes frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. hice hoc
munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. G. Plurima ſalute Parmeno-
nem
Summum ſuum impartit Gnatho. quid agitur?
D. ſtatur. G. video:
Nunquidnam hic, quod nolis, vides? P. te. G. cre-
do. at nunquid aliud?
P. Qui dum? G. quia triſti' es. P. nihil equidem.
G. ne ſis, ſed quid videtur
Hoc tibi mancupium? P. non malum hercle G. uro
hominem. P. ut falſus animi eſt!
G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſ-
ſe? P. hoc nunc dicis,

Ejectos

ectos hinc nos. omnium rerum heus viciſſitudo eſt.
Sex ego te totos, Parmeno, hos menſes quietum reddam;
e ſurſum, deorſum curſites; neve uſque ad lucem vigiles.
quid beo te? P. men'? papæ. G. ſic ſoleo amicos. P. laudo.
Detineo te fortaſſe: tu profectus alio fueras?
Nuſquam. G. tum tu igitur paululum da mihi operæ: fac admittar
illam. P. age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.
Num quem evocari hinc vis foras? P. ſine, biduum hoc prætereat.
ui mihi nunc uno digitulo forem aperis fortunatus,
e tu iſtam faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
Etiam nunc hic ſtas, Parmeno? eho numnam tu hic relictus cuſtos,
quis forte internuncius clam à milite ad iſtam curſitet?
Facete dictum. mira vero, militi quæ placeant.
video herilem filium minorem huc advenire.
ror, qui ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.
on temere eſt: & properans venit. neſcio quid circumſpectat.

ACTUS II. SCENA III.

CHAEREA, PARMENO.

OCcidi.
Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Vbi quæram ? ubi inveſtigem ? quem percontei
quam inſiſtam viam?
Incertus ſum : una hæc ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu ce-
lari non poteſt.
O faciem pulchram ! deleo omnes dehinc ex ani-
mo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce
autem alterum,
De amore neſcio quid loquitur. ô infortunatum
ſenem.
Hic vero eſt, qui ſi occeperit, ludum jocumque
dices
Fuiſſe illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit
C. Vt di illum deæque ſenium perdant, qui me ho-
die remoratus eſt;
Meque adeo, qui reſtiterim : tum autem qui illum
flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalve. P. quid tu es tri-
ſtis? quidve alacris?
Vnde is. C. egone? neſcio hercle, neque unde eam,
neque quorſum eam.
Ita prorſum oblitus ſum mei.
P. Qui quæſo? C. amo. P. ehem. C. nunc, Parmeno,
te oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe. Chærea, aliquid
inveni
Modo, quod ames : in ea te utilitatem ego faciam
ut noſcas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem con-
gerebam clanculum.
P. Age inepte. C. hoc hercle factum eſt. fac ſis nunc
promiſſa appareant, (tuos,
Sive adeo digna res eſt, ubi tu nervos intendas
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum : quas
matres ſtudent
Demiſſi

miſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut gracilæ ſient.
qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum:
metſi bona eſt natura, reddunt curatura junceas:
que ergo amantur. P. quid tua iſtæc? C. nova figura oris. P. papæ!
Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. P. anni? C. ſedecim.
Flos ipſe. C. hanc tu mihi vi, clam, precario tradas: mea nil refert, dum potiar modo.
Quid, virgo cuja eſt? C. neſcio hercle. P. unde eſt? C. tantundem. P. ubi habitat?
Ne id quidem. P. ubi vidiſti? C. in via. P. qua ratione amiſiſti?
Id equidem adveniens mecum ſtomachabar modo:
que quemquam hominem eſſe ego arbitror, cui magis bonæ
citates omnes adverſæ ſient.
id hoc eſt ſceleris? perii. P. quid factum eſt? C. rogas?
ris cognatum atque æqualem Archidemidem
ſtin'? P. quid ni? C. is; dum ſequor hanc, fit mihi obviam.
Incommode hercle. C. imo enimvero infeliciter:
m incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno.
m, liquet mihi dejerare, his menſibus
ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
i nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
o, nonne hoc monſtri ſimile eſt quod ais? P. maxume.

C. Con-

C. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem
Incurvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico, Chærea, inquit. reſtiti.
Scin', quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? ut diligenter nuncies
Patri, advocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc dicit, abiit hora. rogo, num quid vel
Recte, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem
Illa ſeſe interea commodum huc advorterat
In noſtram hanc plateam. P. mirum, ni hanc d
cis, modo
Huic quæ data eſt dono. C. huc cum advenio, nu
la erat.
P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
C. Verum, paraſitus cum ancilla. P. ipſa eſt: ilic
Deſine. jam conclamatum eſt. C alias res agis.
P. Iſtuc ago quidem. C. noſtin', quæ ſit? dic m
hi: aut
Vidiſtin'? P. vidi, novi: ſcio, quo abducta ſit.
C. Eho Parmeno mi, noſtin'? P. novi. C. & ſci
ubi ſiet?
P. Huc deducta eſt ad Thaidem: ei dono data e
C. Quis is eſt tam potens cum tanto munere ho
P. miles Thraſo,
Phædriæ rivalis. C. duras fratris partes prædicas.
P. Imo enim, ſi ſcias quod donum huic dono co
tra comparet,
Tum magis dicas. C. quodnam, quæſo hercle
P. Eunuchum. C. illum ne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt her
ſenem, mulierem?
P. Iſtunc ipſum. C. homo quatietur certe cum d
no foras.
Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam
P. haud diu eſt.

C. Per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ierii. nunquam ne etiam me illam vidiſſe? ehodum dic mihi,

ne, ut fertur, forma? P. ſane. C. at nihil ad noſtram hanc. P alia res eſt.

Obſecro te hercle, Parmeno, fac ut potiar. P. faciam ſedulo, ac

o operam, adjutabo. nunquid me aliud? C. quo nunc is? P. domum,

mancipia hæc, ita ut juſſit frater, deducam ad Thaidem.

fortunatum iſtum Eunuchum, qui quidem n hanc detur domum.

uid ita? C. rogitas? ſumma forma ſemper conſervam domi

bit, conloquetur, aderit una in unis ædibus,

m non nunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.

uid, ſi nunc tute fortunatus fias? C. qua re, Parmeno?

onde. P. capias tu illiu' veſtem. C. veſtem? quid tum poſtea?

ro illo te deducam. C. audio. P. te eſſe illum icam. C. intellego.

illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:

m una capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:

ndo quidem illarum neque quiſquam te novit, neque ſcit qui ſies.

erea forma, ætas ipſa eſt, facile ut te pro Eunucho probes.

ixiſti pulchre: nunquam vidi melius conſilium dari.

eamus intro: nunc jam orna me, abduc, duc, quantum poteſt.

P. Quid

P. Quid agis? jocabar equidem. C. garris. P. per
quid ego egi miſer?
Quo trudis? perculeris jam tu me? tibi equide
dico, mane.
C. Eamus. P. Pergin'? C. certum eſt. P. vide, ne
mium calidum hoc ſit modo.
C. Non eſt profecto. ſine. P. at enim iſtæc in
cudetur faba. ah
Flagitium, facinus! C. an id flagitium eſt, ſi in
mum meritriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, noſtram
adoleſcentiam
Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omni
cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem falla
ut ab illis fallimur?
An potius hæc patri æquom eſt fieri, ut à me
datur dolis?
Quod qui reſcierint, culpent: illud merito fact
omnes putent.
P. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias. ver
ne poſt conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. jubes ne? C.
beo, cogo, atque impero.
P. Nunquam defugiam auctoritatem. C. ſeque
P. dii vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. MAgnas vero agere gratias Thais mihi
Ingenteis. P. ain' tu, læta eſt? G. non t
ipſo quidem
Dono, quam abs te datum eſſe: id vero ſerio
Triumphat. P. huc proviſo, ut, ubi tempus fie
Deducam. ſed eccum militem. T. eſt iſtuc dat
P

ſecto mihi, ut ſint grata quæ facio, omnia.
Advorti hercle animum. T. vel rex ſemper
maxumas
hi agebat, quidquid feceram, aliis non item.
Labore alieno magno partam gloriam
bis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem;
i in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis.
T. ſcilicet.
Geſtare. T. vero. credere omnem exercitum,
ſilia. G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
ninum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
uieſcere ubi volebat, quaſi: noſtin'? G. ſcio.
ſi ubi illam expueret miſeriam ex animo.
T. tenes.
n me convivam ſolum abducebat ſibi. G. hui,
em elegantem narras. T. imo ſic homo
perpaucorum hominum. G. imo nullorum
arbitror,
cum vivit. T. invidere omnes mihi,
dere clanculum: ego flocci pendere:
nvidere miſere. verum unus tamen
enſe, elephantis quem Indicis præfecerat.
i moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato,
e es ferox, quia habes imperium in belluas?
lchre mehercle dictum & ſapienter. papæ!
laras hominem. quid ille? T. mutus illico.
uid ni eſſet? PA. dii voſtram fidem, hominem
perditum,
umque, & illum ſacrilegum! T. quid illud,
Gnatho,
pacto Rhodium tetigerim in convivio,
quid tibi dixi? G. nunquam: ſed narra, obſecro.
millies jam audivi. T. una in convivio
hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
e habui ſcortum: cœpit ad id alludere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Et me irridere. quid agis, inquam, homo in-
pudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quęris. G. ha, ha, h-
S. Quid eſt? G. facete, lepide, laute: nihil ſupra.
Tuumne, obſecro te, hoc dictum erat? vetu' cr-
didi.
T. Audieras? G. ſæpe; & fertur in primis. T. meu-
eſt.
G. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & liber-
P. At te dii perdant. G. quid ille, quæſo? T. perdit-
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes jam me. G. non injuria.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de iſtac Thaidi,
Quod eam me amare ſuſpicata eſt? G. nihil mini-
Imo magis auge ſuſpicionem. T. cur? G. rogas?
Scin' ſi quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut ſi laudat, te ut male urat. T. ſentio.
G. Id ut ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. ſi quando illa dicet, Phædriam
Comiſſatum intromittamus; tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam; tu hujus contra. denique
Tu par pari referto, quod eam remordeat.
T. Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſ-
Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atq-
amat;
Iam dudum amat te: jam dudum illi facile fit,
Quod doleat. metuit ſemper, quem ipſa nunc ca-
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti. at mihi iſtuc non in mentem v-
nerat.
G. Ridiculum; non enim cogitaras. cæterum,
Idem hoc tute melius quanto inveniſſes, Thraſ-

ACTUS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

H. AVdire vocem viſa ſum modo militis:
Atque eccum. ſalve, mi Thraſo. THR. ô Thais mea,
ſeum ſuavium, quid agitur? ecquid nos amas
e fidicina iſtac? PA. quam venuſte. quod dedit
rincipium adveniens. TH. plurimum merito tuo.
N. Eamus ergo ad cœnam: quid ſtas? PA. hem alterum.
c homine hunc natum dicas. TH. ubi vis, non moror.
A. Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.
uran' Thais quopiam es? TH. ehem Parmeno,
ene pol feciſti: hodie itura. PA. quo? TH. ecquid hunc vides?
A. Video, & me tædet. ubi vis, dona adſunt tibi
Phædria. TH. quid ſtamus? cur non imus hinc?
A. Quæſo hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
are huic quæ volumus, convenire & conloqui.
HR. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.
A. Res indicabit. heus jubete iſtos foras
xire, quos juſſi. ocius procede tu huc.
x Æthiopia eſt uſq; hæc. THR. hic ſunt tres minæ.
N. Vix. PA. ubi tu es Dore? accede huc. hem Eunuchum tibi.
uam liberali facie, quam ætate integra!
H. Ita me di ament, honeſtus eſt. PA. quid tu ais Gnatho?
unquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
acent: ſatis laudant. fac periclum in literis,
c in palæſtra, in muſicis. quæ liberum

Scire æquom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrius.
PA. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, & ſua cauſa excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat, neque tibi obſtat: quod quidam facit.
Verum. ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
THR. Apparet ſervom hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique. GN. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.
PA. Tace tu: quem ego eſſe infra infimos omnis puto
Homines. nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma petere te cibum poſſe arbitror.
THR. Iam ne imus? TH. hos prius introducam, &, quæ volo,
Simul imperabo. poſt, continuo exeo.
THR. Ego hinc abeo: tu iſtam opperire. PA. haud convenit,
Vna cum amica ire imperatorem in viam.
THR. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
GN. Ha, ha, hæ, THR. quid rides? GN. iſtuc, quod dixti modo,
Et illud de Rhodio dictum cum in mentem venit.
Sed Thais exit. THR. abi, percurre, ut ſint domi
Parata. GN. fiat. TH. diligenter, Pythia,
Fac cures, ſi Chremes huc forte advenerit,
Vt ores, primum ut maneat: ſi id non commodum eſt,
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
PY. Ita faciam. TH. quid? quid aliud volui dicere?
Hem,
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Hem, curate iſtam diligenter virginem.
Domi adſitis, facite. THR. eamus. TH. vos me ſequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

C. PRofecto, quanto magis magiſque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me video ab ea aſtute labefactarier.
Iam tum, cum primum juſſit me ad ſe accerſier,
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni, cauſam, ut ubi manerem, repperit:
Ait rem divinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum. jam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Vbi friget, huc evaſit, quam pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quam longe à mare.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe à me avellere.
Poſtremo, ecqua inde parva periſſet ſoror;
Ecquis cum ea una; quid habuiſſet, cum perit;
Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
Niſi ſi illa forte, quæ olim periit parvola
Soror, hanc ſe intendit eſſe, ut eſt audacia.
Verum ea ſi vivit, annos nata eſt ſedecim,
Non major: Thais, ego quam ſum, majuſcula eſt.
Miſit porro orare, ut venirem, ſerio.
Aut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertio. heus, heus. P. hic quis eſt?
C. Ego ſum Chremes. P. ô capitulum lepidiſſimum.
C. Dico ego mi inſidias fieri? P. Thais maxumo
Te orabat opere, ut cras redires. C. rus eo.

P. Fac, amabo. C. non poſſum, inquam. P. at apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. C. nihil minus. P. cur mi Chremes?
C. Malam rem, abis hinc? P. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, ut illuc tranſeas, ubi illa eſt. C. eo.
P. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

A. HEri aliquot adoleſcentuli coiimus in Pireo,
In hunc diem ut de ſymbolis eſſemus. Chęream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutum eſt.
Præteriit tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid conjectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, ut illum quæram:
Idque adeo viſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque conjicere:
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet priu', quid ſit, ſciſcitari.

ACTVS III. SCENA V.

CHAEREA, ANTIPHO.

C. NUm quis hic eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.

Iamne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,
Nunc tempu' profecto eſt, cum perpeti me poſſum interfici:
Ne vita aliqua hoc gaudium contaminet ægritudine.
Sed neminem curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquo eam, rogitando obtundat, enicet,
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quo pergam, unde emergam, ubi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim an ne inſaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſatis ne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces? C. ô feſtus dies hominis! amice
Salve: nemo eſt omnium, quem ego magi' nunc cuperem quam te:
A. Narra iſtuc quæſo, quid ſiet. C. imo ego te obſecro hercle, ut audias.
Noſtin' hanc, quam frater amat? A. novi. nempe opinor Thaidem.
C. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. C. quædam hodie eſt ei dono data
Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem aut laudem, Antipho,
Cum ipſum me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. ain' tu? C. primam dices, ſcio, ſi videris.

Quid multa verba ? amare cœpi. forte fortuna domi

Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:

Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno

Ibi ſervus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tace ſis, citius audies.

Ut veſtem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.

A. Pro eunuchon'? C. ſic eſt. A. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?

C. Rogas? viderem, audirem, eſſem una, qua cum cupiebam, Antipho.

Num parva cauſa, aut parva ratio eſt? traditus ſum mulieri.

Illa illico ubi me accepit; læta vero ad ſe abducit domum,

Commendat virginem. A. cui? tibi ne? C. mihi. A. ſatis tuto tamen.

C. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, & mihi, ne abſcedam imperat,

In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola. annuo,

Terram intuens modeſte. A. miſer. C. ego, inquit, ad cœnam hinc eo:

Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent

Novitiæ. continuo hæc adornant, ut lavet.

Adhortor, properent, dum apparatur, virgo in conclavi ſedet,

Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc, Iovem

Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.

Egomet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

gomet quoque id ſpectare cœpi. & quia conſimilem luſerat
am olim ille ludum, impendio magis animu' gaudebat mihi,
)eum ſeſe in hominem convertiſſe, atque per alienas tegulas
ucum factum mulieri, veniſſe per impluvium clanculum.
t quem Deum? qui templa cœli ſumma ſonitu concutit.
go homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Iæc dum mecum reputo; acceſſitur lavatum interea virgo.
, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ conlocarunt.
to expectans, ſiquid mihi imperent. venit una, heus tu, inquit, Dore,
ape hoc flabellum, ventulum huic ſic facito dum lavamus.
bi nos laverimus, ſi voles, lavato. accipio triſtis.
T. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem,
ui eſſet ſtatus, flabellulum tenere te aſinum tantum.
. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:
beunt lavatum, perſtrepunt, ita ut fit, domini ubi abſunt.
nterea ſomnus virginem opprimit. ego limis ſpecto
ic per flabellum clanculum, & ſimul alia circumſpecto,
atin' explorata ſint, video eſſe: peſſulum oſtio obdo.

A. Quid tum? CH. quid? quid tum; fatue? A. fateor. CH. egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem vero, qui ſimulabar.
A. Sane, hercle, ut dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
CH. Paratum eſt. A. frugi es. ubi? domin'? CH. immo apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt. CH. ſed tanto ocius properemus. A. muta veſtem.
CH. Vbi mutem? perii: nam domo exulo nunc. metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit jam.
A. Eamus ad me: ibi proxumum eſt ubi mutes. CH. recte dicis.
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere una tecum. A. fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

D. ITa me dii ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſanu' turbam faciat, aut vim Thaidi,
Nam poſtquam iſte advenit, Chremes, adoleſcens frater virginis,
Rogat, illum admitti ut jubeat. ille continuo iraſci, neque
Negare audere. Thais porro inſtare, ut hominem invitet. id
Faciebat retinēdi illius cauſa: quia, illa quæ cupibat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

De ſorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.

Invitat triſtis, manſit ibi. illa cum illo ſermonem occipit.

Miles vero ſibi putare adductum ante oculos æmulum:

Voluit facere contra huic ægre: heus heus, inquit, puer, huc Pamphilam

Accerſe, ut delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium.

Tun' in convivium illam? miles tendere, inde ad jurgium.

Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.

Hoc eſt ſigni, ubi primum poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

DVm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem. quid opu' eſt verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam. longe jam abieram,
Quum ſenſi. redeo ſurſum, male vero me habens.
Ubi ad ipſum veni divorticulum, conſtiti:
Occepi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt? quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Quo ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Item hoc licebit. certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc quod timida ſubito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS, PHÆDRIA, DORIAS.

PY. VBi illum ego ſceleroſum miſera atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus eſſe auſum? PH. perii. hoc quid ſit, vereor.
PY. Quin inſuper etiam ſcelu', poſtquam ludificatu' eſt virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, eam ipſam capillo conſcidit.
PH. Hem. PY. qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego unguibus facile illi in oculos involem veneſico!
PH. Profecto neſcio quid abſente nobis turbatum eſt domi.
Adibo. quid iſthuc? quid feſtinas? aut quem quæris, Pythias?
PY. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignu' es cum donis tuis
Tam lepidis. PH. quid iſtuc eſt rei?
PY. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles. PH. quid ais?
PY. Perii. PH. temulenta es. PY. utinam ſic ſient, mihi qui male volunt.
D. Au, obſecro, mea Pythia, quid iſtuc nam monſtri fuit?
PH. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? PY. ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere.

Ille

lle autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,
liquid domo abeuntem abſtuliſſe. PH. nequeo mirari ſatis,
uo abire ignavos ille poſſit longius, niſi domum
orte ad nos rediit. PY. viſe, amabo, num ſit. PH. jam faxo ſcies.
. Perii, obſecro. tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
Y. At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maxumos,
d nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat:
am illum aliquo concluſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA, DORUS, PYTHIAS, DORIAS.

H. EXi foras ſceleſte: at etiam reſtitas
Fugitive? prodi, male conciliate. DO. obſecro. PH. oh,
lud vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
uid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
uid narras? paulum ſi ceſſaſſem, Pythia,
omi non offendiſſem: ita jam ornabat fugam.
. Habesne hominem, amabo? PH. quid ni? PY. ô factum bene?
. Iſtuc pol vero bene. PY. ubi eſt? PH. rogitas? non vides?
. Videam, obſecro, quem? PH. hunc ſcilicet. PY. quis hic eſt homo?
H. Qui ad vos deductus hodie eſt. PY. hunc oculis ſuis
oſtrarum nunquam quiſquam vidit, Phædria.
H. Non vidit? PY. an tu hunc crediſti eſſe, obſecro,

Ad nos deductum? PH. nanque alium habui neminem. PY. au,
Nec comparandus hic quidé ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie, & liberali. PH. ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace obſecro: quaſi vero paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu videre vero velles, Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. PH. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin' ego te? DO. emiſti. PY. jube mihi denuo
Reſpondeat. PH. roga. PY. veniſtin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. PH. agedum, hoc mihi expedi
Primum: unde habes iſtam, quam habes, veſtem? taces? (rea,
Monſtrum hominis, non dicturus? DO. venit Chæ-
PH. Frater ne? DO. ita eſt. PH. quando? DO. hodie. PH. quam dudum? DO. modo.
PH. Quicum? DO. cum Parmenone. PH. noraſne eum prius?
DO. Non: nec, quis eſſet, unquam audieram dicier.
PH. Vnde igitur, meum fratrem eſſe, ſciebas? DO. Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dedit mihi hanc. PH. occidi.
DO. Meam ipſe induit: poſt una ambo abierunt foras.
PY. Iam ſati' credis ſobriam eſſe me, & nil mentitam tibi?
Iam ſati' certum eſt virginé vitiatam eſſe? PH. age nunc, bellua,
Credis

redis huic quod dicat? PY. quid iſti credam? res ipſa indicat.

H. Concede iſtuc paululum, audin'? etiam paululum. ſat eſt.

ic dum hoc rurſum, Chærean' tuam veſtem detraxit tibi?

D. Factum. PH. & ea eſt indutus? D. factum. PH. & pro te huc deductu' eſt? DO. ita.

I. Iupiter magne, ô ſceleſtum, atque audacem hominem. PY. væ mihi,

iam nunc non credis indignis nos irriſas modis?

I. Mirum ni credis, quod iſte dicat. quid agam, neſcio.

Heus tu negato rurſum.) poſſum ne ego hodie ex te exſculpere

rum? vidiſtin' fratrem Chæream? DO. non. PH. non poteſt ſine

alo fateri, video. ſequere me hac. modo ait, modo negat.

a me. DO. obſecro te vero Phædria. PH. in' intro nunc jam? DO. hoi, hei.

I. Alio pacto honeſte quo modo hinc nunc abeam, neſcio:

tum eſt ſiquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere?

. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me vivere.

Sic eſt. PY. inveniam parem ubi pol hodie referam gratiam.

d nunc quid faciendum cenſes Dorias? D. de iſtac rogas

rgine? PY. ita: utrum taceam ne, an prædicem? D. pol, ſi ſapis,

uod ſcis neſcis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis.

Hac

Haç re & te omni turba evolvis, & illi gratum fe-
ceris.
Id modo dic, abiſſe Dorum. PY. ita faciam. D. ſed
videon' Chremem?
Thais jam aderit. PY. quid ita? D. quia, cum inde
abeo, jam tunc cœperat
Turba inter eos. PY. tu aufer aurum hoc: ego ſci-
bo ex hoc, quid ſiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

C. AT at, data hercle verba mihi ſunt: vicit vi-
num quod bibi.
Ac dum accubabam; qui videbar mihi eſſe pul-
chre ſobrius:
Poſtquam ſurrexi, neque pes neque mens ſatis
ſuum officium facit.
P. Chreme. C. quis eſt? ehem Pythia. vah quanto
nunc formoſior
Videre, quam dudum? P. certe quidem tu pol mul-
to alacrior.
C. Verbum hercle verum hoc eſt: ſine Cerere &
Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit? P. an abiit jam à mi-
lite?
C. Iam dudum, ætatem. lites factæ ſunt inter eos
maxumæ.
P. Nil dixit tum, ut ſequerere ſeſe? C. nihil, niſi
abiens mihi innuit.
P. Eho, non ne id ſat erat? C. at neſciebam id di-
cere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me
extruſit foras.
Sed eccam ipſam video: miror, ubi huic ego an-
tevorterim.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

CRedo equidem illum jam affuturum eſſe, illam ut eripiat: ſine
niat: atque ſi illam digito attigerit uno, oculi illico
odientur. uſque eo ego illiu' ferre poſſum ineptias,
magnifica verba, verba dum ſint. verum enim, ſi ad rem
nferentur, vapulabit.
Thais, ego jam dudum hic adſum. T. ô mi Chreme, te ipſum expectabam:
n' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc
nnem rem? C. ad me? qui? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo
ddere, & reſtituere, hæc atque hujuſmodi ſum multa paſſa.
Vbi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?
ucta ita, uti teque illaque dignum eſt. C. quid ais? T. id quod res eſt.
nc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretii.
Et habetur, & referetur, Thais, ita uti merita es,
atia. T. at enim cave, ne prius, quam hanc à me accipias, amittas,
reme; nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
i tu, ciſtellam, Pythia, domo affer cum monumentis.
Viden' tu illum, Thais? P. ubi ſita eſt? T. in riſco. odioſa, ceſſas?
Militem ſecum ad te quantas copias adducere?

At

At at. T. num formidoloſus obſecro es, mi homo? C. apage ſis.

Egon' formidoloſus? nemo eſt hominum, qui vivat, minus.

T. Atque ita opu' eſt. C. ah, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.

T. Imo hoc cogitato: quicum res tibi eſt, peregrinus eſt;

Minu' potens quam tu, minu' notus, amicorum hic habens minus.

C. Scio iſtuc: ſed tu quod cavere poſſis, ſtultum admittere eſt.

Malo ego nos proſpicere, quam hunc ulciſci accepta injuria.

Abi tu, atque oſtium obſera intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum:

Volo ego adeſſe hic advocatos nobis in turba hac. T. mane.

C. Melius eſt. T. mane. C. omitte, jam adero. T. nihil opus eſt iſtis, Chreme:

Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, & te parvam virginem

Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. P. adſunt. T. cape.

Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin'? C. probe.

T. Fac, animo hæc præſenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.

Perii; huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THR. HAnccine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam, Gnatho?

Mor

bri me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.

mum ædeis expugnabo. G. recte. THR. virginem eripiam. G. probe.

R. Male mulctabo ipſam. G. pulchre. THR. in medium huc agmen cum vecti Donax,

Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum.

do alios: ubi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. eccum adeſt.

R. Quid, ignave? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?

Egone? imperatoris virtutem noveram, & vim militum: (volnera.

e ſanguine hoc fieri non poſſe: qui abſtergerem

R. Vbi alii? S. qui, malum, alii? ſolus Sannio ſervat domi.

R. Tu hoſce inſtrue. hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.

Illuc eſt ſapere: ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cavit loco.

R. Idem hocce Pyrrhus factitavit. C. viden' tu, Thais, quam hic rem agit?

nirum conſilium illud rectum eſt de occludendis ædibus.

. Sane, quod tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:

metuas. THR. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,

tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.

R. Sed eccam Thaidem ipſam video. G. quam mox irruimus? THR. mane.

nnia prius experiri verbis, quam armis, ſapientem decet.

Qui

Qui ſcis, an, quæ jubeam, ſine vi faciat? C. I
voſtram fidem,
Quanti eſt ſapere! nunquam accedo ad te, qu
abs te abeam doctior.
THR. Thais, primum hoc mihi reſponde: cum
bi do iſtam virginem,
Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? TH. quid tu
poſtea? THR. rogitas,
Quæ mi ante oculos coram amatorem addux
tuum?
TH. Quid cum illo ut agas? THR. & cum eo cl
ſubduxiſti te mihi?
TH. Libuit. THR. Pamphilam ergo huc redde, n
ſi mavis eripi.
C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omniu
G. ah, quid agis? tace.
THR. Quid tu tibi vis? ego non tangam mean
C. tuam autem, furcifer?
G. Cave ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro. C. n
tu hinc abis?
Scin' tu, ut tibi res ſe habeat? ſi quidquam hod
hic turbæ cœperis,
Faciam, hujus loci, diique, meique ſemper men
neris.
G. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem
cias inimicum tibi.
C. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi ab
G. ain' vero canis?
Siccine agis? THR. quis tu es, homo? quid tibi v
quid cum illa rei tibi eſt?
C. Scibis. principio eam eſſe dico liberan
THR. hem. C. civem Atticam. THR. hui.
C. Meam ſororem. THR. os durum. C. miles, nu
adeo edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego ad S
phronam eo Nu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

…ricem, ut eam adducam, & ſigna oſtendam
…hæc. THR. tun' me prohibeas,
…am ne tangam? C. prohibeo, inquam. G. audin'
…tu? hic furti ſe alligat.
…n' hoc eſt tibi? THR. hoc idem tu ais? TH. quære, qui reſpondeat.
…. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: jam
…hæc tibi aderit ſupplicans
…o. THR. credin'? G. imo certe. novi ingenium mulierum:
…unt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro.
…THR. bene putas.
…am dimitto exercitum? THR. ubi vis. G. San-…ga, ita uti fortes decet
…tes, domi focique fac viciſſim ut memineris.
…m dudum animus eſt in patinis. G. frugi es.
…THR. vos me hac ſequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

…) Ergin' ſceleſta mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio: abiit: audivi: ego non affui.
…tu iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
…o conſciſſa veſte lacrumans obticet,
…uchus abiit. quamobrem? quid factum eſt? taces?
…uid tibi ego dicam, miſera? illum Eunuchum negant
…ſe. T. quis fuit igitur? P. iſte Chærea.
…ui Chærea? P. iſte ephebus frater Phædriæ.
…uid ais, venefica? P. atqui certo comperi.
…uid is, obſecro? ad nos quamobrem adductu' eſt? P. neſcio,
…amaſſe credo Pamphilam. T. hem miſera, occidi,

Infe-

Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais, ſacrilega?
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
P. Quid facerem? ita ut tu juſti, ſoli credita eſt.
T. Sceleſta, ovem lupo commiſti. diſpudet,
Sic mihi data eſſe verba. quid illuc hominis eſt?
P. Hera mea tace obſecro, ſalvæ ſumus: hominem
Habemus ipſum. T. ubi is eſt? P. hem ad ſiniſtram, non vides?
En. T. video. P. comprehendi jube, quantum poteſt.
T. Quid illo facias ſtulta? P. quid faciam, rogas?
Vide amabo, ſi non, cum aſpicias, os impudens
Videtur. T. non. P. tum, quæ ejus confidentia eſt.

ACTVS V. SCENA II.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

C. APud Antiphonem uterque, mater, & pater,
Quaſi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me. interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obviam
Venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum, inde item
In aliud, inde in aliud. ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſt ne hæc Thais, quam video? ipſa eſt. hæreo.
Quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
T. Adeamus. bone vir Dore, ſalve: dic mihi,
Aufugiſtin'? C. hera, factum. T. ſatin' id tibi placet?
C. Non. T. credin' te impune habiturum? C. unam hanc noxiam
Mitte: ſi aliam unquam admiſero ullam, occidito.

T. Nun

um meam ſævitiam veritus es? C. non. T. quid
gitur?
anc metui, ne me criminaretur tibi.
uid feceras? C. paululum quiddam. P. eho,
aululum, impudens?
ululum eſſe hoc tibi videtur, virginem
re civem? C. conſervam eſſe credidi.
nſervam? vix me contineo, quin involem in
lum. monſtrum, etiam ultro deriſum ad-
enit.
in' hinc inſana? P. quid ita vero? debeam,
, iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim;
rtim cum ſe ſervom fateatur tuum.
ſſa hæc faciamus. non te dignum Chærea
i: nam ſi ego digna hac contumelia
maxime, at tu dignus qui faceres tamen.
e ædepol, quid nunc conſili capiam, ſcio,
rgine iſtac: ita conturbaſti mihi
nes omnes, ut eam non poſſim ſuis,
æquom fuerat, atque ut ſtudui, tradere, ut
m parerem hoc mihi beneficium, Chærea.
nunc dehinc ſpero æternam inter nos gra-
am
Thais. ſæpe ex hujuſmodi re quapiam, &
ex principio, magna familiaritas
ata eſt. Quid, ſi hoc quiſpiam voluit deus?
idem pol in eam partem accipioq; & volo.
o ita quæſo. unum hoc ſcito, contumeliæ
ne feciſſe cauſa, ſed amoris. T. ſcio,
propterea magis nunc ignoſco tibi.
deo inhumano ingenio ſum, Chærea,
tam imperita, ut, quid amor valeat, ne-
iam.
quoque jam Thais, ita me dii bene ament,
no.

P. Tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

P. Tum pol ab iſtoc tibi, hera, cavendum intelle
C. Non auſim. P. nihil tibi quidquam credo. T.
ſinas.
C. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix ſ
Ego me tuæ commendo & committo fidei.
Te mihi patronam cupio, Thais: te obſecro:
Emoriar, ſi non hanc uxorem duxero.
T. Tamen ſi pater. C. quid? ah volet, certo ſc
Civis modo hæc ſit. T. paulułum opperirier
Si vis, jam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem accerſitum iit, quæ illam aluit par
lam:
In cognoſcendo tute ipſe hic aderis, Chærea.
C. Ego vero maneo. T. vis ne interea, dum is ve
Domi opperiamur potius, quam hic ante oſtiu
C. Imo percupio. P. quam tu rem actura, ol
cro, es?
T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in æ
cogitas
Recipere poſthac? T. cur non? B. crede hoc n
fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace,
ſecro.
P. Parum perſpexiſſe ejus videre audaciam.
C. Non faciam Pythia. P. non pol credo, Chær
Niſi ſi commiſſum non erit. C. quin, Pythia,
Tu me ſervato. P. neque pol ſervandum tibi
Quidquam dare auſim, neque te ſervare. apage
T. Optime. adeſt ipſe frater. C. perii hercle. obſec
Abeamus intro, Thais: nolo, me in via
Cum hac veſte videat. T. quamobrem tand
an quia pudet?
C. Id ipſum. P. id ipſum? virgo vero. T. i præ,
quor.
Tu iſtic mane, ut Chremem introducas, Pyth

ACTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS V. SCENA III.

THIAS, CHREMES, SOPHRONA.

QVid? quid venire in mentem nunc poſſit mihi?
dnam? qui referam ſacrilego illi gratiam,
hunc ſuppoſuit nobis? C. move vero ocius
utrix. S. moveo. C. video, ſed nil promoves.
m ne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.
nabo, quid ait, cognoſcit ne? C. ac memoriter.
ne ædepol narras: nam illi faveo virgini.
ntro: jam dudum hera vôs expectat domi.
m bonum eccum Parmenonem incedere
o. viden' ut otioſus it, ſi diis placet.
o me habere, qui hunc meo excruciem modo.
ntro, de cognitione ut certum ſciam.
exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

REviſo, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod ſi aſtu rem tractavit, dii voſtram fidem,
ntum & quam veram laudem capiet Parmeno!
ut mittam, quod ei amorem difficillimum, &
ſimum ab meretrice avara; virginem
m amabat, eam confeci ſine moleſtia,
ſumptu, ſine diſpendio: tum hoc alterum,
ro eſt, quod ego mihi puto palmarium,
epperiſſe, quo modo adoleſcentulus
etricum ingenia & mores poſſet noſcere:
re ut cum cognorit, perpetuo oderit.
: dum foris ſunt, nihil videtur mundius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Nec magis compoſitum quidquam, nec ma
elegans:
Quæ, cum amatore ſuo cum cœnant, ligurriu
Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam,
Quam inhoneſtæ ſolęſint domi, atque avidæ ci
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vor
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar; ut ne impune in nos inluſeris.

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. PRo deum fidem, facinus fœdum! ô inf
cem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc
duxit! PA. quid eſt?
PY. Miſeret me. itaque, ut ne viderem, miſera h
effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indig
PA. ô Iupiter,
Quæ illæc turba eſt? numnam ego perii? adi
quid iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas,
daciſſime?
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro Eunuc
adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. quid ita?
quid factum eſt? cedo.
PY. Dicam. virginem iſtam, Thaidi hodie quæ
no data eſt,
Scin' eam hinc civem eſſe? & ejus fratrem ad
me nobilem?
PA. Neſcio. PY. atqui ſic inventa eſt. eam iſte
tiavit miſer.
Ille ubi reſcivit factum frater violentiſſimus.
PA. Qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

A. Quidnam fecit ? PY. conligavit primum eum miſeris modis.

A. Conligavit? hem. PY. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

A. Quid ais ? PY. nunc minitatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet:

Quod ego nunquam vidi fieri , neque velim. PA. qua audacia

antum facinus audet ? PY. quid ita tantum ? PA. an non hoc maxumum eſt ?

uis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia

eprendi quenquam ? PY. neſcio. PA. at ne hoc neſciatis, Pythias,

ico , edico vobis , noſtrum eſſe illum herilem filium. PY. hem,

bſecro,an is eſt?PA.ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.

tque adeo autem cur non egomet intro eo ? PY. vide Parmeno

uid agas, ne neque illi proſis , & tu pereas. nam hoc putant,

uidquid factum eſt , ex te eſſe ortum. PA. quid igitur faciam miſer ?

uidve incipiam ? ecce autem video rure redeuntem ſenem.

icam huic , an non? dicam hercle ; etſi mihi magnum malum

io paratum. ſed neceſſe eſt , huic ut ſubveniat. PY. ſapis:

o abeo intro ; tu iſti narrato ordine , ut factum ſiet.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

L. EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſt ne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt.
Quem præſtolare, Parmeno, hinc ante oſtium?
P. Quis homo eſt? hem, ſalvum te advenire, here, gaudeo.
L. Quem præſtolare? P. perii. lingua hæret metu. L. hem,
Quid eſt? quid trepidas? ſati' ne ſalvæ? dic mihi.
P. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim:
Quidquid hujus factum eſt, culpa non factum eſt mea.
L. Quid? P. recte ſane interrogaſti: oportuit
Rem prænarraſſe me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.
L. Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.
L. Actum eſt. P. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
L. Hem, quid amat? an ſcit jam ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
P. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
L. Omitte de te dicere. ego te, furcifer,
Si vivo. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
P. Is pro illo Eunucho ad Thaidem deductus eſt.
L. Pro Eunuchon'? P. ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea

Com-

mprehendere intus & conſtrinxere. L. occidi.
Audaciam meretricum ſpecta. L. nunquid eſt
id mali damnive, quod non dixeris,
iquom? P. tantum eſt. L. ceſſon' huc intro-
rumpere?
Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re
ſit malum,
i, quia neceſſe fuit hoc facere. id gaudeo,
pter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali:
n jam diu aliquam cauſam quærebat ſenex,
amobrem inſigne aliquid faceret iis: nunc rep-
perit.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

NVnquam ædepol quidquam jam diu, quod
magis vellem evenire,
evenit, quam quod modo ſenex intro ad nos
venit errans.
Mi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſci-
bam.
Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, ut
conveniam Parmenonem.
ubi, obſecro, eſt? PA. me quærit hæc. PY. atque
eccum video. adibo.
Quid eſt, inepta? quid tibi vis? quid rides?
pergin'? PY. perii.
eſſa jam ſum miſera te ridendo. PA. quid ita?
PY. rogitas?
nquam pol hominem ſtultiorem vidi, nec vi-
debo. ah,
n pote ſatis narrari, quos ludos præbueris
intus.
tiam primo callidum & diſertum credidi ho-
minem.

PA. Quid? PY. illicone credere ea, quæ dixi, opo-
tuit te?

An pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri in-
cares?

Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſte
vidit

Illam eſſe eum indutum pater? quid? jam ſcis
periiſſe?

PA. Ehem, quid dixti, peſſuma? an mentita es?
etiam rides?

Itan' lepidum tibi viſum eſt, ſcelus, nos irride-
PY. nimium.

PA. Siquidem iſtuc impune habueris. PY. veru-
PA. reddam hercle. PY. credo.

Sed in diem iſtuc, Parmeno, eſt fortaſſe, quod n-
nitare:

Tu jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulu-
nobilitas

Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exe-
pla edet.

PA. Nullus ſum. PY. hic pro illo munere tibi h-
nos eſt habitus. abeo.

PA. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, h-
die perii.

ACTVS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

G. QVid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio h-
imus? quid inceptas, Thraſo?

T. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam qu-
jubeat. G. quid eſt?

T. Qui minus huic, quam Hercules ſervivit O-
phalæ? G. exemplum placet.

Vtinam tibi commitigari videam ſandalio cap-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc eſt mali?

lunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc proſilit?

ACTUS V. SCENA IX.

CHÆREA, PARMENO, PHÆDRIA, GNATHO, THRASO.

O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?

emo hercle quiſquam: nam in me plane dii poteſtatem ſuam

mnem oſtendere, cui tam ſubito tot congruerint commoda.

. Quid hic lætus eſt? c. ô Parmeno mi, ô meatum voluptatum omnium

ventor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudiis?

is Pamphilam meam inventam civem? PA. audivi. c. ſcis ſponſam mihi?

. Bene, ita me di ament, factum. G. audin' tu illum quid ait? c. tum autem Phædriæ,

eo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt domus:

nais patri ſe commendavit: in clientelam & fidē

obis dedit ſe. PA. fratris igitur Thais tota eſt. c. ſcilicet.

. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus. miles pellitur foras.

Tum tu, frater, ubi ubi eſt, fac quamprimum hæc audiat. PA. viſam domi.

Nunquid, Gnatho, dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? G. ſine

ubio opinor. c. quid commemorem primum, aut quem laudem maxume?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Illum qui mihi dedit conſilium ut facerem; an me, qui id auſu' ſim

Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,

Quæ tot res, tantas, tam opportune in unum concluſit diem? an

Mei patris feſtivitatem & facilitatem? ô Iupiter,

Serva, obſecro, hæc nobis bona. PH. Dii voſtram fidem! incredibilia

Parmeno modo quæ narravit. ſed ubi eſt frater? C. præſto eſt. PH. gaudeo.

C. Satis credo. nihil eſt Thaide hac, frater, tua dignius,

Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. PH. hui, mihi

Illam laudas? P. perii; quanto ſpei eſt minu', tanto magis amo.

Obſecro, Gnatho, in te ſpes eſt. G. quid vis faciam? P. perfice hoc

Precibus, pretio, ut hæream aliqua in parte tamen apud Thaidem.

G. Difficile eſt. T. ſi quid conlibuit, novi te. hoc ſi effeceris,

Quodvis donu m, præmium à me optato, id optatum feres.

G. Ita ne? T. ſic erit. G. hoc ſi efficio, poſtulo ut tua mihi domus,

Te præſente, abſente, pateat, invocato ut ſit locus

Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. PH. quem hic ego audio?

O Thraſo. T. ſalvete. PH. tu fortaſſe facta quæ heic ſient

Neſcis. T. ſcio. PH. cur te ergo in his ego conſpiçor regionibus?

T. Vobis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Vobis fretus. PH. ſcis quam fretus? miles, edico tibi,
in platea hac te offendero poſt unquam, quod dicas mihi,
lium quærebam, iter hac habui: periiſti. G. eia haud ſic decet.
H. Dictum eſt. G. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. PH. ſic erit.
. Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,
acitote. PH. audiamus. G. tu concede paulum iſtuc, Thraſo.
rincipio ego vos ambo credere hoc mihi vehementer velim,
e, hujus quidquid faciam, id facere maxume cauſa mea:
erum idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
H. Quid id eſt? G. militem ego rivalem recipiendum cenſeo. PH. hem
ecipiendum? G. cogita modo. tu hercle cum illa, Phædria,
t libenter vivis, & enim bene libenter victitas.
t quod des paulum, & neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
t tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo; ad
mnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
emo eſt. principio & habet quod det, & dat nemo largius:
atuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctesque, & dies:
eque tu iſtum metuas ne amet mulier: pellas facile, ubi velis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

PH. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,

Accipit homo nemo melius prorſus, neque prolixius.

PH. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. C. idem arbitror.

G. Recte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem

Recipiatis. ſatis diu hoc jam ſaxum volvo. PH recipimus.

C. Ac libenter. G. at ego pro iſtoc, Phædria, & tu Chærea,

Hunc comedendum & deridendum vobis præbeo. C. placet.

PH. Dignus eſt. G. Thraſo, ubi vis, accede. T. obſecro te, quid agimus?

G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,

Et collaudavi ſecundum facta & virtutes tuas,

Impetravi. T. bene feciſti. gratiam habeo maxumam.

Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum.

G. Dixin' ego vobis, in hoc eſſe Atticam elegantiam?

PH. Nil præter promiſſum eſt. ite hac. vos valete, & plaudite.

P. TE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

P. TERENTII

HEAUTONTIMORUMENOS.

CTA LUDIS MEGALENSIBUS, CORNELIO LENTULO, L. VALERIO . ACCO ÆDILIBUS CURULIBUS. IT AMBIVIUS TURPIO, MODOS CIT FLACCUS CLAUDI. GRÆCA T MENANDRU. ACTA PRIMUM TI-IS IMPARIBUS, DEINDE DUABUS XTRIS. ACTA ETIAM TERTIO. TI. MPRONIO, M. JUVENTIO COSS.

Perſonæ.

ROLOGVS.
HREMES, ſenex.
ENEDEMVS, ſenex.
LITIPHO, adoleſcens.
LINIA, adoleſcens.
YRVS, ſervus.
DROMO ſervus.
SOSTRATA, matrona.
PHRYGIA, ancilla.
BACCHIS, meretrix.
ANTIPHILA, Chremetis filia.
NVTRIX.

Perſonæ mutæ.

PHANOCRATES, ſenex.
ARCHONIDES, ſenex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Heautontimorumeni Argumentum,

C. SVLPICIO APOLLINARI
AUCTORE.

In militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater;
Animique ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox ut revorſu' eſt, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſcortum Bacchidem
Cum accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt ejus Bacchis venit amica, ac ſervolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene:
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

Aliud,

M. ANT. MURETI.

CHremes Soſtratæ uxori gravidæ imperat, ſi puellam pareret, ut eam ſtatim interficeret. Fuit hæc immanitas in veterum moribus, ut, cum fera nulla ſit quæ fœtus ſuos non diligat, ipſi quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere aut exponere fas putarent. Soſtrata puellam enixa (ut eſt maternus ſemper animus clementior) vitam ei adimere non ſuſtinuit: ſed paupercula cuidam anui Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit: etiamque muliebri quadam ſuperſtitione, annulum de digito detractum ſuo, juſſit, ut una cum puella exponeret. Id, quod tum ſtulte factum videri poterat, poſtea puellæ ſaluti fuit; ejus enim annuli ope tandem agnita eſt à ſuis. Anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educatque ut ſuam. Eam, cum adoleviſſet, anuſque illius filia putaretur, Menedemi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

demi filius Clinia perdite amare cœpit, prope jam
pro uxore haberet. quod ubi reſcivit pater, ita
olenter tulit, ut filium, aſſiduitate jurgandi, clam
ilitatum in Aſiam abire coëgerit. tum vero qui
ii amorem iniquo animo tulerat, multo iniquio-
ejuſdem abſentiam ferre cœpit. Itaque ut de ſe
pplicium abſenti filio daret, qui eum ſævitia ſua
egiſſet ex ædibus, ædes, ſupellectilem, familiam
endit, præter, qui ſervi ad opus ruri faciundum
iles erant: ingentemque ſibi agrum comparat, ubi
prima luce ad noctem non ſervos modo exerceret,
erum etiam homo ſexagenarius, ſenectutem miſe-
s modis excruciaret ſuam. Profecto Clinia, Phil-
ra, quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mater,
xtremum vitæ diem morte confecit. Clinia, cum
am menſes tres abſuiſſet, amicæ deſiderio reverſus,
on auſus eſt patri ſe in conſpectum dare, antiquam
llius aſperitatem veritus, ſed ad Clitiphonem, Chre-
etis filium, divertit, qui cum magna ipſi a puero
amiliaritas interceſſerat. Clitipho, ſodalis reditu
ætus, Syrum & Dromonem ſervos (jam autem
dveſperaſcebat) in urbem, ad accerſendam Anti-
hilam, mittit. Expoſuerat eo ipſo die Menedemus
hremeti, quanto ſibi deſiderio eſſet filius: parum ut
bfuerit, quin Chremes, cum primum de reditu Cli-
iæ accepit, mitteret qui ei nunciaret. continuit ta-
men ſe in diem poſterum; quod ita magis è re illius
ore cenſeret Syrus, ſumma ſervus & audacia, &
ſtutia; qui cum Antiphilam tantum accerſere
uſſus eſſet, etiam Bacchidem adduxit. Erat hæc me-
retrix, procax, potens, ſumptuoſa, nobilis, cujus ſe
amore haud ita pridem irretierat Clitipho. quo au-
tem res Chremetem lateret, hoc conſilium capiunt,
ut Bacchidem quidem amicam Cliniæ, Antiphi-
lam vero unam de illius ancillis eſſe ſimularent. po-

ſtridie.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ſtridie mane Chremes ad Menedemum diluculo proficiſcitur, & rediiſſe Cliniam nunciat. Ille gaudio amens, filium jamjam videre, jamjam amplecti, jamjam ei ſe ſuaque omnia permittere cupiebat. At Chremes, cave, inquit, faxis: iſtoc enim modo & te & eum, & rem una perdideris tuam. ſimul ei oſtendit, quot incommoda capturus ſit, ſi tam molli eſſe, tamq; infracto animo oſtenderit. Clinia amicam (eam enim Bacchidem exiſtimabat) non jam pauperculam eſſe, aut parvo contentam, ut antea; ſed ſumptuoſam, gemmis atque auro collucentem, cum familia numeroſiſsima. una, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te cenſeas oneri ferundo fore, ſi te illi perpetuo ſumptibus ſuppeditare oporteat. Quin tu ita potius agito. Humane quidem & comiter excipito filium: iſtud tamen tam impotens illius deſiderium occultum habeto: tum ſi ille, quod amicæ det, ut habeat, machinam adverſum te aliquam ſtruet, falli te ſinito. ita & eum commodius retinebis apud te, & ſumptuum facies minus. Hæc Chremes, neſcius (ut ſunt humana) oculatum foris eſſe ſe, cæcum domi. interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipſo conficeret: jamq; inibi erat, cum eum Chremes arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur. Injecit in ſermone Syrus mendacium à ſe pro tempore confictum: anum Corinthiam, Antiphilæ (ita enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuo accepiſſe à Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum hæc aguntur, annulum ſuum agnovit Soſtrata, ejuſque indicio, Antiphilam filiam ſuam eſſe cognovit. gaudio exſiliens, omnem rem defert ad virum; qui, ea leviter objurgata, repertam

tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

amen filiam, ipſe quoque gaviſus eſt. Iam omnia in ranquillo erant; abſque Bacchide fuiſſet. ſed & illi uoquomodo decem excudendæ erant argenti minæ: r periculum erat, ne aliqua eam Chremes filii a-icam eſſe reſciſceret. Ibi Syrus audax conſilium it, quomodo & utrique ſeni rem, ut erat, patefa-ret, & commode ſe è tam impedito negotio ex-diret. Primum igitur Chremeti, Reperi, inquit, uomodo argentum à Menedemo eripiam. dicemus Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam eſſe: ora-muſque, ut eam domi ſuæ dies aliquot eſſe patia-r, teque id celatum velit. porro Clinia filiæ tuæ, æ modo reperta eſt, formam ſibi complacitam eſſe cet, eamque petet uxorem. Quid tum? pecuniam quit, petet à patre ſuo, qui novæ nuptæ ornamenta mat: eam pecuniam numeraturus eſt Bacchidi. m autem ad Menedemum, Syri hortatu, tranſie- Bacchis, & eo pompam omnem ſuam tranſdu-rat. Chremes, primo non ſatis conſilium illud pro-e. at illam certe, inquit Syrus, pecuniam, pro qua a tua oppoſita erat pignori, quin diſſolvas, facere eſte non potes. Ego vero, inquit Chremes; & li-ter quidem. Immo vero, infit Syrus, dato eam tiphoni, qui ad Bacchidem deferat. ita enim faci-s credet Menedemus, eam illius eſſe. Sit ita ſane. meratur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad me-ricem perferret. Interea tota res detegitur, indi-ari Chremes, & fremere, & minitari ſe omnia ociſsima exempla editurum. tandem, cum prius tiphilam Cliniæ collocaſſet, partim Menedemi, tim uxoris precibus delenitus, ignoſcit. Clitipho relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum licetur. Cum autem cæterarum fabularum ar-mentum uno die contineri ſoleat, hujus non niſi uo explicari poteſt.

PRO-

PROLOGUS.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poëta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon;
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Novam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit,
Et cuja Græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit eſſe me, non prologum:
Voſtrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturu' ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt malevoli,
Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neque ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poëta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium voſtrum, voſtra exiſtimatio
Valebit. Quam ob rem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit quam æquum oratio.
Facite, æqui ſitis, date creſcendi copiam,
Novarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſervo currenti in via

Decel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ꝺeceſſe populum. cur inſano ſerviat?
ꝺe illius peccatis plura dicet, cum dabit
lias novas, niſi finem maledictis facit.
deſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
tatariam agere ut liceat per ſilentium:
ſe ſemper ſervos currens iratus ſenex,
dax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
varus leno, aſſidue agendi ſint mihi
lamore ſummo, cum labore maxumo.
ſea cauſa, cauſam hanc juſtam eſſe, animum inducite,
t aliqua pars laboris minuatur mihi.
am nunc novas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
aborioſa ſi qua eſt, ad me curritur:
levis eſt, ad alium mox defertur gregem.
hac eſt pura oratio. experimini,
utramque partem ingenium quid poſſit meum.
nunquam avare pretium ſtatui arti meæ,
eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
uam maxume ſervire veſtris commodis;
emplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
obis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS; Senes.

QVanquam hæc inter nos nupera notitia admodum eſt,
de adeo quod agrum in proxumo hic mercatus es,
c rei fere ſane amplius quidquam fuit;
men vel virtus tua me, vel vicinitas,
uod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
cit, ut te audacter moneam, & familiariter,
uod mihi videre præter ætatem tuam

Facere,

Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam, pro deum atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quæris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris nemo habet.
Servos complureis. Proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſpere
Domum revortor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantum ne ab re tua eſt otii tibi,
Aliena ut cures, eaque, nihil quæ ad te attinent?
C. Homo ſum: humani nihil à me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum eſt, ego ut faciam: non, ut deterream.
M. Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face.
C. An quoiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet? M. mihi.
C. Si quid laboris eſt, nollem: ſed iſtud quid mali eſt?
Quæſo, quid de te tantum meruiſti? M. heu, hoi.
C. Ne lacruma, atque iſtuc, quidquid eſt, fac me ut ſciam.
Ne retice: ne verere. crede, inquam, mihi:
Aut conſolando, aut conſilio, aut re juvero.
M. Scire hoc vis? C. hac cauſa equidem, qua dixi tibi.
M. Dicetur. C. at iſtos raſtros interea tamen
Depone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?

ne me, vacivom tempus ne quod duim mihi
oris. C. non ſinam, inquam. M. ah, non æquom
facis.
ii, tam graveis hos quæſo? M. ſic meritum eſt
meum.
nc loquere. M. Filium unicum adoleſcen-
ulum
eo. ah quid dixi habere me? imo habui,
Chreme.
c habeam, nec ne, incertum eſt. C. quid ita
ſtuc? M. ſcies.
Corintho hic advena anus paupercula.
filiam ille amare cœpit perdite,
e jam ut pro uxore haberet. hæc clam me
mnia.
em reſcivi, cœpi non humaniter,
ne ut ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
are, ſed vi & via pervolgata patrum.
idie accuſabam: hem: tibi ne hæc diutius
e ſperas facere me vivo patre,
am ut habeas prope jam in uxoris loco?
, ſi id credis, & me ignoras, Clinia.
e meum eſſe dici tantiſper volo,
, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non
acis,
quod me in te ſit facere dignum, invenero.
adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
ſtuc ætatis non amori operam dabam,
n Aſiam abii hinc propter pauperiem, at-
que ibi
l rem & gloriam armis belli repperi.
emo adeo res rediit: adoleſcentulus
eadem, & graviter audiendo victus eſt:
e me putavit & ſapientia
ſcire, & providere, quam ſe ipſum ſibi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
C. Quid ais? M. clam me profectus, menſes t
abeſt.
C. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt prudentis ſignum, & non inſtrenui.
M. Vbi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,.
Domum revortor mœſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine.
Adſido: accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebant, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare, hem, tot mei
Solius ſolliciti ſunt cauſa, ut me unum explean
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt
Ego eum hinc ejeci miſerum injuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam uſque dum ille vitam illam co
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſerviens.
Ita facio prorſus. nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia.
Ancillas, ſervos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile victum exercerent ſuum,
Omneis produxi ac vendidi. inſcripſi illico
Ædis: mercedem quaſi talenta ad quindecim
Coëgi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerc
Decrevi, tantiſper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec mihi fas eſſe ulla me voluptate hic frui,
Niſi ubi ille huc ſalvos redierit meus particeps.

C. In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &
um obſequentem , ſiquis recte aut commode
actaret. verum neque tu illum ſati' noveras,
c te ille. hoc ubi fit, ibi non vere vivitur.
illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes ,
c tibi ille eſt credere auſus quę eſt æquom patri.
od ſi eſſet factũ, hæc nunquam eveniſſent tibi.
Ita res eſt, fateor: peccatũ à me maxumum eſt.
Menedeme, at porro recte ſpero: & illum tibi
vum affuturum eſſe hic confido propediem.
Vtinam ita Dii faxint. C. facient. nunc, ſi commodum eſt,
onyſia hic ſunt. hodie apud me ſis volo.
Non poſſum. C. cur non ? quæſo tandem aliquantulum
bi parce. idem abſens facere te hoc volt filius.
Non convenit, qui illum ad laborem impellerim,
nc me ipſum fugere. C. ſiccine eſt ſententia?
Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrumas excuſſit mihi ,
iſeretque me ejus: ſed, ut diei tempus eſt,
onere oportet me hunc vicinum Phaniam,
l cœnam ut veniat. ibo, viſam ſi domi eſt.
il opus fuit monitore. jamdudum domi,
æſto apud me eſſe aiunt : egomet convivas moror.
o adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores ?
inc à me quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

Nihil adhuc eſt , quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam ceſſant :
: illam ſimul cum nuncio tibi hic affuturam

Hodie,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Hodie, ſcio. proin tu ſollicitudinem iſtam falſam, quæ te
Excruciat, mittas. CH. quicum loquitur filius? CL. pater adeſt,
Quem volui. adibo. Pater, oportune advenis.
CH. Quid id eſt? CL. hunc Menedemum noſti ne noſtrum vicinum? CH. probe.
CL. Huic filium ſcis eſſe? CH. audivi eſſe, in Aſia. CL. non eſt, pater, apud
Nos eſt. CH. quid ais? CL. advenientem, è navi egredientem abduxi illico
Ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde uſque à pueritia
Semper fuit familiaritas. CH. voluptatem magnam nuncias.
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiſcum hodie eſſet amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus objicerem domi!
Atque etiam nunc tempus eſt. CL. Cave faxis: non opus eſt, pater.
CH. Quapropter? CL. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modo venit.
Timet omnia: patris iram, & animum amicæ ſe erga ut ſit ſuæ.
Eam miſere amat. propter eam hæc turba atque abitio evenit. CH. ſcio.
CL. Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, & ego noſtrum una Syrum.
CH. Quid narrat? CL. quid ille? ſe miſerum eſſe. CH. miſerum? quem minu' credere eſt?
Quid reliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona,
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?

Atque

ue hæc perinde ſunt. ut illius animus , qui ea
poſſidet :
uti ſcit , ei bona ; illi , qui non utitur recte,
mala.
Imo ille ſenex fuit importunus ſemper : &
nunc nihil magis
ror , quam ne quid in illum iratus plus ſatis
faxit pater.
Ille ne? ſed reprimam me: nam , in metu eſſe
hunc, illi eſt utile.
Quid tute tecum? CH. dicam. utut erat, manſum tamen oportuit.
aſſe aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem.
retur: nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum ?
ccine erat æquom ex illius more, an illum ex
hujus vivere ? &
od illum inſimulat durum , id non eſt. nam parentium injuriæ
uſmodi ſunt ferme , paulo qui eſt homo tolerabilis.
tari crebro nolunt, nolunt crebro cõvivarier,
ent exigue ſumptum : & ea ſunt tamen ad
virtutem omnia.
um ubi animus ſemel ſe cupiditate devinxit
mala ,
eſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi conſimilia. hoc
um eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex
uſu ſiet.
Ita credo. CH. ego ibo hinc intro, ut videam,
nobis quid cœnæ ſiet.
ut tempus eſt diei , vide, ſis, ne quo hinc abeas longius.

CL. Quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

CL. Quam iniqui ſunt patres in omneis adoleſcen
teis judices :
Qui æquom eſſe cenſent, nos jam à pueris illic
naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert ado
leſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, no
quæ olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetu
patre.
Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur pec
cati locus :
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam
ſententiam.
Perii : is mihi, ubi adbibit plus paulo, ſua qu
narrat facinora ?
Nunc ait, periculum ex aliis facito, tibi quod e
uſu ſiet.
Aſtutus ! næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurd
narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant : da mihi
atque affer mihi.
Cui quid reſpondeam, nil habeo : neque me qui
quam eſt miſerior.
Nam Clinia hic, etſi is quoque ſuarum rerum ſa
tagit, attamen
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis me
retriciæ.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa
nobilis.
Tum, quod dem ei, recte eſt : nam nihil eſſe mihi
relligio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni : neque etiam
dum ſcit pater.

ACTUS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

[Si] mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, jam dudum ſcio
[ve]niſſent: ſed vereor, ne mulier me abſente hic corrupta ſit.
[Con]currunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
[Occa]ſio, locus, ætas, mater, cujus ſub imperio eſt, mala;
[Cui] nihil præter pretium jam dulce eſt. CL. Clinia.
[CLI]. hei miſero mihi.
[CL.] Etiam caves, ne videat forte hinc te à patre aliquis exiens.
[CLI. F]aciam. ſed neſcio quid profecto mihi animu' præſagit mali.
[CL.] Pergin' iſtuc prius dijudicare, quam ſcis, quid veri ſiet?
[CLI. S]i nihil mali eſſet, jam hic adeſſent. CL. jam aderunt. C. quando iſtuc erit?
[CL.] Non cogitas hinc longule eſſe? & noſti mores mulierum?
[Dum] moliuntur, dum comuntur, annus eſt. C. ô Clitipho,.
[Time]o. CL. reſpira: eccum Dromonem cum Syro. una adſunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

[A]in' tu? D. ſic eſt. S. verum interea dum ſermones cædimus,
[ill]æ ſunt relictæ. CL. mulier tibi adeſt, audin' Clinia?

C. Ego

C. Ego vero audio nunc demum, & video, &
leo, Clitipho.
D. Minime mirum: adeo impeditæ ſunt: anci
rum gregem
Ducunt ſecum. C. perii, unde illi ſunt anci
CL. men' rogas?
S. Non oportuit relictas. portant quid reru
C. hei mihi.
S. Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & non nc
runt viam. (obvia
Factum à nobis ſtulte eſt. abi dum tu, Dromo,
Propera. quid ſtas? C. væ miſero mihi, quanta
ſpe decidi.
CL. Quid iſtuc? quæ res te ſollicitat autem? C.
gitas quid ſiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem? quam ego c
una ancillula
Hic reliqui. unde eſſe cenſes? CL. vah, nunc
mum intellego.
S. Dii boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix
pient, ſcio.
Quid comedent? quid ebibent? quid ſeni erit
ſtro miſerius?
Sed video, eccos, quos volebam. C. ô Iupiter,
nam eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo deme
tu interea loci
Conlocupletaſti te, Antiphila, & me in his d
ruiſti malis:
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo
tri minus obſequens:
Cuius nunc pudet me, & miſeret, qui harum m
res cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra: neque potuiſſe eum unqu
me ab hac expellere.

Qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. S. hic de noſtris verbis errat videlicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eſt, accipis?
Nam & vita eſt eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipſa re conjecturam cepimus.
CL. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium eſt,
Quod malim, quam me hoc falſo ſuſpicarier.
S. Hoc primum, ut ne quid hujus ignores: anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit.
Ea obiit mortem: hæc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi. CL. quænam eſt altera?
S. Mane; hoc, quod cœpi, primum enarrem, Clitipho:
Poſt iſtuc veniam. CL. propera. S. jam primum omnium,
Ubi ventum ad ædis eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit. hæc ubi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe conjecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hic ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit;
Ubi de improviſo eſt interventum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam,
Quotidianæ vitæ conſuetudinem;
Quæ, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri.
Ejus anuis cauſa, opinor, quæ erat mortua.
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur ſibi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus neglegenter. pax! C. Syre mi, obſecro,
Ne me in lætitiam fruſtra conjicias. S. anus
Subtemen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat una pannis obſita,
Neglecta, immunda illuvie. CL. ſi hæc ſunt Clinia,
Vera, ita ut credo, quis te eſt fortunatior?
Scin'tu hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt dominam eſſe extra noxiam,
Cum ejus tam negleguntur internuncii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
C. Perge obſecro te, & cave ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
S. Vbi dicimus rediiſſe te, & rogare uti
Veniret ad te, mulier telam deſinit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.
C. Præ gaudio (ita me dii ament) ubi ſim neſcio.
Ita timui. CL. at ego nihil eſſe ſcibam, Clinia.
Agedum viciſſim, Syre, dic quæ illa eſt altera.
S. Adducimus tuam Bacchidem. CL. hem, quid? Bacchidem?
Eho, ſceleſte, quo illam abducis? S. quo illam ego? ad nos ſcilicet.
CL. Ad patrem ne? S. ad eum ipſum. CL. ô hominis impudentem audaciam! S. heus
Tu, non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile.
CL. Hoc vide. in mea vita tu tibi laudem is quæſitum ſcelus:

Vb

Vbi ſi paululum modo quid te fugerit, ego perierim.

Quid illo facias? S. at enim. CL. quid enim? S. ſi ſinas, dicam. C. ſine.

CL. Sino. S. ita res eſt, hæc nunc quaſi eum. CL. quas, malum, ambages mihi

Narrare occipit? C. Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.

S. Enimvero reticere nequeo. multimodis injurius

Clitipho es, neque ferri potis es. C. audiendum hercle eſt: tace.

SY. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.

Tuum eſſe in potiundo periclum non vis. haud ſtulte ſapis:

Siquidem id ſapere eſt, velle te id, quod non poteſt contingere.

Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his mittenda ſunt.

Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:

Etſi conſilium, quod cepi, rectũ eſſe & tutum ſcio:

Nam tua apud patrem amica tecum ſine metu ut ſit, copia eſt:

Tum, illi argentum quod pollicitu' es, eadem hac inveniam via:

Quod ut efficerem, orando ſurdas jam aureis reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis? CL. ſiquidem hoc ſit. S. ſiquidem experiundo ſcies.

CL. Age age, cedo iſtuc tuum conſilium, quid id eſt? S. aſſimulabimus,

Tuam amicam, hujus eſſe. CL. pulchre: cedo: quid hic faciet ſua?

An ea quoque hujus dicetur, ſi hæc una dedecori eſt parum?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

S. Imo ad tuam matrem abducetur. C. quid eo?
S. longum eſt, Clitipho,
Tibi ſi narrem, quam ob rem id faciam: vera cauſa eſt. CL. fabulæ:
Nihil ſati' firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.
S. Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo eſſe. CL. hujuſmodi, obſecro, aliquid reperi. S. maxime:
Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum. CL. hem,
Quid dixti? S. ademptum tibi jam faxo omnem metum,
In aurem utramvis otioſe ut dormias.
CL. Quid ago nunc? C. tu ne? quod boni. CL. Syre dic modo
Verum. S. age modo hodie: ſero ac nequidquam voles.
C. Datur modo: fruere dum licet: nam neſcias,
Eju' ſit poteſtas poſthac, an nunquam, tibi.
CL. Syre, inquam. S. perge porro, tamen iſtuc ago.
CL. Verum hercle iſtuc eſt, Syre. Syre, inquam, heus heus Syre.
S. Concaluit: quid vis? CL. redi, redi. S. adſum, dic quid eſt?
Iam hoc quoque negabis tibi placere. CL. imo Syre,
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi,
Tu es judex: ne quid accuſandus ſis, vide.
S. Ridiculum eſt, te iſtuc me admovere, Clitipho,
Quaſi iſtic minor mea res agatur, quam tua.
Hic ſi quid nobis forte advorſi evenerit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter hæc res neutiquam neglectu eſt mihi.
Sed iſtum exora, ut ſuam eſſe adſimulet. CL. ſcilicet
Facturum me eſſe. in eum jam res rediit locum,
Vt ſit neceſſe. CL. merito amo te, Clinia.
. Verum illa ne quid titubet. S. perdocta eſt probe.
CL. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere!
. In tempore ad eam veni; quod rerum omnium eſt
Primum. nam quendam miſere offendi ibi militem
Eju' noctem orantem. Hæc arte tractabat virum,
Cupidum ut illius animum inopia incenderet,
Eademque ut eſſet apud te hoc quam gratiſſimum.
Sed heus tu.vide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem noviſti ad has res quam ſit perſpicax:
Ego te autem novi, quam eſſe ſoleas impotens:
Inverſa verba, everſas cervices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſſis, riſus, abſtine.
CL. Laudabis. S. vide ſis. CL. tutemet mirabere.
. Sed quam cito ſunt conſecutæ mulieres?
CL. Vbi ſunt? cur retines? S. jam nunc hæc non eſt tua.
CL. Scio, apud patrem; at nunc interim. S. nihilo magis.
CL. Sine. S. non ſinam, inquam. CL. quæſo, pauliſper. S. veto.
CL. Saltem ſalutare. S. abeas, ſi ſapis. CL. eo. quid
Iſtic? S. manebit. CL. ô felicem hominem!
S. ambula.

ACTUS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRUS.

B. ÆDepol, Antiphila mea, laudo te, & fortunatam judico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mores ut conſimiles forent:
Minimeque (ita me dii ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Adeoque voſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas: nos, quibus cum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colũt:
Hæc ubi imminuta eſt, illi ſuum animum alio conferunt.
Niſi ſi proſpectum eſt interea aliquid, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi ætatem agere decretum eſt viro,
Cujus mos maxume eſt conſimilis voſtrûm; hi ſe ad vos applicant;
Hoc beneficio utrique ab utriſque vero devincimini,
Vt nunquam ulla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
A. Neſcio alias: me quidem ſemper ſcio feciſſe ſedulo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

t ex illius commodo meum compararem commodum. CL. ah.
rgo mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
am, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves,
æterquam tui carendum quod erat. S. credo. CL. Syre, vix ſuffero.
occine me miſerum non licere meo modo ingenium frui?
Imo, ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.
Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? A. ah, retine me, obſecro.
Amabo, quid tibi eſt? A. diſperii. B. perii miſera, quid ſtupes
ntiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? CL. ſalve anime mi.
. O mi expectate Clinia, ſalve. CL. ut vales?
. Salvom veniſſe gaudeo. CL. teneone te,
ntiphila, maxume animo exoptatam meo?
Ite intro: nam vos jamdudum expectat ſenex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

LVciſcit hoc jam. ceſſo pultare oſtium
Vicini? primum ex me ut ſciat, ſibi filium
ediiſſe. etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.
erum, cum videam miſerum hunc tam excruciarier
u' abitu, celem tam inſperatum gaudium,
um illi nihil pericli ex indicio ſiet?
aud faciam: nam, quod potero, adjutabo ſenem.
em ut filium meum amico atque æquali ſuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis.
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
M. Aut ego profecto ingenio egregio ad miſerias
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie, augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
C. Sed ipſum egreſſum foras video : ibo, alloquar.
Menedeme ſalve: nuncium apporto tibi ,
Cujus maxume te fieri participem cupis.
M. Nunquidnam de gnato meo audiſti, Chreme?
C. Valet, atque vivit. M. ubinam eſt, quæſo? C. apud me domi.
M. Meus gnatus? C. ſic eſt. M. venit? C. certe. M. Clinia
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum, obſecro.
C. Non volt te ſcire ſe rediiſſe etiam, & tuum
Conſpectum fugitat ob peccatum. tum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.
M. Non tu ei dixiſti, ut eſſem? C. non. M. quam ob rem, Chreme?
C. Quia peſſume iſtuc in te atq; in illum conſulis,
Si te tam leni & victo eſſe animo oſtenderis.
M. Non poſſum : ſatis jam , ſatis pater durus fui. C. ah,
Vehemens in utranque partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re , atque ex illa, incides.
Primum olim potius, commeare filium,
Quam paterere, ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia.
Pro-

oterruiſti hinc. ea coacta ingratiis
ſtilla cœpit victum volgo quærere.
unc, cum ſine magno intertrimento non poteſt
aberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu ſcias,
uam ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem
ſiet;
imum, jam ancillas ſecum adduxit plus decem,
neratas veſte, atque auro. ſatrapes ſi ſiet,
fferre amator nunquam ejus ſumptus queat:
edum tu poſſis. M. eſtne ea intus? C. ſi ſit, rogas?
nſi: nam ei unam cœnam, atque ejus comitibus
edi. quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.
am, ut alia omittam, pitiſſando modo mihi
uid vini abſumpſit? ſic, hoc, dicens, aſperum,
ter, eſt: hoc aliud lenius ſodes vide.
levi dolia omnia, omnes ſerias:
nnes habui ſollicitos. atque hæc una nox.
uid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
: me dii amabunt, ut tuarum miſeritum eſt,
enedeme, fortunarum. M. faciat, quod lubet:
mat, conſumat, perdat: decretum eſt pati,
m illum modo habeam mecum. C. ſi certum
eſt tibi
: facere, illud permagni referre arbitror,
neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
Quid faciam? C. quidvis potius, quam quod
cogitas:
r alium quemvis ut des, falli te ſinas.
chnis per ſervolum. etſi ſubſenſi id quoque,
s ibi eſſe, id inter ſe agere clanculum.
ru' cum illo voſtro conſuſurrat: conferunt
nſilia adoleſcentes: & tibi perdere
lentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo minam.

Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium; hui
Quantam feneſtram ad nequitiam pateſeceris!
Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravumne an rectum ſit quod petet.
Tu, rem perire, & ipſum, non poteris pati.
Dare denegaris; ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet.
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
M. Videre verum, atque ita uti res eſt, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vid[i]
meis,
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.
M. Cedo dextram: porro te oro idem ut facia[s]
Chreme.
C. Paratus ſum. M. ſcin', quid nunc facere t[e]
volo?
C. Dic. M. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere, cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipſum jam videre. C. operam
dabo.
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit. concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum hoc negoti mihi obſtat: Simus, & Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

:ontinuo hic adero. M. ita quæſo. dii voſtram fidem,
tan' comparatam eſſe hominum naturam omnium,
lliena ut melius videant & dijudicent
Quam ſua ? an eo fit, quia in re noſtra aut gaudio
umus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quam egomet mihi?
. Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS, CHREMES.

HAc illac circuncurſa: inveniendum eſt tamen
argentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.
. Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet
ſt Cliniæ ille ſervus tardiuſculus.
ccirco huic noſtro tradita eſt provincia.
. Quis hic loquitur? perii, numnam hæc audiit? C Syre. S. hem.
:. Quid tu iſtic? S. recte. equidem te demiror, Chreme,
Tam mane, qui here tantum biberis. C. nihil nimis.
. Nihil, narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. C. eia. S. mulier eſt commoda, &
Faceta hæc meretrix. C. ſane idem viſa eſt mihi.
. Et quidem hercle forma luculenta. C ſic ſatis.
. Ita non ut olim, ſed uti nunc, ſane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrem quendam avidum, miſerum atque aridum,

Vici-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non divitiis
Abundet, gnatu' ejus profugit inopia.
Scin' eſſe factum, ut dico? c. quid ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum! s. quem? c. iſtunc ſervolum
Dico adoleſcentis. s. Syre, tibi timui male.
c. Qui paſſus eſt id fieri. s. quid faceret? c. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.
s. Garris. c. hæc facta ab illo oportebant, Syre.
s. Eho, quæſo, laudas qui heros fallunt? c. in loco,
Ego vero laudo. s. recte ſane. c. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.
Iam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
s. Ioco ne an ſerio illæc dicat, neſcio;
Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
c. Et nunc quid expectat, Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare hujus ſumptus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit? s. ſtolidus eſt.
c. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. s. quidem facile facere poſſum, ſi jubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
c. Tanto hercle melior. s. non eſt mentiri meum.
c. Fac ergo. s. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Vt ſunt humana, tuus ut faciat filius.
c. Non uſus veniet, ſpero. s. ſpero hercle ego quoque:

Neque

que eo nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim:
ſi quid, ne quid. quæ ſit ejus ætas, vides:
æ ego te, ſi uſus veniat, magnifice Chreme,
ſtare poſſim! C. de iſtoc, cum uſus venerit,
ebimus quid opus ſit. nunc iſtuc age.
unquam commodius unquam herum audivi loqui,
, cum malefacere crederem mi impunius
re, quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

Qvid iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt, Clitipho? ita ne fieri
ortet? CL. Quid ego feci? CH. vidin' ego te modo manum in ſinum huic
retrici inſerere? S. acta eſt res, perii. CL. mene? CH. hiſce oculis; ne nega.
is adeo indigne injuriam illi, qui non abſtineas manum:
m iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere,
que ejus amicam ſubagitare. vel here in vino, quam immodeſtus
ſti? S. Factum eſt. CH. quam moleſtus? ut equidem,
me dii ament, metui quid futurum denique eſſet. novi ego
antium animum: graviter advortunt, quæ non cenſeas.
. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.
. Eſto. at certe concedas ab ore eorum aliquantiſper aliquo.

Libido

Libido multa fert: ea facere prohibet tua pr
ſentia.
Ego de me facio conjecturam. nemo eſt meoru
hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clit
pho, audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſi
facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos videar. quod illum f
cere credito.
Sed noſtrum eſt intellegere, utcunque, atque ub
cunque opus ſit, obſequi.
S. Quid iſtic narrat? CL. perii. S. Clitipho, hæc eg
præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium
CL. tace
Sodes. T. recte ſane. CH. Syre, pudet me. S. credo
neque id injuria.
Quin mihi moleſtum eſt. CL. pergin'? S. hercle ve
rum dico, quod videtur.
CL. Non ne accedam ad illos? CH. eho quæſo, un
accedundi via eſt?
S. Actum eſt: hic prius ſe indicarit, quam ego a
gentum effecero.
Chreme, vin tu homini ſtulto mihi auſcultare
CH. quid faciam? S. jube hunc
Abire hinc aliquo. CL. quo ego hinc abeam
S. quo? quo libet: da illis locum:
Abi deambulatum. CL. deambulatum quo? S. vah
qua deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quo vis. CH. recte dicit
cenſeo.
CL. Dii te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas
S. at tu pol tibi
Poſthac comprimito iſtas manus.

Cenſen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ſen' vero ? quid illum porro credis facturum,
Chreme,
i eum, quantum Dii dant opis tibi, ſervas, ca-
ſtigas, mones?
. Ego iſtuc curabo. s. atqui nunc here hic tibi
aſſervandus eſt.
. Fiet. s. ſi ſapias: nam mihi jam minu' minuſ-
que obtemperat.
. Quid tu ? ecquid de illo, quo dudum tecum
egi, egiſti, Syre? aut
periſti quod placeat, an nondum etiam? s. de
fallacia
cis? ſt. inveni quandam nuper. CH. frugi es: ce-
do, quid id eſt?
Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. CH. quid-
nam, Syre? (ſi ſcias.
Peſſuma hęc eſt meretrix. CH. ita videtur. s. imo,
oc vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam
anus Corinthia
ic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat
mutuum.
H. Quid tum ? s. ea mortua eſt. reliquit filiam
adoleſcentulam;
a relicta huic arraboni eſt pro illo argento. CH. in-
tellego.
Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad
uxorem tuam.
H. Quid tum ? s. Cliniam orat, ſibi uti id nunc
det: illam illi tamen
oſt daturam mille nummum poſcit. CH. & poſcit
quidem? s. hui,
Dubium id eſt ? CH. ego ſic putavi. quid nunc fa-
cere cogitas?
. Ego ne ? ad Menedemum ibo; dicam hanc eſſe
captam è Caria,

Ditem,

Ditem, & nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe i
ea lucrum.

CH. Erras. S. quid ita? CH. pro Menedemo nun
tibi ego reſpondeo:

Non emo. quid ais? S. optata loquere. CH. atqu
non eſt opus.

S. Non opus eſt? CH. non hercle vero. S. qui iſtuc
miror. CH. jam ſcies.

Mane mane; quid eſt, quod tam à nobis graviter
crepuere fores?

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA, CHREMES, NUTRIX, SYRUS.

SO. NIſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor,

Is, qui cum expoſita eſt gnata. C. quid volt ſibi, Syre, hæc oratio?

SO. Quid eſt? is ne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi oſtendiſti, illico,

Eum eſſe. SO. at ut ſati' contemplata modo ſis, mea nutrix. N. ſatis.

SO. Abi nunc jam intro: atque, illa ſi jam laverit, mihi nuncia.

Hic ego virum interea opperibor. SY. te volt: videas, quid velit.

Neſcio quid triſtis eſt. non temere eſt. metuo, quid ſit. C. quid ſiet? (dixerit,

Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nugas

SO. Ehem mi vir. C. ehem mea uxor. SO. te ipſum quæro. C. loquere, quid velis.

SO. Primum te hoc oro, ne quid credas me advorſum edictum tuum

Facere auſam. C. vis tibi me iſtuc, & ſi incredibile eſt, credere?

Credo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

o. SY. neſcio quid peccati portat hęc purgatio.
Meminiſtin' me eſſe gravidam, & mihi te maxumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? C. ſcio quid feceris:
Suſtuliſti. SO. ſic eſt factum. C. domin'? SY. ergo herus damno auctus eſt.
SO. Minime: ſed erat hic Corinthia anus haud impura: ei dedi
Exponendam. C. ô Iupiter, tantam eſſe in animo inſcitiam?
SO. Perii, quid ego feci? C. at rogitas? SO. ſi peccavi, mi Chreme,
Inſciens feci. C. id quidem ego, etſi tu neges, certe ſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam jam primum, ſi meum
Imperium exequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quam bene vero abs te proſpectum eſt! quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel uti quæſtum faceret, vel uti veniret palam.
Credo id cogitaſti, quidvis ſatis eſt, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque æquom ſciunt,
Melius, pejus, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?

SO. Mi

SO. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nun hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu gravior, ignoſcen tior,
Vt meæ ſtultitiæ in juſtitia tua ſit aliquid præſidi
C. Scilicet equidem iſtuc factum agnoſcam: verun Soſtrata,
Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quid quid eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſa, loquere. SO. ut ſtult & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ; cum exponendam do illi, de digito an nulum
Detraho; & eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
C. Iſtuc recte: conſervaſti te, atque illam. SO. is hic eſt annulus.
C. Vnde habes? SO. quam Bacchis ſecum adduxi adoleſcentulam. SY. hem.
C. Quid ea narrat? SO. ea lavatum dum it, ſervandum mihi dedit.
Animum non advorti primum. at poſtquam aſpexi, illico
Cognovi: ad te exilii. C. quid nunc ſuſpicare, aut invenis
De illa? SO. neſcio, niſi ex ipſa quæras, unde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. SY. interii. plus ſpei video, quam volo:
Noſtra eſt, ita ſi eſt. C. vivit ne illa, cui tu dederas? SO. neſcio.
C. Quid renunciavit olim feciſſe? SO. id, quod juſſeram.

C. Nomen

omen mulieris cedo quod ſit, ut quæratur.
o. Philtere.
pſa eſt. mirum, ni illa ſalva eſt, & ego perii.
. Soſtrata,
re me intro hac. so. ut præter ſpem evenit!
quam timui male,
nc animo ita eſſes duro, ut olim in tollen-
do, Chreme.
on licet homi nem eſſe ſæpe ita ut volt, ſi res
non ſinit.
: ita tempus eſt mi, ut cupiam filiam: olim
il minus.
Niſi fallit me animus, haud multum à me ab-
erit infortunium:
ercle in anguſtum oppido nunc meæ cogun-
r copiæ:
aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati re-
iſcat ſenex:
quod ſperem de argento, aut poſſe poſtulem
ne fallere,
l eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſ-
cedere.
ior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubito
faucibus.
l agam? aut quid comminiſcar? ratio de inte-
gro ineunda eſt mihi.
am difficile eſt, quin quærendo inveſtigari
poſſiet.
, ſi hoc ſic nunc incipiam? nihil eſt. ſi ſic?
antundem egero.
c opinor: non poteſt: immo optume. euge
habeo optumam.
aham hercle, opinor, ad me idem illud fugiti-
vum argentum tamen.

ACTUS IV.

ACTUS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRUS.

C. NVlla mihi res poſthac poteſt jam interve re tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc læti oborta eſt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior ſim qua volt.
S. Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio h jus verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
C. O mi Syre, audiſtin' obſecro: S. quid ni? q uſque una affuerim.
C. Cui æque audiſti commode quidquam even ſe? nulli.
C. Atque, ita me dii ament, ut ego nunc non ta meapte cauſa
Lætor, quam illius: quam ego ſcio eſſe hono quovis dignam.
S. Ita credo: ſed nunc, Clinia, age, da te mihi v ciſſim:
Nam amici quoque res eſt videnda, in tuto ut co locetur,
Ne quid de amica nunc ſenex. C. ô Iupite S. quieſce.
C. Antiphila mea nubet mihi. S. ſiccine me inte loquere?
C. Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me. S. fe hercle vero.
C. Deorum vitam adepti ſumus. S. fruſtra operan opinor, ſumo.
C. Loquere, audio. S. at jam hoc non ages. C. gam. S. videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia tui in tuto ut collocetu

Na

n ſi nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,

ex reſciſcet illico eſſe amicā hanc Clitiphonis:

oduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.

t enim iſtoc nihil eſt magis, Syre, meis nuptiis advorſum:

n quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? S. quid ni?

uid dicam? quam cauſam afferam? S. quid? nolo mentiare:

rte, ita ut res ſeſe habet, narrato. C. quid ais? S. jubeo

n te amare, & velle uxorem hanc eſſe Clitiphonis.

onam atque juſtam rem oppido imperas, & factu facilem.

cilicet jam me hoc voles orare patrem, ut celet em voſtrum. S. imo ut recta via rem narret ordine omnem. C. hem,

n' ſanus es & ſobrius? tu quidem illum plane perdis:

n qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?

uic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,

vim tantam in me & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ, (rat ſenex

n dicendo ut eos ambos fallam; ut, cum narter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non credat tamen.

t enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:

m dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.

ortaſſe, quid me fiat, parvi curas, dum illi conſulis.

S. Quid,

S. Quid, malum, me ætatem cenſes velle id ad mularier?

Vnus eſt dies, dum argentum eripio. pax! nil amplius.

C. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc p ter reſciverit?

S. Quid, ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nu cœlum ruat?

C. Metuo, quid agam. S. metuis? quaſi non ea p teſtas ſit tua,

Quo velis in tempore ut te exolvas, rem faci palam.

C. Age age, traducatur Bacchis. S. optume. ip exit foras.

ACTUS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRUS, DROMO, PHRYGIA.

B. SAti' pol proterve me Syri promiſſa huc ind xerunt,

Decem minas quas mihi dare pollicitus eſt. qu ſi is nunc me

Deceperit; ſæpe obſecrans me, ut veniam, fruſt veniet:

Aut, cum venturam dixero, & conſtituero; cu is certe

Renunciarit; Clitipho cum in ſpe pendebit anim

Decipiam, ac non veniam; Syrus mihi tergo pœ nas pendet.

C. Sati' ſcite promittit tibi. S. atqui tu hanc joca credis?

Faciet, niſi caveo. B. dormiunt: pol ego iſtos com movebo.

Mea Phrygia, audiſtin', modo iſte homo qua villam demonſtravit

Chari

ni? P. audivi. B. proxumam eſſe huic fundo
d dextram? P. memini.
urriculo percurre: apud eum miles Dionyſia
gitat.
uid inceptat? B. dic me hic oppido eſſe invi-
m, atque aſſervari:
m aliquo pacto verba me his daturam eſſe,
venturam.
rii hercle: Bacchis mane, mane: quo mittis
ſtanc, quæſo?
maneat. B. abi. S. quin paratum eſt argen-
m. B. quin maneo.
qui jam dabitur. B. ut lubet, num ego inſto?
. at ſcin' quid, ſodes?
uid? S. tranſeundum nunc tibi ad Menede-
um eſt, & tua pompa
ducenda eſt. B. quam rem agi' ſcelus? S. ego
gentum cudo,
l tibi dem. B. dignam ne putas, quam inlu-
as? S. non eſt temere.
iam ne tecum hic res mihi eſt? S. minime:
um tibi reddo.
tur. S. ſequere hac. heus Dromo. D. quis me
olt? S. Syrus. D. quid eſt rei?
ncillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos
ropere.
uam ob rem? S. ne quæras. efferunt, quæ ſe-
um huc attulerunt.
bit ſumptum ſibi ſenex eſſe harunc' abitu le-
atum.
le haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei
amni apportet.
eſcis id quod ſcis, Dromo, ſi ſapies. B. mu-
um dices.

ACTUS IV.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRUS.

C. ITa me dii amabunt, ut nunc Menedem
cem
Miſeret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſcè aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum;
Optabit rurſum ut abeat ab ſe filius.
Syrum optume, eccum. S. ceſſo hunc ador
C. Syre. S. hem.
C. Quid eſt? S. te mihi ipſum jam dudum o
bam dari.
C. Videre egiſſe jam neſcio quid cum ſene.
S. De illo, quod dudum? dictum factum redd
C. Bonan' fide? S. bona hercle. C. non poſſum p
Quin tibi caput demulceam. accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. At ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit.
C. Vah, gloriare eveniſſe ex ſententia?
S. Non hercle vero: verum dico. C. dic, quid eſt
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchide
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne id tu perſentiſceres.
C. Probe. S. dic ſodes. C. nimium, inquam. S.
mo ſi ſcias.
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Sibi complacitam ejus formam, poſtquam a
xerit.
Hanc cupere uxorem. C. modo ne quæ inve
eſt? S. eam:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

t quidem jubebit poſci. c. quam ob rem iſtuc, Syre?
Iam prorſum nihil intellego. s. hui, tardus es.
Fortaſſe. s. argentum dabitur ei ad nuptias,
urum, atque veſtem, qui; tenes ne? c. comparet?
Id ipſum. c. at ego illi nec do, nec deſpondeo.
Non? quam ob rem? c. quam ob rem? me rogas? homini. s. ut lubet.
Ion ego in perpetuum dicebam illam illi ut dares,
erum ut ſimulares. c. non mea eſt ſimulatio:
a tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
gon', cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
Credebam. c. minime. s. ſcite poterat fieri:
t ego hoc, quia dudum tu tantopere juſſeras,
o cœpi. c. credo. s. ceterum equidem iſtuc, Chreme,
Equi bonique facio. c. atqui cum maxume
olo te dare operam ut fiat, verum alia via.
Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
ixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
l nunc reddendum eſt illi. neque tu ſcilicet
o nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
ſum juſſi? num illa oppignorare filiam
Ieam me invito potuit? verum illud, Chreme,
icunt: jus ſummum, ſæpe ſumma eſt malitia.
Haud faciam. s. imo aliis ſi licet, tibi non licet.
mnes in lauta te & bene parte aucta putant.
Quin egomet jam ad eam deferam. s. imo filium
abe potius. c. quam ob rem? s. quia enim in eum ſuſpicio eſt
ranſlata amoris. c. quid tum? s. quia videbitur
Iagis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:

Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt, abi, effer argentum. C. effero.

ACTUS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRUS.

C. NVlla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam invitus facias. vel me hæc deambu-
latio,
Quam non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne de-
nuo (chiden-
Miſer aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bac-
Vt te quidem omnes dii, deæ, quantum eſt, Syre,
Cum iſtoc invento, cumque incepto, perduint.
Hujuſmodi mi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnufices. S. is hinc quo dignus es?
Quam pene tua me perdidit protervitas!
C. Vellem hercle factum: ita meritu'. S. meritu'?
quo modo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abiiſti, mihi
Amicam adduxti, quam non licitum eſt tangere.
S. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' ubi nunc ſit tibi
Bacchis? C. apud nos. S. non. C. ubi ergo? S. apud
Cliniam.
C. Perii. S. bono animo es. jam argentum ad eam
deferes,
Quod ei es pollicitus. C. garris. unde? S. à patre.
C. Ludis fortaſſe me. S. ipſa re experibere.
C. Næ ego fortunatus homo ſum. deamo te, Syre.
S. Sed pater egreditur. cave, quidquam admira-
tu' ſis,
Qua cauſa id fiat. obſecundato in loco.
Quod imperabit, facito: loquitur paucula.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

H. VBi Clitipho nunc eſt? s. eccum me, inque.
CL. eccum hic tibi.
H. Quid rei eſſet, dixti huic? s. dixi pleraq; omnia.
H. Cape hoc argentum, ac defer. s. i, quid ſtas, lapis?
uin accipis? CL. cedo ſane. s. ſequere hac me ocius:
'u hic nos, dum eximus, interea opperibere.
Iam nihil eſt illic, quod moremur diutius.
H. Minas quidem jam decem habet à me filia.
uas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
laſce ornamentis conſequentur alteræ.
orro hæc talenta dotis appoſcunt duo.
uam multa injuſta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus eſt
liquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VII.

MENEDEMUS, CHREMES.

MVlto omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe, gnate, cum te intellego
eſipiſſe. c. ut errat! M. te ipſum quærebam, Chreme?
erva, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
. Cedo, quid vis faciam? M. inveniſti hodie filiam.
. Quid tum? M. hanc uxorem ſibi dari volt Clinia.
. Quæſo, quid hominis es? M. quid? c. jam ne oblitus es,
nter nos quid ſit dictum de fallacia,
t ea via abs te argentum auferretur? M. ſcio.
. Ea res nunc agitur ipſa. M. quid narras, Chreme?
mmo hæc quidẽ quæ apud me eſt, Clitiphonis eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Amica. ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.
C. Et illum aiunt velle uxoré, ut, cum deſponderis,
Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus
ſunt, comparet.
M. Id eſt profecto: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
Daturum! M. ah, fruſtra igitur gaviſus ſum miſer,
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum, Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
C. Ægre? nimium illi, Menedeme, indulges, M. ſine:
Inceptū eſt: perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.
C. Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptiis.
M. Dicam. quid deinde? C. me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremo etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. M. hem, iſtuc volueram.
C. Tanto ocius te ut poſcat, & tu id, quod cupis,
Quam ociſſime ut des. M. cupio. C. næ tu propediem,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc ut ut ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. ſane volo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS, CHREMES.

M. EGo me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe id ſcio:
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quidvis harum rerum convenit,

uæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
illum nil poteſt: exuperat ejus ſtultitia omnia hæc.
Ohe, jam deſine deos uxor gratulando obtundere,
uam eſſe inventam gnatam; niſi illos tuo ex ingenio judicas,
nil credas intellegere, niſi idem dictum eſt centies.
d interim quid illic gnatus ceſſat cum Syro?
Quos ais homines, Chreme, ceſſare? C. hem, Menedeme, advenis?
c mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'? M. omnia.
Quid ait? M. gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
Ha, ha, hæ. M. quid riſiſti? C. ſervi venere in mentem Syri
lliditates. M. ita ne? C. voltus quoque hominum fingit ſcelus.
Gnatus quod ſe aſſimulat lætum, id dicis? C. id. M. idem iſtuc mihi
nit in mentem. C. veterator. M. magi', ſi magi' noris, putes,
rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C. mane: prius hoc ſcire expeto,
uid perdideris. nam ubi deſponſam nunciaſti filio,
ontinuo injeciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,
onſæ veſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum ut dares.
Non. C. quid, non? M. non, inquam. C. neque ipſe gnatus? M. nil prorſus, Chreme.

Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficeren
nuptiæ.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quider
quidquam? M. nihil.
C. Quamobrem? M. neſcio equidem: ſed te mi
ror, qui alia tam plane ſcias.
Sed tuum ille quoq; Syrus idem mire finxit filium
Vt ne paululum quidem ſuboleat amicam eſſ
hanc Cliniæ.
C. Quid ais? M. mitto jam oſculari, atque ample
xari: id nil puto.
C. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? M. vah
C. quid eſt? M. audi modo:
Eſt mihi ultimis conclave in ędibus quoddã retro
Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
C. Quid, poſtquam hoc eſt factum? M. dictum fa
ctum, huc abiit Clitipho.
C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecut
eſt illico.
C. Sola? M. ſola. C. perii. M. ubi abiere intro, ope
ruere oſtium C. hem!
Clinia hæc fieri videbat? M. quid ni? una mecum
ſimul.
C. Filii eſt amica Bacchis, Menedeme occidi.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mi eſt fa
milia.
M. Quid? iſtuc times, quod operam amico ill
dat ſuo?
C. Imo quod amicæ. M. ſi dat. C. an dubium id
tibi eſt?
Quenquam ne animo tam comi eſſe, aut leni
putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. ha,
ha, hæ.
Quidni? quo verba facilius dentur mihi.

C. Deri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

C. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Si eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent:
Nam jam. M. non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? C. præ iracundia,
Menedeme, non ſum apud me. M. te ne iſtuc loqui?
Non ne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id, quod me feciſſe aiebas parum:
Fac, te patrem eſſe ſentiat: fac, ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
C. Imo abeat potius multo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus,
Menedeme, mihi illæc vere ad raſtros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caves?
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. C. ah neſcis, quam doleam.
M. ut lubet. (eſt,
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro? niſi quid
Quod malis. C. imo & gener, & affines placent.
M. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? C. dotis? M. ita dico. C. ah.
M. Chreme,
Ne quid vereare, ſi eſt minu': nil dos nos movet.
C. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis:
Sed ita dictu opu' eſt, ſi me vis ſalvom eſſe, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. quam rem agis?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

C. Id mirari te ſimulato, & illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.
C. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria, & laſcivia
Diffluit, retundam, redigam, ut, quo ſe vortat, neſciat.
M. Quid agis? C. mitte, ſine me in hac re gerere mihi morem. M. ſino:
Ita ne vis? C. ita. M. fiat. C. jam, ac uxorem ut acceſſat, paret
Se. hic ita, ut liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. quid eum? C. ego ne? ſi vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo ac delectamento putat.
Non (ita me dii ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES, SYRUS.

CL. ITa ne tandem, quæſo, eſt, Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt. M. ſcio tibi eſſe gravius multo, ac durius,
Cui fit. verum ego haud minus ægre patior id, qui neſcio.

Nec

…c rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo. CL. hic
…trem eſſe aiebas? M. eccum. CH. quid me incuſas, Clitipho?
…uidquid ego hujus feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.
…i te vidi animo eſſe omiſſo, &, ſuavia in præſentia
…uæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem;
…pi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc poſſes perdere.
…i, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
…ii ad proxumos tibi qui erant; eis commiſi, & credidi.
…i tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitipho,
…ctus, veſtitus, quo in tectum te receptes. CL. hei mihi.
…I. Satius eſt, quam te ipſo hærede hæc poſſidere Bacchidem. (ſciens?
Diſperii: ſceleſtus quantas turbas concivi in-
… Emori cupio. CH. prius, quæſo, diſce, quid ſit vivere.
…i ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor.
Here licet ne? CH. loquere. S. at tuto? CH. loquere. S. quæ iſta eſt pravitas,
…uæ ve amentia eſt, quod peccavi ego, id obeſſe huic? CH. ilicet,
…e te admiſce: nemo accuſat, Syre, te: nec tu aram tibi,
…eque precatorem pararis. S. quid agis? CH. nil ſuccenſeo:
…ec tibi, nec huic, nec vos eſt æquum, quod facio, mihi.

 S. Abiit,

S. Abiit. vah! rogaſſe vellem. CL. quid, Syre? S. un-
de mihi peterem cibum.
Ita nos alienavit. tibi jam eſſe ad ſororé intellego
CL. Adeon' rem rediiſſe, ut periculum etiam fa-
me mihi ſit, Syre?
S. Modo liceat vivere, ſpes eſt. CL. quæ? S. no
eſurituros ſatis.
CL. Irrides in re tanta, neque me quidquam con-
ſilio adjuvas?
S. Imo & ibi nunc ſum, & uſque dudum id egi,
dum loquitur pater:
Et, quantum ego intellegere poſſum. CL. quid?
S. non abierit longius.
CL. Quid id ergo? S. ſic eſt, non eſſe horum te ar-
bitror. CL. quid iſtuc, Syre?
Satin' ſanus es? S. ego dicam, quod mi in men-
tem: tu dijudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant:
nunc filia
Poſtquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſa, qua
te expellerent.
CL. Eſt veriſimile. S. an tu ob peccatum hoc eſſe
illum iratum putas?
CL. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta: matres o-
mnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent eſſe; id non fit. CL. verum. quid ergo nunc
faciam, Syre?
S. Suſpicionem quære ex illis iſtanc: rem profer
palam.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos addu-
ces cito, aut
Scibis cujus ſis. CL. recte ſuades: faciam. S. ſat re-
cte hoc mihi in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

entem venit: namque adoleſcens, quam minima in ſpe ſitus erit,
am facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
tiam haud ſcio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
uid hoc autem? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
iror non juſſiſſe illico me arripi. ad Menedemum hinc pergam. eum
recatorē mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

. PRofecto, niſi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
dque adeo miror, qui tam ineptum quidquam potuerit tibi
enire in mentem, mi vir. C. oh, pergin' mulier eſſe? ullamne ego
em unquam volui, quin tu in ea mihi advorſatrix fueris, Soſtrata? at
i rogitem jam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem id faciam, neſcias.
n qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? S. ego neſcio.
C. Imo ſcis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.
S. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tāta poſtules.
C. Non poſtulo. jam loquere. nihil minus ego hoc faciam tamen.
S. Facies? C. verum. S. non vides, quantum mali ex ea re excites? (te ſic erit,
Subditum ſe ſuſpicatur. C. ſubditum ain' tu? S. cer-
Mi vir. C. confitere. S. au, obſecro te, iſtuc inimicis ſiet.

Egon

Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?

C. Quid metuis? ne non, cum velis, convincas eſſe illum tuum?

S. Quod filia eſt inventa? C. non, ſed, quod magis credendum ſiet,

Quod eſt conſimilis moribus,

Facile convinces ex te natum: nam tui ſimilis eſt probe:

Nam illi nihil vitii eſt relictũ, quin ſit & idem tibi:

Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.

Sed ipſe egreditur. quam ſeverus! rem cum videas, cenſeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. SI unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro,

Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei:

Quod peto, & volo, parenteis meos ut commonſtres mihi.

S. Obſecro, mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,

Alienum eſſe te. CL. ſum. S. miſeram me, hoccine quæſiſti, obſecro?

Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, ut ex me, atque ex hoc natus es:

Et cave poſthac, ſi me amas, unquam iſtuc verbum ex te audiam. CH. at

Ego, ſi me metuis, mores cave in te eſſe iſtos ſentiam.

CL. Quos? CH. ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,

Ganeo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

neo, damnoſus. crede; & noſtrum te eſſe credito.

. Non ſunt hæc dicta parentis. CH. non, ſi ex capite ſis meo

tus, item ut aiunt Minervam eſſe ex Iove, ea cauſa magis

iar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

Di iſtæc. CH. neſcio Deos: ego, quod potero, enitar ſedulo.

æris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri

o modo obſequare, & ſerves quod labore invenerit.

n mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet

ere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo

ere puduit. CL. eheu quam ego nunc totus diſpliceo mihi!

am pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

E Nimvero Chremes nimis graviter cruciat adoleſcentulum,

niſque inhumane. exeo ergo, ut pacem conciliem. optume.

s video. CH. ehem, Menedeme, cur non acceſſi jubes

m, & quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te obſecro

acias. CL. pater, obſecro, ut mi ignoſcas. M. da veniam, Chreme;

Sine

Sine te exorent. CH. egon' mea bona ut dem Bac-
chidi dono ſciens?
Non faciam. M. at nos non ſinemus. CL. ſi me vi-
vom vis, pater,
Ignoſce. S. age, Chremes mi. M. age quæſo, ne
tam obfirma te, Chreme.
CH. Quid iſtuc? video non licere, ut cœperam,
hoc pertendere.
M. Facis, ut te decet. CH. ea lege hoc adeo faciam,
ſi facit id,
Quod ego hunc æquom cenſeo. CL. pater, omni-
faciam: impera.
CH. Vxorem ut ducas. CL. pater. CH. nihil audio
M. ad me recipio.
Faciet. CH. nil etiam audio ipſum. CL. perii. S. a
dubitas, Clitipho?
CH. Imo utrum vult? M. faciet omnia. S. hæc, dum
incipias, gravia ſunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. CL. faciam
pater.
S. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam
tu facile ames.
Filiam Phanocratæ noſtri. CL. rufam ne illam vi
(te
ginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum, p
CH. Eia, ut elegans eſt, credas animum ibi eſſ
S. aliam dabo.
CL. Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, eg
met habeo propemodum,
Quam volo. S. nunc laudo te, gnate. CL. Archon
dis filiam.
S. Perplacet. CL. pater, hoc nunc reſtat. CH. qui
CL. Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſa fecit. CH. fiat. Vos valete,
plaudite.

P. T.

P. TERENTII
ADELPHI.

TA LVDIS FVNEBRIBVS L. ÆMI-
I PAVLLI. Q. FABIO MAXIMO,
CORNELIO AFRICANO ÆD. CVR.
ERE L. ATILIVS PRÆNESTINVS,
NVTIVS PROTIMVS. MODOS FE-
T FLACCVS CLAVDII. TIBIIS SAR-
NIS. FACTA E GRÆCA MENAN-
V, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

Perſonæ.

LOGVS.
CIO ſenex.
MEA ſenex.
NNIO leno.
CHINVS adole-ens.
VS ſervus.
SIPHO adole-ens.

SOSTRATA matrona.
CANTHARA nutrix.
PAMPHILA puerpera.
GETA ſervus.
HEGIO ſenex.
DROMO ſervus.

Perſonæ mutæ.

BABYLO.
STORAX ſervus.
PARMENO ſervus.

Adelphi.

Adelphi Argumentum,
C. SVLPICIO APOLLINARI AUCTORE.

Duos cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æſchinum ,
Sed Cteſiphonem retinet. hunc cithariſtriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre ,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiaverat
Idem Æſchinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre. mox tamen ,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam: potitur Cteſipho cithariſtriam ;
Exorato ſuo patre duro Demea.

Aliud,

M. ANT. MURETI.

Micio, & Demea, duo diſsimillimo fratres in- nio fuere: ille urbanam vitam ſecutus eſt , rusticam : ille calebs vixit ; hic uxorem duxit: i ingenio leniſsimo, hic aſperrimo: ille mitis etiam alienos , hic ſævus etiam in ſuos: ille etiam in placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Dem filii duo: ex quibus natu majorem Æſchinum adoptavit Micio , eumque ſecum in urbe liberali me indulgentiſsimeque educavit : minorem Ct phonem ruri ſecum ſevere in primis ac reſtricte buit pater. Æſchinus multas meretrices , patre omnia connivente , adamavit , multa convivia lebravit. quæ denique juventus fert , ea omnia libere modo , ſed etiam licenter exercuit. Poſtre uſque eo progreſſus eſt : in virginem paupercul

quide

...idem, ſed bonam, bonis prognatam, Pamphilam
...nine, quam mater Soſtrata vidua ſanƈte ſecum
...pudice, ut poterat, educabat, noƈtu temulentus
...n incidiſſet, vim ei attulit, gravidamque fecit.
...nit poſtea ad matrem illius, veniam petens, pol-
...nſque ſe puellam uxorem duƈturum. ea fide da-
... & ignotum eſt, & tacitum. Cteſipho, cum in
...em interdum ventitaret, ipſe quoq; cithariſtriæ
...uſdam amore correptus eſt. totam ejus rei fa-
...m, ne qua emanaret, ac perveniret ad Demeam,
...ſe Æſchinus transferebat. Tandem, cum leno,
...llæ dominus, aut pecuniam ſibi, quanti ea erat,
...let in manum dari, aut ſe eam alii venditurum
...itaretur; adduƈtus in ſummam deſperationem
...ſipho, jam de relinquenda patria cogitabat: cum
...ſchinus, re intelleƈta, qui nullo neque pudore te-
...etur, neque metu, domum lenonis per vim in-
...ſſus eſt, & ipſum, & familiam contudit pugnis,
...llamq; per vim abreptam tradidit fratri. Spar-
...ur tota urbe rumor, venit Demea, Micionem ob-
...gat, inclamat, teſtatur Deos atque homines:
...d diſſolutus, quod intemperans, quod vinoſus,
...d ſcortator, quod nullius bonæ rei Æſchinus
...t, omnem in Micione uno hærere culpam. Diu
...tias agere, quod ille ſaltem, quem ipſe ruri ha-
...et, frugi ac temperans eſſet, rei ſtuderet & famæ;
...rum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum
...elicet intereſſe inter ſuam & fratris diſciplinam.
...cat hominem, quantum in ſe eſt, Micio: jam-
... ſe ab eo expediverat, cum ſupervenit aliud,
...d majores etiam tumultus excitaret. Raptam
... Æſchino cithariſtriam, perfertur ad matrem
...mphilæ: quæ quidem Pamphila ita erat ad pa-
...dum vicina, ut jam è dolore laboraret. Quid
...eret miſera? mutatum Æſchini animum, ſe
verò

*vero filiamque ſuam proditas per ſummam perfi-
diam ac deſertas putabat. Getam ſervulum, qu
pauperem familiam ſolus, ut poterat, alebat, mitti
ad Hegionem, puellæ cognatum, jubetque ei rem
ut erat, exponere. Interea audierat Demea, ſuum
quoque Cteſiphonem in raptione affuiſſe: jamqu
totus in fermento, ut aiunt, erat; cum ei Syrus
ſervus vaferrimus, mendaciolum adſpergit: veniſſ
quidem rure Cteſiphonem, ſed veniſſe objurgatum
Æſchinum: multa ei medio foro mala dixiſſe
deinde rediiſſe rus in præfecturam ſuam. lacru
mare gaudio Demea, & gratulari ſibi, quod unu
ſaltem haberet, in quo exſtaret paternæ ſeveritat
exemplum. Dum rus redit, incidit in Hegionem
à quo de conſtuprata per vim ab Æſchino Pan
phila intelligit. Denuo commotus, dum fratren
ut in eum iram evomeret, quærit, obvium habu
mercenarium à villa, ex quo ſciſcitatus de filio, a
cipit, non eſſe ruri. Redit ad Syrum, à quo ei rurſ
novum mendacium, velut offa in os, ne latraret
objicitur. quærit, ubi fratrem reperire poſſet:
vero ita indicavit Sirus, ut infelix ſenex, dum
lius verbis fidem habet, nequidquam omne opidu
perreptaverit. Interea Micio omnium ab Hegio
certior factus, ipſemet ad mulieres profectus, jace
tes jam & afflictas erexerat, labantes & dub
confirmaverat, triſtitia ac mærore confectas
creaverat, pollicitus, ſe Æſchino Pamphilam ux
rem daturum. Venit Demea: clamor, jurgiu
convicia. Etiam eo præſente, ſervulus quidam C
ſiphonem per imprudentiam nominat: ille cum
bito per vim in ædes irrupiſſet, quem jamprid
putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid fe
denique, eum accubantem cum amica, & ſuavi
potitantem deprehendit. ibi vero tanta iracun*

in

...tatus eſt, ut arderet. Satis diu vociferatus cum ...; tandem placida & compoſita Micionis ora... e eo perducitur, ut, depoſita vetere ſævitia, be... nus, affabilis, lepidus eſſe meditetur. itaque ipſo ... permittente tantum, ſed etiam jubente, puer... domum traducitur. fiunt nuptiæ: lenoni nu... matur argentum: Micio ipſe Soſtratam ducit ...rem: Hegioni datur, unde vivat: Syrus una ... Phrygia uxore manumittitur. cum Micio, ...rique omnes, ſed tamen præcipue Micio, illam ...am, tam inſperatam, tam ſubitam mutatio... admiraretur; gravi & cordata oratione clau... fabulam Demea: ſi omnia profundere, ſi in omni ...line ac nequitia vivere, ſi totam rem helluatio...s, ſcortationibus, largitionibus conſumere li..., nihilo id ſua magis, aliquanto etiam minus, ... ſibi minus ætatis ſuperſit, quam aliorum, in...ſe: ſin corrigi ſe in loco & modice coërceri atq; ...oneri velint, eum eſſe ſe, qui id præſtare poſsit. ...mittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

PROLOGUS.

...ſtquam poëta ſenſit ſcripturam ſuam
...b iniquis obſervari, & adverſarios
...ere in pejorem partem, quam acturi ſumus;
...cio de ſe ipſe erit: vos eritis judices,
...di ne an vitio duci factum id oporteat.
...apothneſcontes Diphili comœdia eſt.
...n Commorientes Plautus fecit fabulam.
...Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
...etricem, in prima fabula. eum Plautus locum
...quit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
...Adelphos: verbum de verbo expreſſum extulit.
...m nos acturi ſumus novam pernoſcite,
...um ne factum exiſtumetis, an locum

Repre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Reprehenſum, qui præteritus neglegentia eſt.
Nam quod iſti dicunt malevoli, homines nobile
Eum adjutare, aſſidueque una ſcribere,
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtumant
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet
Qui vobis univerſis, & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient.
In agendo partem oſtendent. Facite, æquanimit
Veſtra poëtæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTUS I. SCENA I.

MICIO.

M. STorax. non rediit hac nocte à cœna Æſch
nus,
Neq; ſervulorum quiſquam, qui advorſum ierat
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis uſpiam,
Aut ubi ſi ceſſes, evenire ea ſatiu' eſt,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quam illa, quæ parentes propitii.
Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibu' nunc ſollicitor rebus? ne aut ille alſerit,
Aut uſpiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. vah, quemquam ne hominem in animu
inſtituere, aut
Parare, quod ſi carius, quam ipſe eſt ſibi?
Atque ex me hic natus non eſt, ſed ex fratre.
adeo
Diſſimili ſtudio eſt. jam inde ab adoleſcentia,
Ego hanc clementem vitam urbanam atq; oti
Se

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

tus ſum: &, quod fortunatum iſti putant,
rem nunquam habui. ille contra, hæc omnia:
agere vitam, ſemper parce, ac duriter
bere: uxorem duxit: nati filii
inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
ſi à parvulo, habui, amavi pro meo:
me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
it item contra me habeat, facio ſedulo:
rætermitto, non neceſſe habeo omnia
meo jure agere: poſtremo, alii clanculum
s quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
me celet, conſuefeci filium:
qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
bit, tanto magis audebit cæteros.
re, & liberalitate liberos
ere, ſatius eſſe credo, quam metu.
fratri mecum non conveniunt, neq; placent.
ad me ſæpe clamans, quid agis, Micio?
erdis adoleſcentem nobis? cur amat?
otat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?
u nimium indulgis: nimium ineptus es.
um ipſe eſt durus, præter æquomque, &
bonum,
at longe, mea quidem ſententia,
mperium credat gravius eſſe aut ſtabilius,
od fit, quam illud, quod amicitia adjungitur.
ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum.
coactus qui ſuum officium facit:
id reſcitum iri credit, tantiſper cavet:
rat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
n beneficio adjungas, ille ex animo facit:
t par referre, præſens abſenſque idem erit.
patrium eſt, potius conſuefacere filium
ponte recte facere, quam alieno metu.
pater, ac dominus intereſt. hoc qui nequit,

Fatea-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſt ne hic ipſus, de quo agebam?& certe is e
Neſcio quid triſtem video. credo jam, ut ſolet,
Iurgabit. Salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA, MICIO.

D. EHem, opportune: te ipſum quærito.
M. Quid triſtis es? D. rogas me, ubi nobis Æſchinus
Siet? quid triſtis ego ſim? M. dixin' hoc fore?
Quid fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pud
Quidquam: nec metuit quenquam: neque lege putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quæ antehac facta ſu
Omitto. modo quid deſignavit? M. quidnam id e
D. Fores effregit, atque in ædeis irruit
Alienas: ipſum dominum atque omnem famili
Mulctavit uſque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat. clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe. Hoc advenienti quot mihi, Micio
Dixere? in ore eſt omni populo. denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem vi
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum hujus ſimile factum? hæc cum illi, Mic
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi ſinis.
M. Homine imperito nunquam quidquam justius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
D. Quorſum iſtuc? M. quia tu, Demea, hæc m judicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare; non eſt, neque fores
Effringere. hæc ſi neque ego, neque tu fecimus

N

n ſivit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
audi ducis, quod tum feciſti inopia.
rium eſt. nam ſi eſſet unde id fieret,
eremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
eres nunc facere, dum per ætatem licet,
ius quam, ubi te expectatum ejeciſſet foras,
niore ætate poſt faceret tamen.
ro Iupiter, tu me homo adigis ad inſaniam.
n eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum?
M. ah,
culta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
m filium dediſti adoptandum mihi:
eus eſt factus: ſi quid peccat, Demea,
i peccat: ego illi maxumam partem feram.
onat, potat, olet unguenta de meo.
at? dabitur à me argentum, ubi erit commodum;
non erit, fortaſſe excludetur foras.
s effregit? reſtituentur. diſcidit
em? reſarcietur. Eſt, diis gratia,
nde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
remo aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
lura in hanc rem peccare oſtendam. D. hei mihi.
r eſſe diſce ab illis, qui vere ſciunt.
atura tu illi pater es, conſiliis ego,
un' conſulis quidquam? M. ah, ſi pergis, abiero.
ccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
uræ eſt mihi. M. & mihi curæ eſt: verum, Demea,
mus æquam uterque partem: tu alterum,
item alterum. nam ambos curare, propemodum
ſcere illum eſt, quem dediſti. D. ah Micio.

M. Mihi

M. Mihi ſic videtur. D. quid iſtuc, tibi ſi iſtuc place
Profundat, perdat, pereat: nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum unum poſthac. M rurſum, Deme
Iraſcere? D. an non credis? repeton' quem dedi?
Ægre eſt. alienus non ſum. ſi obſto: hem deſino.
Vnum vis curem: curo: & eſt diis gratia,
Quom ita, ut volo, eſt. iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dic
tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægre pati, illi nolui. nam ita eſt homo:
Cum placo, advorſor ſedulo, & deterreo,
Tamen humane vix patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem, aut cui n
dedit
Aliquid? Poſtremo nuper (credo jam omniu
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam deferviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. ecce autē de integro: niſi, quidquid e
Volo ſcire, atque hominem convenire, ſi ap
forum eſt.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO, ÆSCHINUS.

S. OBſecro, populares, ferte miſero, atque i
nocenti auxilium:
Subvenite inopi. Æ. otioſe, nunc jam illico h
conſiſte.
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, du
ego adero, hic te
Tanget. S. ego iſtam inviti' omnibus.

Æ. ua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie unquam iterum ut vapulet.
Audi, Æſchine, ne ignarum fuiſſe te dicas morum meum,
o leno ſum. Æ. ſcio. s. at ita, ut uſquam fuit fide quiſquam optuma.
quod te poſterius purges, nolle hanc injuriam mihi
ſtam eſſe; hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus perſequar:
q; tu verbis ſolves unquam, quod re mihi maleſeceris.
vi ego veſtra hæc: nollem factum: dabitur juſjurandum, eſſe te
lignum injuria hac; indignis cum egomet ſim acceptus modis.
Abi præſtrenue, ac fores aperi. s. ceterum hoc nihil facis.
I intro nunc jam. s. at enim non ſinam. Æ. accede illuc, Parmeno,
mium abiiſti iſtoc, hic propter hunc aſſiſte. hem, ſic volo.
ve nunc jam oculos à meis oculis quoquam demoveas tuos,
mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.
ſtuc volo ergo ipſum experiri. Æ. hem ſerva. omitte mulierem.
) facinu' indignum. Æ. geminabit, niſi caves. s. hei miſero mihi.
Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen:
unc jam. s. quid hoc rei eſt? regnum ne Æſchine, hic tu poſſides?
Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.

H s. Quid

S. Quid tibi rei mecum eſt? Æ. nihil. S. quid? noſtin' qui ſim? Æ. non deſidero.

S. Tetigin' tui quidquam? Æ. ſi attigiſſes, ferres infortunium.

S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Reſponde. Æ. ante ædeis non feciſſe erit meliu' heic convicium:

Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abripere, atque ibi

Vſque ad necem operiere loris. S. loris liber? Æ. ſic erit.

S. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?

Æ. Si ſatis jam debacchatus es, leno, audi ſi vis nunc jam.

S. Egon' debacchatus ſum autem, an tu in me? Æ. mitte iſta, atque ad rem redi.

S. Quam rem? quo redeam? Æ. jamne me vis dicere, quod ad te attinet?

S. Cupio, æqui modo aliquid. Æ. vah, leno inique me non volt loqui.

S. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,

Perjurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta injuria.

Æ. Nam hercle etiam hoc reſtat. S. illuc, quæſo, redi, quo cœpiſti, Æſchine.

Æ. Minis viginti tu illam emiſti; quæ res tibi vortat male:

Argenti tantum dabitur. S. quid, ſi ego illam nolo vendere?

Coges me? Æ. minime. S. nanque id metui. Æ. neque vendundam cenſeo,

Quæ libera eſt: nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.

Nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

[N]unc vide utrum vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
[L]ibera hoc, dum ego redeo, leno. s. pro ſupreme Iupiter!
[M]inime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria.
[D]omo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
[H]omini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
[O]b malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.
[V]erum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum jus poſtulat.
[A]ge jam cupio, modo ſi argentum reddat. ſed ego hæc hariolor.
[U]bi me dixero dare tanti, teſteis faciet illico,
[V]endidiſſe me. de argento ſomnium; mox, cras redi.
[I]d quoque poſſum ferre, ſi modo reddat: quanquam injurium eſt.
[V]erum cogito id, quod res eſt. quando eum quæſtum occeperis,
[A]ccipiunda & muſſitanda injuria adoleſcentium eſt.
[S]ed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes puto.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, SANNIO.

TAce, egomet conveniam jam ipſum: cupide accipiat jam faxo: atque etiam
[B]ene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc, Sannio, eſt, quod te audio
[C]um hero neſcio quid concertaſſe? SA. nunquam vidi iniquius

Concertationem comparatam, quam hæc hodi inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, uſque ambo de feſſi ſumus.
SY. Tua culpa. SA. quid agerem? SY. adoleſcen morem geſtum oportuit.
SA. Qui potui melius? quin hodie uſque os præ bui. SY. age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maxumum interdu eſt lucrum. hui,
Metuiſti, ſi nunc de tuo jure conceſſiſſes paulu lum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominun homo ſtultiſſime:
Ne non tibi iſtuc fœneraret? SA. ego ſpem preti non emo.
SY. Nunquam rem facies. abi, neſcis ineſcare ho mines, Sannio.
SA. Credo iſtuc melius eſſe: verum ego nunqua adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potius i præſentia.
SY. Age, novi tuum animum. quaſi quidqua tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare: præterea autem te aiun proficiſci Cyprum. SA. hem.
SY. Coëmiſſe hinc, quæ illuc veheres, multa: na vem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet: ubi illinc, ſpero, redieris, ta men hoc ages.
SA. Nuſquam pedem, perii hercle: hac illi ſpe ho inceperunt. SY. timet:
Injeci ſcrupulum homini. SA. ô ſcelera! illud vide
Vt in ipſo articulo oppreſſit. emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

:eo ad mercatum venio, damnum maxumum
eſt.
ınc ſi hoc omitto, ubi illinc rediero, actum
agam.
hil eſt, refrixerit res. nunc demum venis?
r paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
ıam aut hic manere tam diu, aut tum perſequi.
. Iam ne enumeraſti id quod ad te rediturum
putes?
Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere
Æſchinum?
r oppreſſionem ut hanc mi eripere poſtulet?
. Labaſcit. unum hoc habeo. vide ſi ſatis placet.
tius, quam venias in periclum, Sannio,
rves ne, an perdas totum, dividuum face.
inas decem corradet alicunde. SA. hei mihi,
iam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
det nihil: omnes dentes labefecit mihi.
ꝛterea colaphis tuber eſt totum caput.
iam inſuper defrudet? nuſquam abeo. SY. ut
lubet.
ınquid vis, quin abeam? SA. imo hercle hoc
quæſo, Syre,
ut hæc ſunt facta, potius, quam lites ſequar,
eum mihi reddat, ſaltem quanti empta eſt. Syre,
io te non uſum antehac amicitia mea:
emorem me dices eſſe, & gratum. SY. ſedulo
ciam. ſed Cteſiphonem video. lætus eſt
: amica. SA. quid, quod te oro? SY. pauliſper
mane.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRUS.

ABs quivis homine, cum eſt opus, beneficium
accipere gaudeas:

Verum enimvero id demum juvat, ſi quem æquom eſt facere, is bene facit.
O frater frater, quid ego nunc te laudem? ſatis certo ſcio,
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua:
Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primatum artium magi' principem.
S. O Cteſipho. C. ô Syre, Æſchinus ubi eſt? S. ellum, te expectat domi. C. hem.
S. Quid eſt? C. quid ſit? illius opera, Syre, nunc vivo. S. feſtivum caput!
C. Omnia ſibi qui poſt putarit eſſe præ meo commodo,
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit.
S. Nihil pote ſupra. C. ſed quidnam fores crepuit? S. mane mane, ipſe exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS, SANNIO, CTESIPHO, SYRUS.

Æ. VBi ille eſt ſacrilegus? SA. me quærit. num quidnam effert? occidi:
Nil video. Æ. ehem, opportune, te ipſum quærito; quid fit, Cteſipho?
In tuto eſt omnis res. omitte vero triſtitiem tuam.
C. Ego illam vero omitto, qui te fratrem habeam quidem. ô mi Æſchine!
O mi germane! ah vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id aſſentandi magis, quam quo habeam gratum, facere exiſtumes.

Æ. Age

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Age, inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos, Cteſipho!
oc mihi dolet, nos pene ſero ſciſſe, & pene in eum locum
diiſſe, ut, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent, auxiliarier.
Pudebat. Æ. ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor, tam ob parvolam
m pene è patria! turpe dictu. deos quæſo ut iſtæc prohibeant.
Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? SY. jam mitis eſt.
Ego ad forum ibo, ut hunc abſolvam. tu intro ad illam, Cteſipho.
. Syre inſta. SY. eamus: nanque hic properat in Cyprum. SA. ne tam quidem.
uamvis etiam maneo otioſus hic. SY. reddetur, ne time.
.. At ut omne reddat. SY. omne reddet, tace modo, ac ſequere hac. SA. ſequor.
Heus heus, Syre. SY. hem quid eſt? C. obſecro hercle, hominem iſtum impuriſſimum
uam primum abſolvitote, ne, ſi magis irritatus ſiet,
liqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.
. Non fiet: bono animo es. tu cum illa te intus oblecta interim,
t lectulos jube ſterni nobis, & parari cetera.
go jam tranſacta re convortam me domum cum opſonio.
. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. OBſecro, mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiet, rogas?
Recte ædepol ſpero. S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.
S. Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt;
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui acceſſat Æſchinum.
C. Pol is quidem jam hic aderit. nam nunquam unum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. S. ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.
C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum eſt, hera:
Oblatum quando vitium eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,
Talem, tali genere, tali animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol eſt, ut dicis. ſalvus nobis, deos quæſo, ut ſiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. NVnc illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant, auxilii nihil afferant.
Quod mihique, heræque, filiæque herili eſt. væ miſero mihi!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

...ot res repente circumvallant, unde emergi non poteſt.

...is, egeſtas, injuſtitia, ſolitudo, infamia.

...occine ſeclum? ô ſcelera! ô genera ſacrilega! ô hominem impium!

...Me miſeram! quidnam eſt, quod ſic video timidum & properantem Getam?

... Quem neque fides, neque jusjurandum, neque ulla miſericordia

...epreſſit, neque reflexit, neque quod partus inſtabat prope,

...ui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat. s. non intelligo

...atis, quæ loquatur. c. propius, obſecro, accedamus, Soſtrata. G. ah.

...e miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.

...ihil eſt, quod malim, quam totam familiam dari mihi obviam,

...t iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens:

...atis mihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſcar modo.

...eni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:

...um autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis!

...ublimem medium arriperem, capite primum in terram ſtatuerem.

...t cerebro diſpergat viam:

...dolescenti ipſi oculos eriperem, poſt hæc præcipitem darem:

...eteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Sed ceſſo hoc malo heram impertiri propere?
S. revocemus. Geta. G. hem,
Quiſquis es, ſine me. S. ego ſum Soſtrata. G. ubi ea eſt? te ipſam quærito:
Te expecto. oppido opportune te obtuliſti mi obviam,
Hera. S. quid eſt? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid feſtinas, mi Geta?
Animam recipe. G. prorſu'. S. quid iſtuc prorſus ergo eſt? G. periimus.
Actum eſt. S. obſecro te quid ſit. G. jam. S. quid, jam, Geta?
G. Æſchinus. S. quid ergo is? G. alienu' eſt ab noſtra familia. S. hem,
Perii. quare? G. amare occepit aliam. S. væ miſeræ mihi.
G. Neque id occulte fert. à lenone ipſus eripuit palam.
S. Satin' hoc certum? G. certum. hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata. S. ah,
Me miſeram. quid credas jam? aut cui credas? noſtrum ne Æſchinum,
Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes opeſque omnes ſitæ erant,
Qui ſine hac jurabat ſe unum nunquam victurum diem,
Qui in ſui gremio poſiturum puerum dicebat patris, ita
Obſecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opu', porro proſpice.
Patiamur ne, an narremus cuipiam? C. au, au mi homo, ſanun' es?
An hoc proferendum tibi uſquam eſſe videtur? G. mihi quidem non placet.

Iam

n primum, illum alieno animo à nobis eſſe, res ipſa indicat.
nc ſi hoc palam proferimus, ille inficias ibit, ſat ſcio;
a fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum ſi maxume
eatur, cum amet aliam, non eſt utile hanc illi dari.
uapropter, quoquo pacto tacito eſt opus. S. ah minime gentium:
n faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Soſtrata, vide quam rem agas.
Pejore res loco non potis eſt eſſe, quam in hoc, quo nunc ſita eſt.
mum indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
riit: pro virgine dari nuptum non poteſt. hoc reliquom eſt,
nficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat.
ſtremo, quando ego conſcia mi ſum, à me culpam hanc procul eſſe, nec
tium, neque rem ullam interceſſe illa aut me indignam; experiar, Geta.
Quid iſtic? accedo, ut melius dicas. S. tu, quantum poteſt, abi,
que Hegioni cognato hujus rem omnem narrato ordine.
m is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maxume.
Nam hercle alius nemo reſpicit nos. S. propera tu, mea Canthara;
rre, obſtetricem accerſe, ut, cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA, SYRUS.

D. DIſperii, Cteſiphonem audivi filium
Vna fuiſſe in raptione cum Æſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicujus rei eſt, etiam eum ad nequitiem abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo. perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum ire Syrum video. hinc ſcibo jam, ubi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam id me velle.

ACTUS III. SCENA IV.

SYRUS, DEMEA.

S. OMnem rem modo ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. D. pro Iupiter,
Hominis ſtultitiam. S. collaudavit filium:
Mihi, qui id dediſſem conſilium, egit gratias.
C. Diſrumpor. S. argentum adnumeravit illico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia. D. hem,
Huic mandes, ſi quid recte curatum velis.
S. Hem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. S. eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abſurda. Piſces ceteros purga, Dromo:
Congruum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Tantiſper. ubi ego rediero, exoſſabitur;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

tas nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem
non placent:
clamo ſæpe. Salſamenta hæc Stephanio
macerentur pulchre. D. dii voſtram fidem!
tum ſtudio ne id ſibi habet, an laudi putat
e, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
tere videor jam diem illum, cum hinc egens
fugiet aliquo militatum. S. ô Demea,
ic eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt,
tere, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
ſpicere. D. quid? iſtæc jam penes vos pſaltria eſt?
llam intus. D. eho, an domi eſt habiturus? S. credo, ut eſt
mentia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
tris, & facilitas prava. D. fratris me quidem
det, pigetque. S. nimium inter vos, Demea, ac
n, quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt.
, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
ſomnium. ſineres vero illum tu tuum
ere hæc? D. ſinerem illum? aut non ſex totis menſibus
us olfeciſſem, quam ille quidquam cœperit?
Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. ſic ſiet
odo, ut nunc eſt. S. ut quiſque ſuum volt eſſe, ita eſt.
Quid eum? vidiſtin' hodie? S. tuum ne filium?
bigam hunc rus) jam dudum aliquid ruri agere arbitror.
Sati' ſcis ibi eſſe? S. oh, quem egomet produxi! D. optume eſt.
etui, ne hæreret hic. S. atque iratum admodum.
Quid autem? S. adortus jurgio fratrem apud forum

De

De pſaltria iſtac. D. ain' vero? S. vah, nil reticuit:
Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviſo: cœpit clamare, Æſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? D. oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
D. Salvos ſit: ſpero, eſt ſimilis majorum ſuum. S. hui.
D. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille. S. phi,
Domi habuit, unde diſceret. D. fit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. S. recte ſane. D. hoc fugito. S. callide.
D. Hoc laudi eſt. S. iſtæc res eſt. D. hoc vitio datur.
S. Probiſſume. D. porro autem. S. non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi. piſces ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt.
Nam id nobis tam flagitium eſt quã illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modo dixti: &, quod queo,
Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum.
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud recte, iterum ſic memento. ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia.
Poſtremo, tanquam in ſpeculum, in patinas, Demea,
Inſpicere jubeo, & moneo quid facto uſu' ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio.
Verum quid facias? ut homo eſt, ita morem geras.
Nunquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc ibis? D. recta. S. nam quid tu hic agas,
Vbi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet?

D. Ego

go vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
abiit. illum curo unum. ille ad me attinet:
ndo ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
quis illic eſt, quem video procul? eſtne hic Hegio
ulis noſter? ſi ſatis cerno, is hercle eſt. vah,
mo amicu' nobis jam inde à puero. dii boni,
illiuſmodi jam magna nobis civium
uria eſt. antiqua homo virtute ac fide.
d cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
m gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
are video. vah, vivere etiam nunc lubet.
eriar hominem hic, ut ſalutem, & conloquar.

ACTVS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

Ro dii immortales, facinus indignum. Geta,
Quid narras? G. ſic eſt factum. H. ex illan' familia
n illiberale facinus eſſe ortum? ô Æſchine;
haud Paternum iſtuc dediſti. D. videlicet
pſaltria hac audivit: id illi nunc dolet
eno; pater is nihil pendit. hei mihi!
nam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.
Ni facient quæ illos æquom eſt, haud ſic auferent.
In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt:
ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
tibi moriens nos commendavit ſenex.
eſeris tu, periimus. H. cave dixeris:
c faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.
Adibo. ſalvere Hegionem plurimum
beo. H. oh, te quærebam ipſum. ſalve, Demea.

D. Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

D. Quid autem? H. major filius tuus Æſchinus
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium viri eſt.
D. Quid iſtuc? H. noſtrum amicum noras Sim-
lum, atque
Æqualem? D. quid ni? H. filiam ejus virginem
Vitiavit. D. hem. H. mane, nondum audiſti, D.
mea,
Quod eſt graviſſimum. D. an quid eſt etiam am-
plius?
H. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum
quo modo eſt.
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum eſt. ubi ſcit factum, ad matrem vir-
ginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, jurans ſe illam ducturum domum
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. virgo ex
Compreſſu gravida facta eſt. menſi' hic decim
eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi diis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deſerit.
D. Pro certon' tu iſtæc dicis? H. mater virginis
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, ut captus eſt ſervorum, non malus,
Neque iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat. hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Imo hercle extorque, niſi ita factum eſt, Dem.
Poſtremo non negabit, coram ipſum cedo.
D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic
ſpondeam,
Scio. P. Miſeram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, ſerva me, obſecro. H. he
Numnam illa, quæſo, parturit? G. certe, Heg
H. hem!

Il

lllæc fidem nunc voſtram implorat, Demea.
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.
læc primum ut fiant, deos quæſo, ut vobis decet:
in aliter animus voſter eſt, ego Demea
umma vi defendam hanc atque illum mortuum.
ognatus mihi erat: una à pueris parvoli
umus educti: una ſemper militiæ, & domi
uimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius quam illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? D. fratrem conveniam, Hegio:
Is quod mihi de hac dederit conſilium, id ſequar.
H. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quam eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
D. Redito. fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.
H. Decet te facere: Geta, duc me intro ad Soſtratam.
D. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc ſit modo
Defunctum. verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
bo, requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA VI.

HEGIO.

H. Bono animo fac ſis, Soſtrata, & iſtam, quam potes,
Fac conſolere. ego Micionem, ſi apud forum eſt,
Conveniam, atque, ut res geſta eſt, narrabo ordine.

Si eſt,

Si eſt, ut facturus officium ſiet ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re ejus ſententia eſt;
Reſpondeat mi, ut, quid agam, quamprimu
ſciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRUS.

C. A In patrem hinc abiiſſe rus? S. jam dudu
C. dic ſodes. S. apud
Villam eſt. nunc cum maxume operis aliquid f
cere credo. C. utinam quidem.
Quod cum ſalute eju' fiat, ita ſe defatigarit velin
Ut triduo hoc perpetuo è lecto prorſus neque
ſurgere.
S. Ita fiat; & iſtoc, ſi quid potis eſt, rectius. C. it
nam hunc diem
Miſere nimis perpetuum, ut cœpi, cupio in læt
tia degere:
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi qu
prope eſt.
Quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quam huc revorti po
ſet iterum.
Nunc, ubi me illic non videbit, jam huc recurre
ſat ſcio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie tot
non vidi die.
Quid dicam? S. nihil ne in mentem? C. nunquan
quidquam. S. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? C. ſunt
quid poſtea?
S. Hiſce opera ut data ſit. C. quæ non data ſit? no
poteſt fieri. S. poteſt.
C. Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam,
Syre?

S. Vah,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.

uin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.

m fervit maxume, tam placidum quam ovem reddo. C. quo modo?

Laudarier te audit libenter. facio te apud illum deum:

rtutes narro. C. meas? S. tuas. homini illico lacrumæ cadunt,

uaſi puero, gaudio. hem tibi autem. C. quidnam eſt? S. lupus in fabula.

Pater adeſt. S. ipſu'ſt. C. Syre, quid agimus? S. fuge modo intro: ego videro.

Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? S. potin' ut deſinas?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS.

NÆ ego homo ſum infelix! primum fratrem nuſquam invenio gentium:

æterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium

di: is filium negat eſſe rure: nec, quid agam, ſcio.

Syre. S. quid ais? C. men' quærit? S. verum. C. perii. S. quin tu animo bono es.

Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:

ſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.

imus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:

imus porro obnuncio. ægre ſolus, ſi quid fit, fero.

S. Rideo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſci omnia.

D. Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. C. Syre

Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiam taces?

Ego cavebo. C. nunquam hercle hodie ego iſtu committam tibi.

Nam me jam in cellam aliquam cum illa conclu dam, id tutiſſimum eſt.

S. Age, tamen ego hunc amovebo. D. ſed eccum ſceleratum Syrum.

S. Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.

Scire equidem volo, quot mihi ſint domini. qua hæc eſt miſeria? D. quid

Ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? hem, eſt frater domi?

S. Quid, malum, bone vir, mihi narras? equidem perii. D. quid tibi eſt?

S. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum & iſtam pſaltriam

Vſque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide ut diſcidit labrum.

D. Quamobrem? S. me impulſore hanc emptam eſſe ait. D. non tu eum rus hinc modo

Produxe aiebas? S. factum. verum poſt venit inſaniens: (ſenem,

Nil pepercit. non puduiſſe verberare hominem

Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtavi meis?

D. Laudo, Cteſipho. patriſſas. abi, virum te judico.

S. Laudas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.

D. Fortiter. S. perquam, quia miſeram mulierem & me ſervolum,

Qui

referire non audebam , vicit. hui,perfortiter!
Non potuit melius. idem quod ego ſenſit, te
eſſe huic rei caput.
eſt ne frater intus? s. non eſt. D. ubi illum quæ-
ram, cogito.
cio ubi ſit , verum hodie nunquam monſtra-
bo. D. hem quid ais? s. ita.
Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. s. at
nomen neſcio
is hominis, ſed locum novi ubi ſit. D. dic ergo
locum.
Noſtin' porticum apud macellum hanc deor-
ſum? D. quid ni noverim ?
præterito hac recta platea ſurſum. ubi eo veneris,
vos deorſum vorſus eſt, hac præcipitato; poſtea
ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum pro-
pter eſt.
Quonam ? s. illic , ubi etiam caprificu' magna
eſt. D. novi. s. hac pergito.
Id quidem angiportum non eſt pervium. s. ve-
rum hercle. vah,
nſen' hominem me eſſe ? erravi. in porticum
rurſum redi.
ie hac multo propius ibis , & minor eſt erratio.
n' Cratini hujus ditis ædes ? D. ſcio. s. ubi eas
præterieris,
ſiniſtram hac recta platea ; ubi ad Dianæ ve-
neris,
ad dextram : prius , quam ad portam venias,
apud ipſum lacum
piſtrilla , & exadvorſum eſt fabrica : ibi eſt.
quid ibi facit ?
Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.
Vbi potetis vos ? bene ſane. ſed ceſſo ad eum
pergere ?

s. I ſa-

S. I ſane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſil-
cernium.
Æſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego jam pro-
ſpiciam mihi.
Nam jam adibo, atque unumquodque, quod qui-
dem erit belliſſimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans, paulatim hunc
producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

M. EGo in hac re nihil reperio, quam ob rem
lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio. quod peccatum à nobis or-
tum eſt, corrigo.
Niſi, ſi in illo me credidiſti eſſe hominum nume-
ro, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, ultro, ſi quam fecere ipſi, expo-
ſtulant,
Et ultro accuſant. id quia non eſt à me factum,
agi' gratias?
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in
animum induxi meum.
Sed quæſo, ut una mecum ad matrem virginis eas,
Micio, (lieri:
Atque iſtæc eadem, quę mihi dixti, tute dicas mu-
Suſpicionem hanc propter fratrem ejus eſſe, & il-
lam pſaltriam.
M. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto,
eamus. H. bene facis:
Nam & illi animum jam rellevabis, quæ dolore,
ac miſeria
Tabeſcit; & tu officio fueris functus. ſed ſi aliter
putas,

Egomet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

…met narrabo quæ mihi dixti. M. imo ego ibo.
…I. bene facis:
…tes, quibu' res ſunt minu' ſecundæ, magi'
…unt neſcio quo modo
…ciosi: ad coſtumeliã omnia accipiunt magis:
…ter ſuam impotentiam ſe ſemper credunt neglegi.
…propter te ipſum purgare ipſi coram, placabilius eſt.
…recte, & verum dicis. H. ſequere me ergo hac intro. M. maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

D Iſcrucior animi. hoccine de improviſo mali mihi objici
…tum, ut neque quid de me faciam, neque quid …gam, certum ſiet?
…bra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit: pectore
…ſtere nihil conſilii quicquam poteſt. Vah quo modo
…x hac turba expediam? tanta nunc ſuſpicio de me incidit,
…e ea immerito. Soſtrata credit, mihi me …emiſſe hanc pſaltriam:
…s indicium id fecit mihi.
…n ut hinc forte ea ad obſtetricem miſſa erat, …bi eam vidi, illico
…edo, rogito, Pamphila quid agat, jam partus adſiet:
…e obſtetricem accerſat. illa exclamat, abi, abi, jam, Æſchine,
…diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.

Hem,

Hem, quid iſtuc, obſecro, inquam eſt? valeas, h
beas illam quæ placet.
Senſi illico ad illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tame
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fie
palam.
Nunc quid faciam? dicam ne, fratris eſſe han
quod minime eſt opus
Vſquam efferri. age, mitto: fieri potis eſt, uti
qua exeat. (ſimil
Ipſum id metuo uti credant: tot concurrunt ve
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad r
abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me ha
rem patri, ut ut
Erat geſta, indicaſſe! exoraſſem, ut eam ducere
domum.
Ceſſatum eſt uſque adhuc. nunc porro, Æſchin
expergiſcere.
Nunc hoc primum eſt. ad illas ibo, ut purgem m
accedam ad fores.
Perii, horreſco ſemper, ubi fores pultare haſce o
cipio miſer.
Heus, heus. Æſchinus ego ſum; aperite aliqu
actutum oſtium.
Prodit neſcio quis. concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

MICIO, ÆSCHINUS.

M. ITa uti dixti, Soſtrata,
Facite: ego Æſchinum conveniam, ut, qu
modo acta hæc ſunt, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultavit? Æ. pater hercle eſ
perii. M. Æſchine.
Æ. Quid huic hic negoti eſt? M. tu ne has pepuliſ
fores? tacet.

Cu

t hunc aliquantiſper non ludo ? melius eſt :
uandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit
credere.
mihi reſpondes ? Æ. non equidem iſtas , quod
ſciam.
ita ? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
buit : ſalva res eſt . Æ. dic ſodes, pater,
i vero quid iſtic eſt rei ? M. nihil mihi quidem.
icus quidam me à foro abduxit modo
c advocatum ſibi. Æ. quid ? M. ego dicam tibi,
bitant hic quædam mulieres pauperculæ.
nor eas non noſſe te, & certe ſcio :
que enim diu huc commigrarunt. Æ. quid
tum poſtea ?
Virgo eſt cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo
orba eſt patre :
meus amicus illi genere eſt proxumus :
ic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid
eſt ?
Nil: recte, perge. M. is venit , ut ſecum avehat.
n habitat Mileti. Æ. hem , virginem ut ſecum
avehat ?
Sic eſt. Æ. Miletum uſque , obſecro ? M. ita.
Æ. animo male eſt.
id ipſæ? quid aiunt? M. quid illas cenſes ? nihil
enim.
mmenta mater eſt, eſſe ex alio viro
ſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
rem eſſe illum, non oportere huic dari.
Eho non ne hæc juſta tibi videntur poſtea ?
Non. Æ. obſecro, non ? an illam hinc abducet
pater ?
Quid ni illam abducat ? Æ. factum à vobis duriter,
miſericorditerque, atque etiam, ſi eſt pater ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Dicendum magis aperte, inliberaliter.
M. Quam ob rem? Æ. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui illi conſuevit prius,
(Qui infelix, haud ſcio, an illã miſere nunc amat)
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!
M. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? Æ. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret expectantem? hæc, mi pater,
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridicule, advorſum ne illum cauſam dicerem,
Cui veneram advocatus? Sed quid, Æſchine,
Noſtra? aut quid nobis cũ illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? Æ. pater, obſecro, auſculta. M. Æſchine, audivi omnia,
Et ſcio: nam amo te: quo magis, quæ agi', curæ ſunt mihi.
Æ. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle. nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.
Iam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum tamen.
Fecere alii ſæpe, item boni. at poſtquam evenit, cedo,
Nunquid circumſpexti? aut nunquid tute proſpexti tibi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

…id fieret, qua fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere;
…a reſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
…didiſti te, & illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
…id? credebas, dormienti hæc tibi confecturos deos?
…ine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum?
…lim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo.
…no animo es, duces uxorem hanc. Æ. hem! M. bono animo es, inquam. Æ. pater
…ſecro, num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? Æ. neſcio:
…i, quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, eo vereor magis.
Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accerſas: abi.
Quid? jam ne uxorem? M. jam. Æ. jam? M. jam quantum poteſt. Æ. di me, pater,
…nnes oderint, ni magi' te quam oculos nunc amo meos.
Quid? quam illam? Æ. æque. M. perbenigne. Æ. quid? ille ubi eſt Mileſius?
Abiit, periit, navem aſcendit. ſed cur ceſſas? Æ. abi, pater:
potius deos comprecare: nã tibi eos certe ſcio,
…o vir melior multo es quam ego ſum, obtemperaturos magis.
Ego eo intro, ut, quæ opu' ſunt, parentur. fac tu, ut dixi, ſi ſapis.
Quid hoc negoti? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?

Si frater aut ſodalis eſſet, qui magi' morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem!
Itaque adeo magnam mi injecit ſua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit. ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet ſim.

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

D. DEfeſſus ſum ambulando. ut Syre te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iupiter.
Perreptavi uſque omne oppidum ad portam, ad lacum,
Quo non? neque fabrica ulla erat, neque fratrem homo
Vidiſſe aiebat quiſquam. Nunc vero domi
Certum obſidere eſt uſque donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO, DEMEA.

M. IBo, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
D. Sed eccum ipſum. te jam dudum quæro, Micio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. M. ecce autem. D. nova,
Capitalia. M. ohe, jam. D. ah neſcis qui vir ſiet. M. ſcio.
D. O ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere. hoc peccatum in virginem eſt civem. M. ſcio.
D. Ohe, ſcis, & patere? M. quid ni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? M. non. malim quidem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

uer natus eſt. M. dii bene vortant. D. virgo nihil habet.

udivi. D. & ducenda indotata eſt? M. ſcilicet.

uid nunc futurum eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:

c huc transferetur virgo. D. ô Iupiter!

ccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?

uid facias? ſi non ipſa re tibi dolet,

ulare certe eſt hominis. M. quin jam virginem

ondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:

pſi metum omnem. hæc magis ſunt homini. D. cæterum

et tibi factum, Micio? M. non, ſi queam

are: nunc, cum non queo, æquo animo fero.

ita eſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris;

ud, quod maxume opus eſt jactu, non cadit,

d, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Corrector! nempe tua arte viginti minæ

pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,

uo abjicienda eſt; ſi non pretio, gratiis.

Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vendere.

Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro divûm fidem,

etrix. & mater familias una in domo?

Cur non? D. ſanum te credis eſſe? M. equidem arbitror.

ta me dii ament, ut video ego tuam ineptiam,

urum credo, ut habeas quicum cantites.

Cur non? D. & nova nupta eadem hæc diſcet? M. ſcilicet.

Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. M. probe. D. probe?

Et tu nobiſcum una, ſi opus ſit. D. hei mihi!

n te hæc pudent? M. jam vero omitte, Demea,

am iſtanc iracundiam, atque ita, uti decet,

Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam, poſt huc redeo. D. ô Iupiter!
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domu' ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans? ipſa, ſi cupiat, Salus
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTUS V. SCENA I.

SYRUS, DEMEA.

S. Æ Depol, Syriſce, te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum.
Abi. ſed poſtquam intus ſum omnium rerũ ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. D. illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ. S. ecce autem hic adeſt
Senex noſter. quid fit? quid tu es triſtis? D. oh ſcelus!
S. Ohe, jam tu verba fundes hic ſapientia?
D. Tun'? ſi meus eſſes. S. dis quidem eſſes, Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. exemplum omnibus
Curarem ut eſſes. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta. S. ſane nollem huc exitum.

ACTVS V. SCENA II.

DROMO, SYRUS, DEMEA.

DR. HEus Syre, rogat te Cteſipho ut redeas. S. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? S. nihil. DE. eho carnufex,
Eſt Cteſipho intus? S. non eſt. DE. cur hic nominat?
S. Eſt alius quidam paraſitaſter parvolus.

Noſtin'?

oſtin' ? DE. jam ſcibo. S. quid agis ? quo abis ?
DE. mitte me.
Noli, inquam. DE. non manum abſtines, maſtigia ?
n tibi jam mavis cerebrum diſpergam hic? S. abit.
depol comiſſatorem haud ſane commodum,
ræſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
iſi, dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
iquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTVS V. SCENA III.

MICIO, DEMEA.

. PArata à nobis ſunt, ut dixi, Soſtrata,
Vbi vis. quiſnam à me pepulit tam graviter fores ?
. Hei mihi, quid faciam ? quid agam? quid clamem? aut querar ?
cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! M. hem tibi,
eſcivit omnem rem: id nunc clamat: ilicet,
aratæ lites: ſuccurrendum eſt. D. eccum adeſt
ommunis corruptela noſtrûm liberûm.
. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
. Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia:
em ipſam putemus. dictum hoc inter nos fuit,
x te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Ieve ego tuum. reſponde. M. factum eſt, non nego.
. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum ?
ur emis amicam, Micio? nam qui minus
Mihi idem jus æquom eſt eſſe, quod mecum eſt tibi ?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
. Non æquom dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem eſt,

Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
D. Facete. nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
M. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filii
Quem faciunt; quæſo, facito hoc tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tolerabas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum. eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerva, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas. gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine.
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia ſi hæc voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
D. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. M. mane:
Scio: iſtuc ibam. multa in homine, Demea,
Signa inſunt, ex quibu' conjectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quo diſſimilis res ſit, ſed quod, qui facit:
Quæ ego eſſe in illis video: ut confidam fore ita,
Vt volumus. Video ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare. ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
Reducas. At enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. ô noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt:
Quod illas ſat ætas acuet. D. ne nimium modo
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes, Micio,

Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

tuus iſte animus æquus ſubvortat. M. tace ,
on fiet. mitte jam iſtæc: da te hodie mihi :
xporge frontem. D. ſcilicet, ita tempus fert.
aciundum eſt: cæterum rus cras cum filio
um primo lucu. M. imo de nocte cenſeo :
Iodie modo hilarum te face. D. & iſtam pſal-
triam
na illuc mecum hinc abſtraham. M. pugnaveris.
o prorſus pacto illi alligaris filium.
Modo facito, ut illam ſerves. D. ego iſtuc videro:
atque
lli favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter hæc ,
Meridie ipſo, faciam, ut ſtipulam colligat.
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo
eſt. M. placet.
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa una cubet.
D. Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies.
Ego ſentio. M. ah pergis ne? D. jam deſino.
M. I ergo intro, & , cui rei eſt , ei rei hunc ſuma-
mus diem.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

D. NVnquam ita quiſquam bene ſubducta ra-
tione ad vitam fuit,
Quin res , ætas , uſus ſemper aliquid apportet
novi,
Aliquid moneat : ut illa , quæ te ſcire credas, ne-
ſcias,
Et, quæ tibi putaris prima , in experiundo ut re-
pudies.
Quod mi evenit nunc. Nam ego vitam duram,
quam vixi uſque adhuc,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Prope jam decurſo ſpatio mitto: id quamobrem re ipſa repperi,

Facilitate nihil eſſe homini melius, neque clementia. id

Eſſe verum, ex me, atque ex fratre cuivis facile eſt noſcere.

Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conviviis:

Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:

Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit. omnes bene dicunt, amant.

Ego ille agreſtis, ſævus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,

Duxi uxorem. quam ibi miſeriam vidi? nati filii,

Alia cura: eia autem, illis dum ſtudeo ut quamplurimum

Facerem, contrivi in quærundo vitam, atque ætatem meam:

Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero,

Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda?

Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:

Illum diligunt: apud illum ſunt ambo, ego deſertu' ſum.

Illum, ut vivat, optant, meam autem mortem expectant ſcilicet.

Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos

Paulo ſumptu. miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.

Age age, jam experiamur porro contra, & quid ego poſſiem

Blande dicere, aut benigne facere, quando huc provocat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

o quoque à meis me amari & magni pendi poſtulo.

id fit dando atq; obſequendo, non poſterioreis feram.

erit: id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS, DEMEA.

HEus Demea, rogat frater, ne abeas longius.
D. Quis homo? ô Syre noſter, ſalve, quid fit? quid agitur?

Recte. D. optume eſt. jam nunc hæc tria primum addidi

æter naturam, ô noſter. quid fit? quid agitur?

rvom haud inliberalem præbes te, & tibi

ıbens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre,

oc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA, DEMEA.

HEra, ego huc ad hos proviſo, quam mox virginem

ccerſant. ſed eccum Demeam. ſalvos ſies.

. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi

retii eſſe te hodie judicavi animo meo:

am is mihi eſt profecto ſervus ſpectatus ſatis,

ui dominus curæ eſt, ita uti tibi ſenſi, Geta:

t tibi ob eam rem, ſi quid uſus venerit,

ubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,

t bene procedit. G. bonus es, cum hæc exiſtumas.

. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS

ACTUS V. SCENA VII.

ÆSCHINUS, DEMEA, SYRUS, GETA.

Æ. OCcidunt me equidem, dum nimi' ſanctas nuptias
Student facere, in apparando conſumunt diem.
D. Quid agitur, Æſchine? Æ. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te plus quam oculos hoſce. ſed cur non domum
Vxorem accerſis? Æ. cupio: verum hoc mihi moræ eſt,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho,
Vin' tu huic ſeni auſcultare? Æ. quid? D. miſſa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum poteſt: hac transfer, unam fac domum:
Tranſduce & matrem & familiam omnem ad nos. Æ. placet,
Pater lepidiſſime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue:
Tu, illas, abi, & traduce. G. dii tibi, Demea,
Bene faxint, cum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
Tu quid ais? Æ. ſic opinor. D. multo rectiu' eſt,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic ſoleo. ſed eccum Micio egreditur foras.

ACTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS V. SCENA VIII.

MICIO, DEMEA, ÆSCHINUS.

IVbet frater? ubi is eſt? tu jubes hoc, Demea?
D. Ego vero jubeo, & hac re & aliis omnibus
ammaxume unam facere nos hanc familiam;
ere, adjuvare, adjungere. Æ. ita quæſo, pater.
Haud aliter cenſeo. D. imo hercle ita nobis
decet.
mum hujus uxoris eſt mater. M. quid poſtea?
roba & modeſta. M. ita aiunt. D. natu grandior.
cio. D. parere jam diu hæc per annos nõ poteſt:
, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt.
M. quam hic rem agit?
Hanc te æquom eſt ducere, & te operam, ut
fiat, dare.
Me ducere autem? D. te. M. me? D. te, inquam.
M. ineptis. D. ſi tu ſis homo,
faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic,
aſine, auſcultas? D. nihil agis.
i aliter non poteſt. M. deliras. Æ. ſine te exo-
rem, mi pater.
nſanis? aufer. D. age, da veniam filio. M. ſati'
ſanus es? (geſimo
novus maritus anno demum quinto & ſexa-
n, atque anum decrepitam ducam? id ne eſtis
auctores mihi?
Fac. promiſi ego illis. M. promiſti autem? de
te largitor, puer.
Age, quid, ſi quid te majus oret? M. quaſi non
hoc ſit maxumum.
Da veniam. Æ. ne gravere. D. fac, promitte.
M. non omittis?
i te exorem. M. vis hæc quidem eſt. D. age, age,
prolixe, Micio.

M. Etſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

M. Etſi hoc pravom, ineptum, abſurdum, atque alienum à vita mea
Videtur; ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. Æ. bene facis:
Merito te amo. D. verum quid? quid ego dicam? hoc confit quod volo.
Quid nunc quod reſtat? Hegio cognatus his eſt proxumus,
Affinis nobis, pauper. bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli eſt hic ſub urbe paulum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem? D. ſi multum ſiet,
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, recte datur.
Poſtremo non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene, & ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictum eſt vere, & re ipſa fieri oportet, Micio.
M. Quid iſtic? dabitur, quandoquidem hic volt. Æ. mi pater.
D. Nunc tu mihi germanus es pariter corpore & animo. M. gaudeo.
D. Suo ſibi gladio hunc jugulo.

ACTUS V. SCENA IX.

SYRUS, DEMEA, MICIO, ÆSCHINUS.

S. Factum eſt, quod juſti, Demea.
D. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem ſententia,

Judico,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

co, Syrum fieri æquom liberum. M. iſtunc liberum?
odnam ob factum? D. multa. S. ô noſter Demea, æpol vir bonu' es:
iſtos vobis uſq; à pueris curavi ambos ſedulo,
ui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui omnia.
es apparet. & quidem porro, opſonare, cũ fide
tum adducere, apparare de die convivium:
mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ô lepidum caput!
oſtremo hodie in pſaltria iſta emunda hic adutor fuit,
curavit: prodeſſe ęquom eſt: alii meliores erũt:
ique hic volt fieri. M. vin tu hoc fieri? Æ. cupio. M. ſi quidem
is, Syre, eho accede huc ad me, liber eſto. S. bene facis: (Demea.
nibu' gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea,
audeo. Æ. & ego. S. credo. utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut
giam uxorem meam una mecum videam liberam. D. optumam
lierem quidem. S. & quidem nepoti tuo hujus filio
ie primam mammam dedit hæc. D. hercle vero ſerio,
idem primam dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.
b eam rem? D. ob eam: poſtremo à me argentum, quanti eſt, ſumito.
ii tibi, Demea, omnes ſemper omnia optata dferant.
yre, proceſſiſti hodie pulchre. D. ſiquidem porro, Micio,

Tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Tu tuum officium facies, atque huic aliquid pa
lum præ manu
Dederis, undè utatur. reddet tibi cito. M. iſt
vilius:
Æ. Frugi homo eſt. S. reddam hercle. da mod
Æ. age, pater. M. poſt conſulam.
D. Faciet. S. ô vir optime. Æ. ô pater mi feſtiv
ſime.
M. Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mu
vit tuos?
Quod prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largita
D. dicam tibi.
Vt id oſtenderem, quod te iſti facilem & feſtivu
putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo
bono,
Sed ex aſſentando, indulgẽdo, & largiendo, Mic
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inv
eſt, Æſchine,
Quia non juſta injuſta prorſus omnia, omni
obſequor:
Miſſa facio, effundite, emite, facite quod vo
lubet.
Sed ſi id voltis potius, quæ vos propter adoleſc
tiam
Minu' videtis, magis impenſe cupitis, conſul
parum,
Hæc reprehendere, & corrigere me, obſecund
in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. tibi, pater, p
mittimus;
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid f
D. ſino
Habeat. finem in iſtac faciat. M, iſtuc recte. p
dite.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

P. TERENTII
PHORMIO.

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA, ÆDIL. CUR. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
PHORMIO paraſitus.
DEMIPHO ſenex.
ANTIPHO adoleſcens.
GETA ſervus.
DORIO leno.
CHREMES ſenex
PHÆDRIA adoleſcens.
DAVVS ſervus.
SOPHRONA nutrix.
NAVSISTRATA matrona.
HEGIO, CRATINVS, CRITO, advocati.

Perſonæ mutæ.

DORCIVM ancilla.
PHANIVM adoleſcentula.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Phormionis Argumentum,

C. SVLPICIO APOLLINARI

AUCTORE.

Chremetis frater aberat peregre Demipho
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem & filiar
Athenis aliam conjugem, & amantem unice
Gnatum fidicinam. mater è Lemno advenit
Athenas: moritur. virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam viſam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti uxorem accipit.
Pater & Chremes reverſi fremere. dein minas
Triginta dant paraſito, ut illam conjugem
Haberet ipſe: argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

Aliud,

M. ANT. MURETI.

CHremes & Demipho fratres Athenienſes eran
Chremes Athenis uxorem divitem ac bene dot
tam duxerat Nauſiſtratam: & ex ea ſuſceperat
lium Phædriam. Habebat Nauſiſtrata, præter ca
teras opes, opima prædia in Lemno. eo igitur Chr
mes quotannis, ad ea locanda capiendoſque fructu
commeabat. dum illic reſidet, paupercula cuju
dam mulieris amore correptus, eam quoque duc
uxorem, & ex ea ſuſcipit filiam Phanium: ac
res emanaret; commutato nomine, Stilphonem
Lemni vocari jubet. Detrahebat autem è fructib
prædiorum uxoris Athenienſis, quantum ſatis eſſ
ad illam alteram una cum filia nutriendam: dei
de Athenas reverſus, aut calamitatem, aut vilit
tem, aut tale aliquid cauſſabatur. Erat Demiph
ni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindeci

ja

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

m haberet annos, conveniunt inter ſe Chremes & emipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxo- m, & Phanium Athenas clanculum adduceret: emipho vero Phanium filio ſuo uxorem daret. ejus i cauſſa proficiſcitur in Lemnum Chremes. Eodem mpore accidit, ut Demiphoni quoque iter eſſet in liciam. abeuntes, ambo Getæ (is Demiphonis ſer- us erat) filios committunt ſuos. profectis ſenibus, Phædria ſe ſtatim cithariſtriæ cujuſdam amore plicat. Sed hoc erat incommodi, quod, qui à le- ne amaret, quod daret, nihil habebat: interea cor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri, diu- us forte quam ſolebat, morantis, adventum exſpe- are non poſſet, conſcenſa navi, Athenas una cum ia & nutrice ipſius venit. quærunt Stilphonem uſtra. Athenis, qui quemquam eo nomine noſſet, periebatur nemo. ibi mater (tanta eam ægritudo perat) moritur. Ei funus una cum nutrice procu- ntem Phanium cum adſpexiſſet Antipho, ſubito nore illius exarſit. Venit ad nutricem poſtridie, ut us ſibi copiam faceret, obſecrans. illa ſe, niſi puel- m uxorem duceret, facturam negat. Illi, cum & idvis facere cuperet, & patrem abſentem verere- r, paraſitus Phormio hoc conſilium dedit. lex erat thenis, ut orbas puellas, qui eis genere proximi eſ- nt, ducere; aut, ſi id nollent, dotem eis dare coge- ntur: ego, inquit paraſitus, ſimulabo, me patri rginis amicum fuiſſe, ideoque cauſſam illius ſuſ- pere: vocabo te in judicium, tamquam illius co- atum, tecumque lege agam, ut eam ducas. tu ita defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas: ita ndemnabere. Sic fiet, ut & tu potiaris tua, & pa- e reverſo, paratam excuſationem habeas. ita fiunt nnia, ut paraſitus ſuaſerat. Confectis jam nuptiis dem die ambo redeunt ſenes. turbari uterque: ille,

quod

quod filius indotatam uxorem ſe abſente duxiſſet hic, quod vereretur, ne, erepta ſibi hac collocandæ filiæ occaſione, tota res fieret palam. Eo ipſo die, leno, citharistriæ, quam Phædria amabat, dominus niſi ſibi pro ea triginta minæ darentur, vendituruṁ ſe eam, minitabatur. ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait ſenibus, ſe cum Phormione collocutum: Phormionem vero, ſi ſibi doti triginta minæ darentur, paratum eam uxorem accipere, quam duxiſſet Antipho. Eam pecuniam Demipho à Chremete ſumptam numerat Phormioni is eam Phædriæ, Phædria lenoni pro amica tradit. cum hæc jam confecta eſſent, agnoſcitur Phanium. Ibi vero ſenes gaudere, quod, quas nuptias ipſi facere moliebantur, eæ ipſis abſentibus, atque inſcientibus, factæ eſſent. ſed dolebant, ſibi periiſſe triginta minas. Eas dum à Phormione, primo blanditiis, poſtea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, deque tota re intellexerat, inclamat Nauſiſtratam, eique aperit omnia. illa cum aliquandiu de viro conqueſta eſſet, tandem placatur, filiique ipſius judicio omnia ſe permiſſuram pollicetur.

PROLOGUS.

POſtquam poëta vetus poëtam non poteſt
Retrahere à ſtudio, & tranſdere hominem in otium;
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, & ſcriptura levi,
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
Cervam videre fugere, & ſectari canes,
Et eam plorare, orare ut ſubveniat ſibi.
Quod ſi intellegeret, olim cum ſtetit nova,

Actoris

oris opera magis ſtetiſſe, quam ſua :
nu' multo audaciter, quam lædit, læderet;
magi' placerent, quas feciſſet fabulas.
nc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
u' ſi poëta non laceſſiſſet prior,
llum invenire prologum potuiſſet novus
em diceret, niſi haberet, cui malediceret:
ibi reſponſum hoc habeat, in medio omnibus
mam eſſe poſitam, qui artem tractant muſi-
cam.
ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
: reſpondere voluit, non laceſſere.
edictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
od ab illo allatū eſt, ſibi id eſſe rellatum putet.
illo jam finem faciam dicundi mihi,
candi cum ipſe de ſe finem non facit.
nc quid velim, animum attendite. apporto no-
vam
dicazomenon quam vocant comœdiam
eci, Latini Phormionem nominant;
ia primas partis qui aget, is erit Phormio
aſitus, per quem res geretur maxume.
luntas voſtra ſi ad poëtam acceſſerit,
te operam, adeſte æquo animo per ſilentium;
ſimili utamur fortuna, atque uſi ſumus,
m per tumultum noſter grex motus loco eſt:
em actoris virtus nobis reſtituit locum,
itaſque voſtra, adjutans, atque æquanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

AMicus ſummus meus, & popularis Getæ,
Here ad me venit: erat ei de ratiuncula
h pridem apud me relliquum pauxillulum
mmorum: id ut conficerem, confeci: affero.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Nam herilem filium ejus duxiſſe audio
Vxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum eſt, ii qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix demenſo de ſuo,
Suum defrudans genium, comperſit miſer,
Id illa univerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed videon' Getam?

ACTUS I. SCENA II.

GETA, DAVUS.

G. SIquis me quæret rufus. D. præſto eſt, deſine. G. oh,
At ego obviam conabar tibi, Dave. D. accipe, hem:
Lectum eſt, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim ut nunc ſunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. ego ne? neſcis quo in metu, &
Quanto in periclo ſim. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modo ut tacere poſſis. D. abi ſis inſciens:
Cujus tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. ergo auſculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis noſtri, Dave, fratrem majorem Chremem
Noſtin'? D. quid ni? G. quid? ejus gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. evenit, ſenibus ambobus ſimul,

li in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam
oſpitem antiquom. is ſenem per epiſtolas
xit, modo non monteis auri pollicens.
i tanta erat res, & ſupererat? G. deſinas:
t ingenium. D. oh, regem me eſſe oportuit!
beuntes ambo hic tum ſenes me filiis
quunt quaſi magiſtrum. D. ô Geta, pro-
inciam
ti duram. G. mihi uſus venit, hoc ſcio.
icini relinqui me deo irato meo.
adverſari primo: quid verbis opu'ſt?
idelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
enere in mentem iſtæc mihi: namque inſci-
a eſt,
rſum ſtimulum calces. G. cœpi his omnia
ce, obſequi quæ vellent. D. ſciſti uti foro.
oſter mali nil quidquam primo. hic Phædria
inuo quandam nactus eſt puellulam
riſtriam: hanc amare cœpit perdite.
viebat lenoni impuriſſimo:
e, quod daretur quidquam: id curarant pa-
res.
bat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
ri, in ludum ducere, & reducere:
otioſi operam dabamus Phædriæ.
o hæc diſcebat ludo, ex adverſo ei loco
trina erat quædam. hic ſolebamus fere
emque eam opperiri, dum inde iret domum.
ea dum ſedemus, illi intervenit
leſcens quidam lacrumans: nos miratier:
mus, quid ſit. nunquam æque (inquit) ac
nodo
ertas mihi onus viſum eſt & miſerum, &
grave.
o quandam vidi virginem hic viciniæ

Miſe-

Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex advorſo. neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam ani-
culam,
Quiſquam aderat, qui adjutaret funus. miſeri-
tum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opu'ſt?
Commorat omnes nos. ibi continuo Antipho,
Voltis ne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus. virgo pulchra: & quo magi' diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, ut, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis ſcita, inquit: noſter vero. D. jam ſcio:
Amare cœpit. G. ſcin quam? quo evadat, vide:
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Vt ſibi ejus faciat copiam. illa enim ſe negat:
Neque eum æquom ait facere. illam civem eſſe
Atticam,
Bonam, bonis prognatam. Si uxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire. & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
D. Non, ſi rediiſſet, ei pater veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. D. quid fit denique?
G. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens. qui, illum dii omnes perduint!
D. Quid is fecit? G. hoc conſilium, quod dicam,
dedit.
Lex eſt, ut orbæ, qui ſint genere proxumi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

o te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
ternum amicum me aſſimilabo virginis:
judices veniemus. qui fuerit pater,
æ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
nfingam: quod erit mihi bonum atque commodum.
m tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
ter aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
quidem noſtra erit. D. jocularem audaciam!
Perſuaſum eſt homini: factum eſt: ventum eſt: vincimur:
xit. D. quid narras? G. hoc, quod audis. D. ô Geta,
id te futurum eſt? G. neſcio hercle. unum hoc ſcio:
od fors feret, feremus æquo animo. D. places:
m iſtuc viri eſt officium. G. in me omnis ſpes mihi eſt.
Laudo. G. ad precatorem adeam, credo, qui mihi
oret: nunc amitte, quæſo, hunc: cæterum
ſthac ſi quidquam, nihil precor. tantummodo
n addat, ubi ego hinc abiero; vel occidito.
Quid pædagogus ille, qui citharistriam?
id rei gerit? G. ſic, tenuiter. D. non multum habet,
od det fortaſſe. G. imo nihil, niſi ſpem meram.
Pater ejus rediit, an non? G. nondum. D. quid? ſenem
oad expectatis veſtrum? G. non certum ſcio:
l epiſtolam ab eo allatam eſſe audivi modo, &
portitores eſſe delatam. hanc petam.
Nunquid, Geta, aliud me vis? G. ut bene ſit tibi.
er heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

A. ADeon' rem rediiſſe, ut, qui mihi conſultum eſſe optume velit,
Phædria, patrem extimeſcam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.
P. Quid iſtuc eſt? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mihi conſcius
Sis? quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eo impuliſſet, quod mihi principium eſt mali;
Non potitus eſſem: fuiſſet tum mihi illos ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.
A. Dum expecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.
P. Aliis, quia deſit quod amant, ægre eſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque eſt.
Ita me dii bene ament; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,
Iam depeciſci mortem cupio. tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:
Vt ne addam, quod ſine ſumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita ut voluiſti, uxorem, ſine mala fama: palam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

atus, ni unum deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.
uid? ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
plerique ingenio ſumus omnes. noſtri noſmet pœnitet.
At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,
i de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
tinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
neque mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia.
d hoc quid eſt? videon' ego advenire huc currentem Getam?
pſus eſt. Hei, timeo miſer, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTUS I. SCENA IV.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

NVllus es, Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere repperis,
ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
æ neque uti devitem, ſcio, neque quomodo me inde extraham:
m non poteſt celari noſtra diutius jam audacia:
æ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſum dabunt.
Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi
hanc rem eſt: herus adeſt. A. quid iſtuc eſt mali?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

G. Quid cum audierit? quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquar ne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum! cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. nam abſque eo
Eſſet, recte ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem ultus iracundiam:
Aliquid convaſaſſem, atque hinc me conjicerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam aut furtum parat?
G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?
P. Te nominat. A. neſcio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
P. Ah, ſanu' ne es?
G. Domum ire pergam: ibi plurimum eſt. P. revocemus hominem. A. ſta illico. G. hem!
Satis pro imperio, quiſquis es. A. Geta. G. ipſe eſt, quem volui obviam.
A. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere. G. modo apud portum. A. meum me? G. intellexti. A. occidi. P. hem!
A. Quid agam? P. quid ais? G. huju' patrem vidiſſe me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer?
Quod ſi eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut diſtrahar:
Nulla eſt mihi vita expetenda. G. ergo iſtæc cum ita ſint, Antipho,
Tanto magi' te advigilare æquom eſt. Fortis fortuna adjuvat. A. Non

Non ſum apud me. G. atqui opus eſt nunc, cum maxume, ut ſis, Antipho.

am ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur

mmeruiſſe culpam. P. hoc verum eſt. A. non poſſum immutarier.

Quid ſi aliquid gravius tibi nunc faciundum foret?

Cum hoc non poſſum, illud minu' poſſem. G. hoc nihil eſt, Phædria: ilicet:

uid conterimus operam fruſtra? quin abeo. T. & quidem ego. A. obſecro,

uid ſi aſſimulo? ſatin' eſt? G. garris. A. voltum contemplamini. hem,

ine ſic eſt? G. non. A. quid ſi ſic? G. propemodum. A. quid ſic? G. ſat eſt.

m iſtuc ſerva, & verbum verbo, par pari ut reſpondeas,

: ſuis te iratus ſævidictis protelet. A. ſcio.

Vi coactum te eſſe invitum, lege, judicio: tenes?

d quis hic eſt ſenex, quem video in ultima platea? A. ipſus eſt.

on poſſum adeſſe. G. ah quid agis? quo abis, Antipho? mane,

ane, inquam. A. egomet me novi, & peccatum meum:

bis commendo Phanium, & vitam meam.

Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:

o plectar pendens, niſi quid me fefellerit.

d quod modo hic nos Antiphonem monuimus,

noſmet ipſos facere oportet, Phædria.

Aufer mihi, oportet: quin tu, quid faciam, impera.

Meminiſtin' olim ut fuerit voſtra oratio

re incipiunda ad defendendam noxiam?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Iuſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam.

P. Memini. G. hem, nunc ipſa ea eſt opus, aut, ſi quid poteſt,

Meliore, & callidiore. D. fiet ſedulo.

G. Nunc prior adito tu: ego in inſidiis hic ero

Succenturiatus, ſi quid deficies. P. age.

ACTUS I. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

D. ITa ne tandem uxorem duxit Antipho injuſſu meo?

Nec meum imperium, ac, mitto imperium, non ſimultatem meam

Revereri ſaltem? non pudere? ô facinus audax, ô Geta

Monitor. G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?

Demiror. G. atqui repperi jam. aliud cura. D. an hoc dicet mihi?

Invitus feci: lex coëgit. audio, fateor. G. placet.

D. Verum ſcientem, tacitum cauſam tradere adverſariis,

Etiam ne id lex coëgit? P. illud durum. G. ego expediam: ſine.

D. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit.

Ita ſum iratus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.

Quamobrem omnes, cum ſecundæ res ſunt maxume, tum maxume

Meditari ſecum oportet, quo pacto advorſam ærumnam ferant:

Pericla, damna, exilia peregre rediens ſemper cogitet,

Aut

ut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
ommunia eſſe hæc, fieri poſſe: ut ne quid animo ſit novum:
uidquid præter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.
editata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
olendum uſque in piſtrino: vapulandum: habendæ compedes:
us ruri faciundum. horum nil quidquam accidet animo novum:
uidquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
l quid hominem ceſſas adire, & blande in principio alloqui?
Mei fratris video filium ire mihi obviam.
Mi patrue, ſalve. D. ſalve. ſed ubi eſt Antipho?
Salvom venire. D. credo: hoc reſponde mihi.
Valet: hic eſt. ſed ſatin' omnia ex ſententia?
Vellem quidem. P. quid iſtuc? D. rogitas, Phædria?
nas me abſente hic confeciſtis nuptias.
Eho, an id ſuccenſes nunc illi? G. artificem probum!
Ego ne illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
ri mi in conſpectum. nunc ſua culpa ut ſciat
nem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
Atqui nil fecit, patrue, quod ſuccenſeas.
Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
um cognoris, omnes noris. P. haud ita eſt.
Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.

Cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.
G. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex.
D. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares, Phædria.
P. Si eſt patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans;
Non cauſam dico, quin, quid meritus ſit, ferat:
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit; noſtran' culpa ea eſt, an judicum,
Qui ſæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
G. Ni noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.
D. An quiſquam judex eſt, qui poſſit noſcere
Tua juſta, ubi tute verbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? P. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis. poſtquam ad judices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.
G. Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalve: ſalvom te adveniſſe gaudeo. D. oh,
Bone cuſtos ſalve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
G. Iam dudum te omnes nos accuſare audio,
Immerito, & me horunc' omnium immeritiſſimo.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Servom hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonii dictio eſt. D. mitto omnia, addo
Iſtuc: imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſervus. verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere, ſed, id quod lex jubet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

otem daretis; quæreret alium virum.
na ratione inopem potius ducebat domum ?
Non ratio, verum argentum deerat. D. ſumeret
licunde. G. alicunde? nihil eſt dicto facilius.
Poſtremo, ſi nullo alio pacto, fœnore.
Hui, dixti pulchre, ſi quidem quiſnam crederet
vivo. D. non, non ſic futurum eſt, non poteſt.
o ne illam cũ illo ut patiar nuptam unum diem?
l ſuave meritum eſt. hominem commonſtrarier
hi iſtum volo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
Nempe Phormionem. D. iſtum patronum mulieris.
Iam faxo hic aderit. D. Antipho ubi nunc eſt?
P. foris.
Abi, Phædria, eum require, atque adduce huc.
P. eo
cta via quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam.
D. at ego
os penateis hinc ſalutatum domum
vortor. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
nicos advocabo, ad hanc rem qui adſient,
ne imparatus ſim, ſi adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

ITa ne patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe? G. admodum.
Phanium relictam ſolam? G. ſic. P. & iratum ſenem?
Oppido. P. ad te ſumma ſolum, Phormio, rerum redit:
ute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
Obſecro te. P. ſi rogitabit. G. in te ſpes eſt. P. eccere,

Quid ſi reddet? G. tu impuliſti, P. ſic opinor. G. ſubveni.

P. Cedo ſenem: jam inſtructa ſunt mihi in corde conſilia omnia.

G. Quid ages? P. quid vis? niſi uti maneat Phanium, atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem ſenis?

G. O vir fortis, atque amicus. verum hæc ſæpe, Phormio,

Vereor, ne iſtæc fortitudo in nervum erumpat denique. P. ah,

Non ita eſt: factum eſt periclum, jam pedum viſa eſt via.

Quot me cenſes homines jam deverberaſſe uſque ad necem

Hoſpites? tum cives? quo magi' novi, tanto ſæpius.

Cedo dum, en unquam injuriarum audiſti mi ſcriptam dicam?

G. Qui iſtuc? P. quia non rete accipitri tenditur, neque milvio,

Qui male faciunt nobis. illis, qui nil faciunt, tenditur:

Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.

Aliis aliunde eſt periclum, unde aliquid abradi poteſt:

Mihi ſciunt nihil eſſe. Dices, ducent damnatum domum.

Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt, mea ſententia,

Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.

G. Non pote ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.

P. Imo

mmo enim nemo ſati' pro merito gratiam regi
refert.
ne aſymbolum venire, unctum, atque lautum
à balneis,
oſum ab animo; cum ille & cura, & ſumptu
abſumitur,
m tibi ſit, quod placeat? ille ringitur; tu rideas,
r bibas, prior decumbas? cœna dubia appo-
nitur?
Quid iſtuc verbi eſt? P. ubi tu dubites, quid ſu-
mas potiſſimum.
c, quum rationem ineas, quam ſint ſuavia, &
quam cara ſint;
qui præbet, non tu hunc habeas plane præſen-
tem deum?
Senex adeſt, vide quid agas. prima coitio eſt
acerrima:
am ſuſtinueris, poſt illa jam, ut lubet, ludas
licet.

ACTUS II. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

EN unquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam injuriam, quæ hæc eſt
mihi?
eſte quæſo. G. iratus eſt. P. quin tu hoc age, ſt.
n ego hunc agitabo. pro deûm immortalium,
gat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demi-
pho?
nc Demipho negat eſſe cognatam? G. negat.
Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. ſequimini.
Neque ejus patrem ſe ſcire, qui fuerit? G. negat.
Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit? G. negat.
Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
eglegitur ipſa, vide, avaritia quid facit.

G. Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

G. Si herum inſimulabis avaritiæ, male audies.
D. O audaciam! etiam ne ultro accuſatum advenit?
P. Nam jam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat. quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat. ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc neglegere cognatum ſuum.
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
C. Videas te, atque illum, ut narras. P. abi in malam crucem:
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam tam graveis
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero abſenti male loqui, impuriſſime?
P. Dignum autem hoc illo eſt. G. ain' tandem, carcer? D. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
P. Reſponde. C. quis homo eſt? ehem. D. tace. G. abſenti tibi
Te indignas ſeque dignas contumelias
Nunquam ceſſavit dicere hodie. D. ohe, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſſem? P. ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.

P. Eho,

Eho, tu ſobrinum tuum non noras? D. enicas:
c nomen. P. nomen? maxume. D. quid nunc
taces?
Perii hercle, nomen perdidi. D. hem, quid ais?
P. Geta,
meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubjice.
hem,
on dico: quaſi non noris, tentatum advenis.
Egon' autem tento? G. Stilpho. P. atque adeo,
quid mea?
lpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphonem, inquam,
noveras?
Neque ego illum noram, neque mihi cogna-
tus fuit
iſquam iſto nomine. P. ita ne? non te horum
pudet?
ſi talentum rem reliquiſſet decem.
Dii tibi male faciant. P. primus eſſes memoriter
ogeniem voſtram uſque ab avo atque atavo
proferens.
Ita ut dicis. ego tum cum adveniſſem, qui mihi
gnata ea eſſet, dicerem: itidem tu face.
do, qui eſt cognata? G. heus noſter, recte: heus
tu cave.
Dilucide expedivi, quibus me oportuit
icibus. tum, id ſi falſum fuerat, filius
non refellit? D. filium narras mihi?
us de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non poteſt.
At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
icium de eadem cauſa iterum ut reddant tibi:
andoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
: de eadem cauſa bis judicium adipiſcier.
Etſi facta mihi injuria eſt, veruntamen
ius quam lites ſecter, aut quam te audiam,
em ut cognata ſi ſit, id quod lex jubet,

Dotem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha, hæ, homo ſuavis! D. quid eſt? num iniquom poſtulo?
An ne hoc quidem ego adipiſcar, quod jus publicum eſt?
P. Itane tandem quæſo, ubi abuſu' ſis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere; an,
Vt ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo juſſa eſt dari,
Vt cum uno ætatem degeret; quod tu vetas?
D. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quam ob rem? P. ohe,
Actum, aiunt, ne agas. D. non agam? imo haud deſinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. ſine modo.
P. Poſtremo tecum nihil rei nobis, Demipho, eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu. nam tua
Præterierat jam ducendi ætas. D. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
G. Iratus eſt. P. tute idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me advorſum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin, quod eſt
Ferundum, fers? tuis dignum factis feceris,
Vt amici inter nos ſimus. D. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue vero iram. D. hoc age:
Satis jam verborum eſt, niſi tu properas mulierem

Abdu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ucere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
tu illam attigeris ſecus, quam dignum eſt liberam,
im impingam tibi grandem. dixi, Demipho.
id opus fuerit, heus, domo me. G. intellego.

ACTVS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINUS, CRITO.

QVanta me cura, & ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me & ſe hiſce impedivit nuptiis!
que mi in conſpectum prodit, ut ſaltem ſciam,
d de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
tu, viſe redierit ne jam, an nondum, domum.
o. D. videtis quo in loco res hæc ſiet.
id ago? dic, Hegio. H. ego? Cratinum cenſeo,
bi videtur. D. dic, Cratine. CRA. me ne vis?
Te. CRA. ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim facias. mihi
hoc videtur. quod te abſente hic filius
t, reſtitui in integrum æquom eſſe, & bonum:
d impetrabis. dixi. D. dic nunc, Hegio.
Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. verum ita eſt,
ot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.
hi non videtur, quod ſit factum legibus,
ſcindi poſſe: & turpe inceptum eſt. D. dic, Crito.
I. Ego amplius deliberandum cenſeo.
s magna eſt. H. nunquid nos vis? D. feciſtis probe;
certior ſum multo, quam dudum. G. negant
ediiſſe. D. frater eſt expectandus mihi: is
uod mihi dederit de hac re conſilium, id ſequar.
ercontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.

G. At

G. At ego Antiphonem quæram, ut, quæ acta hic ſint, ſciat.

Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

A. ENimvero, Antipho, multimodis cum iſtoc animo vituperandus es.

Itane te hinc abiiſſe, & vitam tutandam dediſſe aliis tuam?

Alios tuam rem credidiſti, quam te te, animadverſuros magis?

Nam, ut ut erant alia, illi certe conſuleres, quæ nunc tibi domi eſt.

Ne quid propter tuam fidem decepta potiretur mali:

Cujus nunc miſeræ ſpes opeſque ſunt in te uno omnes ſitæ.

G. Equidem, here, nos jam dudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.

A. Te ipſum quærebam. G. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.

A. Loquere, obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ?

Nunquid patri ſubolet? G. nil etiam. A. ecquid ſpei porro eſt? G. neſcio. A. ah.

G. Niſi Phædria haud ceſſavit pro te eniti. A. nihil fecit novi.

G. Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, ſtrenuum hominem præbuit.

A. Quid is fecit? G. confutavit verbis admodum iratum ſenem.

A. Heu Phormio. G. ego, quod potui porro. A. mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic

Sic ſeſe habent principia, ut dico. adhuc tranquilla res eſt:
Inſuruſque patruum pater eſt, dum huc adveniat. A. quid eum? G. aiebat ,
ejus conſilio velle ſeſe facere, quod ad hanc rem attinet.
Quantus metus eſt mihi, venire huc ſalvom nunc patruum, Geta:
Nam, ut audio, per unam ejus aut vivam aut moriar ſententiam.
Phædria tibi adeſt. A. ubinam? G. eccum ab ſua palæſtra exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

DOrio, audi, obſecro. D. non audio. P. paRumper. D. quin omitte me.
Audi, quod dicam. D. at enim tædet jam audire eadem millies.
At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.
Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quo nunc abis?
Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres novi.
Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti. G. idem ego metuo.
Non mihi credis? D. hariolare. P. ſin fidem do. D. fabulæ.
Fœneratum iſtuc beneficium tibi pulchre dices. D. logi.
Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. D. ſomnia.
Experire, non eſt longum. D. cantilenam eandem (canis.
Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus. D. garri modo.

P. Adeon'

P. Adeon' ingenio eſſe te duro atque inexorabil[i]
Vt neque miſericordia neque precibus molli[ri] queas?
D. Adeon' te eſſe incogitantem atque impuden[tem], tem, Phædria,
Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ducte[s] gratiis?
A. Miſeritum eſt. P. hei veris vincor. G. quam ſi[-] milis uterque eſt ſui?
P. Neque, alia Antipho cum occupatus eſſet ſoli[-] citudine,
Tum eſſe hoc mi objectum malum? A. ah, quic[-] iſtuc autem eſt, Phædria?
P. O fortunatiſſime Antipho. A. ego ne? P. qu[i] quod amas, domi eſt;
Nec cum huju' modi unquam uſus venit ut con- flictares malo.
A. Mihin' domi 'ſt? immo, id quod aiunt, auribu[s] teneo lupum:
Nam neque quo amittam, à me invenio, neque, uti retineam, ſcio.
D. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. A. eia, ne parum leno ſies.
Nam quid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumaniſſimus:
Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ain' vendidit?
P. Vendidit. D. quam indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo.
P. Nequeo exorare, ut me maneat, & illo cum ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum ab amicis, argentum aufero.
Si non tum dedero, unam præterea horam ne op- pertus ſies.

D. Ob-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Obtundis. A. haud longum eſt quod orat, Dorio: exoret, ſine:
em hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
Verba iſtæc ſunt. A. Pamphilamne hac urbe privari ſines?
am tu præterea horunc' amorem diſtrahi poterin' pati?
Neque ego, neque tu. G. dii tibi omnes id, quod es dignus, duint.
Ego te complureis advorſum ingenium meum menſes tuli
llicitantem, & nil ferentem, flentem. nunc contra, omnia hæc
pperi, qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.
Certe hercle, ego ſatis ſi commemini, tibi quidem eſt olim dies,
ıam ad dares huic, præſtituta. P. factum. D. num ego iſtuc nego?
Iamne ea præteriit? D. non, verum ei hæc anteceſſit. A. non pudet
ınitatis? D. minime, dum ob rem. G. ſterquilinium. P. Dorio,
ı ne tandem facere oportet? D. ſic ſum. ſi placeo, utere.
Siccine hunc decipis? D. imo enimvero Antipho hic me decipit:
am hic me hujuſmodi ſcibat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.
e me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
d ut ut hæc ſunt, tamen hoc faciam. cras mane argentum mihi
iles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris, Phædria,

Mea

Mea lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dandu
eſt. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

P. QVid faciam? unde ego nunc tam ſubito hu
argentum inveniam miſer,
Cui minu' nihilo eſt? quod ſi hic pote fuiſſet nu
exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. ita ne hu
patiemur, Geta, (mite
Fieri miſerum, qui me dudum, ut dixti, adjurit c
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei exp
timur reddere?
G. Scio equidem hoc eſſe æquom. A. age ergo, ſ
lus ſervare hunc potes.
G. Quid faciam? A. invenias argentum. G. cupi
ſed, id unde, edoce.
A. Pater adeſt hic. G. ſcio: ſed quid tum? A. ah, di
ctum ſapienti ſat eſt.
G. Itane? A. ita. G. ſane hercle pulchre ſuades: e
iam tu hinc abis?
Non triũpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mal
Ni etiam nunc me hujus quærere cauſa in mal
jubeas crucem?
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis, Geta, alie
nus ſum? G. haud puto:
Sed parum ne eſt, omnibu' quod nunc nobis ſuc
cenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locu' relinquatu
preci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abduce
locum?
Dum igitur licet, dumque adſum, loquimini me
cum, Antipho:

Con-

Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam factūrus? cedo.

P. Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,

Aut perire. G. dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

A. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. G. ſi quid? quid? A. quære, obſecro,

Ne quid plus minuſve faxit, quod nos poſt pigeat, Geta.

G. Quæro. ſalvos eſt, ut opinor. verum enim metuo malum.

A. Noli metuere: una tecum bona, mala, tolerabimus.

G. Quantum argenti opus eſt tibi? loquere. P. ſolæ triginta minæ.

G. Triginta? hui, percara eſt Phædria. P. iſtæc vero vilis eſt.

G. Age, age, inventas reddam. P. ô lepidum caput! G. aufer te hinc. P. jam opus eſt.

G. Iam feres. ſed opu' eſt mihi Phormionem adjutorem ad rem hanc dari.

A. Præſto eſt. audaciſſime oneris quidvis impone, & feret:

Solus eſt homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocius.

P. Abi vero. dic, præſto ut ſit domi.

A. Nunquid eſt, quod mea opera vobis opu' ſit? G. nil: verum abi domum, &

Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,

Conſolare. ceſſas? A. nihil eſt, æque quod faciam lubens.

P. Qua via iſtuc facies? G. dicam in itinere. modo te hinc amove.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

D. QVid? qua profectus cauſa hinc es, Lemnum Chremes,
Adduxtin' tecum filiam ? C. non. D. quid ita no
C. Poſtquam videt me ejus mater hic eſſe diutiu
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam; ipſam cum omni familia
Ad me eſſe profectam aiebant. D. quid illic tam d
Quæſo, igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. Pol me detinuit morbus. D. unde ? aut qu C. rogas ?
Senectus ipſa eſt morbus. ſed veniſſe eas
Salvas audivi ex nauta, qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me abſente, audiſti Chreme ?
C. Quod quidem me factum conſilii incertu facit :
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicendum ord ne eſt.
Te mihi fidelem eſſe æque atque egomet ſu mihi,
Scibam. ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas :
Sin ſpreverit me; plus quam opus eſt ſcito, ſciet :
Vereorque, ne uxor aliqua hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat. nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. Scio ita eſſe, & iſtæc mihi res ſolicitudini eſt
Neque defetiſcar uſque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

ACTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem
gentum opus eſſe, & id quo pacto fieret:
x dum dimidium dixeram, intellexerat:
udebat: me laudabat: quærebat ſenem:
is gratias agebat, tempus ſibi dari,
i Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
nicum eſſe, quam Antiphoni. hominem ad forum
ſſi opperiri: eo me eſſe adducturum ſenem.
l eccum: quis eſt ulterior? at at at Phædriæ
ter venit. quid pertimui autem bellua?
ı quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mihi dati?
mmodius eſſe opinor duplici ſpe utier.
tam hinc, unde à primo inſtitui. is ſi dat, ſat eſt.
ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

EXpecto, quam mox recipiat ſeſe Geta:
Sed patruum video cum patre aſtantem. hei mihi,
uam timeo adventus hujus quo impellat patrem.
. Adibo hoſce. ô noſter Chremes! C. ſalve Geta.
. Venire ſalvom volupe eſt. C. credo. G. quid agitur?
Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.
. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? C. omnia.
. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Sic

Sic circumiri. D. id cum hoc agebam commodum
G. Nam hercle ego quoque id agitans mecum ſ
dulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Get
Quod remedium? G. ut abii abs te, fit forte o
viam
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is, qui iſtan
C. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, ut ejus tentárem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Pho
mio,
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quam cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc dare
A. Quid hic cœptat? aut quo evadet hodie? G. a
legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Iam id exploratum eſt. eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc hic, inquam: eho dic, quid v
dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus.
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
A. Satin' illi dii ſunt propitii? G. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Vt ille eſt bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te iſtæc juſſit loqui
C. Imo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. A. occidi. G. perge eloqui
D. At primo homo inſanibat. C. cedo, quid poſtu
lat? G. Quid

Quid? nimium: quantum lubuit. C. dic. G. ſi
quis daret
ılentum magnum. C. imo malum hercle: ut nil
pudet.
Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
am unicam locaret? parvi rettulit
on ſuſcepiſſe. inventa eſt, quæ dotem petat.
ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
æc denique ejùs fuit poſtrema oratio:
o, inquit, jam à principio amici filiam,
ut æquom fuerat, volui uxorem ducere:
ım mihi veniebat in mentem eju' incommo-
dum,
ſervitutem pauperem ad ditem dari:
d mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
iquantulum quæ afferret, qui diſſolverem
ıæ debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
ıre, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt
mihi,
llam mihi malim, quam iſtanc, uxorem dari.
Vtrum ſtultitia facere ego hunc an malitia
cam, ſcientem, an imprudentem, incertu' ſum.
Quid, ſi animam debet? G. ager oppoſituſt pi-
gnori ob
cem minas, inquit. D. age age, jam ducat: dabo.
Ædiculæ item ſunt ob decem alias. D. hoi, hui,
mium eſt. C. ne clama: petito haſce à me de-
cem.
Vxori emunda ancillula: tum pluſcula.
pellectile opus eſt, opu' ſumptu ad nuptias,
s rebus pone ſane, inquit, decem minas.
Sexcentas proin potius ſcribito jam mihi dicas:
l do. impuratus me ille ut etiam irrideat?
Quæſo, ego dabo, quieſce. tu modo filius
: ut illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi

Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
C. Mea cauſa ejicitur. me hoc eſt æquom amittere.
G. Quantum poteſt, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem jam conſtituerunt dare.
C. Iam accipiat: illis repudium renunciet.
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat male.
C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id ſumam: uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

A. GEta. G. hem. A. quid egiſti? G. emunxi argento ſenes.
A. Satin' eſt id? G. neſcio hercle: tantum juſſu' ſum.
A. Eho verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua ad
Reſtim mihi quidem res rediit planiſſume.
Vt te quidem omnes dii, deæque, ſuperi, inferi,
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid velis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum.
Quid fiet? G. enim non ducet. A. novi: cæterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In nervom potius ibit. G. nihil eſt, Antipho,
Quin male narrando poſſit depravarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

udi nunc contra jam. ſi argentum acceperit,
ucenda eſt uxor, ut ais. concedo tibi:
patium quidem tandem apparandi nuptias,
ocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
terea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
de iſte reddet. A. quam ob rem? aut quid dicet?
G. rogas?
uot res? poſtilla monſtra evenerunt mihi:
troiit in ædes ater alienus canis:
nguis per impluvium decidit de tegulis:
allina cecinit: interdixit hariolus:
aruſpex vetuit ante brumam aliquid novi
egoti incipere; quæ cauſa eſt juſtiſſima.
æc fient. A. ut modo fiant. G. fient: me vide.
ater exit. abi, dic, eſſe argentum, Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

. QVietus eſto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit.
oc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi teſtes adhibeam,
ui dem: &, quam ob rem dem, commemorabo. G. ut cautus eſt, ubi nil opu' ſt.
. Atqui ita opus eſt facto: & matura, dum lubido eadem hæc manet:
am ſi altera illa magis inſtabit, forſitan nos reiciat.
. Rem ipſam putaſti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror. C. ubi hoc egeris,
ranſito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc abit:
icat eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſuccenſeat;
t magis eſſe illũ; idoneum, qui ipſi ſit familiarior;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe; quantum is voluerit,
Datum eſſe dotis. D. quid, malum, tua id refert? C. magni Demipho.
D. Non ſat, tuum te officium feciſſe, ſi non id fama approbat?
C. Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe ejectam putet.
D. Idem ego iſtuc facere poſſum. C. mulier mulieri magi' congruet.
D. Rogabo. C. ubi illas ego nunc reperire poſſim, cogito.

ACTUS V. SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

S. QVid agam? quem amicum inveniam mihi miſera? aut cui conſilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,
Hera ne ob meum ſuaſum indigna injuria afficiatur.
Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.
C. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?
S. Quod ut facerem, me egeſtas impulit; cum ſcirem infirmas
Haſce eſſe nuptias; ut id conſulerem, interea vita
Vt in tuto foret. C. certe ædepol, niſi me animus fallit,
Aut parum proſpiciunt oculi, meæ nutricem gnatæ video.
S. Neque ille inveſtigatur. C. quid ago? S. qui eſt eju' pater. C. adeon',

An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? s. quod ſi eum nunc
Reperire poſſim, nihil eſt, quod verear. c. ea ipſa eſt. conloquar.
Quis hic loquitur? c. Sophrona. s. & meum nomen nominat? c. ad me reſpice.
Dii, obſecro vos: eſt ne hic Stilpho? c. non. s. negas?
Concede hinc paululum à foribus iſtorſum, ſodes, Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. s. quid? non is, obſecro, es,
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? c. ſt. s. quid has metuis fores?
Concluſam hic habeo uxorem ſævam. verum iſtoc me nomine
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea reſciſceret.
Iſtoc? pol nos te hic invenire miſeræ nunquam potuimus.
Eho dic mihi, quid rei tibi eſt cum familia hac, unde exis? aut ubi
Illæ ſunt? s. miſeram me! c. hem quid eſt? vivunt ne? s. vivit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
Male factum. s. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Ut potui nuptum virginé locavi huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. c. Antiphoni ne? s. hem iſti ipſi. c. quid?
Duas ne is uxores habet? s. au obſecro, unam ille quidem hanc ſolam.

C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo eſt. C. quid ais?

S. Compoſito eſt factum, quo modo hanc amans habere poſſet

Sine dote. C. dii voſtram fidem, quam ſæpe forte temere

Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,

Quicum volebam, atque ut volebam, conlocatam filiam.

Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,

Sine noſtra cura maxuma, ſua cura hæc ſola fecit.

S. Nunc quid facto eſt opus, vide. pater adoleſcentis venit,

Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. nihil pericli eſt.

Sed per deos atque homines, meam eſſe hanc, cave reſciſcat quiſquam.

S. Nemo ex me ſcibit. C. ſequere me: intus cætera audies.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO, GETA.

D. NOs noſtrapte culpa facimus, ut malis expediat eſſe,

Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.

Ita fugias, ne præter caſam, aiunt. non ne id ſat erat,

Accipere ab illo injuriam? etiam argentum eſt ultro objectum,

Ut ſit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.

G. Planiſſume. D. his nunc præmium eſt, qui recta prava faciunt.

G. Ve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

. Veriſſime. D. ut ſtultiſſime quidem illi rem geſſerimus.

. Modo ut hoc conſilio poſſiet diſcedi, ut iſtam ducat.

. Etiam ne id dubium eſt? G. haud ſcio hercle, ut homo eſt, an mutet animum.

. Hem, mutet autem? G. neſcio: verum, ſi forte, dico.

. Ita faciam, ut frater cenſuit; uxorem ejus huc adducam,

um iſta ut loquatur. tu abi, Geta: prænuncia hanc venturam.

. Argentum inventum eſt Phædriæ: de jurgio ſiletur:

rovisum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat. quid nunc porro?

uid fiet? in eodem luto hæſitas? vorſuram ſolves,

eta: præſens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ creſcunt,

iſi proſpicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo.

equid vereatur Phormionem, aut eju' orationem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO, NAUSISTRATA, CHREMES.

AGedum, ut ſoles, Nauſiſtrata, fac illa ut placetur nobis,

t ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. M. faciam.

Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum re opitulata es.

Factum volo: ac pol queo minu' viri culpa, quam me dignum eſt.

D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene part
indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Capiebat ſtatim. hem, vir viro quid præſtat. D. bi
na quæſo?
N. Ac rebus viliori bu' multo, tamen talenta bina
D. hui!
N. Quid hæc videntur? D. ſcilicet. N. virum m
natam vellem:
Ego oſtenderem. D. certe ſcio. N. quo pacto
parce ſodes,
Vt poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defa
tiget.
N. Faciam, ut jubes: ſed meum virum abs te exir
video. C. hem Demipho,
Iam illi datum eſt argentum? D. curavi illico
C. nollem datum.
Hei, video uxorem: pene plus, quam ſat erat
D. cur nolles, Chreme?
C. Iam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum iſt
es, quamobrem hanc ducimus?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem? C. adduci non
poteſt. D. quid non poteſt?
C. Quia uterque utrique eſt cordi. D. quid iſtu
noſtra? C. magni. præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. D. quid? deliras?
C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam
D. ſati' ne ſanus es?
N. Au, obſecro, vide, ne in cognatam pecces. D. non
eſt. C. ne nega:
Patri' nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti
D. non norat patrem?
C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquam hodi
concedes mihi, neque
Intel-

Intelleges? D. ſi tu nil narras. C. perdis. N. miror quid hoc ſiet.

D. Equidem hercle neſcio. C. vin' ſcire? ati ta me ſervet Iupiter,

Vt propior illi, quam ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. D. dii voſtram fidem!

Eamus ad ipſam una omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah.

D. Quid eſt? C. ita ne parum mihi fidem eſſe apud te? D. vin' me credere?

Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age fiat. quid illa filia

Amici noſtri, quid futurum eſt? C. recte. D. hanc igitur mittimus?

C. Quid ni? D. illa maneat? C. ſic. D. ire igitur tibi licet, Nauſiſtrata.

N. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quam ut cœperas,

Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.

D. Quid iſtuc negotii eſt? C. jam ne operuit oſtium? D. jam. C. ô Iupiter,

Dii nos reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. D. hem,

Quo pacto id potuit? C. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.

D. At tu intro abi. C. heus, ne filii noſtri quidem hoc reſciſcant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

A. LÆtu' ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.

Quam ſcitum eſt, ejuſmodi parare in animo cupiditates,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quas, cum res advorſæ ſient, paulo mederi poſſis
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expe
divit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex hi
turbis.
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin patefit, in pro
bro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſe
ſpes oſtenſa
Hujuſce habendæ. ſed ubinam Getam invenire
poſſum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris me ca-
pere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

P. ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mu-
lierem:
Curavi, propria ea Phædria ut poteretur: nam
emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt confi-
ciunda, otium
A ſenibus ad potandum ut habeam. nam aliquot
hos ſumam dies.
A. Sed Phormio eſt. quid ais? P. quid? A. quidnam
nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
P. Viciſſim parteis tuas acturus eſt. A. quas? P. ut
fugitet patrem:
Te ſuam rogavit rurſum ut ageres cauſam, ut pro
ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus
Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum
quam dixit Geta;

Ne,

Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. A. vide, quis egreditur. P. Geta eſt.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

G. O Fortuna, ô fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quam ſubito meo hero Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem?
A. Quidnam hic ſibi volt? G. noſque amicos eju' exoneraſtis metu!
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio:
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat?
A. Num tu intellegis, hic quid narret? P. num tu? A. nil. P. tantundem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. A. heus Geta. G. hem tibi.
Num mirum, aut novum eſt, revocari, curſum cum inſtitueris? A. Geta.
G. Pergis hercle. nunquam tu odio tuo me vinces. A. non manes?
G. Vapulabis. curialis vernula eſt, qui me vocat.
A. Id tibi quidem jam fiet, niſi reſiſtis, verbero.
G. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitat malum:
Sed is ne eſt, quem quæro, an non? ipſu' eſt. P. congredere actutum. A. quid eſt?
G. O omnium, quantum eſt, qui vivont, homo hominum ornatiſſime:
Nam ſine controverſia à diis ſolus diligere, Antipho.

A. Ita

A. Ita velim. ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.

G. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? A. enicas.

P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedo. G. oh,

Tu quoque hic aderas, Phormio? P. aderam: ſed ceſſas? G. accipe, hem.

Vt modo argentum dedimus tibi apud forum, recta domum

Sumu' profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt, Antipho.

Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,

Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere:

Sophrona modo frattem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,

Eumque nunc eſſe intus cum illis. hoc ubi ego audivi, ad fores

Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:

Animam compreſſi: aurem admovi: ita animum cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. A. euge Geta. G. hic pulcherrimum

Facinus audivi: itaque pene hercle exclamavi gaudio.

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. neſcio. G. atqui mirificiſſimum:

Patruus tuus eſt pater inventus Phanio uxori tuæ. A. hem,

Quid

Quid ais? G. cum eju' olim conſuevit matre in Lemno clanculum.

P. Somnium: utin' hæc ignoraret ſuum patrem? G. aliquid credito,

Phormio, eſſe cauſæ. ſed me cenſen' potuiſſe omnia

intellegere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?

A. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. G. imo etiam dabo,

Quo magi' credas. patruus interea inde huc egreditur foras:

Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:

ait uterque tibi poteſtatem ejus habendæ ſe dare:

Denique ego ſum miſſus, te ut requirerem, atque adducerem.

A. Hem, quin ergo? rape me: ceſſas? G. fecero. A. ô mi Phormio,

Vale. P. vale Antipho. bene, ita me dii ament, factum: & gaudeo.

Tantam fortunam de improviſo eſſe his datam?

ſumma eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,

Et Phædriæ curam adimere argentariam,

Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet.

Nam idem hoc argentum ita ut datum eſt ingratiis,

His datum erit: hoc qui cogam, re ipſa repperi.

Nunc geſtus mihi voltuſque eſt capiundus novus.

Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:

Inde hiſce oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras.

Quo me aſſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ACTUS V. SCENA VII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

D. Diis magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hęc nobis, frater, proſpere.
Quantum poteſt, nunc conveniendus Phormio
eſt,
Priuſquam dilapidat noſtras triginta minas,
Vt auferamus. P. Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam: ut quod. D. at nos ad te ibamus, Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe cauſa. D. ita hercle.
P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eſt, ta-
men
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.
C. Eſt ne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppido.
P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me eſſe: ubi voltis, uxorem date.
Nam omneis poſthabui mihi res, ita uti par fuit,
Poſtquam, tantopere id vos velle, animum ad-
vorteram.
D. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui rumor erit populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi, turpe eſt: ferme eadem
omnia,
Quæ tute dudum coram me incuſaveras.
P. Satis ſuperbe inluditis me. D. qui? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempſe-
rim?
C. Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Invitum eam, inque. D. tum autem video filium
Invi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Invitum ſane mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rurſum reſcribi, Phormio.
P. Quodne ego perſcripſi porro illis, quibu' debui?
D. Quid igitur fiet? P. ſi vis mihi uxorem dare,
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, ut velis
Manere apud te illam, hic dos maneat, Demipho:
Nam non eſt æquom me propter vos decipi;
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteræ
Remiſerim, quæ tantundem dotis dabat.
D. I in malam rem hinc cum iſtac magnificentia,
Fugitive. etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tu ne hanc duceres,
Si tibi data eſſet? P. fac periclum. D. ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc veſtrum conſilium fuit.
P. Quæſo, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
P. Imo vero uxorem tu cedo. D. in jus ambula.
P. In jus? enimvero ſi porro eſſe odioſi pergitis.
D. Quid facies? P. egone? P. vos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo. C. quid id noſtra? P. nihil.
Hic quandam noram, cujus vir uxorem. C. hem.
D. quid eſt?
P. Lemni habuit aliam. C. nullus ſum. P. ex qua filiam
Suſcepit: & eam clam educit. C. ſepultu' ſum.
P. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. C. obſecro,
Ne facias. P. oh, tun' is eras? D. ut ludos facit.
C. Miſſum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini
Inepti veſtra puerili ſententia?

Nolo,

Nolo, volo: volo, nolo rurſum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.
C. Quo pacto, aut unde hæc hic reſcivit? D. neſcio,
Niſi, me dixiſſe nemini, id certo ſcio.
C. Monſtri, ita me dii ament, ſimile. P. injeci ſcrupulum. D. hem,
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle ſatius eſt.
Animo virili præſentique ut ſis, para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque jam id celare poſſe te uxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit, Chreme,
Id noſmet judicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci. P. at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor, ut placari poſſit. D. bono animo es;
Ego redigam vos in gratiam: hoc fretus, Chreme,
Cum è medio exceſſit, unde hæc ſuſcepta eſt tibi.
P. Ita ne mecum agitis? ſatis aſtute aggredimini:
Non hercle ex re iſtiu' me inſtigaſti, Demipho.
Ain tu, ubi quæ libitum fuerit, peregre feceris,
Neque hujus ſis veritus fœminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias;
Venias mihi precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas, lacrumis ſi extillaveris.
D. Malum, quod iſti dii, deæque omnes duint.
Tanta ne affectum hominem quenquam eſſe audacia?
Non hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? C. in id redactus ſum loci,
Vt neſciam prorſus, quid agam cum illo. D. ego ſcio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

jus eamus. P. in jus? huc, ſi quid lubet.
Aſſequere, ac retine, dum huc ego ſervos evoco.
Enim ſolu' nequeo : accurre huc. P. una injuria eſt
ecum. C. lege agito ergo. P. altera eſt tecum, Chreme.
Rape hunc. P. ſic agitis ? enimvero voce eſt opus.
auſiſtrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide,
uantum valet. P. Nauſiſtrata, inquam. C. non taces ?
Taceam ? D. ni ſequitur, pugnos in ventrem ingere,
el oculum exclude. P. eſt ubi vos ulciſcar probe.

ACTUS V. SCENA VIII.

NAUSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

QVi nominat me? C. hem. N. quid iſtuc turbæ eſt, obſecro,
i vir? P. hem quid nunc obticuiſti ? N. quis hic homo eſt?
on mihi reſpondes? P. hiccine ut reſpondeat?
ui hercle, ubi ſit, neſcit. C. cave iſti quidquam creduas.
Abi: tange: ſi non totus friget, me enica.
Nil eſt. N. quid ergo ? quid iſtic narrat ? P. jam ſcies :
uſculta. C. pergin' credere ? N. quid ego, obſecro,
uic credam, qui nil dixit? P. delirat miſer
imore. N. non pol temere eſt, quod tu tam times.
Ego timeo ? P. recte ſane. quando nihil times,
t hoc nihil eſt quod dico ego, tu narra. D. ſcelus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Tibi narret? P. eho tu: factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre. N. mi vir, non mihi narras? C. at.
N. quid at?
C. Non opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcito huic opu'ſt
In Lemno. C. hem quid ais? D. non taces? P. clam te. C. hei mihi.
P. Vxorem duxit. N. mi homo, dii melius duint.
P. Sic factum eſt. N. perii miſera. P. & inde filiam
Suſcepit jam unam, dum tu dormis. C. quid agimus?
N. Pro dii immortales, facinus indignum, & malum!
P. Hoc actum eſt. N. an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæcine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ
Lemni? hæccine erat, quæ noſtros fructus minuebat vilitas?
D. Ego, Nauſiſtrata, eſſe in hac re culpam meritum non nego,
Sed ea quin ſit ignoſcenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neque neglegentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit unde hæc nata eſt, neque poſtilla unquam attigit.
Ea mortem obiit: è medio abiit: qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quam ob rem te oro, ut alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.

N. Quid

Quid ego æquo animo ? cupio miſera in hac re
jam defungier.
l quid ſperem ? ætate porro minu' peccaturum
putem ?
n tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
mea forma atque ætas nunc magis expetenda
eſt, Demipho ?
uid mihi hic affers, quam ob rem expectem, aut
ſperem porro non fore ?
Exequias Chremeti, quibus commodum ire,
hem tempus eſt.
c dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, la-
ceſſito :
xo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
deat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi.
abet hæc, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem
obganniat.
At meo merito credo. quid ego nunc comme-
morem, Demipho,
ngillatim, qualis ego in iſtum fuerim ? D. novi
æque omnia
ecum. N. merito hoc meo hoc videtur factum :
D. minime gentium :
erum, quando jam accuſando fieri infectum non
poteſt,
gnoſce : orat, confitetur, purgat. quid vis am-
plius ?
. Enimvero, prius quam hæc dat veniam, mihi
proſpiciam & Phædriæ.
Heus Nauſiſtrata, prius quam huic reſpondes te-
mere, audi. N. quid eſt ?
. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli:
as dedi tuo gnato. is pro ſua amica lenoni dedit.
. Hem quid ais ? N. adeon' indignum tibi vide-
tur, filius

Homo

Homo adoleſcens unam ſi habet amicam? tu uxo res duas.

Nil pudere? quo ore illum objurgabis? reſpond mihi.

D. Facies, ut voles. N. imo, ut meam jam ſcia ſententiam,

Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam neque reſpondeo,

Prius quam gnatum video. ejus judicio permitt omnia: is

Quod jubebit, faciam. P. mulier ſapiens es, Nauſi ſtrata.

N. Satin' id eſt tibi? P. imo vero pulchre diſcedo & probe,

Et præter ſpem. N. tu tuum nomen dic quod eſt P. min'? Phormio,

Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummu Phædriæ.

N. Phormio, at ego æcaſtor poſthac tibi, quod po tero, & quæ voles,

Faciamque, & dicam. P. benigne dicis. N. pol me ritum eſt tuum.

P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nauſiſtrata,

Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.

N. Pol vero voco. D. eamus intro hinc. N. fiat. ſed ubi eſt Phædria,

Iudex noſter? P. jam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

P. TE-

P. TERENTII
HECYRA.

CTA LUDIS ROMANIS. SEX. IULIO
ES. CN. CORNELIO DOLABELLA
DIL. CUR. NON EST PERACTA TO-
. MODOS FECIT FLACCUS CLAU-
I TIBIIS PARIB. CN. OCTAVIO, T.
ANLIO COSS. RELATA EST ITERUM
DIS FUNEBRIBUS. RELATA EST
RTIO. Q. FVLVIO, L. MARCIO Æ-
LIBUS CURULIBVS.

Perſonæ.

ROLOGVS.
HILOTIS meretrix.
YRA anus.
ARMENO ſervus.
ACHES ſenex.
OSTRATA mulier.
PHIDIPPVS ſenex.
PAMPHILVS adoleſcens.
MYRRHINA mulier.
SOSIA ſervus.
BACCHIS meretrix.

Perſonæ mutæ.

PHILVMENA.
SCIRTVS puer.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Hecyræ Argumentum,
C. SVLPICIO APOLLINARI
AUCTORE.

Vxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Ejuſque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptā haud attigi
Hanc mater utero gravidam, ne id ſciat ſocrus,
Vt ægram ad ſe transfert. revertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoſcit Myrthina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

Aliud,
M. ANT. MURETI.

P*Amphilus, Lachetis è Soſtrata uxore filius, Ba chidem meretricem deperibat. is cum aliquan noctu ad eam temulentus iret, in Philumenam, L chetis & Myrrhinæ filiam, incidit, eamque in v per vim compreſſit: atque ita effugit, ut neque ip eam neque puella ipſum cognoſcere potuerit. In il autem lucta etiam anulum ei detraxit, eumq Bacchidi dono dedit. paullo poſt pater eum, tum à meretricio amore averteret, tum ut præſidium ſu ſenectuti pararet, ad uxorem ducendam perpuli Contigit, ut ea ipſa uxor ei daretur, quam ipſe co ſtupraverat: gaudente admodum puellæ matre quæ, quia ſola conſcia erat filiam è ſtupro grav dam eſſe, quamprimum eam collocare properaba ut, ſi forte poſt aliquot menſes pareret, nuptiis, quem admodum ſæpe fit, obtegeretur ſtuprum. Cecidit r*

lon

longe aliter, ac putabatur. etenim Pamphilus, qui invitiſſimus adjeciſſet animum ad rem uxoriam, quique avellere ſe derepente à Bacchidis amore non poſſet, ita dormit cum uxore, ut eam ne attigerit quidem. Bacchis, quod ea viva nunquam ſe uxorem ducturum, ſæpe ei promiſerat Pamphilus, nonnullam ſibi ab eo factam injuriam putans, multo ei minus, quam ſolebat, placida & obſequens eſſe cœpit. eo factum eſt, ut Pamphilus ei ſe paullatim ſubduxerit, quamq; prius ſpernebat uxorem, ejus mirificum quendam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum eſſet. profecto eo, Philumena, quæ intumeſcere ſibi uterum ſentiret, cum aliorum, tum ſocrus in primis ſuæ conſpectum refugiebat, tandem cum in eo eſſet, ut celare vix poſſe amplius videretur, ſumpta occaſione, per ſacrificandi ſpeciem, ad matrem ſe, unam omnium rerum conſciam, confert. Poſt dies compluſculos mittit Soſtrata, qui eam accerſerent. reſpondetur, ægrotam eſſe. it, ut eam ſaltem viſeret. non admittitur. Phidippus accuſare uxorem, & dicere, hæc omnia illius culpa contingere. illa contra excuſare ſe, & culpam deprecari: nullius ſe rei conſciam eſſe, cur ſua conſuetudo nurui odioſa eſſe debeat. Interea rediit Pamphilus atque ita ſors tulit, ut quo die ipſe Athenas appulit, eo ipſo, Philumena partu levaretur. cum igitur, videndi cupidus, (ægrotare enim acceperat, & ita amabat, ut qui vehementiſſime) ſubito ad eam ingreſſus eſſet, peperiſſe deprehendit. ibi eum Myrrhina exeuntem proſecuta, lacrumans, obteſtari cœpit, quando ea res nihil ipſi nocitura eſſet; ne reciperet quidem uxorem, ſi ita videretur: ſed tamen ne famam illius proderet. ita ſe facturum recipit. Cum igitur neque vellet uxorem recipere, neque rurſum veram afferret cauſſam; ſuſpi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ſuſpicati ſunt ſenes, eum Bacchidis adhuc amor impeditum, ea de cauſſa ab uxore abhorrere. accerſitam itaque Bacchidem objurgat Phidippus. ea, cum ſe illi purgaſſet, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoque illam ſuſpicionem adimere. Ingreditur, anulum habens in digito, quem olim Philumenæ ereptum, ſibi dederat Pamphilus. is anulu effecit, ut, vitiatam eſſe ab ipſo Pamphilo Philumenam, cognoſceretur. Lætus Pamphilus, & uxorem & filium recipit.

PROLOGUS.

HEcyra eſt huic nomen fabulæ. hæc cum data
Eſt nova, novum intervenit vitium & calamitas,
Vt neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane eſt pro nova:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis ejus: quæſo hanc noſcite.
Orator ad vos venio ornatu prologi,
Sinite exorator ſim, eodem ut jure uti ſenem
Liceat, quo jure ſum uſus adoleſcentior,
Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent,
Ne cum poëta ſcriptura,.evaneſceret.
In his, quas primum Cæcilii didici novas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, ut ab eodem alias diſcerem
Novas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, ut ſpectarentur. ubi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poëtam reſtitui in locum,
Prope jam remotum injuria advorſarium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſprevisſem in præſentia, &
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Vt in otio eſſet, potius quam in negotio;
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem voſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adjutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conventus, ſtudium, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem. refero denuo;
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores. populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, & ſilentium eſt,
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos. facite, ut veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix adjutrixque ſit.
Si nunquam avare ſtatui pretium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſervire voſtris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in voſtram commiſit fidem,
Ne eum circumventum inique irrideant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Mea cauſa cauſam hanc accipite, & ſilentium
Date, ut lubeat ſcribere aliis, mihique ut diſcere
Novas expediat poſthac, pretio emptas meo.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

P. PEr pol quam paucos reperias meretricibus
Fideleis evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quam ſancte, ut quivis facile poſſet credere,
Nunquam illa viva ducturum uxorem domum:
En duxit. S. ergo propterea te ſedulo
Et moneo, & hortor, ne cujuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemque nacta ſis.
P. Vtin' eximium neminem habeam? S. neminem.
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit
Quin ita paret ſeſe, abs te ut blanditiis ſuis
Quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contra inſidiabere?
P. Tamen eandem pol eſſe omnibus, injurium eſt.
S. Injurium eſt autem ulciſci advorſarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
Ætas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. SEnex ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, uti
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias ut uti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis, ſalve multum. PH. ô ſalve, Parmeno.

S. Salve,

S. Salve mecaſtor, Parmeno. PA. & tu ædepol, Syra.
Dic mihi, Philoti. ubi te oblectaſti tam diu?
PH. Minime me equidem oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo.
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PA. Ædepol te deſiderium Athenarum arbitror
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. PH. non dici poteſt,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Voſque hic videndi, antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter vos libere convivium.
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. PA. haud opinor commode
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
PH. Sed quid negoti hoc? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hac viva poſſet animum inducere
Vxorem habere. PA. habere autem? PH. eho tu, an non habet?
PA. Habet, ſed firmæ hæ vereor ut ſint nuptiæ.
PH. Ita dii deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi, Parmeno.
PA. Non eſt opus prolato hoc: percontarier
Deſiſte. PH. nempe ea cauſa, ut ne id fiat palam.
Ita me dii amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudeam.
PA. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. PH. ah noli, Parmeno:
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ percunctor, ſcire. PA. vera hæc prædicat:
Et mi illud vitium maxumum eſt. ſi mihi fidem

Das te tacituram, dicam. PH. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. PA. auſculta. PH. iſtic ſum.
PA. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit;
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere, illum autem unicum.
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille ſe primo negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' an ne amori obſequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit gnatam ei hujus vicini proxumi.
Vſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipſis nuptiis. poſtquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari;
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipſam Bacchidem
Si adeſſet, credo ibi ejus commiſereſceret.
Vbicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt conloqui mecum una poſſet: Parmeno,
Perii, quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno. perii miſer.
PH. At tedii deęq; perduint cum iſto odio, Laches.
PA. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
PH. Quid ais? cum virgine una adoleſcens cubuerit,
Plus potus, ſe illac abſtinere ut potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.
PA. Credo ita videri tibi. nam nemo ad te venit,
Niſi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? PA. diebus ſane pauculis
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
Narratque, ut virgo ab ſe integra etiam tum ſiet:
Seque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

ſeque ante, eam quam uxorem duxiſſet domum,
ſperaſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque utile ipſi virgini eſt.
PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
PA. Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror.
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum eſt: ſed illam ſpero, ubi hoc cognoverit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
PH. Quid interea? ibat ne ad Bacchidem? P. quotidie:
Sed, ut fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multo & magis procax facta illico eſt.
PH. Non æpol mirum. PA. atque ea res multo maxume
Disjunxit illum ab illa, poſtquam & ipſe ſe,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognovit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum æſtimans.
Hæc, ita uti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda atque injurias
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris miſericordia
Devictus, partim victus huju' injuriis,
Paulatim elapſu'ſt Bacchidi, atque huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc, ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PA. Nunc audies. primum dies complusculos

Bene conveniebat ſane inter eas : interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam ,
Neque lites ullæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. PH. quid igitur? PA. ſi quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle. denique, ubi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem divinam , abit.
Vbi ibi eſt dies complureis, accerſi jubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum jubet :
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. hoc ubi ſenex
Reſcivit, heri ea cauſa rure advenit huc ,
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio :
Niſi ſane curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
PH. Et quidem ego. nam conſtitui cum quodam hoſpite
Me eſſe illum conventuram. PA. dii vortant bene
Quod agas. PH. vale. PA. & tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

L. PRo deûm atque hominum fidem , quod hoc genus eſt , quæ hæc conjuratio,
Vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant nolintque omnia ?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias :
Itaque adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nurus; viris
Eſſe advorſas , æque ſtudium eſt , ſimilis eſt pertinacia.
In

eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.
Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio. L. hem
u neſcis? S. non, ita me dii bene ament, mi Laches,
aque una inter nos agere ætatem liceat. L. dii mala prohibeant.
Meque abs te immerito eſſe accuſatam, poſtmodo reſciſces. L. ſcio.
'e immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?
'um autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia?
Egone? L. tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hic vitam veſtrarum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quam illi, ubi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia, uti vos mihi domi eritis, proinde ego foris.
Iampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam;
Minimeque adeo mirum: &, ni id feciſſet, magis mirum foret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odiſſet domum:

Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.

At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mi abs te, Soſtrata.

Rus habitatũ abii, concedens vobis, & rei ſerviens,

Sumptus voſtros otiumq; ut noſtra res poſſet pati,

Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.

Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?

S. Non mea opera neque pol culpa evenit. L. immo maxume.

Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola, Soſtrata.

Quæ hic erant, curares; cum ego vos ſolvi curis cæteris.

Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias nõ pudet;

Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico, mi Laches.

L. Gaudeo, ita me dii ament, gnati cauſſa. nam de te quidem

Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.

S. Qui ſcis, an ea cauſſa, mi vir, me odiſſe aſſimulaverit,

Vt cum matre una plus eſſet? L. quid ais? non ſigni hoc ſat eſt,

Quod heri nemo voluit viſentem te ad eam intromittere?

S. Enim laſſam opido tum aiebant: eo ad eam non admiſſa ſum.

L. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror:

Et merito adeo! nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit Ducere

Ducere uxorem; & quæ vobis placita conditio eſt, datur.
Vbi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS, LACHES, SOSTRATA.

P. ETſi ſcio, Philumena, meum jus eſſe, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Vt tibi concedam, neque tuæ libidini advorſabor.
L. Atque eccum Phidippum optume video. ex hoc jam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me apprime obſequentem:
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod tu idem ſi faceres, magis in rem & noſtram, & voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. P. eia vero.
L. Adii te heri de filia. ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affinitatem hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgãdo vobis, corrigemus,
Te judice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt; te mi injuriam facere arbitror, Phidippe:
Si metuis, ſatis ut meæ domi curetur diligenter.
At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Vt tu illam ſalvam magis velis, quam ego. id adeo gnati cauſa,

Quem ego intellexi illam haud minus, quam ſe ipſum, magnificare.
Neque adeo me clam eſt, quam eſſe eum graviter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eo, domum ſtudeo hæc prius, quam ille huc redeat.
P. Laches, & diligentiam veſtram, & benignitatem
Novi. &, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
Eho, nunquidnam accuſat virum? P. minime: nam poſtquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, ſancte adjurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare. (natus:
Aliud fortaſſe alii vitii eſt: leni ego animo ſum
Non poſſum advorſari meis. L. hem Soſtrata! S. heu me miſeram!
L. Certum ne eſt iſtuc? P. nunc quidem, ut videtur. ſed nunquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum jam oportet. L. eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

S. ÆDepol næ nos æque ſumus omnes inviſæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
Nam, ita me ament di, quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Omneis eſſe iniquas. haud pol me quidem: nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mi eveniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis jam expecto ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS, PARMENO, MYRRHINA.

PAM. Nemini ego plura acerba eſſe ex amore homini unquam oblata credo,
Quam mi. heu me infelicem, hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine ego cauſa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, ubivis gentium ætatem agere,
Quam huc redire? atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis objectus (eſt labos,
Omne quod eſt interea tempus, prius quam id reſcitum eſt, lucro eſt.
PAR. At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies.
Si non rediiſſes, hæ iræ factæ eſſent multo amplio- (res:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, ſcio reverituras.
Rem cognoſces, iram expedies: reſtitues rurſum in gratiam.
Levia ſunt, quæ tu pergravia eſſe in animum induxti tuum.
PAM. Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentium eſt æque miſer?
Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:

Iam

Iam in hac re ut taceam, cuivis facile ſcitu eſt quam fuerim miſer:

Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mi obtrudit pater.

Vix me illinc abſtraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum,

Vixque huc contuleram; hem nova res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.

Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum arbitror:

Quæ cum ita eſſe invenero, quid reſtat, niſi porro ut fiam miſer?

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:

Tum uxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit,

Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.

Sed magnum neſcio quid, neceſſe eſt eveniſſe, Parmeno,

Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.

PAR. Hoc quidem hercle parvum eſt: ſi vis vero veram rationem exequi,

Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, injurias

Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,

Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.

Pueri inter ſeſe quam pro levibus noxiis iras gerunt?

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Itidē mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſententia:

Fortaſſe unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.

PAM. Abi,

PAM. Abi, Parmeno, intro, ac me veniſſe nuncia.
PAR. hem quid hoc? PAM. tace.
PAR. Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum: agedum ad fores
Accede propius. hem, ſenſiſtin'? PAM. noli fabularier.
Pro Iupiter, audio clamorem. PAR. tute loqueris, me vetas?
M. Tace, obſecro, mea gnata. PAM. matris vox viſa eſt Philumenæ.
Nullus ſum. PAR. qui dum? PAM. perii. PAR. quam ob rem? PAM. neſcio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celant. PAR. uxorem Philumenam
Pavitare neſcio quid, dixerũt. id ſi forte eſt, neſcio.
PAM. Interii: cur mihi id non dixti? PAR. quia non poteram una omnia.
PAM. Quid morbi eſt? PAR. neſcio. PAM. quid? nemo ne medicum adduxit? PAR. neſcio.
PAM. Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid eſt, certum ſciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum ullum in te eſt, periiſſe me una haud dubium eſt.
PAR. Non uſus facto eſt mihi nunc, hunc intro ſequi.
Nam inviſos omneis nos eſſe illis ſentio:
Here nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſane nolim, maxume heri cauſa mei;
Servom illico introiiſſe dicent Soſtratæ:
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali,
Capiti, atque ætati illorum, morbus qui auctu' ſit:
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACTUS

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILUS.

S. NEſcio quid jam dudum hic audio tumultuari, miſera:
Male metuo, ne Philumenæ magi' morbus aggraveſcat:
Quod te, Æſculapi, & te, Salus, ne quid ſit hujus, oro.
Nunc ad eam viſam. PAR heus Soſtrata. S. ehem. PAR. iterum iſtinc excludere.
S. Ehem Parmeno, tu ne hic eras? perii, quid faciam miſera?
Non viſam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic ſit ægra?
PAR. Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa quemquam.
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autem filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
S. Quid ais? an venit Pamphilus? PAR. venit. S. diis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde exceſſit. (nolo:
PAR. Iam ea te cauſa maxume huc nunc introire
Nam ſi remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quæ inter vos intervenit, unde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi. quam triſti' ſt. S. ô mi gnate.
PAR. Mea mater, ſalve. S. gaudeo veniſſe ſalvom. ſalvan'

Philu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Philumena eſt? PAM. meliuſcula. S. utinam iſtuc ita dii faxint.

Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? PAM. recte, mater.

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invaſit?

PAM. Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? PAM. febris. S. quotidiana? PAM. ita aiunt.

I ſodes intro, conſequar jam te, mea mater. S. fiat.

PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque his onera adjuta.

PAR. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? PAM. ceſſas?

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

P. NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,

Vnde exordiar narrare, quę nec opinanti accidunt,

Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modo me intro ut corripui timidus, alio ſuſpicans

Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, uxorem: hei mihi,

Poſtquam me aſpexere ancillæ advenisse, illico omnes ſimul

Lætæ exclamant, venit, id quod me repente aſpexerant.

Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium,

Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.

Vna illarum interea propere præcucurrit, nuncians

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Me veniſſe. ego eju' videndi cupidus recta conſequor.
Poſteaquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miſer.
Nam neque, ut celari poſſet, tempus ſpatium ullum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi, ô facinus indignum, inquam: & corripui illico
Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater conſequitur. jam ut limen exirem, ad genua adcidit,
Lacrumans miſera: miſeritum eſt. Profecto hoc ſic eſt, ut puto,
Omnibu' nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret ſuum.
Sed cum orata ejus reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæquæ fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi jus, ſi fas eſt, uti
Advorſa ejus per te tecta tacitaque apud omnes ſient:
Si unquam erga te animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, uti ſibi des, pro illa nunc rogat.

Cæte-

Cæterum de reducenda id fac, quod in rem ſit tuam:
Parturire eam, neque gravidam eſſe ex te, ſolus conſcius.
Nam aiunt tecum poſt duobus concubuiſſe eam menſibus:
Tum, poſtquam ad te venit, menſis agitur hic jam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi potis eſt, Pamphile,
Maxume volo, doque operam, ut clam partus eveniat patrem,
Atque adeo omneis. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe. ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quid veriſimile eſt, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. hic tibi nihil eſt quidquam incommodi: &
Illi miſeræ indigne factam injuriam contexeris.
Pollicitus ſum, & ſervare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi amor me graviter, conſuetudoque tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cum in mentem venit,
Solitudoque. O fortuna, ut nunquam perpetuo es bona.
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,
Quem ego conſilio miſſum feci. idem nunc operam huic dabo.

Adeſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Adeſt Parmeno cum pueris. hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt.
Vereor, ſi clamorem ejus hic crebro audiat,
Ne parturire intellegat. aliquo mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILUS.

PAR. AN' tu tibi hoc incommodum eveniſſe iter ?
S. Non hercle verbis, Parmeno, dici poteſt
Tantum, quam re ipſa navigare incommodum eſt.
PAR. Ita ne eſt? S. ô fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Nam alias ut omittam miſerias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita uſque advorſa tempeſtate uſi ſumus.
PAR. Odioſum. S. haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, ſi eo mi redeundum ſciam.
PAR. Olim quidem te cauſæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium.
Ite intro. ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas ? PAM. equidem te expecto. PAR. quid eſt ?
PAM. In arcem tranſcurſo opus eſt. PAR. cui homini? PAM. tibi.
PAR. In arcem? quid eo? PAM. Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum una advectu'ſt, conveni.
PAR. Perii. voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediiſſet unquam, ut me ambulando rumperet.

PAM. Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

PAM. Quid ceſſas? PAR. quid vis dicam? an conveniam modo?

PAM. Imo, quod conſtitui me hodie conventurum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illi expectet: vola.

PAR. At non novi hominis faciem. PAM. at faciam, ut noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius,
Cadaveroſa facie. PAR. dii illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneam ne uſq; ad veſperum?

PAM. Maneto: curre. PAR. non queo: ita defeſſu' ſum.

PAM. Ille abiit. quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori, obſequi
Oportet. at at at, eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergunt. quid dicam hiſce, incertu' ſum.

ACTVS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

L. Dixtin' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?

PH. Factum. L. veniſſe aiunt: redeat. PA. quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. L. quem ego hic audivi loqui?

PA. Certum obfirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi.

L. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. PA. ſalve mi pater.

L. Gnate mi, ſalve. PH. bene factum te adveniſſe, Pamphile,

Et

Et adeo, quod maxumum eſt, ſalvum atque validum. PA. creditur.

L. Advenis modo? PA. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania

Conſobrinus noſter? PA. ſane hercle homo voluptati obſequens

Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum hæredem adjuvant.

Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.

L. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus una ſententia?

P. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. L. imo obfuit:

Nam illum vivom & ſalvom vellem. PH. impune optare iſtuc licet.

Ille reviviſcet jam nunquam: & tamen, utrum malis, ſcio.

L. Here Philumenam ad ſe accerſi hic juſſit. dic juſſiſſe te.

PH. Noli fodere. juſſi. L. ſed eam jam remittet. PH. ſcilicet.

PA. Omnem rem ſcio, ut ſit geſta. adveniens audivi omnia. L. at

Iſtos invidos dii perdant, qui hęc libẽter nunciant.

PA. Ego me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia

Fieri à vobis poſſet. idque ſi nunc memorare hic velim,

Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui,

Vere poſſim; ni te ex ipſa id magi' velim reſciſcere:

Nanque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,

Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.

Neque

Neque mea culpa hoc diſcidium eveniſſe, id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meę,
Cui concedat, cujus mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratia;
Segreganda aut mater à me eſt, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
L. Pamphile, haud invito ad aures ſermo mihi acceſſit tuus,
Cum te poſtputaſſe omnes res præ parente intellego.
Verum vide, ne impulſus ira prave inſiſtas, Pamphile.
PA. Quibus iris nunc in illā impulſus iniquu' ſim?
Quę nunquam quidquam erga me commerita eſt, pater,
Quod nollem: & ſæpe, quod vellem, meritam ſcio.
Amoque, & laudo, & vehementer deſidero.
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertu' ſum.
Illique exopto, ut relliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior,
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas.
PH. Tibi in manu eſt, ne fiat. L. ſi ſanus ſies,
Iube illam redire. PA. non eſt conſilium, pater:
Matris ſervibo commodis. L. quo abis? mane,
Mane, inquam: quo vadis? PH. quæ hæc pertinacia eſt?
L. Dixin', Phidippe, hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, ut filium remitteres.
PH. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem, licet:

Sin

Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
L. Ecce autem, tu quoque proterve iracundus es.
PH. Percontumax rediſti huc nobis, Pamphile.
L. Decedet jam ira hæc: etſi merito iratus eſt.
PH. Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. L. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velit ne, an non; ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit. quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, parvipendunt. porto hoc jurgium ad
Vxorem: cujus fiunt conſilio omnia hæc.
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt, evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPUS.

M. PErii, quid agam? quo me vortam? quid meo reſpondebo viro
Miſera? nam audiſſe vocé pueri viſu' eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quod ſi reſciverit peperiſſe, id qua cauſa clam habuiſſe me
Dicam, non ædepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
P. Vxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. quid agis, Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihi ne
Mi vir? P. vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeo eſſe deputas?
Nam ſi utrumvis horum, mulier, unquam tibi viſus forem,

Non

Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. iſtuc rogare æquom eſt patrem?
Perii: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,
Quid ſit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum; præſertim cum & recte, & ſuo pepererit tempore.
Adeo ne pervicaci eſſe animo, ut puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiam fore firmiorem,
Potius, quam eſſet cum illo nuptæ advorſus animi lubidinem
Tui? Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.
M. Miſera ſum. P. utinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mihi in mentem venit,
De hac re quam locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas poſſe te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis cauſam hunc ſuſpicari, quam ipſam veram, mavolo.
P. Multo prius ſcivi, quam tu, illum amicam habere, Myrrhina.
Verum id vitium ego nunquam decrevi eſſe adoleſcentiæ:
Nam id omnibus innatum eſt. at pol jam aderit, ſe quoque etiam cum oderit,

Sed

Sed ut olim te oſtendiſti eandem eſſe, nihil ceſſaſti
uſque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem,
eſſet ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum
volueris.
M. Adeon' me eſſe pervicacem cenſes, cui mater
ſiem,
Vt eo eſſem animo, ſi ex uſu eſſet noſtro hoc ma-
trimonium?
P. Tun' proſpicere, aut judicare, noſtram in rem
quod ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. quid tum
poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? non ne ea diſſimula-
re nos
Magis humanum eſt, quam dare operam id ſcire,
qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente avellere,
Qui cum tot conſueſſet annos; non eum homi-
nem ducerem,
Nec virum ſati' firmum gnatæ. M. mitte adole-
ſcentem, obſecro,
Et quæ me peccaſſe ais. abi, ſolum ſolus conveni:
Roga, velit ne an non uxorē. ſi eſt, ut dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt autem, ut nolit, recte conſului meæ.
P. Siquidem ille ipſe non volt, & tu ſenſti eſſe in
eo, Myrrhina,
Peccatum; aderam, cujus conſilio ea par fuerat
proſpici.
Quam ob rem incendor ira, te eſſe auſam hæc fa-
cere injuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum uſ-
quam velis.

Sed

Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulem:
Ibo intro, atque edicam ſervis, ne quoquam efferri ſinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miſeriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut ſiet, reſciverit,
Non æpol clam me eſt; cum hoc, quod leviu' eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia ejus mutari poſſit, ſcio.
Hoc mi unum ex plurimis miſeriis reliquom fuerat malum,
Si, puerum ut tollam, cogit, cujus qui ſit neſcimus, pater.
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui poſt poſſit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pamphilus ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILUS.

S. NOn clam me eſt, mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo.
Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:

Teque ante quam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo. nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decrevi patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæſo, quid iſtuc conſili eſt?
Illiu' ſtultitia victa, ex urbe tu rus habitatũ migres?
Haud facies: neque ſinam: ut qui nobis mater maledictum velit,
Mea pertinacia eſſe dicat factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies,
Mea cauſa, nolo. S. nihil pol jam iſtæc res mihi voluptatis ferunt.
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias jam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, ut ne cui meæ
Longinquitas ætatis obſtet, mortemve exoptet meam.
Hic video me eſſe inviſam immerito: tempus eſt concedere.
Sic optume, ut ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus,

Et me hac ſuſpicione exolvam, & illis morem geſſero.

Sine me, obſecro, effugere volgus quod male audit mulierum.

P. Quam fortunatus ceteris ſum rebus, abſque una hac foret,

Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obſecro, mi Pamphile,

Non tute incommodam rem, ut quæque eſt, in animum inducas pati.

Si cætera ſunt ita, ut tu vis, itaque ut eſſe ego illam exiſtumo,

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ miſero mihi!

S. Et mihi quidem. nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS.

L. QVem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi, uxor:

Iſtuc eſt ſapere, qui, ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere,

Quod faciundum fortaſſe ſit poſtidea, hoc nunc ſi (feceris.

S. Fors pol fuat. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.

S. Spero mecaſtor. L. i ergo intro, & compone, quæ tecum ſimul

Ferantur. dixi. S. ita ut jubes, faciam. P. pater.

L. Quid vis, Pamphile? P. abire hinc matrem? minime. L. quid ita iſtuc? P. quia

De uxore incertus ſum etiam, quid facturus ſiem. L. quid eſt?

Quid vis niſi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo: ſed

Non minuam meum conſilium. ex uſu quod eſt, id perſequar.
Credo, ſi non reducam, ea gratia concordes magi'-fore.
L. Neſcias. verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit: odioſa hæc æta'ſt adoleſcentulis:
E medio æquom excedere eſt. poſtremo nos jam fabulæ
Sumu', Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi. accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS, LACHES, PAMPHILUS.

PH. Tibi quoque ædepol ſum iratus, Philumena,
Graviter quidem, nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re. mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. L. opportune te mihi,
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. PH. quid eſt?
PA. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
L. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum.
PH. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia.
PA. Mutatio fit. PH. ea nos perturbat, Lache.
PA. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
PH. Ego, Pamphile, eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, ut aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum, PA. ſenſit peperiſſe. occidi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

L. Puerum? quem puerum? PH. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi diem.
L. Bene, ita me dii ament, nuncias: & gaudeo
Natum illum, & tibi illam ſalvam. ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos ne hoc celatos tandiu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches.
PA. Etſi jam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi, Pamphile, hic jam conſultatio eſt.
PA. Perii. L. hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit. habeo gratiam diis. PA. nullu' ſum.
L. Reduc uxorem, ac noli advorſari mihi.
DA. Pater, ſi ex me illa liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intellego.
Nunc, cum ejus alienum eſſe à me animum ſentiam,
Nec conventurum inter nos poſthac arbitrer,
Quam ob rem reducam? L. mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit. mirandum ne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Voſmet videte jam, Lache, & tu Pamphile,
Remiſſam opu' ſit vobis, an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea.
Neutra in re vobis difficultas à me erit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas; ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. PA. quem ipſa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus, quæſo, potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimvero prorſus jam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitere ad hunc modum?
Primum hanc ubi dixti cauſſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi;
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque tibi cauſſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut abducas tuum,
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quam animo æquo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe. PA. mene? L. te ipſum: & facis injuriam,
Confingis falſas cauſſas ad diſcordiam,
Vt cum illa vivas, teſtem hanc cum abs te amoveris:
Senſitque adeo uxor. nam ei cauſſa alia quæ fuit,
Quam-

Quamobrem abs te abiret? PH. plane hic divinat. nam id eſt.

PA. Dabo jusjurandum nihil eſſe iſtorum tibi. L. ah,

Reduc uxorem: aut quamobrem nō opus ſit, cedo.

PA. Non eſt nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem

In culpa non eſt. poſt de matre videro.

PA. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio.

Tot nunc me rebus miſerum concludit pater.

Abibo hinc, præſens quando promoveo parum.

Nam puerum injuſſu credo non tollet meo,

Præſertim in ea re cum ſit mihi adjutrix ſocrus.

L. Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi?

Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:

Puerum, Phidippe, mihi cedo, ego alam. PH. maxume.

Non mirum fecit uxor, ſi hoc ægre tulit:

Amaræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt.

Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narravit mihi:

Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere:

Neque ei credebam primo. nunc verum palam eſt.

Nam omnino abhorrere animum huic video nuptiis.

L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das conſili?

PH. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:

Oremus: accuſemus gravius: denique

Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.

L. Faciam, ut mones. puer, eho, curre ad Bacchidem hanc

Vicinam noſtram: huc evoca verbis meis.

Et te oro porro, in hac re adjutor ſis mihi, PH. ah,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Iam dudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo eſt ut poſſit; quod ſpero fore.
Sed vin' ne adeſſe me una, dum iſtam convenis?
L. Immo vero abi. aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS, LACHES.

B. NOn hoc de nihilo eſt, quod Láches me nunc conventam eſſe experit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor, ſit quod velit.
L. Videndum eſt, ne minus propter iram hanc impetrem, quam poſſiem;
Aut ne quid faciam plus, quod poſt me minus feciſſe ſatius ſit.
Aggredior. Bacchis ſalve.
B. Salve Laches. L. Credo ædepol te nonnihil mirari, Bacchis,
Quid ſit, quapropter te huc foras puerum evocare juſſi.
B. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit in mentem, quæ ſim,
Ne nomen mihi quæſti obſiet. nam mores facile tutor.
L. Si vera dicis, nihil tibi eſt à me pericli, mulier: nam
Iam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:
Quo magis, omnes res cautius ne temere faciam, accuro:
Nam ſi facis, facturave es, bonas quod par eſt facere;
Inſcitum offerre injuriam tibi immerenti, iniquom eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

B. Eſt magnam ecaſtor gratiam de hac re quod tibi habeam. nam qui
Poſt factam injuriam expurget, mihi parum proſit. ſed,
Quid iſtuc eſt? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah!
L. Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. nunc hic uxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum conſulendi tempus eſt.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol eadem iſta ætate tu.
B. Quis id ait? L. ſocrus. B. mene? L. te ipſam, & filiam abduxit ſuam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui eſt, exſtinguere.
B. Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem, (Laches;
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi,
Me ſegregatum habuiſſe, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
L. Lepida es. ſed ſcin', quid volo potius ſodes facias? B. quid, cedo?
L. Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc jusjurandum idem
Polliceare illis. exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
B. Faciam. quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio,
Vt de tali cauſſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet:
Sed nolo falſa fama eſſe gnatum, ſuſpectum tuum,
Nec leviorem vobis, quibus eſt minime æquom, viderier

Immerito. nam meritus de me eſt, quod queam, illi ut commodem.

L. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:

Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi.

Nunc cum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi;

Fac eadem ut ſis porro. noſtra utere amicitia, ut voles.

Aliter ſi facis. reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.

Verum te hoc moneo unum, qualis ſim amicus, aut quid poſſiem,

Potius quam inimicus, periclum facias. B. faciam ſedulo.

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPUS, LACHES, BACCHIS.

P. NIhil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus ſit,

Benigne præbeatur.

Sed cum tu ſatura, atque ebria eris, puer ut ſatur ſit, facito.

L. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adducit.

Phidippe, Bacchis deierat perſancte. P. hæccine ea eſt? L. hæc eſt.

P. Nec pol iſtæ metuunt Deos: neque has reſpicere Deos opinor.

B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire.

Hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,

Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,

Solam

Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falſo nobis
In re ipſa invenimus: porro hanc nunc experiamur. nam ſi
Compererit falſo crimini tua ſe uxor crediſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt. cito ab eo hæc ira abſcedet.
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.

P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet ipſa.

P. Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis modo explete animum.

L. Quæſo ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut ſerves.

B. Ob eam rem vis ergo introeam? L. i, atque exple animum iis, ut credant.

B. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro ubi ſegregata eſt.

L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, reſciſcent. P. atqui
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore & te ſimul ſuſpicione exſolves.

B. Perii, pudet Philumenæ: me ſequimini intro ambæ.

L. Quid mi eſt, quod malim, quam quod huic intellego evenire, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi proſit?
Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit:
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe;
Referet gratiam ei, unaque opera nos ſibi amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

P. ÆDepol næ eſſe meam herus operam deputat parvi preti,
Qui ob rem nullam miſit: fruſtra ubi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum exſpecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, ut quiſque venerat,
Accedebam: adoleſcens, dic dum quæſo, tun' es Myconius?
Non ſum. at Callidemides? non. hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque eum quemquam eſſe arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. ſed, quid Bacchidem (res eſt?
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic
B. Parmeno, opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.
P. Quid eo? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. immo ad Philumenam.
P. Quid rei eſt? B. tua quod nil refert, percunctari deſinas.
P. Nil aliud dicam? B. etiam: cognoſſe anulum illum Myrrhinam

Gnatæ

Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem olim mihi ipſus dederat.
P. ſcio.
Tantumne eſt? B. tantum. aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.
Sed ceſſas? P. minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.
B. Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui pene harum ipſiuſque opera periit:
Vxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exſolvi.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menſes decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo. extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatus es, obſecro? aut unde anulum iſtum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere ſe ſimulare. poſtquam id video;
Neſcio quid ſuſpicarier, magis cœpi inſtare, ut dicat.
Homo ſe fatetur vi in via neſcio quã compreſſiſſe:
Dicitque ſeſe illi anulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem:

Rogat

Rogat, unde ſit. narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta,

Philumenam compreſſam eſſe ab eo, & filium inde hunc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:

Et ſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,

Ut quiſquam amator nuptiis lætetur. verum ecaſtor

Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.

Ego, dum illo licitum eſt, uſa ſum benigno & lepido, & comi.

Incommode mihi nuptiis evenit: factum fateor.

At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eveniret.

Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom eſt ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. Vide, mi Parmeno, etiam ſodes, ut mi hæc certa & clara attuleris:

Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falſo frui.

PAR. Viſum eſt. PAM. certone? PAR. certe. PAM. Deus ſum, ſi hoc ita eſt. PAR. verum reperies.

PAM. Manedum, ſodes. timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nuncies.

PAR. Maneo. PAM. ſic te dixiſſe opinor, inveniſſe Myrrhinam,

Suum anulum habere Bacchidem. PAR. factum. PAM. eum quem ego olim ei dedi:

Eaque hoc te nunciare mihi juſſit: itane factum? PAR. ita, inquam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

PAM. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior?
Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? neſcio.
PAR. At ego ſcio. PAM. quid? PAR. Nihil enim.
Namque in nuncio, neque in me ipſo, tibi boni quid ſit,
Scio. PAM. egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere à me abire? ah nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat credo. adibo. B. ſalve, Pamphile.
PAM. O Bacchis, ô mea Bacchis, ſervatrix mea!
B. Bene factum, & volup' eſt. PAM. factis, ut credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Vt voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
Semper ſiet. B. at tu ecaſtor morem antiquum atque ingenium obtines,
Vt unus omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.
PAM. Ha, ha, hæ, tun' mihi iſtuc? B. recte amaſti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa eſt. PAM. dic verum. B. ita me dii ament, Pamphile.
PAM. Dic mihi, harum rerum nunquid dixti jam patri? B. nil. PAM. neque opus eſt;
Adeo mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comœdiis,
Omnia ubi omnes reſciſcunt. hic, quos par fuerat reſciſcere,

Sciunt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Sciunt: quos non autem ſcire æquom eſt, neque reſciſcunt, neque ſcient.

B. Imo etiam, hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando ſe meo

Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. PAM eſt optume:

Speroque rem hanc eſſe eventuram nobis ex ſententia.

PAR. Here, licet ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?

Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? PAM. non. PAR. ſuſpicor tamen.

Ego ne ab Orco hunc mortuum? quo pacto? PAM. neſcis, Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.

PAR. Imo vero ſcio, neque hoc imprudens feci. PAM. ego iſtuc ſati' ſcio. PAR. an

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto uſu' ſit?

PAM. Sequere me intro, Parmeno. PAR. ſequor. equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem unquam. Plaudite.

FINIS.

INDEX

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

INDEX VERBORVM VETERVM ET RARO USITATORUM APUD TERENTIUM.

Primus numerus actum, ſecundus ſcenam, tertius verſum indicat.

A.

ABligurrire. Eunuch. 2,2.4
Abſente nobis. Eu.4,3.7
Abſtineo cum accuſativo. Heaut. 2,2.132
Abutor cum accuſativo. Prolog. Andr. 5
Ad Dianæ. Adel. 4,2.43
Adjurit. Phorm. 3,3.4
Adventi. Ph.1,3.2
Advorſum. An. 1,1.15
Æcere. Ph.2.1.5
Æſculapius, & Salus. Heçyr.3,2.3
Æpol. Ad.5,9.4. & alibi, ut Hec.1,2.85
Ætatẽ adverbium. Eu. 4,5.8. Hea.4,2.38. Hec.5,1.21
Agellus. Ad.5,8.26
Ago me. An.4,2.25
Ain tu. Hea.2,2.1
Alteræ. Hea.2,2.30
Amittere, pro dimittere. Hea.3,1.71
Andros. An.5,4.20
Angiportus maſc. Ph. 5,6.52
Anicula. Ph.1,2.48
Anuis. Hea.2,2.46
Apollinis reſponſum. An. 4,2.15
Appellere ſe. An.4,6.12
Arrhabo. Hea.3,3.42
Aſtu. Eu.5,6.17
Aſymbolus. Ph.2,1.25
Attemperate. An.5,4.13

B.

BAbylo. Ad.5,7.17
Benevolẽs. Ph.1,2.47

C.

CÆdere ſermones. Hea. 2,2.1
Calvier. Eu. 1,2.84
Caprificus. Ad.4,2.38
Careo cum genitivo. Hea. 2,3.20
Caria. Eu. 1,2.46. Hea. 3,3.47
Catus. An.5,2.14
Caudex. Hea.5,1.4
Cedo dum. Ph.2,1.15
Celere. Ph.1,4.1
Certe quidem pol. Eu. 4,5.5
Chremes, pro Chreme. An.3,3.29.

Chre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Chremi, *pro Chremetis*. An. 2,2. 31
Ciſtella. Eu. 4.6.16
Clanculum cum accuſat. Ad. 1,1. 27
Claudier commodum. An. 3,3.42
Cœperet. Ad. 3,4.34
Coitio. Ph. 2,1.32
Colaphus. Ad. 2,2.73
Colet vitam. Hea. 1,1.84
Columen. Ph. 1,5.57
Comiſſator. Ad. 5,2.8
Comiſſatum. Eu. 3,1.52
Commorat. Ph. 1,2,51
Commotus in aliqua. Eu. 3,5.19
Comparari ad aliquem. Eu. 4,4.14
Cŏplacita eſt. An. 4,1.21
Compluſculi. Hec. 1,2. 102
Compoſito. Ph. 5,1.30
Compreſſus, *pro vitio*. Ad. 3,5.29
Concordare. Ph. 2,2.86
Condono, *cum gem. accuſ*. Ph. 5,7.54
Comperſit. Ph. 1,1.10
Congrueo. Hea. 3,1.91
Confit. Ad. 5,8.23
Conger. Ad. 3,4.14
Concluſſem. Eu. 4,3.25
Conſueſcere alicui. Ad. 4,5.32
Conſueſcere cum aliqua. Ph. 5,6.34. Hec. 4,1. 40
Convaſare. Ph. 1,4.13
Creduas. Ph. 5,8.4
Cujam, *id eſt*, *cujuſnam*. An. 5,4.30
Curriculo. Hea. 4,3. 11
Cum maxime. Hec. 1,2. 40
Cyprus. Ad. 2,2.16 & 22

D.

Danaë. Eu. 3,5.37
Dare bibere. An. 3,2. 4
Debacchatus. Ad. 2,1.30
Decet cum dativo. Ad. 3,5.45. & 5,8. 5
De die. Ad. 5,9.7
Deduce. Eu. 3,3.32
Deferviſſe. Ad. 1,2.72
Defetiſcar. Ph. 4,1.23
Defrudo. Ad. 2,2.38. Ph. 1,1.10
Delibutus. Ph. 5,6.17
Demenſum. Ph. 1,1.9
Demidium. Ph. 4,2.4
Deſpicatus. Eu. 2,3.92
Diecula. An. 4,2.27
In diem. Eu. 5,7.19
Diique, *id eſt*, *dieique*. Eu. 4,7.31
Digitulus. Eu. 2,2.54

Diphi-

Diphilus. Prolog. Ad. 6
Dis. Ad. 5, 1. 8
Diſcordare. An. 3, 3. 43
Diſpudet. Eu. 5. 1. 16
Diſtædet. Ph. 5, 8. 22
Diverticulum. Eu. 4, 2. 7
Dividuum. Ad. 2, 2. 33
Divitiores. Ph. 1, 1. 8
Duco. Hec. 4, 1. 7
Duint. An. 4, 1. 43. Ph. 3, 2. 34

E.

ECcam ipſam. Eu. 4. 5. 12
Educere. Eu. 1. 2, 37
Ehodum. An. 1, 2. 10. & 2, 1. 27. Eu. 2, 4. 68
Ellum. An. 5, 2. 14
Elephanti Indici. Eu. 3, 1. 23
Emergo active. An. 3, 3. 3
Emoriri. Eu. 3, 1. 42
Emungere. Ph. 4, 4. 1
Enico. Eu. 3, 5. 6. Ph. 2, 2. 37. & 5, 8. 5
Enim in principio. Hec. 2, 1. 41
Ergo. Ph. 5, 1. 29
Ergo propterea. Hecyr. 1, 1. 6
E re nata. Ad. 3, 1. 8
Erumpo active. Eun 3, 5, 2
Eſſe in honorem. Eun. 2, 2. 29
Exadvorſum. Ad. 4, 2. 45. Ph. 1, 2. 38
Exoſſare. Ad. 3, 4. 15
Exporgere. Ad. 5, 3. 53

F.

FAbrica, pro fallacia. Hea. 3, 2. 34
Facito dum. Hea. 3, 2. 39
Falſus animi. Eu. 2, 2. 44
Fame. Hea. 5, 2. 27
Fenero. Ad. 2, 2. 11
Fervit. Ad. 4, 1. 18
Flabellum. Eu. 3, 5. 47
Fors fortuna. Hec. 3, 3. 26
Foris nominat. ſingularis. Ad. 2, 3. 11
Fructi. Ad. 5, 4. 16
Fuat. Hec. 4, 3. 4
Fungor cum accuſ. Hea. 3, 3. 19. Ad. 3, 5. 18. Ph. 1, 5, 51

G.

GRacila. Eu. 2, 3. 22
Gynaceum. Ph. 5, 6. 23

H.

HÆc, pro hæ. Eu. 3, 5 34. Hea. 4, 6. 10
Hariolor. Ad. 2, 1. 48. Ph. 3, 2. 7
Hercules. Eu. 5, 8. 3
Hice nominativus. Eu. 2, 2. 38

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Hilarus. Ad. 4,7.38. & 5,3.56
Horunc'. Hec. 1,2.97

I.

ILli, pro illic. Ad. 1,2. 36. Ph. 1,2.41. Hec. 1,2.19. & 3,4.24
Iligneus. Ad. 4.2.46
Illico, illi loco. Ph. 1,2. 38
Illudo aliquem, Hea. 4,3 19. Ph. 5,7.22. *in aliquem*. Eu. 5,4.20. *in aliquo*. 4,5. 19
Illuvies. Hea. 2,2.54
Imbrus. Hec. 1,2.96
Immiſericorditer. Ad. 4,5.29
Impendere cum gem. accuſ. Ph. 1,4.2
Indicente me. Ad. 3,5.62
Indulgeo cum accuſ. Eu. 2,1.16. Hea. 5,2.35
Inſcitia. Eu. 5,9.41
In honorem eſſe. Eu. 2,2. 29
Ingratiis. Eu. 2,1.14. Hea. 5,1.37
Inque. Hea. 4, 6.1. Ph. 5,7.26
Inſiſto cum accuſ. Eu. 2,3.3
Inſomnia. Eu. 2, 1.13
Introſpicere. An. 2,2.28
Interea loci. Eu. 1, 2.46
& 2,2. 24. Hea. 2,2. 16
Interloqui cum accuſat. Hea. 4,2.13
Intuitur. *Hea*. 2,3.23
Irruo active. Ad. 4,2.11
Iuſta, pro jure. Ph. 1, 5. 50
Iuſta injuſta. Ad. 5,9.32

L.

LAbos. Hec. 3,1.6.
Lacrumæ. An. 1,1.99
Latere tecto. Hea. 4.1.59
Lavatum. Eu. 3, 5.44
Lemnus. Ph. 1,2.16
Liberum. Ad. 5,3.7
Licitum eſt. An. 2,6.12. Hec. 5,3.39
Limis. Eu. 3,5.53
Logi. Ph. 3,2.8
Longule. Hea. 2, 1.10
Luciſcit. Hea. 3,1.1
Luctat. Hec. 5,3.31
Lucu pro luce. Ad. 5, 3. 55
Ludere. Ad. 3,4.14

M.

MAgnificare. Hec. 2,2 18
Mancupium. Eu. 2,2.43
Manſum. Hea. 1,2.26
Maſtigia. Ad. 5,2.6
Mavolo. Hec. 4,1.25
Maxumo opere. Eu. 3,3. 26

Maxi-

Maximum fecit, pro maximi.
Meatu. Eu.4,3.22. Ad. 3,1.2
Meditata paſſive. Ph. 1,5.18
Mercenarius à villa. Ad. 4,2.2
Miletum. Ad.4,5.20
Minerva. Hea. 5,4.13
Minueris, mutaveris. An.2,3.18. *& alibi, ut* Hec.4,3.10.
Mirificiſſimus. Ph. 5.6. 32
Miſeritum. Hea. 3,1.54 Ph.3,2.16. Hec.3,3. 19
Miſit orare. Eu.3,3.22
Modo non. Ph. 1,2.18
Morigera. An.1,5.60
Mulcare. Eu. 4,7.4. Ad. 1,2.10
Multimodis. An.5,4.37. Hea.2,2.79.Ph.3,1.1 Hec.2,3.7
Muſſitare. Ad.2,1.53
Mutire. An. 3,2.25. Hec.5,4.25

N.

NAm quæ. Ph. 5,1.5
Niſi ſi. An.1,5.15. Eu.5,2.63
Non ſciunt. Hec.3,2.25
Nulli, pro nullius. An. 3, 5.2
Nullus. An.2,2.33. Eu. 2,1.10. Hec. 1,2.4

O.

OBgannire. Ph.5,8.41
Obitus. Hec. 5,4.18
Obſitus annis. Eu. 2,2.5
Obſitus pannis. Eu.2,2.5
Obſita pannis. Hea.2,2. 53
Oedipus. An.1,2.10
Olet unguenta. Ad.1,2. 37
Omphale. Eu.5,8.3
Ornare fugam. Eu.4,4.6
Ornati. An.2,2.28.Eu. 2,2.6
Oſſum. Eu.2,2.34
Oſtenſa. Ph.5,4.7

P.

PÆdagogus. Ph. 1,2. 94
Papæ. Eu. 2,2.23. & 2,2.48
Parcere. Ad.5,3.27
Parſi. Hec.3,1.2
Patriſſo. Ad.4,2.25
Paupera. An. 5,4.3,31
Pax. Hea. 2,2.50. & 4,2.39
Pēdeo animi. Hea.4,3.5
Peniculus. Eu.4.7.7
Penus maſculinum. Eu. 2,3.18
Percuſſit animum. An. 1,1.98

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Perduint. Hea. 4, 5. 7. Ph. 1,2.73. Hec. 1,2. 59. & 3,4.27
Perpetuum. Ad. 4,1.6
Pertendere. Hea. 5,5.9
Peſſumdare. Ph. 1,4.5
Phalerata dicta. Ph. 3,2. 15
Phi. Ad. 3,4.49
Piræum. Eu. 2,2.59. & 3,4.1
Piſtrilla. Ad. 4,2.45
Plerique omnes. An. 1,1. 28. Ph. 1,3.20
Pluſcula. Ph. 4,3.60
Poſtidea. Hec. 4,3.3
Poſtilla. An. 5,4.34. Eu. 1,2.47. Hea. 3,1.38. Ph. 2,1.33. & 4,4. 24. & 5,8.29
Poſtremum. An. 2,1.24
Potis eſt. Eu. 2,3.32
Poteretur. Ph. 5,5.2
Poteſſe. Eu. 4,3.23
Potior, cum accuſ. Ad. 5,4.17
Præbit. Ph. 2,1.31
Præter. Heu. 1,2.27
Præut. Eu. 2,3.9
Precator. Hea. 5,2.23. Ph. 1,2.90
Preci pro precibus. An. 3,4.22
Primulum. Ad. 3,1.2 & 5,6.10
Prodeambulare. Ad. 5, 1.4
Produxe. Ad. 4,2.22
Proluvium. Ad. 5,9.27
Promittere, pro minari. Hea. 4,3.7
Pro patre. Ad. 5,8.28
Proruo active. Eu. 3,5. 51
Protelo. Ph. 1,4.37
Protinam. Ph. 1,4.13
Publicitus. Ph. 5,7.85
Pudet, cum gemino accuſ. Ad. 4,7.36
Pulpamentum. Eu. 3,1. 36
Pulto. Hea. 2,2.34. & 3,1.1
Puto. Eu. 4,2.4
Pyrrhus. Eu. 4,7.13

Q.

Quadrupedē conſtringere. An. 5,1.24
Quæſti. Hec. 5,1.9. & 5,3.38
Quantus quantus. Ad. 3,4.31
Quemquem. Hec. 1,1.8
Qui, pro quis. Ph. 5,8.1
Quidem hercle certe. Ph. 1,3.12
Quiſquam, genere fem. Eu. 2,3.82. & 4,4. 11
Quita eſt. Hec. 4,1.57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Quivis, pro quovis. Ad. 2,3.1

R.

Raptio. Ad. 3,3.2
Referire. Ad. 4,2.28
Remitto. Hec. 1,2.112
Riſcus. Eu. 4,6.17
Ruo, active. Hea. 2,2.128

S.

Sævidicta. Ph. 1,4.37
Salus. Ad. 4,7.43. Hec. 3,2.3
Satagit. Hea. 1,2.51
Sati, animu, opu, peropu, priu, & ſimilia pro ſatis, animus, opus, peropus, prius, &c. paſſim.
Satias. Eu. 5,6.3. Hec. 4,3.18
Satrapes. Hea. 3,1.43
Scibam. Eun. 1,2.33. Hea. 2,2.68
Scibo. Ph. 5,1.39
Sciri. An. 2,1.39. & 5,4.19. Hea. 2,3.38
Scirpus. An. 5,4.39
Scirtus. Hec. 1,2.3
Senium cum accuſat. maſc. Eu. 2,3.10
Senſti. An. 5,4.11
Sentus. Eu. 2,2.5
Seria. Hea. 3,1.51
Servat domi. Eu. 4,7.10
Servibo. Hec. 3,5.45
Sibi, abundat. Ad. 5,8.35
Silicernium. Ad. 4,2.48
Similis, cum genitivo. Eu. 3,2.43
Socors rerum. Ad. 4,5.61
Solæ, pro ſoli. Eu. 5,7.3.
Sorbillans. Ad. 4,2.52
Sperare, pro timere. An. 2,3.21
St, ſilentii nota. An. 4,1.59. Hea. 3,3.35. Ph. 5,1.17
Statim. Ph. 5,4.7
Sterciliniun. Ph. 3,2.41
Studet ſe. Prolog. Eu. 1
Suffarcinata. An. 4,5.31
Subagitare. Hea. 3,3.52
Subtemen. Hea. 2,2.52
Succenturiatus. Ph. 1,4.54
Sunium. Eu. 1,2.35. & 3,3.13
Sycophanta. An. 4,6.30
Symbolam. An. 1,1.61
de Symbolis eſſe. Eu. 3,4.2

T.

Tamen etſi. Ad. 5,2.23
Tantidem. Ad. 2,1.46
Techna. Eu. 4,4.51

Teindulgebant. Hea. 5, 2. 35
Templa cœli. Eu. 3, 5. 42
Tetulit. And. 4. 6. 13
Traducere. Ad. 5. 7. 19
Tranſdere. Prolog. Ph. 2
Tumulti. An. 2, 1. 28. Hec. 3, 2. 21

V.

Vacivom. Hea. 1, 1. 38
Vecti. Eu. 4, 7
Ventulus. Eu. 3, 5. 47
Videre ſomnum. Hea. 3, 1. 82
Villum. Ad. 5, 2. 11. 2
Volupe. Hec. 5, 4. 16
Vſus, pro opus. Hea. 1, 1. 28. Ad. 3, 4. 66.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23

1436 h
V 4a 94
f –:16:–

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 23